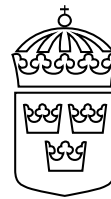

Regeringens proposition

2025/26:158

Hela Sverige ska fungera – politik för starkare landsbygder

Prop.
2025/26:158

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 17 mars 2026

Lotta Edholm

Peter Kullgren
(Landsbygds- och infrastrukturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att det i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar tydliggörs att en regions samrådsskyldighet i fråga om organisationer omfattar företrädare för berörda organisationer inom det civila samhället och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Vidare föreslås att det i lagen införs en bestämmelse som upplyser om den samrådsskyldighet som följer av lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Regeringen redovisar i propositionen en bredare bild av läget i Sveriges landsbygder än den resultatredovisning som årligen görs i budgetpropositionen (senast i prop. 2025/26:1 utg.omr. 23).

Utöver detta beskriver regeringen, uppdelat i fyra huvudområden, hur åtgärder inom den sammanhållna landsbygdspolitiken samt andra politikområden har eller ska bidra till starkare landsbygder i hela landet:

- Ett starkare lokalsamhälle och en effektivare landsbygdspolitik
- Förenklingar för boende och företag i landsbygderna
- Bättre förutsättningar för bostadsbyggande, företagande och investeringar i landsbygderna
- Trygga, attraktiva, robusta och sammanlänkade landsbygder.

1	Förslag till riksdagsbeslut	8
2	Förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.....	9
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Landsbygderna är avgörande för hela Sveriges konkurrenskraft, sammanhållning och beredskap	11
4.1	En sammanhållen landsbygdspolitik	12
4.1.1	Landsbygdspolitikens mål och omfattning	12
4.1.2	Landsbygdsutveckling inom den regionala utvecklingspolitiken.....	15
4.1.3	Det regionala utvecklingsarbetet förutsätter samverkan och samråd	16
4.2	Landsbygdsutveckling inom EU	17
4.2.1	Utgångspunkter för landsbygdsutveckling och territoriell utveckling inom EU	17
4.2.2	EU:s landsbygdsvision	18
4.2.3	EU:s vision för jordbruk och livsmedel.....	19
4.2.4	Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden	19
4.2.5	Det svenska nätverket för den gemensamma jordbrukspolitiken – Landsbygdsnätverket.....	20
4.2.6	EU:s fonder bidrar till landsbygdernas utveckling	20
5	Läget i Sveriges landsbygder	23
5.1	Att kategorisera landsbygder och mäta utvecklingen.....	23
5.2	Befolkningens sammansättning	25
5.2.1	Folkmängden ökar i Sverige och snabbast i de tätaste kommunerna	25
5.2.2	En ökande andel äldre i befolkningen – särskilt tydligt i landsbygdskommuner	28
5.2.3	Andelen utrikesfödda ökar i alla kommuntyper	29
5.3	Villkor och tillgänglighet	30
5.3.1	Hushållens konsumtion – boende, livsmedel och transporter	30
5.3.2	Skillnader i tillgänglighet till grundskola, livsmedelsbutik och apotek	34
5.3.3	Ojämn tillgång till snabbt bredband	36
5.3.4	Både likheter och skillnader i kulturutbud.....	36
5.3.5	Stora skillnader i valdeltagande mellan enskilda kommuner	38
5.3.6	Lägre anmäld brottslighet men också marginellt lägre förtroende för myndigheter i landsbygdskommuner.....	39

5.3.7	Utanförskap och svag socioekonomisk utveckling i flera olika geografier.....	40
5.4	Näringsliv och arbetsmarknad	41
5.4.1	Utveckling och tillväxt sker i samtliga län	41
5.4.2	Många sysselsatta inom areella näringar samt tillverknings- och byggindustrin i landsbygderna.....	43
5.4.3	Sysselsättningsgraden är högst i mycket glesa landsbygdskommuner.....	44
5.4.4	Ökade skillnader i arbetslöshetsnivåer	45
5.4.5	Befolkningens utbildningsnivå ökar i hela landet	46
5.4.6	Små skillnader för företagens tillväxtvilja	48
6	Ett starkare lokalsamhälle och en effektivare landsbygdspolitik	49
6.1	Civilsamhället är en förutsättning för landsbygdernas utveckling och beredskap.....	50
6.1.1	Tydligare bestämmelser om samråd	50
6.1.2	Stärkta förutsättningar för det civila samhällets medverkan i landsbygdernas utveckling	56
6.1.3	Samlingslokaler är viktiga för gemenskap, trygghet och beredskap.....	58
6.1.4	Idrott och friluftsliv bidrar till attraktiva landsbygder.....	59
6.1.5	Delaktighet och inkludering av personer med funktionsnedsättning i landsbygderna.....	61
6.1.6	Bättre delaktighet och inkludering av unga i landsbygderna.....	62
6.2	Ett tydligare och kunskapsbaserat territoriellt perspektiv är avgörande för träffsäkra och väl förankrade regelverk och insatser.....	64
6.2.1	Territoriellt perspektiv är avgörande för att ta hänsyn till olika platser förutsättningar.....	64
6.2.2	Forskning och internationellt samarbete för ökad kunskap om landsbygdernas förutsättningar.....	67
6.3	Kommunernas kapacitet är grundläggande för landsbygdernas utveckling	69
6.3.1	Bättre förutsättningar för likvärdig välfärd och samhällsservice	69
6.3.2	Stärkt utvecklingskapacitet i landsbygdskommuner.....	72
6.3.3	Kommuners och regioners arbete är viktigt för krisberedskap och civilt försvar	73
6.4	Ett utvecklat, sammanhållet och effektivt genomförande av landsbygdspolitik	76
6.4.1	Statliga myndigheters uppgifter och ansvar.....	76

	6.4.2	Den framtida regionala utvecklings- politiken och landsbygdspolitiken.....	77
7		Förenklingar för boende och företag i landsbygderna.....	79
	7.1	Enklare att bygga och bo i landsbygder	80
	7.1.1	Lättnader i byggregelverken och ökade möjligheter för byggemenskaper	80
	7.1.2	Effektiva processer för mark- och vattenanvändning med balans mellan olika intressen.....	82
	7.1.3	Förenklade tillståndprocesser.....	84
	7.1.4	Ett reformerat strandskydd	86
	7.1.5	Mer robusta och anpassade lösningar för vatten- och avloppssystem.....	88
	7.2	Enklare att driva och utveckla företag	91
	7.2.1	Förenklade regler och bättre myndighetskontakter	91
	7.3	Förenklingar för de gröna och blå näringarna	95
	7.3.1	Stärkt konkurrenskraft i livsmedels- produktionen genom regelförenklingar	95
	7.3.2	Förenklade regler för vattenbruk	97
8		Bättre förutsättningar för bostadsbyggande, företagande och investeringar i landsbygderna	98
	8.1	Fungerande bostadsmarknader och hållbar exploatering är avgörande för landsbygdernas utveckling	99
	8.1.1	En väl fungerande bostadsmarknad i landsbygder	99
	8.1.2	God kapacitet och samverkan inom samhällsplanering är viktigt för landsbygderna.....	101
	8.2	Gröna och blå näringar är ryggraden i många landsbygder	103
	8.2.1	Stärkt konkurrenskraft inom hela livsmedelskedjan	103
	8.2.2	Stärkt konkurrenskraft inom jordbruket	105
	8.2.3	Stärkt svensk fiskerinäring	109
	8.2.4	Jakt och viltvård är viktigt för landsbygderna.....	112
	8.2.5	Stärkta förutsättningar för samisk kultur och samiska näringar	115
	8.2.6	Stärkt hästnäring.....	117
	8.2.7	Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige.....	118
	8.3	Besöksnäringen samt de kulturella och kreativa branscherna är betydande del av svensk ekonomi.....	122
	8.3.1	Stärkta förutsättningar för långsiktig konkurrenskraftig och hållbar besöksnäring.....	122

8.3.2	Kulturella och kreativa branscher främjar dynamiska och attraktiva livsmiljöer i hela landet.....	124
8.4	Konkurrenskraftig och ambitiös mineralnärning	125
8.4.1	Konkurrenskraftig och stark gruvnärning.....	125
8.5	En långsiktigt konkurrenskraftig industri är av stor betydelse för landsbygdernas utveckling.....	128
8.5.1	Förbättrade möjligheter för industrin samt företagsetableringar och företags-expansioner i Sveriges landsbygder.....	128
8.6	Stärkt konkurrenskraft för företag i landsbygderna	130
8.6.1	Bättre möjligheter för företag i landsbygderna genom den digitala omställningen	130
8.6.2	Förbättrade förutsättningar för kapitalförsörjning i landsbygderna	131
8.6.3	Förbättrade möjligheter till forskning och innovation i landsbygderna.....	132
8.6.4	Stärkta exportmöjligheter för företag i landsbygderna.....	135
8.6.5	Förbättrade förutsättningar för entreprenörskap och kvinnors företagande ...	136
8.7	Bättre förutsättningar för landsbygdsföretags försörjningsberedskap och motståndskraft	138
8.7.1	Motståndskraftiga företag bidrar till mer robusta landsbygder.....	138
8.8	Energi, klimat och miljö för en hållbar utveckling i hela landet.....	139
8.8.1	Säkert, hållbart och effektivt energisystem...	139
8.8.2	Klimatomställning och minskad miljöbelastning i hela landet.....	145
8.9	Stärkt kompetensförsörjning med god tillgång till utbildning i hela landet	152
8.9.1	Kompetensförsörjning är avgörande för hela Sveriges utveckling.....	152
9	Trygga, attraktiva, robusta och sammanlänkade landsbygder.....	155
9.1	Fungerande offentlig service	156
9.1.1	Tillförlitlig statlig närvaro och service i hela landet.....	156
9.1.2	Ökad lokal polisnärvaro.....	159
9.1.3	Skolan är avgörande för levande landsbygder.....	160
9.1.4	Ökad tillgänglighet till hälso- och sjukvård	163
9.1.5	Förbättrad kvalitet och tillgänglighet till äldreomsorg	168
9.2	God tillgång till grundläggande kommersiell service i gles- och landsbygder.....	170
9.2.1	God tillgång till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer.....	170

9.3	Tillgång till apotek, post och grundläggande betaltjänster	174
9.3.1	Säkerställd tillgång till läkemedel och apoteksservice i hela landet	174
9.3.2	Fungerande posttjänst i hela landet	175
9.3.3	Tillgång till grundläggande betaltjänster i hela landet	176
9.4	Natur- och kulturmiljöer samt kultur är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling	178
9.4.1	Kulturen och kulturmiljöerna är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling	178
9.4.2	En god miljö med attraktiva naturmiljöer är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling	181
9.5	Förbättrat transportsystem i landsbygderna	185
9.5.1	Pålitlig transportinfrastruktur för att hela Sverige ska fungera	185
9.5.2	Enskilda vägar är avgörande för Sveriges transportsystem	186
9.5.3	Undantag för A-traktorer i fjärde körkortsdirektivet	188
9.5.4	Stärkt flygtrafik i hela landet gynnar boende, besökare och företag i landsbygderna	189
9.5.5	Flygplatserna är grunden för en god tillgänglighet med flyg i hela landet	190
9.5.6	Ett väl fungerande godstransportsystem	192
9.5.7	Lägre priser för bensin och diesel underlättar resor i landsbygderna	194
9.5.8	God tillgänglighet genom laddinfrastruktur och tillgång till biodrivmedel i landsbygderna	195
9.5.9	Främjande av elfordon för att säkra en god tillgänglighet i hela landet	199
9.6	Bättre konnektivitet i landsbygderna	201
9.6.1	Infrastruktur för konnektivitet byggs ut i hela landet	201
9.6.2	Bättre mobil uppkoppling i landsbygderna	203
10	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	205
11	Konsekvenser	205
12	Författningskommentar	206
Bilaga 1	Sammanfattning av delbetänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik	207
Bilaga 2	Delbetänkandets lagförslag	208
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	209

Bilaga 4	Lagrådets yttrande	211	Prop. 2025/26:158
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2026	212	

Förslag till riksdagsbeslut

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

Prop. 2025/26:158

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §²

En region ska samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet.

En region ska *inom länet* samråda med företrädare för berörda organisationer *inom det civila samhället, enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet* och näringslivet.

I lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk finns bestämmelser om samråd med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 2018:1348.

² Senaste lydelse 2019:944.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 11 juli 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas (dir. 2024:69). Utredningen, som har tagit namnet SVESAM – Utredningen för Sveriges sammanhållna utveckling, överlämnade i juni 2025 delbetänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85). En sammanfattning av utredningens förslag i delbetänkandet finns i *bilaga 1*. Delbetänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Delbetänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Utöver möjligheten att inkomma med skriftliga remissvar hölls även en frågestund den 23 oktober 2025 där det gavs möjlighet för remissinstanserna att lämna kompletterande synpunkter på delbetänkandet. Remissvaren och minnesanteckningar från frågestunden finns tillgängliga i Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) (LI2025/01327). I propositionen behandlas delbetänkandets förslag.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2023 Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i uppdrag att bistå Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) med policyrelevant information och analys baserad på relevanta kunskapsunderlag och forskning om landsbygderna. SLU har lämnat fem rapporter:

- Policyverkstad – Landsbygdernas roll i framtidens energisystem (Urban and rural reports 2024:1)
- Policyverkstad – Kompetensförsörjning (Urban and rural reports 2024:2)
- Policyverkstad – Livsmedelsberedskap (Urban and rural reports 2024:3)
- Policyverkstad – Biologisk mångfald i odlingslandskapen: en rapport från uppdrag landsbygd (Urban and rural reports 2025:1)
- Ett forskarinspel till den nya landsbygdspolitiken: en rapport från Uppdrag landsbygd (Urban and rural reports 2025:2).

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2024 Tillväxtverket i uppdrag att bistå Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) i arbetet med en översyn av landsbygdspolitiken. Inom ramen för uppdraget har Tillväxtverket lämnat diskussionsunderlag om utmaningar för Sveriges landsbygder (LI2023/03821) samt en tidigarelagd uppföljning av den sammanhållna svenska landsbygdspolitiken (LI2024/01642).

För arbetet med översynen av landsbygdspolitiken har Regeringskansliet haft en referensgrupp med företrädare för det civila samhällets organisationer. Dialog har även förts med Landsbygdsnätverket för den gemensamma jordbrukspolitiken, havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet samt landsbygdsutveckling samt med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). En workshop har hållits på den nationella leaderträffen 2024. Minnesanteckningar och sammanställningar av inkomna synpunkter finns tillgängliga i Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) (LI2023/03821).

Arbetet med en översyn av landsbygdspolitiken har även tagits upp vid Forum för hållbar regional utveckling 2022–2030, både på politisk nivå och på tjänstemannanivå. Minnesanteckningar finns tillgängliga i Regeringskansliet (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) (LI2022/00171, LI2023/03479, LI2024/00559 och LI2025/00714).

De nämnda rapporterna och dialogerna har bidragit med underlag för beskrivande texter samt de bedömningar regeringen gör i propositionen.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 januari 2026 att inhämta Lagrådets yttrande över lagförslag som överensstämmer med lagförslaget i denna proposition. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*.

4 Landsbygderna är avgörande för hela Sveriges konkurrenskraft, sammanhållning och beredskap

Landsbygdernas utveckling är avgörande för hela Sveriges framgång. Regeringen har ett samlat fokus: Hela Sverige ska fungera. Ett livskraftigt Sverige förutsätter livskraftiga landsbygder. I landsbygderna finns viktiga nycklar till centrala framtidsfrågor som näringslivets långsiktiga konkurrenskraft liksom Sveriges hållbara utveckling med gemenskap i ett öppet och sammanhållet samhälle. Landsbygderna är också avgörande för Sveriges beredskap inför kriser och ytterst krig. Regeringen ser landsbygderna som en resurs att ta till vara och utveckla – inte ett problem att lösa. Detta är utgångspunkten för regeringens politik för Sveriges landsbygder. Villkoren för att leva, bo och verka i landsbygderna ska stärkas. Därigenom ska målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken uppnås.

Människor i landsbygderna har samma rätt som alla andra till trygghet, utbildning, arbete och service samt framtidstro. Regeringens arbete för starkare landsbygder handlar därför om att se, höra och förstå hela landet – och att skapa förutsättningar för frihet, gemenskap och utveckling i hela Sverige.

Den långvariga trenden med koncentration av befolkning och verksamheter till städer har påverkat förutsättningarna för utveckling i många landsbygdsområden. Det finns ibland en upplevelse bland landsbygdsbefolkningen att de beslut som fattas i huvudstaden eller i kommun- och regioncentrat mest fokuserar på de utmaningar och problem som finns i tätare miljöer där flest människor bor och att de som bor på landsbygden har svårt att göra sina röster hörda. Det är viktigt att bryta urbana normer och i stället utgå ifrån olika landsbygders, tätorters och städers egna förutsättningar och unika bidrag till Sverige som helhet. När hela landet ges möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar, stärks också sammanhållningen i samhället. Regeringen anser att det är insatser

Prop. 2025/26:158 anpassade till landsbygderna, kombinerat med lokala lösningar förankrade i lokalsamhället och marknadslösningar, som kan ge verklig förändring.

Det finns starka band mellan städer, tätorter och landsbygder. Landsbygderna bidrar bland mycket annat med förutsättningar för en hållbar utveckling även i städer och tätorter. Inte minst bidrar de med livsmedel, energi och råvaror för Sveriges basnäringar. Omvänt är landsbygderna för sin utveckling beroende av många funktioner i städerna och tätorterna. Många människor lever dessutom inte sina liv bara på en plats utan såväl i städer och tätorter som i landsbygder, vilket också underlättas av distansöverbyggande teknik.

Landsbygderna i Sverige uppvisar en stor variation av såväl sociala, ekonomiska som miljömässiga förutsättningar. Landsbygdernas förutsättningar skiljer sig åt i olika delar av landet och mellan olika typer av landsbygder, t.ex. landsbygder med tätare eller glesare strukturer och landsbygder nära eller avlägsna från större befolkningskoncentrationer. Öar och skärgårdar utan fast landförbindelse har också särskilda förutsättningar. Därför används begreppet landsbygder i plural, precis som begreppen städer och tätorter.

Trots skillnaderna finns det i grunden tydliga gemensamma förutsättningar för landsbygderna, vilket ibland benämns som landsbygdernas särskildheter. Inte minst handlar det om glesare strukturer med ett lägre befolkningsunderlag och en mer utspridd befolkning, längre avstånd till olika funktioner som service, utbildning och arbete jämfört med i städer samt begränsad tillgång till olika typer av marknader. Landsbygderna förenas även av en speciell fysisk miljö med tillgången till stora ytor, särskilda natur- och kulturmiljöer samt olika typer av naturresurser. Ibland lyfts det även fram att det i landsbygder kan finnas en särskild social miljö och gemenskap. Dessa särskilda förutsättningar ger såväl utmaningar för landsbygderna som möjligheter till utveckling och de påverkar i princip all verksamhet som människor utför i dessa områden.

Behov av insatser från samhället och hur dessa bör utformas kan därför skilja sig åt mellan landsbygder, tätorter och städer men även mellan olika landsbygder. Vid utformning av statliga insatser ska ett territoriellt perspektiv tillämpas för att kunna hantera detta. Med territoriellt perspektiv menas bl.a. att hänsyn tas till olika platsters förutsättningar samt strukturella skillnader som t.ex. olikheter i tätortsstruktur och lokaliseringsmönster, demografi, socioekonomi och näringsliv.

4.1 En sammanhållen landsbygdspolitik

4.1.1 Landsbygdspolitikens mål och omfattning

Riksdagen har beslutat det övergripande målet för den sammanhållna landsbygdspolitik (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:360). Målet är: en livskraftig landsbygd med likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd som leder till en långsiktigt hållbar utveckling i hela landet. Vidare har regeringen tre delmål som integrerar de tre dimensionerna av hållbar utveckling (prop. 2017/18:179):

- Landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning är långsiktigt hållbar, samtidigt som miljömålen nås. Landsbygdena bidrar till en positiv utveckling av Sveriges ekonomi.
- Landsbygdena bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft i en utveckling mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi och till ett hållbart nyttjande av naturresurserna samt till att relevanta miljö kvalitetsmål uppfylls.
- Likvärdiga förutsättningar för människor att arbeta, bo och leva i landsbygdena.

En sammanhållen landsbygdspolitik är till sin karaktär sektorsövergripande och täcker in många samhällssektorer och berör därmed många olika sakområden och politikområden, se tabell 4.1. Regeringens utveckling och styrning av landsbygds politiken är samordnad med vissa insatser inom flertalet utgiftsområden, som bidrar till synergier och anpassas utifrån lokala och regionala förutsättningar. Insatser och statliga myndigheters verksamheter av betydelse för den sammanhållna landsbygds politikens mål finansieras därför dels av anslagen inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, dels genom andra utgiftsområden. Dessutom finansieras insatserna av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå.

Tabell 4.1 Andra utgiftsområden och områden med mål som har beslutats av riksdagen som är av särskild betydelse för delmålen för den sammanhållna landsbygds politiken

Delmål	Utgiftsområden och områden med mål
Hållbar tillväxt	U014 Arbetsmarknadspolitik, U016 Kommunal vuxenutbildning och yrkeshögskola, U019 Regional utveckling, U021 Energipolitik, U022 Transportpolitik, Politik för informationssamhället, U024 Näringspolitik inkl. turismpolitik, Utrikeshandel, export och investeringsfrämjande
Cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi samt hållbart nyttjande av naturresurser	U06 Försvar och samhällets krisberedskap, U018 Samhällsplanering, bostadsmarknadsmarknad, byggande och konsumentpolitik, U020 Miljöpolitik, Miljöforskning, U023 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, En konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja, Skogspolitik, U024 Näringspolitik inkl. turismpolitik, Utrikeshandel, export och investeringsfrämjande

Delmål	Utgiftsområden och områden med mål
Attraktiva livsmiljöer i Sveriges landsbygder	U01 Demokratipolitik, U04 Rättsväsendet, U06 Försvar och samhällets krisberedskap, U09 Hälso- och sjukvårdspolitik, Folkhälsopolitik, U013 Integrationspolitik, Jämställdhetspolitik, U016 Utbildning och universitetsforskning, U017 Kulturpolitik, Statliga kulturmiljöarbetet, Ungdomspolitik, Politik för det civila samhället, Idrottspolitik, Friluftslivspolitik, Folkbildningspolitik, U018 Samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet, U019 Regional utvecklingspolitik, U022 Transportpolitik, Politik för informationssamhället

Källa: Prop. 2025/26:1 utg.omr. 23.

Kommunerna, regionerna, de statliga myndigheterna och det civila samhällets organisationer har viktiga roller för att uppnå målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken.

Regeringen gav i juli 2018 Tillväxtverket i uppdrag att stärka genomförandet av landsbygdspolitiken och verka för att de landsbygdspolitiska målen nås (N2018/04123). Av uppdraget framgår att Tillväxtverket ska vara en myndighet som verkar för ett samordnat agerande inom landsbygdspolitiken.

Regeringen gav vidare i mars 2024 ett antal statliga myndigheter av särskild betydelse för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken i uppdrag att 2025 och 2027 redovisa hur deras verksamhet har bidragit till målen för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken (LI2024/00652).

Tillväxtverket har enligt förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket i huvuduppgift att i alla delar av landet bl.a. främja en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling samt verka för att regeringens mål för den sammanhållna landsbygdspolitiken uppnås. Tillväxtverket ska enligt sin instruktion vidare bidra till samordning och genomförande av den sammanhållna landsbygdspolitiken.

Tillväxtverket har dessutom i uppdrag att verka för ett samordnat agerande inom landsbygdspolitiken (N2018/04123). I detta ingår att verka för ett samordnat agerande hos statliga myndigheter samt bidra till politikens genomförande. Tillväxtverket har en central roll i att stödja de statliga myndigheternas medverkan i genomförandet av landsbygdspolitiken, i enlighet med vad som framgår av uppdraget att stärka genomförandet av landsbygdspolitiken och verka för att de landsbygdspolitiska målen nås.

En viktig del inom landsbygdspolitiken är förändring av strukturella villkor. Exempel på detta är skattereduktionen för boende i vissa glest befolkade områden som beskrivs i Redovisning av skatteutgifter 2025 (skr. 2024/25:98). Detta är en skattereduktion i huvudsak till de som bor i områden där avstånden är längre, befolkningstätheten lägre och tillgången till service sämre, främst i vissa glest befolkade områden, framför allt i

Norrland och nordvästra Svealand. Skattereduktionen uppgår till 1 675 kronor per år. Ett annat exempel är det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

Prop. 2025/26:158

En annan viktig del av den sammanhållna landsbygdspolitiken är särskilda åtgärder. Exempel på särskilda åtgärder för att stärka landsbygderna är stöd till grundläggande kommersiell service samt bredband och insatser för social och ekonomisk utveckling i vissa landsbygdskommuner.

4.1.2 Landsbygdsutveckling inom den regionala utvecklingspolitiken

För att uppnå målet för den regionala utvecklingspolitiken ska villkoren för att leva, bo och verka i hela landet stärkas. Utvecklingskraften i städer, tätorter samt gles- och landsbygder ska tillvaratas och bidra till ett robust samhälle. Alla människor ska kunna känna trygghet och delaktighet, påverka sin livsmiljö, forma sina liv samt få tillgång till utvecklingsresurser utifrån sina förutsättningar oavsett var i landet de bor. Näringslivet ska ges goda villkor att stärka sin konkurrenskraft, utveckla digitala och gröna innovationer samt bidra till jobb. Varken hushåll eller företag i städer, tätorter eller gles- och landsbygder ska hindras från möjligheten till utveckling.

För att möta samhällsutmaningarna, ta till vara möjligheterna och hitta lösningar, krävs en regional utvecklingspolitik där hela landet ges möjligheter att utvecklas utifrån sina särskilda förutsättningar. Det gäller såväl städer och tätorter som gles- och landsbygder. Den regionala utvecklingspolitiken är en viktig del i att bygga Sverige starkt och stärka samhällsgemenskapen. Ju fler delar av landet som är utvecklingskraftiga och hållbara, desto starkare blir hela Sverige.

Regionerna och Gotlands kommun (regionerna) har enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar det regionala utvecklingsansvaret i respektive län. Regionerna ska enligt lagen bl.a. utarbeta och fastställa en strategi för länets utveckling, en regional utvecklingsstrategi. Enligt förordningen (2017:583) om regionalt utvecklingsarbete ska den regionala utvecklingsstrategin upprättas utifrån en analys av de särskilda förutsättningarna för hållbar regional tillväxt och utveckling i länet. Analysen ska ha ett territoriellt perspektiv inklusive hänsyn till funktionella regionala samband såväl inom som över läns- och landsgränserna samt till olika typer av landsbygder och tätorter. Regionerna genomför insatser av betydelse för att utveckla landsbygderna inom ramen för den regionala utvecklingspolitiken.

Enligt lagen ska en region även samordna insatser för genomförandet av strategin, fastställa mål och prioriteringar för det regionala kompetensförsörjningsarbetet och tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig och privat sektor på kort och lång sikt. Vidare ska enligt lagen en region även besluta om användningen av vissa statliga medel för regionalt utvecklingsarbete. Dessutom ska regionerna följa upp, låta utvärdera och årligen till regeringen redovisa resultaten av det regionala utvecklingsarbetet. Därutöver ska en region upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur. Regionerna har

Prop. 2025/26:158 uppgifter inom hälso- och sjukvård. De har även uppgifter avseende regional kollektivtrafik och kultur. Regionerna har därmed en roll i arbetet med utveckling av gles- och landsbygder i hela landet.

Förutsättningarna för en hållbar regional utveckling varierar mellan olika delar av landet. Därför behöver insatser som främjar hållbar regional utveckling ha ett territoriellt perspektiv.

De gles- och landsbygder som kännetecknas av bl.a. stor gleshet, sviktande arbetsmarknad, hög grad av demografisk obalans, ett lågt utbud av tjänster från det offentliga och privata samt låg integration i globala värdekedjor har särskilda frågor som behöver adresseras. På motsvarande sätt kan de städer och tätorter som kännetecknas av stor täthet, trängseleffekter och en obalanserad bostadsmarknad ha särskilda frågor som behöver uppmärksammas.

De regionala företagsstöden fyller en viktig funktion i områden där marknaden inte fungerar tillfredsställande, eller som viss kompensation för kostnadsnackdelar i områden med mer permanenta nackdelar som t.ex. mycket långa avstånd (skr. 2020/21:133). Det regionala transportbidraget ska enligt förordningen (2000:281) om regionalt transportbidrag kompensera företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar företagen har till följd av långa transportavstånd samt för att stimulera till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Det regionala transportbidraget är ett rättighetsbaserat driftstöd och tilldelas utan konkurrens när vissa grundkriterier uppfylls. Enligt förordningen (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service kan stöd beviljas för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service i områden där servicen är gles. Stöd till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer kan under vissa förutsättningar lämnas i mån av medel.

4.1.3 Det regionala utvecklingsarbetet förutsätter samverkan och samråd

Lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar innehåller bestämmelser om bl.a. regionalt utvecklingsarbete. Lagen gäller regionerna och Gotlands kommun (regionerna). Det regionala utvecklingsarbetet är beroende av flera sektorer och av andra aktörers medverkan. Lagen innehåller därför bestämmelser om samverkan och samråd med olika aktörer och intressenter. Bestämmelserna innebär en skyldighet för en region att samverka med länets kommuner, länsstyrelsen och övriga berörda statliga myndigheter (8 §) och att samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet (9 §).

Lagen om regionalt utvecklingsansvar innehåller vidare bestämmelser om hur de statliga myndigheterna ska förhålla sig till det regionala utvecklingsarbetet. Statliga myndigheter som bedriver verksamhet i länet ska beakta den strategi som fastställts för länets utveckling. Länsstyrelsen och övriga statliga myndigheter ska inom sina verksamhetsområden lämna regionen den hjälp som den behöver för regionalt utvecklingsarbete och regional transportinfrastrukturplanering. De ska också löpande informera regionen om pågående och planerade verksamheter som har betydelse för länets utveckling (10 §).

Närmare bestämmelser om det regionala utvecklingsarbetet och statliga myndigheters medverkan i det arbetet finns i förordningen (2017:583) om regionalt utvecklingsarbete. Av förordningen framgår att den regionala utvecklingsstrategin ska utarbetas i samverkan med berörda kommuner, regioner samt länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter. Utvecklingsstrategin ska förankras väl lokalt och regionalt, och näringslivet och det civila samhällets organisationer i länet ska erbjudas möjligheter till samverkan (10 §). Den som ansvarar för det regionala utvecklingsarbetet ska också samordna insatserna för genomförandet av den regionala utvecklingsstrategin med berörda kommuner och regioner samt länsstyrelser och andra berörda statliga myndigheter. Näringslivet och det civila samhällets organisationer i länet ska erbjudas möjligheter till samverkan (14 §).

Vad gäller statliga myndigheters medverkan i arbetet med det regionala utvecklingsarbetet anges i förordningen om regionalt utvecklingsarbete bl.a. att de statliga myndigheterna ska samråda med den som har ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet i frågor som är av väsentlig betydelse för ett läns hållbara tillväxt och utveckling. Vidare ska de statliga myndigheterna, när verksamhetsförändringar övervägs, samråda med den som har ansvaret för det regionala utvecklingsarbetet, länsstyrelsen och andra berörda statliga myndigheter, kommuner, regioner, näringsliv och organisationer om möjligheter att genom samordning eller samverkan upprätthålla eller utveckla verksamheten (20 §). Länsstyrelserna ska inom sitt ansvarsområde främja andra statliga myndigheters medverkan i det regionala utvecklingsarbetet i länet (21 §).

I propositionen Regionalt utvecklingsansvar i vissa län (prop. 2009/10:156) angav regeringen att syftet med bestämmelsen om samverkan är att åstadkomma en samsyn på länets utveckling och på så sätt underlätta det regionala tillväxtarbetet. Formerna för samverkan regleras inte, utan får anpassas efter vad som i varje särskilt fall är ändamålsenligt. Vad gäller bestämmelsen om samråd uttalade regeringen att med tanke på det regionala tillväxtarbetets inriktning på tillväxt och utveckling är det önskvärt att företrädare för näringslivet och berörda organisationer deltar i arbetet, liksom att samråd sker inför viktigare beslut. Samrådet ska vara obligatoriskt medan formerna för samråd får avgöras av landstinget (numera regionen) respektive av Gotlands kommun.

4.2 Landsbygdsutveckling inom EU

4.2.1 Utgångspunkter för landsbygdsutveckling och territoriell utveckling inom EU

Europas landsbygdsområden är sinsemellan mycket olika. Därför behövs lokalt utformade insatser och lösningar som motsvarar varje territoriums specifika behov och möjligheter. Det innebär också att strategier för territoriell utveckling bör utformas med hänsyn till landsbygdsområdenas särdrag och specifika miljö.

EU:s verksamhet ska stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen och bidra till att minska de regionala skillnaderna.

Prop. 2025/26:158 Detta åtagande återfinns i artikel 174 i EUF-fördraget, där det föreskrivs att särskild hänsyn ska tas till dels landsbygdsområden, dels områden som påverkas av strukturomvandlingar, dels regioner med allvarliga och permanenta, naturbetingade eller demografiska nackdelar, såsom de nordligaste regionerna med mycket låg befolkningstäthet, öregioner, gränsregioner och bergsregioner.

Ministrarna med ansvar för territoriell utveckling och sammanhållning enades i december 2020 om Territoriella agendan 2030 – en framtid för alla platser, som finns tillgänglig digitalt. Agendan tillhandahåller en handlingsinriktad ram för att främja den territoriella sammanhållningen i Europa. Det innebär att unionen ska främja en välavvägd och harmonisk territoriell utveckling mellan och inom länder, regioner, städer och kommuner. I agendan preciseras att många olika aktörer behövs för att nå territoriell sammanhållning och att arbetet behöver bedrivas inom EU, hos de olika länderna samt på regional och lokal nivå i alla territorier.

4.2.2 EU:s landsbygdsvision

Europeiska kommissionen presenterade i juni 2021 meddelandet En långsiktig vision för EU:s landsbygdsområden – för starkare, sammanlänkade, resilienta och välmående landsbygdsområden 2040 (COM/2021/345). I meddelandet beskrivs att EU:s landsbygdsområden är av central betydelse för den europeiska livsstilen. Landsbygdsområdena är värdefulla för livsmedelsproduktionen, förvaltningen av naturresurser, skyddet av naturlandskap samt för fritidsaktiviteter och turism. Det konstateras vidare att många traditioner, festivaler och kulturer har sina rötter i Europas landsbygdsområden.

Det senaste årtiondenas sociala och ekonomiska utveckling har förändrat landsbygdsområdenas roll och karaktär. Tjänstesektorn har ökat i betydelse för landsbygdernas utveckling vilket har medfört en strukturell förändring i många landsbygdsekonomier. Mot bakgrund av landsbygders utveckling och det faktum att EU i fördragen syftar till ekonomisk, social och territoriell sammanhållning fann kommissionen ett behov av att göra en översyn av EU-politiken ur ett landsbygdsperspektiv.

En handlingsplan är kopplad till visionen och den innehåller bl.a. så kallade flaggskeppsinitiativ med konkreta projekt som ska bidra till att uppfylla visionens mål. En landsbygdspakt har bildats som ska fungera som en gemensam ram för att främja engagemang och samarbete mellan offentliga aktörer, civila samhällets aktörer, företag, akademi och medborgare på europeisk, nationell, regional och lokal nivå.

Landsbygdssäkring är ett viktigt verktyg för genomförandet av visionen. Som en del av agendan för en bättre lagstiftning har en mekanism för landsbygdssäkring inrättats. Bland annat kommer mekanismen att fokusera på territoriella konsekvensbedömningar och en bättre övervakning av situationen i landsbygdsområden. Även medlemsstaterna uppmuntras att använda landsbygdssäkring som ett verktyg för att främja landsbygdernas utveckling.

Kommissionen anser att mer och bättre data är avgörande för kunskaper om landsbygderna. Ett observationsorgan har därför inrättats inom

kommissionen med uppgift att förbättra insamling och analys av data från landsbygdsområden. Prop. 2025/26:158

Regeringen välkomnade visionen om starkare, sammanlänkade, resilienta och välmående landsbygdsområden 2040 och bedömde att visionen för EU:s landsbygdsområden är i linje med målen för den svenska landsbygdspolitiken (2020/21:FPM127).

4.2.3 EU:s vision för jordbruk och livsmedel

Europeiska kommissionen presenterade i februari 2025 ett meddelande om en vision för en attraktiv; konkurrenskraftig, hållbar, resilient och framtidssäker jordbruks- och livsmedelssektor som arbetar med naturen; samt uppvärdering av mat och rättvisa villkor i livskraftiga landsbygdsområden (COM/2025/75). Visionen omfattar hela livsmedelskedjan inklusive fiske och vattenbruk. Digitalisering, innovation och kunskapsöverföring beskrivs som horisontella prioriteringar, jämte förenkling. Visionen anger en långsiktig inriktning på politiken med en arbetsplan.

I visionen framgår att jordbruk och livsmedel är grundläggande för att upprätthålla livskraftiga och ekonomiskt välmående samhällen i landsbygds- och kustområden. Som förutsättningar för att säkerställa landsbygdsområdenas livskraft och locka arbetskraft till livsmedelssektorn anges bl.a. tillgång till bättre utbildning, arbetstillfällen, bättre mobilitet och konnektivitet samt grundläggande hälso- och sjukvårdstjänster. Enligt visionen har insatser inom många politikområden betydelse för att landsbygdsområdena ska förbli attraktiva platser att bo på för jordbrukare, deras familjer och andra landsbygdsinvånare.

Regeringen ser positivt på ambitionen att visionen ska leda till ökad lönsamhet, konkurrenskraft och förenkling samtidigt som den bidrar till miljö- och klimatarbetet. Med tanke på de globala utmaningarna är det viktigt att fokusera på att främja en motståndskraftig primärproduktion, som bidrar till livsmedelstrygghet och ökad beredskap. Regeringen anser att markfrågorna är en nationell kompetens och att äganderätten ska värnas. Regeringen välkomnar också att revideringen av djurskyddslagstiftningen omnämns i visionen (2024/25:FPM20).

4.2.4 Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden

Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden är en etablerad metod för att bedriva lokalt utvecklingsarbete. Leadermetoden baseras på tvärsektoriell samverkan och utgår från ett trepartnerskap där offentliga, privata och ideella sektorns aktörer samverkar inom geografiskt avgränsade områden. Representanter från de tre sektorerna utarbetar tillsammans en lokal utvecklingsstrategi baserad på det specifika områdets behov och förutsättningar, en strategi som sedan ligger till grund för stöd till enskilda projekt.

Leaderarbetet finansieras med 1,7 miljarder kronor genom den Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU) under perioden 2023–2027. I Sverige finns 40 Leaderområden som tillsammans täcker nästan 90 procent av landets yta. Det finns stor variation bland de insatser som bedrivs inom Leader och några tydliga teman är satsningar på

Prop. 2025/26:158 fysisk och psykisk hälsa, att utveckla mötesplatser och turismmöjligheter, att skapa och tillgängliggöra aktiviteter inom bl.a. kultur och friluftsliv för alla åldrar, samt insatser med fokus på beredskap och civilt försvar.

4.2.5 Det svenska nätverket för den gemensamma jordbrukspolitiken – Landsbygdsnätverket

Det svenska nationella nätverket för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP), kallat Landsbygdsnätverket, ska genom sin verksamhet främja att målen med EU:s jordbrukspolitik, men även havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet, uppnås. Landsbygdsutveckling ingår i GJP, och i Sveriges strategiska plan för GJP 2023–2027 är jordbrukspolitikens viktigaste bidrag till utvecklingen i landsbygderna att stärka lönsamhet och konkurrenskraft i jordbruksföretag och livsmedelsproduktion. Därigenom bidrar politiken till jobb och tillväxt i hela Sverige och till en ökad robusthet i hela livsmedelskedjan. Landsbygdsnätverket verkar som en plattform för att utveckla kunskaper och arbetssätt för jordbruk och landsbygdsutveckling inom ramen för GJP med målet att medlemmarna tillsammans ska genomföra aktiviteter som på nationell och internationell nivå utvecklar kunskap och samarbeten inom landsbygdsutveckling.

Landsbygdsnätverkets ca 100 medlemmar är organisationer från civilsamhället, näringslivet, rådgivningen, forskning och utbildning samt myndigheter. Nätverket är en del av det europeiska nätverket för GJP och samarbetar med andra nätverk runt om i Europa.

4.2.6 EU:s fonder bidrar till landsbygdernas utveckling

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling

Den europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) har som syfte att främja konkurrenskraften inom jordbruket, se till att naturresurser förvaltas på ett hållbart sätt och att åtgärder för att ta itu med klimatförändringar genomförs effektivt samt uppnå en territoriellt balanserad utveckling av landsbygdsområden runtom i EU, inbegripet skapande och upprätthållande av sysselsättning.

Inom fonden stödjer EU åtgärder med syftet att uppnå följande sex prioriterade mål:

- Främja kunskapsöverföring och innovation
- Förbättra livskraften och konkurrenskraften inom alla typer av jordbruk och främja hållbart skogsbruk
- Främja organisationen av livsmedelskedjan, inbegripet bearbetning och marknadsföring av jordbruksprodukter, djurens välbefinnande och riskhantering
- Återställa, bevara och förbättra ekosystem som är relaterade till jord- och skogsbruket
- Främja resurseffektivitet och övergången till en koldioxidsnål ekonomi
- Främja social delaktighet, fattigdomsbekämpning och ekonomisk utveckling på landsbygden.

I Sverige genomförs Ejflu genom en nationell strategisk plan. Den totala budgeten för den svenska strategiska planen är ca 60 miljarder kronor för perioden 2023–2027 och finansieras gemensamt av Sverige och EU.

Prop. 2025/26:158

Europeiska regionala utvecklingsfonden

EU:s sammanhållningspolitik ska främja en harmonisk utveckling inom hela unionen för att stärka den ekonomiska, sociala och territoriella sammanhållningen. Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) ska bidra till att minska skillnaderna mellan de olika regionernas utvecklingsnivåer i unionen. I Sverige finansierar fonden, under programperioden 2021–2027 åtta regionala program, ett nationellt program och de tolv Interregprogram som Sverige deltar i.

Regionalfondsprogrammets insatser ska bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling bl.a. genom att stödja den regionala utvecklingskraften, näringslivets konkurrenskraft och sysselsättning inklusive kompetensutveckling. Insatserna inom regionalfondsprogrammen är främst inriktade mot politiskt mål 1 (ett konkurrenskraftigare och smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling och regional IKT-konnektivitet) och mål 2 (en grönare och koldioxidsnål övergång till en ekonomi med noll nettoutsläpp och ett motståndskraftigt Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, begränsning av klimatförändringar, klimatanpassning, riskförebyggande, riskhantering och hållbar urban mobilitet). I programmen Övre Norrland, Mellersta Norrland och Norra Mellansverige finns även insatser inom mål 3 (ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet).

De nio svenska regionalfondsprogrammen omfattar under programperioden 2021–2027 ca 21,2 miljarder kronor och finansieras gemensamt av Sverige och EU. De regionala programmen kan i stor utsträckning, baserat på regionala och lokala behov, finansiera investeringar och projekt för att främja utvecklingen i landsbygderna.

Interregprogrammets insatser ska bidra till omställningen till en hållbar regional utveckling och därmed till ett grönt, hållbart och mer innovativt Europa genom att främja samarbete över nationsgränser.

De fem gränsregionala och tre transnationella Interregprogrammen som Sverige deltar i omfattar under programperioden 2021–2027 ca 13,8 miljarder kronor och finansieras gemensamt av deltagande länder och EU. I summan ingår inte de fyra Interregionala programmen som Sverige också deltar i. De interregionala programmen syftar till att öka sammanhållningspolitikens effektivitet genom att sprida innovativa metoder och kapacitetssuppleering. Interregprogrammen kan, baserat på behoven i gränsregionerna, finansiera gemensamma investeringar och samverkansprojekt för att främja ökat samarbetet mellan landsbygder i olika länder.

Europeiska socialfonden

Europeiska socialfonden (ESF+) finansierar åtgärder som syftar till att främja sysselsättning och social delaktighet. Fonden finansierar ett nationellt program i Sverige. Programmets insatser ska stödja samman-

Prop. 2025/26:158 hållningspolitikens mål 4 (ett mer socialt och inkluderande Europa). Insatsernas inriktning följer också av den fondspecifika förordningen för ESF+27 samt de landspecifika rekommendationerna för sammanhållningspolitiken. Åtgärderna riktas till offentliga, privata och ideella organisationer och ger stöd till insatser på individnivå för bl.a. sysselsättning, kompetensutveckling, integration och fattigdomsbekämpning. Programbudgeten för perioden 2021–2027 är ca 15,1 miljarder kronor och finansieras gemensamt av Sverige och EU.

Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden

Sveriges nationella program (HFVP) för Europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden (EHFVF) omfattar under perioden 2021–2027 ca 2,15 miljarder kronor och finansieras gemensamt av Sverige och EU.

HFVP finansierar projekt och investeringar som bidrar till en hållbar förvaltning av haven och mer hållbara och konkurrenskraftiga företag inom fiske, vattenbruk och beredning. Programmet innehåller stöd för bl.a. investeringar inom vattenbruk, miljöåtgärder för bevarande och återställande av akvatiska ekosystem och biologisk mångfald, investeringar i mer selektiva och rovdjurssäkra fiskeredskap, diversifiering och förädling av fiskeri- och vattenbruksprodukter och innovationsprojekt inom fiske och vattenbruk.

Det pågår flera initiativ för att främja forskning och innovation i syfte att bidra till utvecklingen av svensk sjömat. Utöver det stöd till utveckling som förmedlas genom HFVP, fortlöper även det forsknings- och utvecklingsarbete som genomförs inom ramen för centrubildningen Blå mat, som är den största satsningen hittills på svensk sjömat. Bakom centrubildningen står en nationell samling av forsknings- och innovationsaktörer, regioner, kommuner, organisationer samt ett stort antal företag. I satsningen ingår aktörer från hela värdekedjan för sjömat, från primärproduktion i form av hållbara vattenbrukssystem och underutnyttjade vilda fiskarter över process- och produktutveckling och framställning av hälsosam, svensk sjömat till livsmedelshandeln.

Europeiska kommissionens förslag till en ny flerårig budgetram

I juli 2025 presenterade Europeiska kommissionen förslag till en ny flerårig budgetram för perioden 2028–2034 enligt faktrapromemorian EU:s fleråriga budgetram för perioden 2028–2034 (2025/26:FPM3). Ramarna och innehållet är föremål för pågående förhandling i rådet samt med EU-parlamentet. Kommissionen har lämnat förslag till förordning om att inrätta den Europeiska fonden för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning, jordbruk och landsbygd, fiske och sjöfart, välfärd och säkerhet för perioden 2028–2034 och med ändring av förordning (EU) 2023/955 och förordning (EU, Euratom) 2024/2509 enligt faktrapromemorian Förordning med grundläggande bestämmelser för en övergripande EU-fond under delad förvaltning (2025/26:FPM10). I förslaget finns bl.a. Leader med som obligatoriskt verktyg för landsbygdsutveckling i medlemsländerna

För att redovisa resultat och bedöma hur utvecklingen av den sammanhållna landsbygdspolitiken bidrar till det övergripande målet för landsbygdspolitiken redovisar regeringen varje år i budgetpropositionen (utg.omr. 23) tre centrala indikatorer: inrikes flyttnetto och befolkning, tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i absoluta närheten, samt tillgänglighet till dagligvarubutik, drivmedelsstation och grundskola.

Sveriges landsbygder är mångskiftande. Olika landsbygders förutsättningar och behov skiljer sig från varandra. I detta avsnitt kompletteras de återkommande redovisningarna i budgetpropositionen för att ge en bredare bild av läget i Sveriges landsbygder. Utvecklingen redovisas inom följande områden:

- befolkningens sammansättning
- villkor och tillgänglighet
- näringsliv och arbetsmarknad.

Sammanfattningsvis visar redovisningen i detta avsnitt att det finns både likheter och skillnader mellan olika typer av geografier. Beskrivningarna nedan fångar inte alla aspekter av utvecklingen, men ger ett gott underlag för att öka förståelsen om läget i Sveriges landsbygder. Ytterligare beskrivningar av utvecklingen i olika landsbygder finns i bl.a. Tillväxtverkets rapport, Uppföljning av den sammanhållna svenska landsbygdspolitiken – fördjupad rapport 2024.

Redovisningen visar bl.a. att folkmängden ökar snabbast i tätare kommuner, att andelen äldre ökar i hela landet men särskilt i landsbygds-kommuner och att andelen utrikesfödda växer i samtliga kommuntyper. Vidare framträder skillnader i tillgänglighet till grundläggande service som skola, livsmedelsbutik och apotek mellan kommuntyper, en ojämn tillgång till snabbt bredband och både likheter och skillnader i kulturutbud. Den anmälda brottsligheten är generellt lägre i landsbygdskommuner. Det verkar också finnas ett marginellt lägre förtroende för rättsväsendet där. På arbetsmarknaden bärs sysselsättningen i många landsbygder av tillverknings- och byggindustri. Sysselsättningsgraden är hög i flera mycket glesa kommuner men skillnader i arbetslöshet har ökat. Utbildningsnivån stiger i hela landet, om än från olika nivåer, och företagens tillväxtvilja är i stort likartad mellan geografier.

5.1 Att kategorisera landsbygder och mäta utvecklingen

Kategoriseringar i olika typer av stads- och landsbygdsområden kan göras för hela kommuner eller funktionella regioner, något som t.ex. både Tillväxtverket och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) gör. Fördelen med kategoriseringar är att de kan förenkla analysen av olika geografiers utveckling och därmed öka förståelsen för att det finns olika typer av landsbygder. Vilken kategorisering som används behöver utgå från den frågeställning som ska belysas. När kommuner delas in i grupper kan

Prop. 2025/26:158 utvecklingen i kommuntyper med liknande egenskaper jämföras. Om utvecklingen mellan kommuner inom samma grupp skiljer sig åt, trots likartade förutsättningar, kan det bilda utgångspunkt för en diskussion om vad skillnaderna beror på. Det som också kan illustreras är om utvecklingen generellt skiljer sig åt mellan kommuntyperna med hänsyn till storlek, täthet och avstånd till större agglomerationer, dvs. lokal förtätning med koncentration av människor, infrastruktur och institutioner.

Vid hänvisning till kommuntyper i detta avsnitt används i huvudsak den indelning som föreslagits av Tillväxtanalys efter ett uppdrag från regeringen 2013 och som uppdaterats av Tillväxtverket 2021 (Tillväxtanalys, Bättre statistik för en bättre regional- och landsbygds politik 2014:04). Vid hänvisning till landsbygdskommuntyp avses mycket glesa landsbygdskommuner, glesa landsbygdskommuner och tätortsnära landsbygdskommuner.

- Mycket glesa landsbygdskommuner: Hela befolkningen bor i rurala områden och har mer än 90 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- Glesa landsbygdskommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- Tätortsnära landsbygdskommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i rurala områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- Glesa blandade kommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mer än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- Täta blandade kommuner: Mer än 50 procent av befolkningen bor i urbana områden. Majoriteten av kommunens befolkning har mindre än 45 minuters resväg med bil till en tätort med minst 50 000 invånare.
- Storstadskommuner: Mer än 80 procent av befolkningen bor i urbana områden och har tillsammans med angränsande kommuner en samlad folkmängd på minst 500 000 invånare.

För viss statistik i denna redovisning används i stället SKR:s kommungruppsindelning 2023. Den har nio olika kommungrupper, där fyra kommungrupper summeras till huvudgruppen mindre städer/tätorter (27 stycken) och landsbygdskommuner (56 stycken). Kommunerna grupperas utifrån vissa kriterier som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster.

Det är dock viktigt att betona att landsbygdsområden förekommer även i kommuner som inte i övrigt klassificeras som landsbygdskommuner. Det fångas inte av en kommuntypindelning eller kommungruppering. Hänsyn kan också behöva tas till dessa landsbygdsområden när åtgärder utformas. Utvecklingen inom en landsbygdskommun kan också se olika ut för befolkningen i och utanför centralorter. För ännu mer nedbruten statistik finns t.ex. Statistiska centralbyråns (SCB) regionala indelning i demografiska statistikområden (DeSO). Den första rikstäckande indelningen gällde från den 1 januari 2018 och följer läns- och kommungränser. En revidering har gjorts som gäller fr.o.m. den 1 januari 2025. I denna version

finns 6 160 områden med mellan 700 och 3 000 invånare per område. Områden delas in i tre grupper, huvudsakligen landsbygd, huvudsakligen bebyggt område och centralorter. Folkmängden i de DeSO som är huvudsakligen landsbygd uppgick 2024 till ca 1,6 miljoner människor, en ökning från 2010 med 3 procent. Hela Sveriges folkmängd har ökat med ca 12 procent under perioden. En annan statistisk indelning är Regionala statistikområden (RegSO) som är en aggregering av DeSO. Den rikstäckande områdesindelningen RegSO togs bl.a. fram för att underlätta statistisk uppföljning av socioekonomisk segregation.

5.2 Befolkningens sammansättning

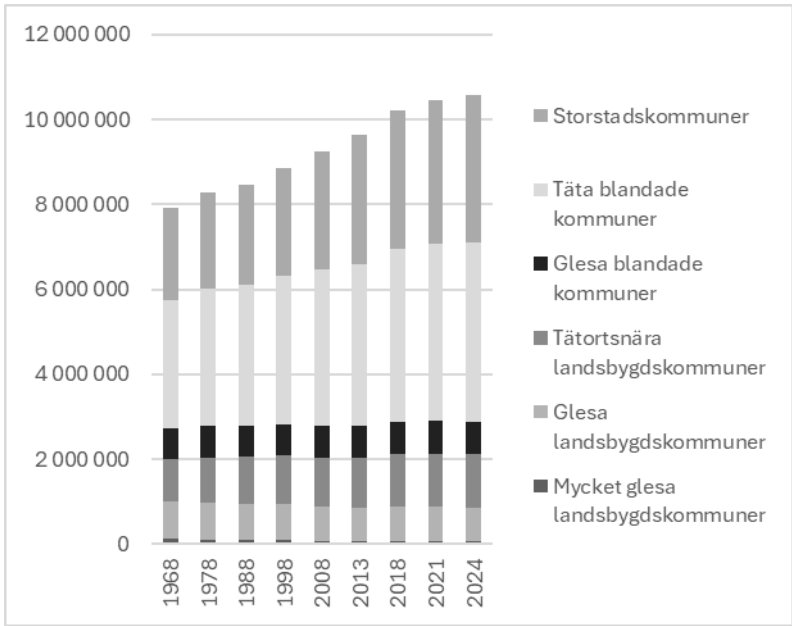
5.2.1 Folkmängden ökar i Sverige och snabbast i de tät­kommunerna

År 1968 var Sveriges folkmängd knappt 8 miljoner och var fjärde svensk bodde i någon av kommunerna som i dag tillhör de tre landsbygds-kommuntyperna. År 2024 hade folkmängden ökat till nästan 10,6 miljoner människor och var femte svensk bor i en landsbygdskommun. Befolk-ningsutvecklingen skiljer sig mellan kommuntyper där folkmängden i de mycket glesa landsbygdskommunerna sjunkit från 121 000 till 77 000 invånare (-37 procent). I de tätortsnära landsbygdskommunerna har folkmängden ökat från knappt 1 miljon till 1,26 miljoner invånare (+27 procent). Den snabbaste befolkningsökningen syns i storstads-kommunerna som ökat med 58 procent, från 2,2 miljoner till 3,5 miljoner invånare. Störst andel av befolkningen bor i kommuntypen Tät­a, blandade kommuner, se tabell 5.1 och figur 5.1.

Tabell 5.1 Folk­mängd och andel av befolkningen per kommuntyp 1968 och 2024

Kommun ­ typ	Befolkning 1968	Andel i procent	Befolkning 2024	Andel i procent
Mycket glesa landsbygds ­ kommuner	121 274	1,5	76 695	0,7
Glesa landsbygds ­ kommuner	883 409	11,1	789 534	7,5
Tätortsnära landsbygds ­ kommuner	995 657	12,6	1 259 712	11,9
Glesa blandade kommuner	724 266	9,1	765 571	7,2
Tät ­ a blandade kommuner	3 008 797	37,9	4 213 844	39,8
Storstads ­ kommuner	2 197 790	27,7	3 482 354	32,9
Riket	7 931 193	100	10 587 710	100

Källa: SCB och egna beräkningar.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Befolkningsökning drivs av födelseöverskott och invandring. SCB bedömer att befolkningen kommer att fortsätta att öka de kommande tio åren men i en långsammare takt givet en minskad invandring, ökad utvandring och lägre födelsetal. Kommuntypen Storstadskommuner hade ett negativt inrikes flyttnetto 2016–2022, en trend som förstärktes under covid-19-pandemin 2020–2021. Under 2023 och 2024 var det inrikes flyttnettot positivt för gruppen även om det finns flertalet enskilda storstadskommuner som fortsatt har ett negativt flyttnetto. Kommuntypen glesa blandade kommuner och de tre landsbygdskommuntyperna hade negativa inrikes flyttnetton 2024. Utvecklingen ser olika ut mellan kommuner i respektive kommuntyp och flyttunderskott är ett problem för många mindre landsbygdskommuner och blandade kommuner. Demografiska förändringar och flyttrörelser förstärker regionala och lokala utmaningar kopplade till arbetskrafts- och kompetensförsörjning. Även inom kommuner finns skillnader för hur folkmängden utvecklas mellan olika tätorter och glesare områden. Andelen av befolkningen som bor i de DeSO områden som har klassats som huvudsakligen landsbygd har minskat något i alla kommuntyper 2023 jämfört med 2010, så även inom landsbygdskommuner blir befolkningen något mer koncentrerad till de mer tätbebyggda delarna.

Befolkningens sammansättning kan också skilja sig något åt mellan kommuntyperna. En tydlig skillnad är åldersfördelningen, som beskrivs i kommande avsnitt. En annan skillnad är könsfördelningen. I riket är den totala könsfördelningen relativt jämn, 49,7 procent av Sveriges befolkning är kvinnor. Det finns vissa skillnader mellan åldersgrupperna. I åldersgruppen 70 år och äldre är kvinnorna tydligt fler än männen, 894 000 kvinnor och 764 000 män 2024. I åldersgruppen 0–19 år och

20–49 år finns däremot en något högre andel män, 51 procent män och 49 procent kvinnor, i befolkningen. Storstadskommunerna har den jämnaste könsfördelningen medan de mycket glesa landsbygdskommunerna totalt sett har den lägsta andelen kvinnor. Detta är särskilt tydligt i åldersgruppen 20–49 år, där andelen kvinnor är något lägre totalt sett i landsbygds- och de glesa blandade kommunerna. I storstadskommuner och i täta blandade kommuner finns en tydligt högre andel kvinnor bland dem som är 70 år och äldre, se tabell 5.2.

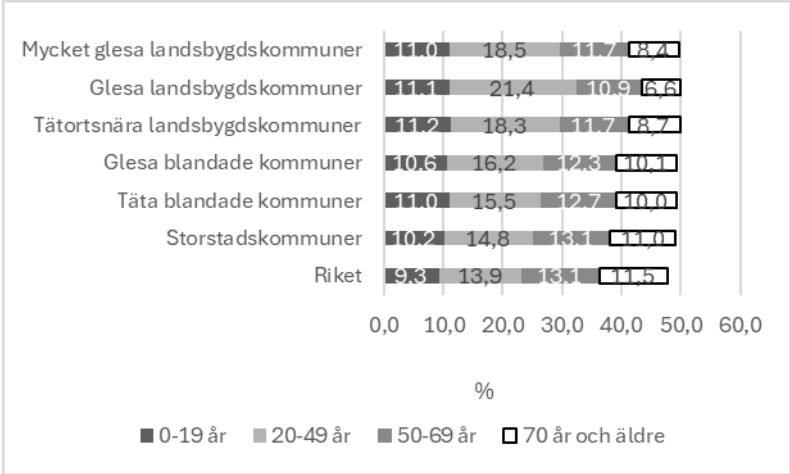
Tabell 5.2 Andelen kvinnor (procent) per åldersgrupp och kommuntyp 2024

	0–19 år	20–49 år	50–69 år	70 år och äldre	Totalt
Mycket glesa landsbygdskommuner	48,5	45,9	47,7	49,7	47,8
Glesa landsbygdskommuner	48,5	47,5	49,1	52,1	49,1
Tätortsnära landsbygdskommuner	48,4	48,1	47,2	51,9	49,2
Glesa blandade kommuner	48,5	47,2	49,5	53,4	49,2
Täta blandade kommuner	48,6	49,2	49,9	55,7	50,0
Storstadskommuner	48,6	49,2	49,9	55,7	50,0
Riket	48,6	48,7	49,7	53,9	49,7

Källa: SCB och egna beräkningar.

AgriFood Economic Centre konstaterar att skillnaden mellan mäns och kvinnors utbildningsnivå tidigare har minskat, men numera ökar igen när fler kvinnor än män väljer att vidareutbilda sig, särskilt i landsbygderna, se även avsnitt 5.4.5 (Agrifood Economic Centre. Männen på efterkälken – effekter av kvinnors framsteg inom utbildning. Policy brief 2024:3). I rapporten nämns att detta påverkar kvinnors och mäns karriärer men också familjebildningen vilket kan påverka landsbygders attraktionskraft. Familjebildning sker allt oftare mellan partners med liknande utbildningsnivå, vilket innebär att ett större utbildningsgap mellan könen gör det svårare att finna en partner.

Skillnaden i andelarna kvinnor och män per åldersgrupp kan också illustreras med skillnaden i andel kvinnor i befolkningen i stort, se figur 5.2. Andelen kvinnor i åldersgruppen 20–49 år utgör 18,5 procent av befolkningen i riket. I storstadskommuner är den andelen högre och i mycket glesa landsbygdskommuner är andelen tydligt lägre. År 2024 föddes 80 procent av alla barn av kvinnor i åldern 24–36 år (SCB och egna beräkningar). Andelen kvinnor i befolkningen i den åldern har betydelse för sannolikheten för ett positivt födelseöverskott.

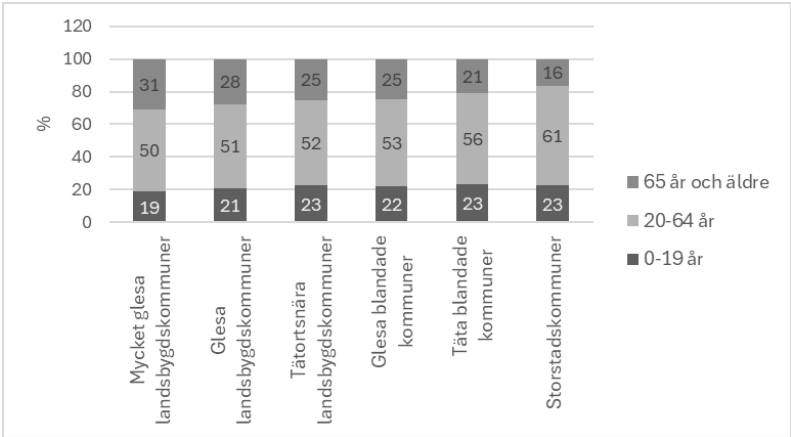
Källa: SCB och egna beräkningar.

5.2.2 En ökande andel äldre i befolkningen – särskilt tydligt i landsbygdskommuner

Fördelningen mellan åldersgrupper ser också olika ut mellan kommuntyperna, se figur 5.3. En större andel av befolkningen i glesa och mycket glesa landsbygdskommuner är äldre än 65 år jämfört med i riket i stort. Åldersfördelningen och den demografiska försörjningskvoten påverkar hur behoven av välfärd ser ut nu och framåt och hur många i arbetsför ålder som bor i kommunen och därmed är tillgängliga för den lokala arbetsmarknaden, alternativt bidrar med skattekraft genom att arbeta i angränsande kommun eller lokal arbetsmarknad. År 1980 var ca 16 procent av Sveriges befolkning 65 år eller äldre. År 2024 var motsvarande siffra 21 procent. Här är skillnaderna mellan kommuntyperna stora, och i de mycket glesa landsbygdskommunerna är andelen högre än 30 procent 2024. I storstadskommunerna var ca 16 procent 65 år eller äldre 2024. Andelen av befolkningen som är yngre än 19 år sjunker i alla kommuntyper mellan 1980 och 2024, i riket sjunker andelen från 26 procent till 22 procent. Enligt SCB:s befolkningsframskrivning för 2050 (SCB 2025) kommer andelen av befolkningen som är 65 år och äldre fortsätta öka i alla kommuntyper.

Figur 5.3 Åldersfördelning per kommuntyp 2024

Prop. 2025/26:158

Källa: SCB och egna beräkningar.

Den demografiska försörjningskvoten beskriver hur många personer en person i arbetsför ålder behöver försörja förutom sig själv. Kvoten beräknas som summan av antalet personer som är 0–19 år och antalet personer som är 65 år eller äldre dividerat med antalet personer som är mellan 20 och 64 år.

År 2024 var försörjningskvoten för Sverige 77, det innebär att för 100 personer i åldern 20–64 år finns det 77 personer som är yngre eller äldre. Kvoten varierar mycket mellan kommuntyperna, från 64 i storstads-kommunerna till över 99 i de mycket glea landsbygdskommunerna, se tabell 5.3. Det är viktigt att komma ihåg att även inom kommuntyperna finns en spridning, med exempel på kommuner som har en tydligt högre eller lägre försörjningskvot jämfört med den samlade gruppen.

Tabell 5.3 Försörjningskvoter per kommuntyp 1980–2024

Kommuntyp	1980	1995	2010	2024
Mycket glea landsbygdskommuner	79,3	86,5	87,4	99,5
Glea landsbygdskommuner	83,9	83,3	81,7	95,2
Tätortsnära landsbygdskommuner	84,2	82,1	81,1	92,6
Glesa blandade kommuner	79,1	77,4	78,2	87,3
Täta blandade kommuner	74,9	71,9	72,8	79,3
Storstadskommuner	65,6	64,1	61,6	64,0
Riket	74,7	72,5	71,4	77,1

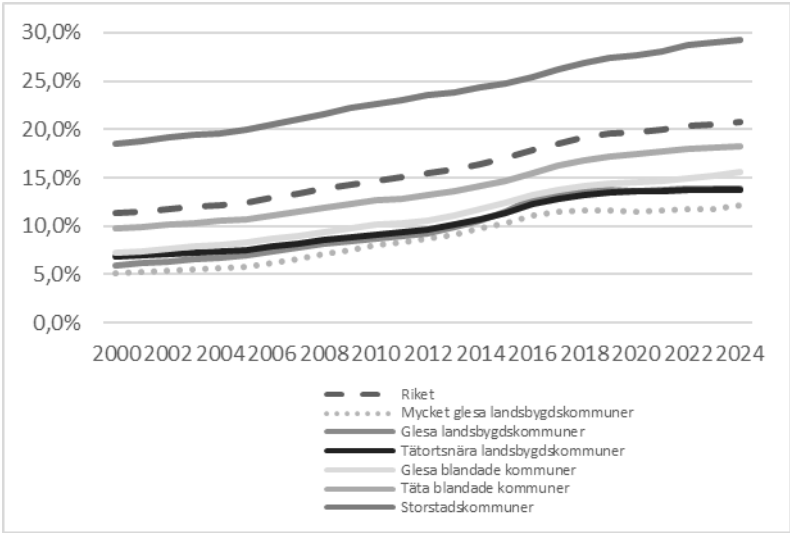
Källa: SCB och egna beräkningar.

5.2.3 Andelen utrikesfödda ökar i alla kommuntyper

Inflyttning av personer i yngre eller yrkesverksam ålder kan vara gynnsam för den demografiska profilen i befolkningen. Sedan 2000 har andelen utrikesfödda i befolkningen ökat i hela Sverige. Störst andel utrikesfödda

Prop. 2025/26:158 finns i storstadskommunerna, år 2000 var andelen 19 procent och 2024 var andelen 29 procent. I de mycket glesa landsbygdskommunerna var andelen utrikesfödda 5 procent 2000 och 12 procent 2024, se figur 5.4.

Figur 5.4 Andelen utrikes födda i befolkningen 2000–2024

Källa: SCB och egna beräkningar.

Indelat i demografiska statistikområden (DeSO) bodde 2024 drygt 1,6 miljoner människor eller 15 procent av befolkningen i de områden som definieras som huvudsakligen landsbygd. Bland de utrikesfödda är andelen som bor i huvudsaklig landsbygd lägre än för befolkningen i stort och ca 9 procent av de utrikes födda bor i sådana DeSO. Av de som är födda i Europa bor över 80 procent i centralorterna och för de utom-europeiskt födda är andelen över 90 procent (bearbetning SCB data).

5.3 Villkor och tillgänglighet

5.3.1 Hushållens konsumtion – boende, livsmedel och transporter

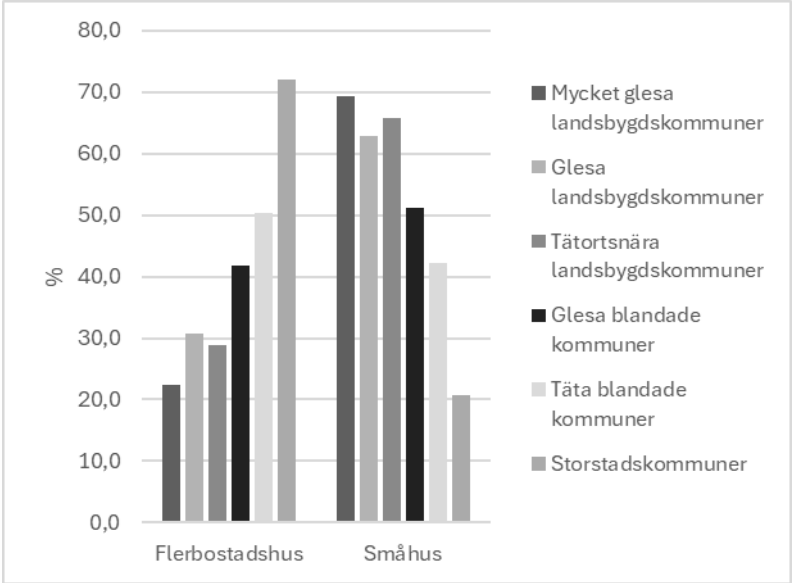
De tre största kostnadsposterna står för lite drygt hälften av hushållens konsumtion. Boende står för den största delen av den privata konsumtionen, 25 procent, och omfattar bl.a. hyra, räntekostnader för bostadslån, el och uppvärmning. Livsmedel och alkoholfria drycker står för 13 procent (alkoholhaltiga drycker och tobak står för ytterligare 3 procent) och transporter för 13 procent. En annan stor post är fritid, underhållning och kultur som motsvarar 10 procent (Handelshögskolan Göteborgs Universitet, Konsumtionsrapporten 2025).

För livsmedel och alkoholfria drycker finns inte data tillgängligt för att illustrera eventuella skillnader i konsumtion och kostnader mellan olika kommuntyper. Men Konkurrensverket genomförde 2023 och 2024 en genomlysning av livsmedelsbranschen (Konkurrensverket Rapportserie,

2024:5). En del av genomlysningen handlade om att undersöka vilka omständigheter som försvårar för nyetablering av livsmedelsbutiker. Studien visar att konkurrensen bland livsmedelsbutiker är fortsatt begränsad i flera kommuner. Konkurrensverket konstaterar också att för många på mindre orter i glesbygdsområden är den närmaste butiken och den näst närmaste butiken inom samma kedja, vilket innebär sämre valmöjligheter för konsumenter. Med glesbygdsområden avser Konkurrensverket de kommuner som inte tillhör kommungrupperna storstad eller större städer enligt SKR:s indelning. År 2022 saknades lågprisbutiker i drygt 100 kommuner (Konkurrensverket Rapportserie, 2024:5). Aktören Matpriskollen jämförde 2025 hur priserna lokalt påverkas om det finns en lågprisbutik i kommunen eller inte. Enligt jämförelsen finns en dubbel positiv effekt för konsumenter som har tillgång till en lågprisbutik, dels för att lågprisaktören erbjuder lägre priser, dels för att övriga butiker i närområdet pressar sina priser när konkurrensen ökar. Större marknader erbjuder större möjligheter att sälja de volymer som krävs för att få en hög omsättning i lågprisbutiker, vilket kan innebära att det är mindre intressant att etablera nya butiker i små, avlägset belägna kommuner. Varje service eller tjänst förutsätter dock ett visst kundunderlag för att vara ekonomiskt hållbar. (se även rapporten Tillgänglighet till grundläggande kommersiell service. (Tillväxtverket 2024, rapport 0478). Ett annat konstaterande i Konkurrensverkets studie är att dagligvaruaktörerna känner sig motarbetade i en del kommuner och att kommunernas planmonopol hindrar nya aktörer. Särskilt aktörer i lågprissegmentet uppger, enligt studien, att de har känt sig motarbetade under flera år.

Ett sätt att illustrera skillnader och likheter vad gäller boende är fördelningen av bostadslägenheter per hustyp. Med bostadslägenhet avses en lägenhet avsedd att helt eller till en inte oväsentlig del användas som bostad, oavsett i vilken hustyp den ligger (SCB:s definition). De två vanligaste hustyperna är flerbostadshus och småhus som tillsammans står för ungefär 93 procent av bostäderna. Övriga 7 procent utgörs av specialbostäder och övriga hus. Dessa hustyper är utelämnade i figur 5.5. I storstadskommunerna finns över 70 procent av bostadslägenheterna i flerbostadshus medan det i landsbygdskommuner är småhus som är det vanligaste med mellan 60 och 70 procent. I riket som helhet bor flest hushåll i flerbostadshus medan flest personer bor i småhus. Det beror på att det ofta är större hushåll som bor i en villa eller i ett radhus, än i lägenheter i flerbostadshus.

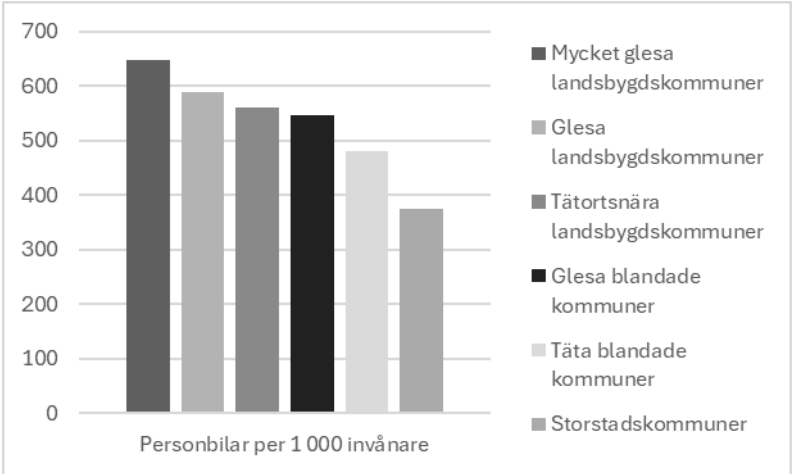
I småhus är den klart dominerande upplåtelseformen äganderätt, medan i flerbostadshus är de två dominerande upplåtelseformerna hyresrätt och bostadsrätt. I storstadskommunerna utgörs något över hälften av lägenheterna av bostadsrätter, medan hyresrätterna står för majoriteten i övriga kommuntyper. Mycket glesa landsbygdskommuner har den tydligaste övervikten av hyresrätter bland flerbostadshusen. Den genomsnittliga bostadsarean per person är högst för boende i småhus med äganderätt medan hushåll boende i flerbostadshus med hyresrätt har lägst genomsnittlig bostadsarea.

Källa: SCB och egna beräkningar.

För att illustrera transporter används fordonsstatistik över antalet fordon per invånare och genomsnittliga körsträckor, se figur 5.6. Det finns stora likheter mellan kommuntyperna i hur fordon används och hur mycket drivmedel de förbrukar. Samtidigt finns det även en del skillnader mellan olika kommuntyper, främst när det gäller antalet fordon per invånare. Antalet fordon av alla slag (utom tvåhjuliga) är klart högst per invånare i mycket glesa landsbygdskommuner och lägst i storstadskommunerna. I figuren nedan illustreras antalet personbilar per 1 000 personer i befolkningen.

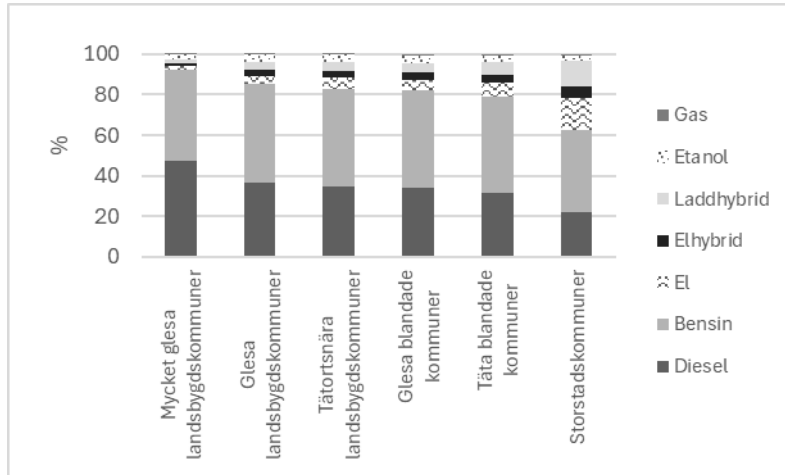
Figur 5.6 Antal personbilar per 1 000 invånare 2024

Källa: SCB och egna beräkningar.

Diesel och bensen är de vanligaste drivmedlen för personbilar i alla kommuntyper, se figur 5.7. I de mycket glesa landsbygdskommunerna drivs mer än 90 procent av personbilarna i trafik med diesel och bensen. I de täta blandade kommunerna är motsvarande siffra strax under 80 procent och i storstadskommunerna drivs drygt 60 procent av personbilarna med bensen och diesel.

Figur 5.7 Personbilar i trafik 2024 per kommuntyp och drivmedel

Källa: Trafikanalys och egna beräkningar.

Av de nyregistrerade personbilarna i Sverige 2024 var 32 procent bilar som drivs med bensen och diesel. Även här finns en skillnad mellan kommuntyperna, där andelen bilar som drivs med bensen och diesel är lägre i storstadskommunerna, under 30 procent, och omkring 40 procent i övriga kommuntyper.

Genomsnittlig körsträcka per bil är relativt lika mellan kommuntyperna. Bilarna i storstadskommuner har längst körsträcka. Men då antalet personbilar per invånare är fler i landsbygdskommunerna blir körsträckan per person längre där. De personbilsmodeller som är registrerade i landsbygdskommuner förbrukar lite mer bensen per mil än bilarna registrerade i storstadskommuner. Bland dieselbilarna är skillnaderna i förbrukning mellan kommuntyperna relativt små. Antalet personbilar som drivs med diesel är betydligt fler per invånare i mycket glesa landsbygdskommuner vilket innebär att förbrukningen av diesel per invånare där blir betydligt högre än i resterande delar av landet. I storstadskommunerna är bränsleåtgången per mil något mindre, men framför allt är det färre bilar i trafik som drivs med bensen och diesel som gör att förbrukningen per invånare är klart lägre. Allt detta sammantaget innebär att den genomsnittlige invånaren i landsbygdskommuner påverkas relativt sett mer av förändringar i priset för bensen och diesel än genomsnittsinvånaren i storstadskommuner. Samtidigt finns det fler elbilar och laddhybrider, som ofta kostar mer i inköp, i storstadskommunerna.

5.3.2 Skillnader i tillgänglighet till grundskola, livsmedelsbutik och apotek

Trafikanalys redovisar varje år en uppföljning av hur transportsystemet utvecklats i förhållande till de transportpolitiska målen. I uppföljningen redovisas indikatorer på kommuntypsnivå. För måttet Företagens upplevelse av vägnät, järnvägs- och flygförbindelser i kommunen visar Trafikanalys att företagen i storstadskommuner och täta blandade kommuner är mer nöjda med kommunens vägnät, tåg- och flygförbindelser än vad företagarna generellt är i riket. Bedömningen för tätortsnära landsbygdskommuner följer bedömningen för riket. Det är också tydligt att företagen i mycket glesa landsbygdskommuner är minst nöjda (Trafikanalys, Måluppföljningens indikatorer och mått 2025).

Trafikanalys redovisar också andelarna av befolkningen i åldersgruppen 7–15 år med högst 10 respektive 20 minuters promenad till närmaste grundskola, se tabell 5.4.

Tabell 5.4 Andel av befolkningen i åldersgruppen 7–15 år med högst 10 respektive 20 minuters promenad till närmaste grundskola 2020 och 2024

Tillgänglighet till grundskola promenad per kommuntyp	Inom 10 min. promenad 2020 (%)	Inom 10 min. promenad 2024 (%)	Inom 20 min. promenad 2020 (%)	Inom 20 min. promenad 2024 (%)	Antal 7–15 åringar 2020 (1000)	Antal 7–15 åringar 2024 (1000)
Mycket glesa landsbygds-kommuner	26	25	56	56	7	7
Glesa landsbygds-kommuner	31	30	59	58	80	80
Tätortsnära landsbygds-kommuner	29	29	59	57	135	137
Glesa blandade kommuner	39	37	70	69	79	79
Täta blandade kommuner	42	41	74	73	452	459
Storstads-kommuner	58	56	91	89	360	365
Riket	45	43	76	75	1 113	1 127

Anm.: Data för 2020 är inte fullt jämförbart.
Källa: Trafikanalys, Rapport PM 2025:7 Måluppföljningens indikatorer och mått 2025.

För hela Sverige nådde 43 procent av befolkningsgruppen en grundskola inom 10 minuters promenad och 75 procent inom 20 minuters promenad, vilket är 2 procentenheter lägre för avståndet inom 10 minuters promenad och 1 procentenhet lägre för avståndet inom 20 minuter jämfört med 2020. Här syns en tydlig skillnad i tillgänglighet. I storstadskommunerna och de täta kommunerna, där befolkningen bor mer koncentrerat, är andelen barn

som kan promenera till sin närmaste grundskola inom 10 eller 20 minuter högre än i de glesare kommuntyperna. Även när jämförelsen görs för kollektivtrafik är det en lägre andel av befolkningen i åldersgruppen i landsbygdskommunerna som når närmaste grundskola inom 20 minuter jämfört med de mer tätade kommuntyperna.

En annan indikator som redovisas är hur stor andel av befolkningen i en kommuntyp som kan ta sig till närmaste livsmedelsbutik inom 20 minuter med olika färdmedel som gång, cykel, bil eller kollektivtrafik, se tabell 5.5.

Tabell 5.5 Andel (i procent) av befolkningen som bor inom 20 minuter med gång, cykel, bil eller kollektivtrafik i vägnätet från en livsmedelsbutik

Kommuntyp	Gång	Cykel	Bil	Kollektivtrafik
Mycket glesa landsbygdskommuner	57	76	96	61
Glesa landsbygdskommuner	55	83	100	72
Tätortsnära landsbygdskommuner	54	85	100	72
Glesa blandade kommuner	64	89	100	82
Täta blandade kommuner	70	93	100	87
Storstadskommuner	89	99	100	98
Riket	73	93	100	87

Källa: Trafikanalys, rapport PM 2025:7 Måluppföljningens indikatorer och mått 2025.

Det finns skillnader även i hur stor andel av befolkningen som har tillgång till apotek eller apoteksombud inom 20 minuter med gång, cykel, bil eller kollektivtrafik, se tabell 5.6.

Tabell 5.6 Andel (procent) av befolkningen som bor inom 20 minuter med gång, cykel, bil eller kollektivtrafik i vägnätet från ett apotek eller apoteksombud

Kommuntyp	Gång	Cykel	Bil	Kollektivtrafik
Mycket glesa landsbygdskommuner	51	72	95	53
Glesa landsbygdskommuner	45	78	99	67
Tätortsnära landsbygdskommuner	44	79	100	68
Glesa blandade kommuner	48	85	99	77
Täta blandade kommuner	53	89	100	82
Storstadskommuner	73	99	100	96
Riket	58	90	100	83

Källa: Trafikanalys, rapport PM 2025:7 Måluppföljningens indikatorer och mått 2025.

Trafikanalys konstaterar att bilen fortsätter att vara det färd sätt som innebär högst tillgänglighet oavsett typ av service som undersöks.

5.3.3 Ojämn tillgång till snabbt bredband

Den digitala omställningen ska ge ökad medborgarnytta, bättre välfärd, stärkt konkurrenskraft, höjd säkerhet och minskad administration. En del av den digitala infrastrukturen är tillgången till snabbt bredband. Utbyggnaden under perioden 2019–2024 av snabbt bredband, dvs. minst 1 Gbit/s, har skett över hela landet, men tillgången är fortsatt ojämn mellan kommuntyperna 2024, se tabell 5.7. Tillgången till snabbt bredband 2024 skiljde sig också mellan boende inom tätort och utanför tätort. Nästan alla hushåll, över 99 procent, i kommuntypen storstadskommuner hade tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i sin absoluta närhet 2024, medan motsvarande nivå i mycket glesa landsbygdskommuner var 89 procent. Utvecklingen var dock positiv för samtliga kommuntyper mellan 2019 och 2024 med störst ökning för de tre kommuntyperna av landsbygdskommuner där tillgången var över 97 procent för hushållen i tätortsnära och glesa landsbygdskommuner 2024.

Av företagen i kommuntypen storstadskommuner hade 99 procent tillgång till fast bredband om minst 1 Gbit/s, eller fiber i sin absoluta närhet 2024. Motsvarande nivå i mycket glesa landsbygdskommuner var 86 procent. Även för företagen syns en positiv utveckling i samtliga kommuntyper mellan 2019 och 2024.

Tabell 5.7 Andelen (procent, avrundat) av hushållen och företagen i respektive kommuntyp i närhet av1Gbit/s i glesbyggt och tätbyggt område 2024

Kommuntyp		Glesbyggt	Tätbyggt	Total
Mycket glesa landsbygdskommuner	Hushåll	66	98	89
	Företag	67	98	86
Glesa landsbygdskommuner	Hushåll	90	99	97
	Företag	91	98	95
Tätortsnära landsbygdskommuner	Hushåll	90	99	97
	Företag	90	98	95
Glesa blandade kommuner	Hushåll	91	100	98
	Företag	91	99	97
Täta blandade kommuner	Hushåll	91	100	99
	Företag	91	99	97
Storstadskommuner	Hushåll	92	100	100
	Företag	91	100	99

Källa: Post- och telestyrelsen, Tabellbilaga Mobiltäckning och bredbandskartläggning 2024 samt egna beräkningar.

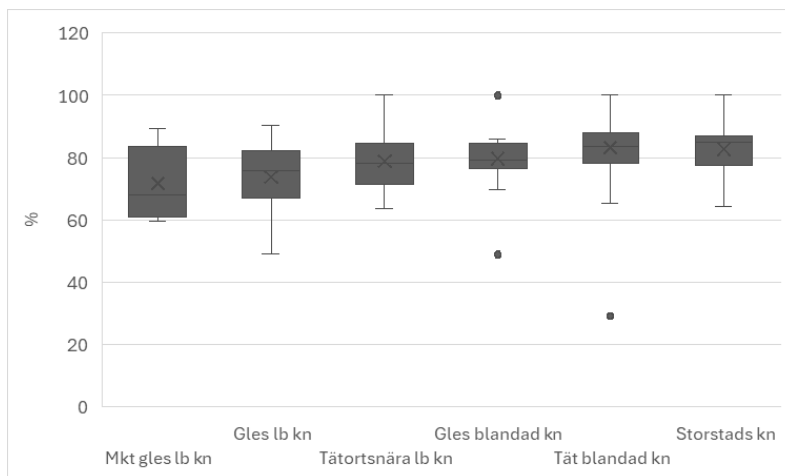
5.3.4 Både likheter och skillnader i kulturutbud

Myndigheten för kulturanalys publicerade 2019 en kartläggning av i första hand offentligt finansierat kulturutbud i Sveriges 290 kommuner under perioden 2013–2017 (Myndigheten för kulturanalys, Kulturfakta 2019:3). Kartläggningen visar att det fanns likheter och skillnader i kulturutbud mellan olika kommuntyper men analysen visar också att utbudet varierade mellan enskilda kommuner inom samma kommuntyp. Generellt är

kulturutbudet enligt kartläggningen större i storstadskommuner, och i viss mån i tät kommuner, medan landsbygdskommuners kulturutbud är avhängigt enskilda aktörer. Kartläggningen anger att bibliotek och studieförbund är de verksamheter som har mest heltäckande geografisk spridning. Deras lokala närvaro skapar enligt kartläggningen kulturutbud i alla landets kommuner.

SCB:s medborgarundersökning är en attitydundersökning som görs på uppdrag av kommuner för att mäta hur kommuninvånare ser på sin kommun. Medborgarundersökningen har genomförts sedan 2005, men förändrades 2021. Värt att beakta är att antalet kommuner som deltar varje år varierar. År 2023 finns data för 162 kommuner redovisat. Det är det högsta antalet kommuner under perioden. Ett område som undersöks är bibliotek, kulturliv och mötesplatser. Här undersöks bl.a. hur nöjda medborgarna är med utbudet av aktiviteter på sitt bibliotek. Resultaten bland de kommuner som har genomfört enkäten grupperas i kommuntyperna och spridningen på andelen höga betyg (mycket och ganska nöjda) för de kommuner som ingår i urvalet 2023 redovisas i figur 5.8. Det finns dock en viss osäkerhet i uppgifterna som begränsar möjligheterna till jämförelser mellan kommuner. I alla kommuntyper finns det en spridning mellan kommunerna men nivåerna på andelen nöjda svar är relativt lika mellan kommuntyperna.

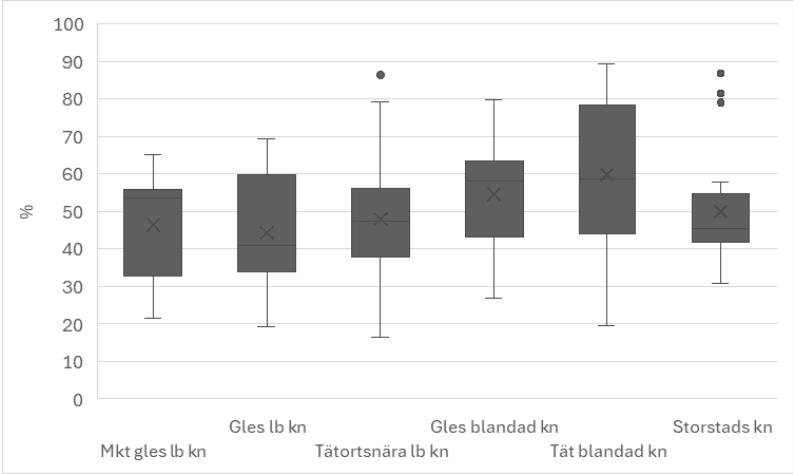
Figur 5.8 Spridningen av andelen nöjda svar, per kommuntyp, när medborgarnas syn på bibliotekens utbud av aktiviteter undersöks, 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

En annan fråga rör hur nöjda medborgarna är med det lokala kultur- och nöjeslivet i kommunen. För 2023 varierar andelen nöjda svar stort inom kommuntyperna, möjligtvis med undantag för storstadskommunerna vars nivåer var något mer samlade, se figur 5.9.

Prop. 2025/26:158 **Figur 5.9** Spridningen av andelen nöjda svar, per kommuntyp, när medborgarnas syn på det lokala kultur- och nöjeslivet undersöks, 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

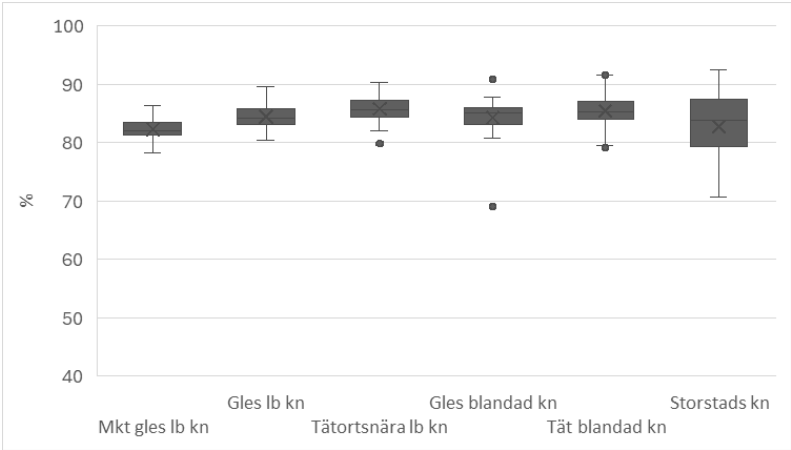
5.3.5 Stora skillnader i valdeltagande mellan enskilda kommuner

Det svenska valdeltagandet är högt i en internationell jämförelse. Det hittills högsta valdeltagandet i ett riksdagsval var 1976, då 91,8 procent av dem som fick rösta deltog. Även i valet 1982 var valdeltagandet över 91 procent. Valdeltagandet minskade successivt under 1980- och 1990-talen och nådde som lägst 80,1 procent 2002. Därefter vände trenden och det blev återigen allt vanligare att rösta i riksdagsvalet. Valdeltagandet ökade i fyra på varandra följande val, men i det senaste valet 2022 minskade valdeltagandet, och blev därmed något lägre än valdeltagandet i 2010 års val. Valdeltagandet var jämnt mellan kvinnor och män i befolkningen men det finns tydliga könsskillnader i olika åldersgrupper. Upp till 45 års ålder röstar kvinnor i större utsträckning än män, och efter 75 års ålder är det män som röstar i större utsträckning än kvinnor. Det finns också stora skillnader i valdeltagande i olika delar av landet, och mellan kommunen med högst respektive lägst valdeltagande skiljer det 23 procentenheter. I figur 5.10 illustreras spridningen i valdeltagande mellan kommuner i respektive kommuntyp i det senaste riksdagsvalet 2022. Störst spridning finns mellan storstadskommunerna.

SOM-institutet vid Göteborgs universitet har visat att 2024 var 62 procent av befolkningen i åldern 16–65+ mycket eller ganska intresserade av politik (SOM-institutet. Svenska demokratitrender 1986–2024. [Göteborgs universitet, 2025]). En större andel män än kvinnor uppger att de är intresserade av politik, 70 procent jämfört med 56 procent. Intresset för politik är också större i storstäderna än i landsbygderna, 70 procent jämfört med 58 procent. Intresset för politik ökar med stigande ålder. I åldersgruppen 16–29 år är 49 procent intresserade av politik jämfört med 72 procent i åldersgruppen 65 och äldre. Andelen som är

intresserade av politik är också större bland personer med hög utbildning jämfört med personer med lägre utbildning och större bland personer uppvuxna i Sverige jämfört med personer uppvuxna utanför landet.

Figur 5.10 Spridningen i valdeltagande, per kommuntyp, i riksdagsvalet 2022

Källa: SCB och egna beräkningar.

5.3.6 Lägre anmäld brottslighet men också marginellt lägre förtroende för myndigheter i landsbygdskommuner

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) presenterade sommaren 2025 en rapport om brott och otrygghet i landsbygder (Rapport 2025:10). Resultaten baseras i huvudsak på anmälningsstatistik, den nationella trygghetsundersökningen (NTU) samt intervjuer med brottsförebyggande samordnare och kommunpolis i landsbygdskommuner. I rapporten har BRÅ främst använt SKR:s kategorisering av landsbygdskommuner från 2023 för att definiera landsbygd.

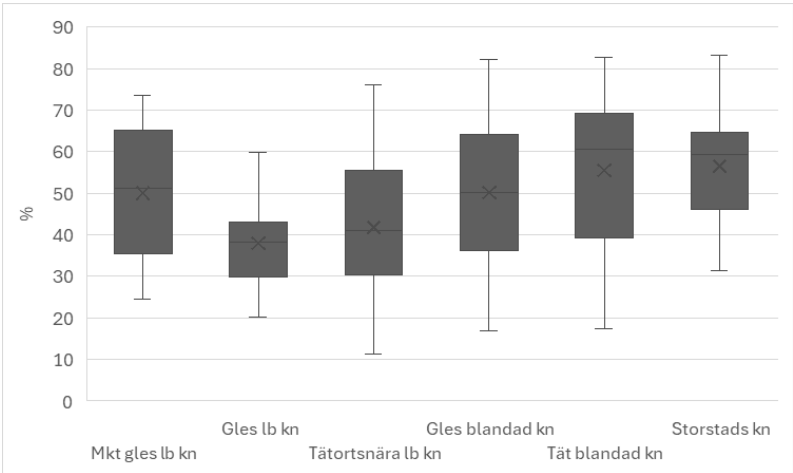
BRÅ konstaterar att brottsligheten på en övergripande nivå är lägre i landsbygderna. Det gäller såväl den anmälda brottsligheten som självrapporterad utsatthet för brott. Enligt den nationella trygghetsundersökningen finns det inga skillnader mellan olika kommungrupper när det gäller medborgarnas erfarenheter av polisen men undersökningen visar på ett marginellt lägre förtroende för rättsväsendet i landsbygdskommunerna. Rapporten pekar vidare på att det kan finnas särskilda utmaningar i landsbygderna som försvårar det brottsförebyggande arbetet. Här nämns bl.a. svagare ekonomi och problem med kompetensförsörjningen i små kommuner med minskande och åldrande befolkning och att det finns få poliser på stora geografiska ytor. Rapporten beskriver också hur många av de intervjuade tar upp att den starka samhörigheten och sociala kontrollen i landsbygderna för med sig både för- och nackdelar för det brottsförebyggande arbetet.

Även om brottsligheten på en övergripande nivå är lägre så finns det enligt rapporten brottstyper som på olika sätt utmärker sig i landsbygderna.

Miljö- och jaktbrott är två sådana exempel, stölder som drabbar lantbruk ett annat. Organiserad brottslighet har blivit en större utmaning för landsbygdskommunerna då den sprider sig allt mer utanför de större städerna. Enligt rapporten är också en särskild utmaning för vissa landsbygdskommuner den samiska befolkningens utsatthet.

I SCB:s medborgarundersökning undersöks området medborgarnas syn på trygghet i samhället. Då ställs bl.a. frågan om vad respondenterna tycker om polisens närvaro. I figur 5.11 redovisas spridningen på andelen höga betyg, mycket och ganska nöjda, för de kommuner som ingår i urvalet 2023. Mönstret är liknande för de olika år som frågan har ställts. Det finns dels en stor spridning mellan kommunerna inom respektive grupp, dels verkar det finnas en något högre andel nöjda svar bland de som svarat i tätare kommuner än i de glesare. Kvinnorna i undersökningen ser ut att ha en högre andel nöjda svar i knappt 100 av de deltagande 162 kommunerna och i ca 40 kommuner är andelen nöjda svar högre bland männen som svarat. Det finns dock en viss osäkerhet i uppgifterna som begränsar möjligheten till jämförelser mellan kommuner.

Figur 5.11 Spridningen av andelen nöjda svar, per kommuntyp, när medborgarnas syn på polisens närvaro undersöks, 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

5.3.7 Utanförskap och svag socioekonomisk utveckling i flera olika geografier

Enligt en fördjupad analys om utanförskap genomförd av SCB och Boverket har 179 områden i 67 kommuner så stora utmaningar att de kan betecknas som områden där utanförskapet är stort. Totalt bor ca 700 000 personer i områden där utanförskapet är stort, varav 165 000 är barn. Majoriteten av områdena ligger i storstäder med omnejd samt i större städer. Ett betydande antal områden ligger emellertid också i mindre kommuner. Totalt 26 av de 179 områdena ligger i kommuner som SKR delar in i grupperna mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner (Boverket Fördjupad analys om utanförskap, slutrapport regeringsuppdrag

2024:2). Genom analys har områden med liknande förutsättningar, behov och problem som kan kopplas till utanförskap grupperats. SCB och Boverket har analyserat registerbaserad statistik som avser följande områden:

- kriminalitet
- bidragsberoende
- trångboddhet
- lågt demokratiskt deltagande
- svaga skolresultat
- svag arbetsmarknadsetablering
- ohälsa.

Analysen har genomförts med utgångspunkt i s.k. regionala statistikområden (RegSO). För respektive område har myndigheterna först identifierat lämpliga indikatorer som sedan har använts i den fördjupade analysen. Myndigheterna har gjort en sammanvägd bedömning av de utmaningar som finns i varje RegSO i syfte att kunna identifiera områden där utanförskapet är stort.

I en utvärdering av landsbygdsprogrammet 2014–2022 konstateras att den socioekonomiska utvecklingen i landsbygderna är positiv under perioden men att det finns skillnader i socioekonomisk utveckling mellan landsbygder i olika delar av landet och mellan landsbygder i olika kommuntyper. (Jordbruksverket Utvärderingsrapport 2025:8.) En jämförelse av disponibel inkomst, sysselsättningsgrad och andel hushåll med låg ekonomisk standard med utgångspunkt i DeSO-områden visar t.ex. att mer tätbefolkade landsbygder ofta har en mer gynnsam socioekonomisk situation jämfört med mer glesbefolkade landsbygder. På aggregerad nivå närmar sig landsbygdernas inkomster städernas, även om andelen hushåll med låg ekonomisk standard är lägre och sysselsättningsgraden är högre än i städerna.

5.4 Näringsliv och arbetsmarknad

5.4.1 Utveckling och tillväxt sker i samtliga län

Utveckling och tillväxt i länen kan bl.a. mätas med indikatorer som bruttoregionalprodukt (BRP), BRP per sysselsatt, BRP per capita och livskvalitetsindexet BRP+. Dessa indikatorer mäts och redovisas i bl.a. Tillväxtverkets rapport Tillstånd och Trender 2025 (rapport 0510). Enligt BRP är Sveriges ekonomiska aktiviteter tydligt koncentrerade till storstadslänen, särskilt Stockholms län, men BRP-utvecklingen 2012–2022 visar att alla län bidrar till den samlade tillväxten. Uppsala, Kronobergs och Västerbottens län har haft starkast utveckling under perioden. I figur 5.12 visas också spridningen mellan kommuntyper inom länen. I de flesta län ser de blandade kommuntyperna ut att ha haft en något starkare utveckling än andra kommuntyper. Länets totala BRP-mått kan dock vara missvisande, eftersom den inte tar hänsyn till lokala och regionala förutsättningar. För att kunna jämföra länen med varandra

Prop. 2025/26:158 används i stället BRP per sysselsatt samt BRP per capita, som utgör bättre mått på regional utveckling och tillväxt.

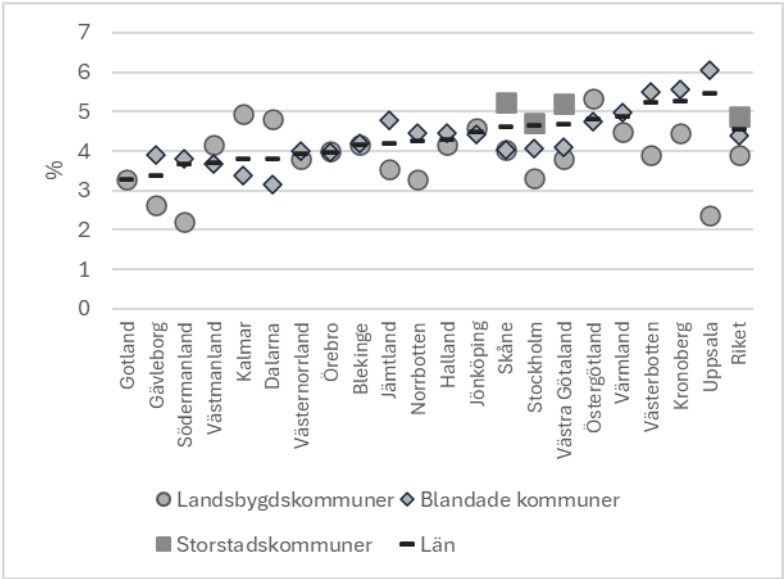
Arbetsproduktiviteten, som estimeras med BRP per sysselsatt, varierar och speglar näringslivsstrukturen regionalt. Resultaten för perioden 2012–2022 i Tillväxtverkets analys visar på förbättringar i alla län. Storstadskommunerna har högst arbetsproduktivitet och för ungefär hälften av länen är produktiviteten högre i landsbygdskommunerna än i de blandade kommunerna inom länet för 2022.

BRP per capita är ett mått som kan ge en uppfattning om produktionsvärdens fördelning relativt länets population. Det kan användas som en indikator för ekonomisk utveckling och välbstånd, men har kritiserats och bör främst användas som komplement till andra mått. Över tid har BRP per capita utvecklats positivt i samtliga län och kommuntyper. Det finns dock stora inomregionala skillnader och skillnader i BRP per capita har ökat mellan länen.

Det görs vissa framsteg vad gäller utsläpp av växthusgaser. För perioden 2012–2022 kan det noteras att utsläppen av koldioxidkvivalenter (CO₂e) minskat i genomsnitt 1,9 procent per år för riket totalt. BRP per utsläppt ton koldioxidkvivalenter beskriver fördelningen av utsläppsintensiva näringar och industri. Län och kommuner med basindustri har lägre BRP per utsläppt ton CO₂e, medan län med kunskaps- och tjänstesektorer är mer utsläppseffektiva.

Livskvalitetsindikatorn BRP+ visar mindre skillnader än BRP-relaterade mätningar. Det indikerar att det finns underliggande processer som bidrar till att utjämna olika aspekter av livskvalitet.

Figur 5.12 Genomsnittlig årlig förändring av bruttoregionalprodukt efter län och kommuntyp, löpande priser 2012–2022

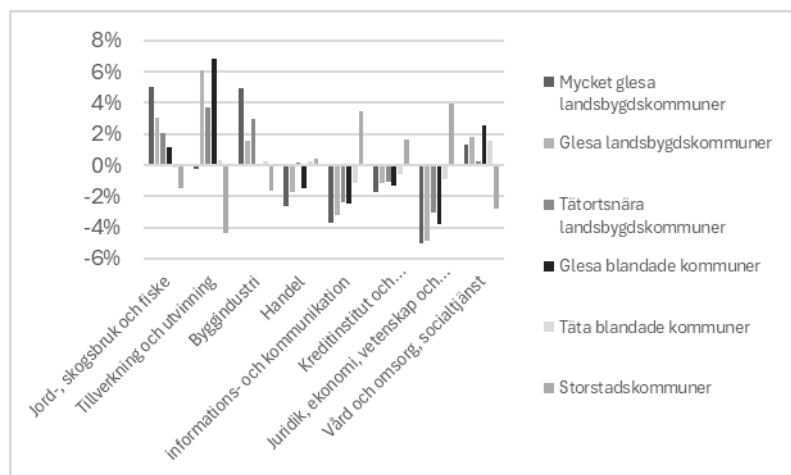
Källa: Tillväxtverket, Tillstånd och Trender 2025, rapport 0510.

5.4.2 Många sysselsatta inom areella näringar samt tillverknings- och byggindustrin i landsbygderna

Prop. 2025/26:158

Näringslivsstrukturen skiljer sig mellan olika kommuntyper. Skillnaderna kan t.ex. illustreras med en jämförelse av sysselsättningen 2023 för olika branscher i förhållande till genomsnittet för hela riket. En förenklad och inte så förvånande bild är att landsbygdskommuner i större utsträckning kännetecknas av sysselsättning inom tillverkning och jordbruk, medan storstäder karakteriseras av större sysselsättning inom tjänstesektorer. Figur 5.13 visar avvikelser från rikssnittet inom olika branscher. Till exempel arbetar 6,8 procent av de sysselsatta i mycket glesa landsbygdskommuner inom jordbruk, skogsbruk och fiske. Motsvarande siffra för riket är 1,7 procent. Då blir avvikelser från riket 5,1 procentenheter, vilket är det som visas i stapeln i figuren.

Figur 5.13 Avvikelsen i sysselsättning i ett urval av branscher per kommuntyp i förhållande till rikssnittet 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

Byggindustri är en annan bransch där sysselsättningen i landsbygdskommuner är stor i förhållande till rikssnittet. Inom branschen tillverkning och utvinning är sysselsättningen tydligt mindre än rikssnittet i storstadskommuner medan glesa blandade, glesa landsbygdskommuner samt tätortsnära landsbygdskommuner har en tydligt högre sysselsättning än riksgenomsnittet. Branscher som information och kommunikation, företagstjänster samt finans- och försäkringsverksamhet har däremot större andel sysselsatta i förhållande till rikssnittet i storstadskommunerna, och mindre i de andra kommuntyperna. Inom vård och omsorg, och sociala tjänster har storstadskommunerna en lägre sysselsättning än riksgenomsnittet.

Företag och företagare har en central roll för att bidra till att skapa en långsiktigt hållbar samhällsekonomi i alla delar av landet. Företagsstrukturen är tydligt uppdelad, där en stor majoritet av företagen är s.k. mikroföretag med färre än 10 anställda, samtidigt som de största företagen sysselsätter en betydande andel av arbetskraften.

Företagandet varierar mellan olika regioner och kommuntyper, där t.ex. landsbygdskommuner ofta har fler företag per invånare än storstadskommuner. Även län med stor besöksnäring har en hög företagsfrekvens, medan storstadsregioner, som Stockholms län har flest företag totalt sett. Nyföretagandet är en viktig motor för ekonomisk tillväxt, men tycks ha minskat på senare år, särskilt i Stockholms län. Samtidigt har vissa län sett en ökning av nya företag, delvis drivet av gröna industrisatsningar.

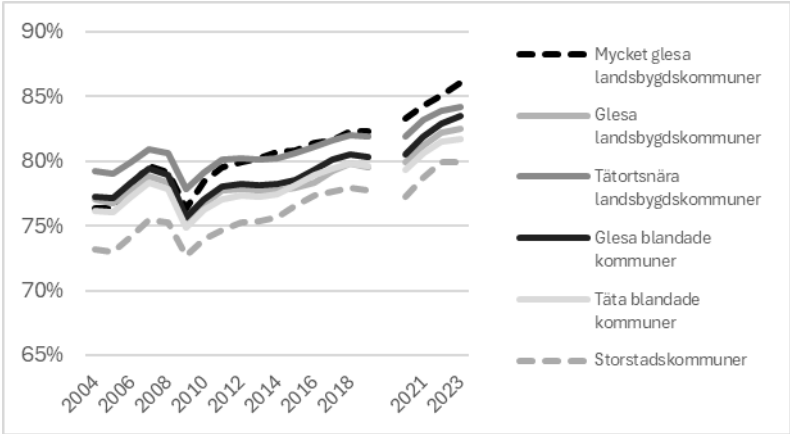
Kvinnor är underrepresenterade bland företagare, och andelen kvinnor som driver eget företag har under perioden 2013–2021 minskat något i samtliga län utom i Gotland län. Landsbygdskommuner i Stockholms län och Södermanlands län har en viss ökning av andelen kvinnor som driver eget företag, även om andelen i länet som helhet minskar. Andelen kvinnor bland operativa verksamhetsledare i näringslivet (OVL) har ökat något under de fyra år som det finns uppgifter för och närmar sig 29 procent i landet. I landsbygdskommunerna är andelen något lägre än i de tät kommunerna (SCB, BAS).

Antalet företagare med utländsk bakgrund har ökat i alla län, både bland kvinnor och män. Det är framför allt i storstadskommunerna som ökningen sker och storstadskommunerna har också en betydligt högre andel företagare med utländsk bakgrund än övriga kommuntyper. Företagare är i genomsnitt äldre än den övriga arbetskraften, särskilt i landsbygdskommuner, vilket kan skapa framtida utmaningar (Tillväxtverket, rapport 0510 2025).

5.4.3 **Sysselsättningsgraden är högst i mycket glesa landsbygdskommuner**

Den generella trenden är att förvärvsgraden, dvs. hur många som är sysselsatta i förhållande till befolkningen, har ökat i samtliga kommuntyper sedan 1993, se figur 5.14.

Figur 5.14 Förvärvsgraden för befolkning 20–64 år per kommuntyp 2004–2023

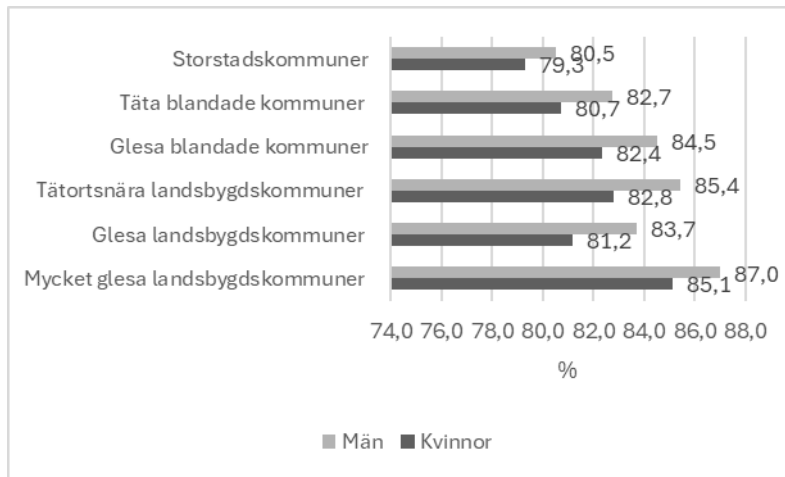

Källa: SCB och egna beräkningar.

Sedan 2004 har den mest påtagliga uppgången skett i de mycket glesa landsbygdskommunerna. I övrigt har inga stora förändringar mellan kommuntyper skett sedan 1993. Från 2020 finns dock ett tidsseriebrott då en ny datakälla börjar användas. Detta innebär att jämförelser med tidigare år bör göras med försiktighet. Under 2023 var förvärvsgraden högst i mycket glesa landsbygdskommuner, medan den var lägst i storstadskommuner

Förvärvsgraden är högre för män än för kvinnor i hela landet, skillnaden är dock olika omfattande beroende på kommuntyp. I figur 5.15 visas förvärvsgraden för kvinnor och män under 2023.

Figur 5.15 Förvärvsgraden för kvinnor respektive män (20–64 år) per kommuntyp 2023

Källa: SCB och egna beräkningar.

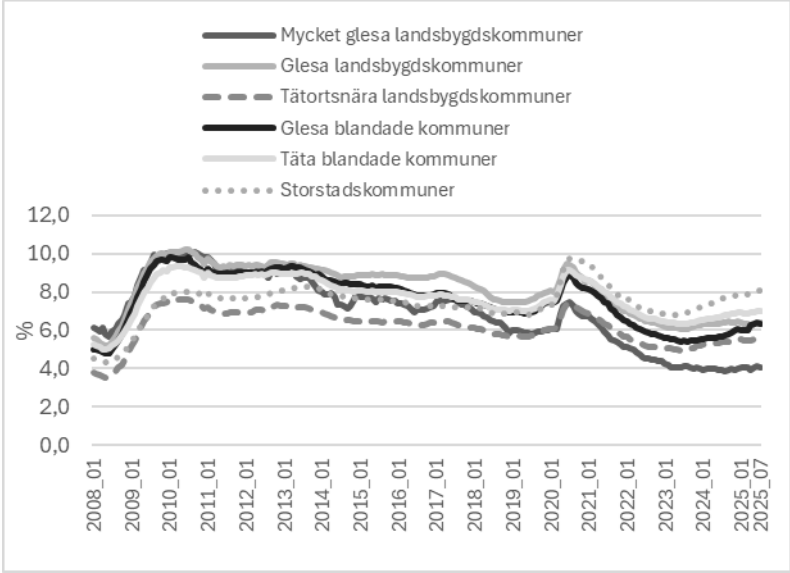
SKR beräknar att ökningen av befolkningen i arbetsför ålder 2023–2033 blir betydligt lägre än föregående tioårsperiod (SKR 2024 Välfärdens kompetensförsörjning). Hela ökningen utgörs, enligt SKR av utrikes födda. Utrikes födda kvinnors och mäns etablering på arbetsmarknaden påverkas av bl.a. konjunkturläge, tidigare arbetslivserfarenhet, utbildningsnivå, språkkunskaper, hälsa, nätverk, tillgång till etableringsinsatser och diskriminering på arbetsmarknaden. Generellt gäller att med längre vistelsetid minskar skillnaderna i arbetsmarknadsetablering mellan inrikes och utrikes födda.

5.4.4 Ökade skillnader i arbetslöshetsnivåer

Under perioden från mitten av 1990-talet fram till finanskrisen 2008 var arbetslösheten högst i de mycket glesa landsbygdskommunerna. Efter finanskrisen har arbetslösheten i de mycket glesa landsbygdskommunerna minskat och sedan en tid är den lägst där bland alla kommuntyper. Under perioden innan finanskrisen förklarades den högre nivån främst av att männen hade högre arbetslöshet än i övriga kommuntyper medan den på senare år lägre nivån förklaras av en lägre arbetslöshet bland kvinnor.

Prop. 2025/26:158 Från finanskrisen fram till covid-19-pandemin var det i stället i de gleša landsbygdskommunerna som arbetslösheten var högst. Det gällde bland både kvinnor och män. Under pandemin ökade arbetslösheten, särskilt tydligt var detta i storstadskommunerna som har fler sysselsatta inom hotell och restaurang och andra tjänstenärningar som drabbades extra hårt av pandemin. Efter 2021 när arbetslösheten var som högst föll nivåerna tillbaka i alla kommuntyper fram till sommaren 2023 då arbetslösheten återigen började stiga i alla kommuntyper, förutom i de mycket gleša landsbygdskommunerna som fortsatt har lägst arbetslöshet, se figur 5.16

Figur 5.16 Arbetslöshet per kommuntyp, januari 2008 – juli 2025

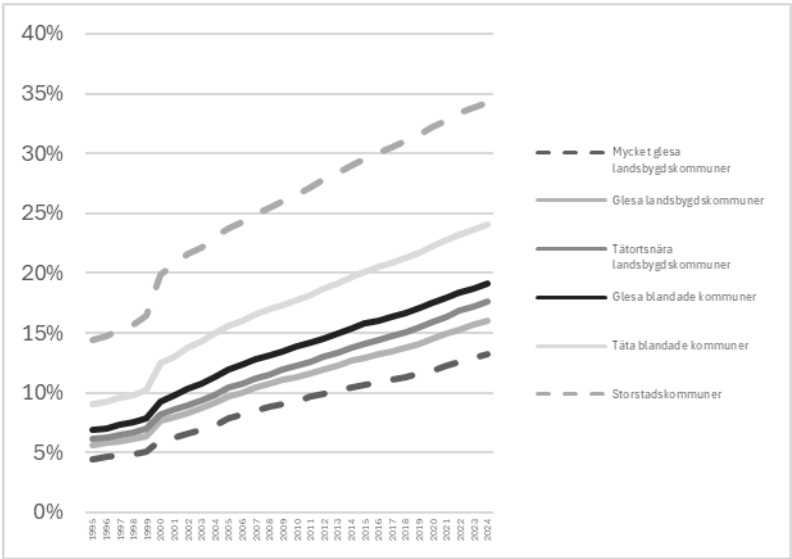
Källa: Arbetsförmedlingen och egna beräkningar. Not. Antalet inskrivna arbetslösa som andel av den registerbaserade arbetskraften.

5.4.5 Befolkningens utbildningsnivå ökar i hela landet

Befolkningens utbildningsnivå har tydligt ökat sedan 1990-talet. De högutbildade blir allt fler och andelen lågutbildade blir färre. I figur 5.17 visas andelen av befolkningen med minst treårig högskoleutbildning och i figur 5.18 visas andelen med högst förgymnasial utbildning.

**Figur 5.17 Andel i befolkningen, 15–74 år med minst treårig
högskoleutbildning, 1995–2024**

Prop. 2025/26:158

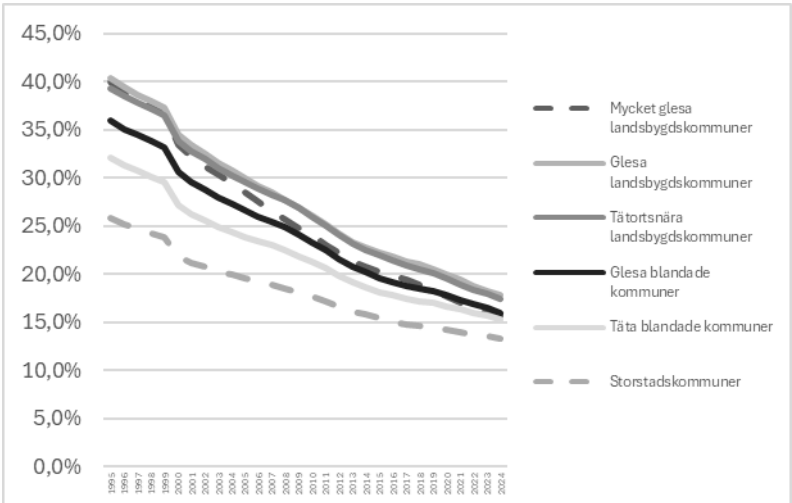

Anm.: År 2000 gjordes en definitionsändring, därav hacket i kurvan mellan 1990 och 2000.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Andelen med minst treårig högskoleutbildning ökar i alla kommuntyper. Det är dock tydlig skillnad i nivå, där andelen är klart högre i storstadskommunerna och klart lägre i landsbygdskommunerna. Skillnaderna mellan de olika kommuntyperna har dessutom ökat de senaste dryga 20 åren.

**Figur 5.18 Andel i befolkningen, 15–74 år med som mest förgymnasial
utbildning, 1995–2024**

Anm.: År 2000 gjordes en definitionsändring, därav hacket i kurvan mellan 1999 och 2000.

Källa: SCB och egna beräkningar.

Prop. 2025/26:158 När det gäller andelen med förgymnasial utbildning minskar den i alla kommuntyper. Till skillnad mot utvecklingen för högutbildade minskar skillnaderna mellan de olika kommuntyperna över tid. Under 1995 skilde det ungefär 15 procentenheter mellan landsbygdskommuner, ca 40 procent och storstadskommuner, ca 25 procent, medan skillnaden 2024 är ungefär 4 procentenheter.

Övergångsfrekvensen till högskoleutbildning, dvs. hur stor andel av en viss årskull som påbörjar högskolestudier, varierar i landet. I genomsnitt för hela landet hade 44 procent påbörjat högskolestudier vid 24 års ålder 2022. Universitetskanslersämbetet studerar varje år skillnaderna i övergångsfrekvensen, dvs. hur många studenter som går vidare till en högre utbildning eller till arbetsmarknaden efter sin högskoleutbildning, mellan olika regioner och kommuner, som i många fall är stor. Under 2022 var andelen högst i Stockholms län, 53 procent, och lägst i Jämtlands län, 33 procent. I Danderyds kommun var andelen högst i landet, 82 procent, medan den i de tio kommunerna med lägst övergångsfrekvens varierar mellan 10 procent och 20 procent.

5.4.6 Små skillnader för företagens tillväxtvilja

För många företag finns påtagliga fördelar att verka i folkrika och tätbefolkade miljöer. Företag i landsbygder har långa avstånd till större marknader och en sämre tillgång på arbetskraft jämfört med företag i tätare kommuner.

Enligt Tillväxtverket är företagens tillväxtvilja lika hög i landsbygder som i städer (Företagens villkor och verklighet 2023). Även om skillnaderna mellan olika typer av kommuner är små kan det noteras att viljan att växa är som störst hos företag i mycket glesa landsbygds-kommuner, dvs. de befolkningsmässigt minsta kommunerna i Norrlands inland. Företagen tillfrågas också av Tillväxtverket om vad de upplever är de största hindren för tillväxt. Av företagen svarar 31 procent att tillgång till lämplig arbetskraft är ett stort tillväxthinder. En något större andel företag i olika typer av landsbygdskommuner ser tillgång på arbetskraft och kompetens som ett stort tillväxthinder. Svårast är det för företag i mycket glesa landsbygdskommuner med demografiska utmaningar och konkurrens om arbetskraft med den offentliga sektorn. Samlat för Norrbottens län och Västerbottens län uppgår 42 procent av de små och medelstora företagen att bristande tillgång till lämplig arbetskraft är ett stort tillväxthinder. Det är en betydligt större andel än i resten av Sverige. Även i undersökningar som Svenskt näringsliv genomför anges svårigheter att rekrytera personal med relevant kompetens som ett betydande tillväxthinder av drygt hälften av de tillfrågade företagarna (Svenskt näringsliv, Företagens Regionala Utveckling 2025). Det finns en stor efterfrågan på personal med gymnasial yrkesutbildning. Det gäller särskilt inom teknik och tillverkning men även t.ex. vårdutbildningar och restaurang (SCB Kortanalys, sept. 2022).

Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet från 2023 undersöker också hur innovativa företagen är. Undersökningen visar att nästan vartannat företag är innovativt genom att de har utvecklat och sålt nya, eller väsentligt förbättrade, varor eller tjänster, se tabell 5.8. Ju

större företagen är, desto vanligare är det att de är innovativa. Andelen företag som introducerat varu- respektive tjänsteinnovationer skiljer sig mellan branscher. Flertalet av de branscher som ligger högst när det gäller tjänsteinnovationer ligger lägst när det gäller varuinnovationer. Andel innovativa företag skiljer sig också något åt mellan olika kommuntyper. Högst andel företag som har utvecklat nya varor finns i landsbygdskommuner och högst andel företag som har utvecklat nya tjänster finns i storstadskommuner.

Tabell 5.8 Andel företag (procent) per kommuntyp som svarat Ja på frågan "Har företaget utvecklat och sålt nya, eller väsentligt förbättrade varor/tjänster under de tre senaste åren?"

	Ja, varor	Ja, tjänster
Landsbygdskommuner	18,3	25,0
Blandade kommuner	14,8	27,7
Storstadskommuner	15,9	36,0

Källa: Tillväxtverket (LI2023/03821).

6 Ett starkare lokalsamhälle och en effektivare landsbygdspolitik

För att Sverige ska utvecklas hållbart och sammanhållet krävs det att hela landet får möjlighet att bidra. Det innebär att den lokala kunskapen och engagemanget samt platsers särskilda förutsättningar i olika landsbygder bör ges ett större utrymme när åtgärder utformas och beslut fattas. Regeringen anser att utvecklingen i stor utsträckning bör byggas underifrån i samverkan mellan medborgare, civilsamhälle, näringsliv, kommuner, regioner och statliga myndigheter.

Föreningar, byalag, kooperativ och andra ideella krafter bidrar till gemenskap, service och innovation i landsbygderna. Regeringen värnar en dialog med det civila samhället för att på så sätt stödja människors delaktighet utifrån engagemang och vilja att påverka den egna livssituationen och samhället i stort. Regeringen anser att det är viktigt att förbättra villkoren och öka långsiktigheten för det civila samhällets möjligheter att bidra till samhällsutveckling och välfärd både som röstbärare, och aktörer som står bakom en mångfald verksamheter. Regeringen vill stärka det lokala engagemanget, förenkla samverkan och säkerställa att lokala aktörer får möjlighet att medverka i beslutsprocesser som rör deras livsvillkor.

Olika landsbygder har olika behov och möjligheter. För att kunna möta dem behöver både policy och förvaltning kunna hantera variationer och olikheter. Det territoriella perspektivet behöver tydliggöras så att olika platsers förutsättningar bättre tas till vara när beslut fattas. Lokala och regionala aktörer behöver ges större möjligheter att ta ansvar och utforma egna lösningar. Det skapar förutsättningar att stärka både legitimiteten för och effekten av insatserna.

Kommunerna har en central roll för att Sverige ska ha starka och levande landsbygder. De har visserligen inte en formaliserad roll eller ett ansvar

Prop. 2025/26:158 för genomförandet av landsbygdspolitiken, men de har ansvar inom flera områden som är av stor betydelse för utvecklingen av landsbygderna, t.ex. utbildning, socialtjänst, LSS-verksamhet, boende och infrastruktur. Vidare är kommunerna bärare av den lokala demokratin. De genomför även insatser på frivillig väg, t.ex. inom fritid, kultur och näringslivsutveckling. Regeringen arbetar för att stärka kommunernas förmåga att möta landsbygdernas särskilda utmaningar, t.ex. genom ökade möjligheter till samverkan, resultatutjämnning och kompetensutveckling. Särskilt viktigt är det att mindre kommuner ges rätt verktyg för att klara sitt uppdrag och delta i utvecklingen. En viktig del i detta är att ta till vara digitaliseringens möjligheter. Kommunerna har enats om en strategisk agenda – ett handslag för välfärdsutveckling genom digitalisering. Till exempel har minst 250 kommuner anslutit sig till infrastrukturen säker digital kommunikation (SDK) för socialtjänsten som Myndigheten för digital förvaltning tillhandahåller.

Regionerna genomför insatser av betydelse för att utveckla landsbygderna inom ramen för det regionala utvecklingsansvaret kopplat till den regionala utvecklingspolitiken, transportpolitiken och det regionala kompetensförsörjningsarbetet. Vidare har de ansvar inom områden som är centrala för landsbygdernas utveckling t.ex. vård och regional kollektivtrafik.

Staten har ett ansvar att vara närvarande och lättillgänglig även för de som bor och verkar i landsbygderna. Det är därför angeläget att myndigheter i sina verksamheter beaktar vilka konsekvenser som myndighetens beslut eller åtgärder får för landsbygderna. En av hörnstenarna i landsbygdspolitiken är att relevanta aktörer på nationell och regional nivå behöver agera mer samordnat.

Ett mer samordnat agerande i landsbygdsfrågor bidrar till en effektivare användning av befintliga resurser samtidigt som förutsättningarna kan stärkas för att både olika sektormål och landsbygdspolitikens mål uppnås.

Det handlar ytterst om att bygga gemenskap, tillit och kapacitet. Regeringen vill skapa förutsättningar för att fler människor ska kunna påverka sin framtid, på den plats där de bor. Genom att stärka platsens betydelse, det lokala inflytandet och kapaciteten i landsbygderna läggs grunden för ett Sverige som håller ihop – och för utveckling i hela landet.

Sammantaget bidrar regeringens insatser inom detta område till att uppfylla landsbygdspolitikens mål.

6.1 Civilsamhället är en förutsättning för landsbygdernas utveckling och beredskap

6.1.1 Tydligare bestämmelser om samråd

Regeringens förslag

Det ska i lagen om regionalt utvecklingsansvar tydliggöras att en regions samrådsskyldighet i fråga om organisationer omfattar företrädare för berörda organisationer inom det civila samhället och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det i lagen om regionalt utvecklingsansvar ska anges att en region ska samråda med företrädare för det civila samhällets organisationer.

Remissinstanserna

Majoriteten av remissinstanserna, däribland *Arbetsförmedlingen*, *Boverket*, *Bygdegårdarnas Riksförbund*, *Hela Sverige ska leva*, *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)*, *Lunds universitet (AgriFood Economics Centre)*, *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)*, *Myndigheten för yrkeshögskolan*, *Post- och telestyrelsen (PTS)*, *Region Halland*, *Region Jämtland Härjedalen*, *Region Jönköpings län*, *Region Kronoberg*, *Region Norrbotten*, *Region Skåne*, *Region Sörmland*, *Region Uppsala*, *Region Västerbotten*, *Region Örebro län*, *Region Östergötland*, *Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet)*, *Skärgårdarnas Riksförbund*, *Statens jordbruksverk*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Tillväxtverket*, *Trafikverket*, *Verket för innovationssystem (Vinnova)* och *Västra Götalandsregionen* tillstyrker förslagen eller har inga invändningar mot dem.

Flera remissinstanser anser att förslaget om att ersätta uttrycket andra berörda organisationer med det civila samhällets organisationer innebär en materiell ändring. *Linköpings universitet (Centrum för kommunstrategiska studier)* avstyrker förslaget och menar att formuleringen innebär en begränsning i förhållande till den nuvarande lydelsen och att den öppnar för en onödig diskussion om en organisation hör till det civila samhällets organisationer eller inte. Även *Luleå tekniska universitet (Institutionen för samhällsbyggnad och naturresurser)* ifrågasätter att ordet civilsamhället används i lagtexten eftersom det är svårt att avgränsa och riskerar att skapa otydlighet i ansvarsfördelningen. En sådan skrivning kan dessutom få till följd att andra organisationer, som redan är etablerade i och betydelsefulla för den regionala utvecklingen, reduceras i betydelse. Universitetet anser också att det är avgörande att samrådet sker med berörda organisationer, snarare än att öppna för organisationer utan direkt koppling till utvecklingspolitiken.

Luleå tekniska universitet anser vidare att det är av största vikt att även akademien ges en motsvarande självklar roll i lagstiftningen, i likhet med det civila samhällets organisationer och näringslivet. Även *Region Stockholm* och *Uppsala kommun* anser att förslaget bör kompletteras med en skyldighet att samråda med lärosätena eftersom vetenskapliga institutioner har en betydande roll i arbetet med den regionala utvecklingen.

Region Värmland välkomnar förtydligandet i förslaget, men önskar att det kompletteras med den nuvarande lydelsen om att samråd ska ske även med andra berörda organisationer. Regionen anser att det är viktigt för den regionala utvecklingen och utvecklingen på alla platser att den breda dialogen finns kvar.

Hultsfreds kommun anser att ett krav på samråd med andra organisationer än dem som berörs kan fördröja handlingskraften. Flera regioner, däribland *Region Gävleborg*, *Region Jämtland Härjedalen* och *Region Kalmar län*, stödjer förtydligandet av civilsamhällets roll i samrådsprocessen, men påpekar att kapaciteten hos civilsamhällets organisationer att delta kan vara en utmaning. Samrådsskyldigheten bör därför begränsas till de organisationer som kan anses vara berörda.

Ytterligare ett antal remissinstanser är tveksamma till användningen av uttrycket det civila samhällets organisationer. *Företagarna* anser att definitionen av det civila samhällets organisationer är vag. *Region Västmanland* anser att förslaget bör formuleras om för att undvika oklarheter om vilka som samråd ska ske med.

Trafikanalys avstyrker förslagen. Myndigheten anser att förtydliganden om tillämpning som inte innebär någon konkret ändring i sak passar bättre i föreskrifter som är enklare att ändra vid behov. Därigenom bibehålls lagstiftningen så enkel och tydlig som möjlig.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anser att bestämmelsen bör kompletteras med att en region ska samråda med företrädare för arbetsmarknadens parter.

Länsstyrelsen i Södermanlands län bedömer att den sociala hållbarheten i genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken bör stärkas genom ett förtydligande av vikten av att beakta de tvärsektoriella perspektivfrågorna jämställdhet, barns rättigheter och tillgänglighet i samråden.

Studieförbundet Vuxenskolan anser att civilsamhällets organisationer måste ges inflytande och möjlighet att bidra aktivt. Samråd riskerar att bli en formell process utan substans om det inte kombineras med kapacitetsbyggande, dialog och långsiktiga samarbeten. Utöver lagbestämmelsen behövs därför vägledningar och stöd till regioner i hur meningsfulla samråd skapas med civilsamhället. Några remissinstanser, bl.a. *Fremia* och *Hela Sverige ska leva*, anser att det av bestämmelsen bör framgå hur samråden ska gå till. *Fremia* anser också att regionerna bör åläggas att redovisa resultaten av samråden.

Sametinget anser att författningstexten bör kompletteras för att tydliggöra såväl ambitionen att involvera samernas organisations- och näringslivsföreträdare i arbetet med framtidens utvecklingspolitik som att säkerställa samernas roll i densamma. *Region Dalarna* anser att förslaget ska kompletteras med en skrivning som säkerställer samernas rätt att yttra sig i ärenden som kan få särskild betydelse för dem, medan *Gällivare kommun* anser att en hänvisning till konsultationslagen är tillräcklig. *Region Västernorrland* är tveksam till förslaget eftersom det signalerar en bristande tillit till regionernas förmåga att beakta skyldigheter som följer av andra lagar. *Hofors kommun* önskar att effekterna av att föra in en hänvisning till minoritetslagens bestämmelser bör analyseras närmare innan en sådan hänvisning införs i lagen.

Skälen för regeringens förslag

I lagen om regionalt utvecklingsansvar finns det i dag en skyldighet för en region att samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet. Samrådsskyldigheten gör det möjligt för olika intressenter att delta i det regionala utvecklingsarbetet i länet vilket leder till att

arbetet kan förankras och konkretiseras. Möjligheterna för att arbetet ska få genomslag i länet ökar också. Prop. 2025/26:158

Vilka organisationer som en region ska samråda med beror på vilka regionala utvecklingsområden en region väljer att arbeta med. Samrådsskyldigheten innebär att alla organisationer som kan komma att beröras av en regions insatser inom det regionala utvecklingsarbetet kan omfattas av samrådet.

För att understödja och tillvarata civilsamhället är det enligt utredningen viktigt att erkänna, uppmärksamma och bekräfta det civila samhällets organisationer i det lokala och regionala sammanhanget. Utredningen menar också att det är angeläget att uppmärksamma och att samarbeta med såväl sedan länge etablerade organisationer som nya organisationer som utvecklar nya former för gemensamt engagemang. Regeringen delar den bedömningen. Det är även mot bakgrund av de förändrade omvärldsförhållandena viktigt för regionerna att säkerställa att potentialen hos organisationerna i det civila samhället tas till vara. Det civila samhällets organisationer kan bidra med såväl kunskap och engagemang samtidigt som legitimiteten för det regionala utvecklingsarbetet stärks. Regeringen anser därför, till skillnad från till exempel *Trafikanalys*, att det finns ett uppenbart värde i att i lagtexten lyfta fram det civila samhällets organisationer.

Uttrycket organisationer inom det civila samhället

Utredningens förslag innebär att det nuvarande uttrycket berörda organisationer ersätts med uttrycket det civila samhällets organisationer. Utredningen hänvisar till att uttrycket organisationer i civilsamhället är en bred term som omfattar samtliga som inte är myndigheter, näringslivsorganisationer eller enskilda hushåll. Enligt utredningen har uttrycket samma betydelse som uttrycket berörda organisationer och ändringen ska därför ses som ett förtydligande och inte en ändring i sak. Som bl.a. *Linköpings universitet*, *Luleå tekniska universitet* och *Region Stockholm* framför kan det emellertid ifrågasättas om uttrycket det civila samhällets organisationer omfattar alla de organisationer som en region kan samråda med i dag.

Det finns inte någon entydig definition av vad som avses med uttrycket det civila samhällets organisationer. Det civila samhällets organisationer eller organisationer inom det civila samhället beskrivs som ett samlingsnamn på associationsformerna inom det civila samhället. Regeringen har beskrivit innebörden av uttrycket det civila samhället och dess organisationer i propositionen *En politik för det civila samhället* (prop. 2009/10:55). Där beskrivs det civila samhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor organiserar sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen. Det kan vara bl.a. ideella föreningar, registrerade trossamfund och stiftelser, men även nätverk, rörelser och vissa ekonomiska föreningar, såsom nykooperativ och sociala företag. Gemensamt för organisationerna är att de inte är vinstdrivande, att de har någon form av oegennyttigt uppdrag och att de också har inslag av idealitet, dvs. bidrag i form av gåvor eller ideellt arbete från privatpersoner. Att organisationerna inte är vinstdrivande innebär att deras syfte inte är att skapa vinst och att de använder eventuellt

Prop. 2025/26:158 överskott i verksamheten i stället för att dela ut det till medlemmar eller ägare. Det civila samhällets organisationer är också självstyrande i den mening att de kan kontrollera den egna verksamheten och att de t.ex. inte har en styrelse med representanter för den offentliga sektorn som agerar inom ramen för sin tjänsteutövning (prop. 2009/10:55 s. 30 och 47). Mot bakgrund av uttryckets innebörd anser regeringen att uttrycket det civila samhällets organisationer bör användas i bestämmelsen.

Enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet

Majoriteten av universitet och högskolor inom högskoleområdet är statliga myndigheter som regionerna redan har en långtgående skyldighet att samverka med enligt 8 § lagen om regionalt utvecklingsansvar. Det finns emellertid även enskilda utbildningsanordnare med tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (examenstillståndslagen). De är inte statliga myndigheter, men staten lämnar till de enskilda utbildningsanordnarna såväl årliga uppdrag om bl.a. hur många studenter de ska redovisa som regelbundna medel (jfr budgetpropositionen för 2025, prop. 2024/25:1 utg.omr. 16, anslag 2:63, s. 194–196). För vissa av dem utser regeringen enstaka representanter i styrelsen och för vissa andra utser regeringen större delen av styrelsen efter förslag från anordnaren. Förhållandet mellan staten och de fristående universiteten och högskolorna beskrivs närmare i propositionen om universitet och högskolor – frihet för kvalitet (prop. 1992/93:1). Där framgår att syftet är att skapa fasta och entydiga regler i relationen mellan staten och de fristående universiteten och högskolorna. Dessa delas upp i två grupper, de som får rätt att utfärda examina enligt högskoleförordningen och de som dessutom får statsbidrag för driften av verksamheten. I propositionen anges vidare att det i båda fallen innebär att staten sluter ett civilrättsligt avtal som reglerar vissa villkor och skyldigheter med avseende bl.a. på universitetets eller högskolans rätt att utfärda examina, delta i uppföljning och utvärdering, statens krav på insyn i driften, och, när statsbidrag betalas ut, statsbidragets storlek samt avtalad utbildningsvolym och utbildningsresultat (prop. 1992/93:1 s. 24).

Sedan 1993 har det utvecklats en praxis där regeringen inte ingår avtal med samtliga enskilda utbildningsanordnare. De enskilda utbildningsanordnare som saknar avtal får dock årlig finansiering och utbildningsuppdrag via regleringsbrev och redovisar sin verksamhet varje år till regeringen. De får därför anses ha en sådan fast och entydig relation med staten som beskrivs i prop. 1992/93:1. De enskilda utbildningsanordnarna bedriver många gånger en utbildningsverksamhet på liknande villkor som andra leverantörer av utbildningstjänster snarare än enbart på en ideell grund. De kan därför inte heller anses med självklarhet omfattas av den beskrivning av civila samhällets organisationer som angavs i prop. 2009/10:55. Mot denna bakgrund anser regeringen att de enskilda utbildningsanordnarna inom högskoleområdet, till skillnad från organisationerna inom det civila samhället, har en tydlig koppling såväl till staten som till marknaden. Vid en sammantagen bedömning anser regeringen därför att de enskilda utbildningsanordnarna inom högskoleområdet som har tillstånd enligt examenstillståndslagen som regel inte kan anses höra till det civila samhällets organisationer.

Enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet är liksom organisationerna inom det civila samhället viktiga aktörer i arbetet med den regionala utvecklingen i länet. För att säkerställa att samråd även kan ske med samtliga enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet anser regeringen att det i bestämmelsen uttryckligen bör framgå att en regions samrådsskyldighet omfattar enskilda utbildningsanordnare.

Samrådsbestämmelsen gäller i förhållande till de som berörs av det regionala utvecklingsarbetet

Som några remissinstanser för fram kan utredningens förslag samtidigt tolkas så att kretsen som omfattas av samrådsskyldigheten utvidgas till att omfatta alla organisationer inom det civila samhället och inte bara, som i dag, de organisationer som kan anses vara berörda. Eftersom syftet med utredningens förslag inte är att utvidga en regions samrådsskyldighet anser regeringen, i likhet med bl.a. *Hultsfreds kommun* och *Region Gävleborg*, att det bör tydliggöras att samrådsskyldigheten på samma sätt som i dag endast gäller i förhållande till de organisationer som berörs av det regionala utvecklingsarbetet. Samrådsbestämmelsen bör således formuleras så att samråd ska ske inom länet med företrädare för berörda organisationer inom det civila samhället, enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet och näringslivet.

I propositionen behandlas endast de förslag som utredningen lämnar i sitt delbetänkande

Några remissinstanser, som bl.a. *Fremia*, *Hela Sverige ska leva* och *Studieförbundet Vuxenskolan*, anser att lagtexten bör kompletteras med krav på hur samrådet ska gå till eller med vägledning för arbetet. *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser att vissa perspektiv ska beaktas särskilt under ett samråd. I denna proposition behandlas endast de förslag som utredningen lämnar i sitt delbetänkande, dvs. ett förtydligande av samrådsskyldigheten i 9 § lagen om regionalt utvecklingsansvar. Utredningen har i uppdrag att analysera bestämmelserna om samverkan och samråd i sitt fortsatta arbete. Utredningen kan därför komma att lämna förslag som gäller samverkan liksom ytterligare förslag som gäller samråd i sitt slutbetänkande. Utredningens förslag och bedömningar i slutbetänkandet kommer att behandlas av regeringen i ett annat sammanhang.

Flera remissinstanser, däribland *Uppsala kommun* och *Västra Götalandsregionen*, framför att samråd också bör ske med akademien och lärosäten i Sverige eftersom vetenskapliga institutioner har en betydande roll i arbetet med den regionala utvecklingen. Regeringen vill framhålla att den lagreglerade samrådsskyldigheten inte bör blandas ihop med den reglerade skyldigheten som regionen har att samverka med länets kommuner och länsstyrelser samt övriga berörda statliga myndigheter. Till övriga berörda statliga myndigheter räknas bl.a. statliga universitet och högskolor. Samverkansskyldigheten är mer långtgående än skyldigheten att samråda med berörda organisationer och näringslivet i länet. Som konstateras ovan behandlas i denna proposition endast de förslag till ändringar i bestämmelsen om samrådsskyldighet som utredningen lämnar i sitt delbetänkande.

Utredningen föreslår att det i 9 § lagen om regionalt utvecklingsansvar införs en hänvisning till lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk för att tydliggöra kravet på samråd med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem. Det är en upplysningsbestämmelse, och till skillnad från vad *Region Västernorrland* för fram syftar förslaget endast till att påminna regionerna om den samrådsskyldighet som följer av annan lag. Någon ytterligare analys, som Hofors kommun önskar, behöver därför inte heller göras. De samråd som sker inom ramen för den lagstiftningen kan utgöra ett viktigt bidrag till det regionala utvecklingsarbetet. Även om hänvisningen inte tillför något nytt i sak anser regeringen i likhet med utredningen att hänvisningen har ett viktigt signalvärde när det gäller de nationella minoriteternas roll för den regionala utvecklingen i länet.

Region Dalarna och *Sametinget* anser att det av lagen också uttryckligen borde framgå att regionerna har en samrådsskyldighet med samerna, medan *Gällivare kommun* anser att det bör läggas till en hänvisning till lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket (härefter konsultationslagen). Utredningen har valt att inte hänvisa till konsultationslagen eftersom konsultation är något annat än samråd och inte naturligt kopplar till bestämmelserna om samråd i lagen om regionalt utvecklingsansvar. Regeringen konstaterar att det samiska folket visserligen har en särskild ställning som urfolk, men eftersom det finns en hänvisning till konsultationslagen i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk bedöms det som tillräckligt för att påminna regionerna om samrådsskyldigheten som följer av annan lag.

**6.1.2 Stärkta förutsättningar för det civila samhällets
medverkan i landsbygdernas utveckling**

Regeringens bedömning

Det civila samhället utgör en förutsättning för ett levande samhällsliv och är ett uttryck för ett öppet demokratiskt samhälle. Det civila samhällets organisationer medverkar till en stark samhällsgemenskap, som i sig bidrar till ett effektivt brottsförebyggande arbete och en ökad försvarsvilja.

De statliga bidragen till det civila samhället bör vara långsiktiga och förutsebara. Genom ökat statsbidrag till det civila samhällets organisationer stärks deras förutsättningar att verka och göra insatser för landsbygdernas utveckling.

Även inom lokalt ledd utveckling har det civila samhället en viktig roll och bidrar till en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar landsbygdsutveckling i hela landet. Folkbildningen är en viktig del av det civila samhället.

Det civila samhällets organisationer är en viktig del av människors vardag och har en avgörande betydelse för landsbygderna genom att skapa mötesplatser som medverkar till en stark samhällsgemenskap, som i sig även bidrar till ett effektivt brottsförebyggande arbete och en ökad försvarsvilja. Vidare bidrar dessa organisationer med verksamheter inom vård och omsorg och med viktiga insatser inom områden som t.ex. sjö- och fjällräddning, kooperativa dagligvarubutiker och drivmedelsstationer. Det civila samhället kan också verka som demokratiskola och röstbärare samt skapa samhällsnyttig verksamhet inom olika sektorer i hela landet. En majoritet av Sveriges vuxna befolkning är medlemmar i en förening och ungefär hälften av den vuxna befolkningen arbetar ideellt.

Det civila samhällets organisationer spelar även en viktig roll eftersom de ger medborgare möjlighet att kanalisera olika synpunkter och intressen i den politiska beslutsprocessen vid sidan av de politiska partierna och olika lobbyorganisationer. En europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocesser har därför tagits fram av företrädare från civilsamhället. Koden antogs av Europarådet i oktober 2009 och reviderades i oktober 2019 (CONF/PLE [2009] CODE1). Koden är ett verktyg som myndigheter, kommuner och föreningar kan använda för att planera och utvärdera sitt samarbete.

Leadermetoden bidrar till lokal utveckling både genom verksamheterna i insatserna och genom det lokala engagemang, lärande och partnerskap som metoden främjar. De nätverk och innovativa arbetssätt som genereras kan vara resurser för en hållbar lokal utveckling och bidrar till den lokala utvecklingspotentialen.

Folkbildningen är en viktig del av det civila samhället. Genom statens stöd till folkhögskolor och studieförbund får en bredd av människor i landet möjlighet att delta i studiecirklar, kortare och längre kurser samt kulturevenemang. Folkbildningens aktörer spelar vidare en viktig roll när det gäller att förbättra människors möjligheter att få eller komplettera en utbildning för etablering på arbetsmarknaden.

Studieförbunden finns i alla kommuner och redan i dag har studieförbunden och andra organisationer olika verksamheter som syftar till att stärka beredskapen och det civila försvaret.

Samhället behöver rustas för krissituationer i fredstid samt för höjd beredskap och ytterst krig. God beredskap förutsätter att det finns ett starkt engagemang och en bred kunskap hos allmänheten. Det civila samhället har en central roll för att nå befolkningen brett och bygga delaktighet, beredskap, försvarsvilja och motståndskraft. Det civila samhället är relevant för att säkerställa att de mest sårbara har tillgång till nödvändiga varor i händelse av en kris. Ett exempel är de frivilliginsatser som gjordes under covid-19-pandemin. Det civila samhällets organisationer bidrar även till att skapa mötesplatser för gemenskaper vilket bidrar till ett effektivt brottsförebyggande arbete och en ökad försvarsvilja.

Statsbidrag till det civila samhällets organisationer

Villkoren för att leva, bo och verka i hela Sverige ska stärkas. En viktig del i detta arbete är att ytterligare stärka det civila samhällets organisationer och deras medverkan i regional utveckling och landsbygdsutveckling. Riksdagen har därför, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 25 miljoner kronor för statsbidrag till det civila samhällets organisationer. (prop. 2024/25:1 utg.omr. 19, bet. 2024/25:NU2, rskr. 2024/25:118). Motsvarande belopp beräknades för 2026 och 2027.

Regeringen beslutade i december 2024 om verksamhetsbidrag 2025–2027 till Hela Sverige ska leva med 17 miljoner kronor årligen, till Skärgårdarnas Riksförbund med 3 miljoner kronor årligen samt till Bygdegårdarnas Riksförbund med 3 miljoner kronor årligen (LI2024/01498 m.fl.). Regeringen beslutade vidare i januari 2025 om verksamhetsbidrag 2025–2027 till Lokal Utveckling Sverige med 1 miljon kronor årligen (LI2024/02344). Regeringen gav i december 2024 Tillväxtverket i uppdrag att betala ut och redovisa bidragen 2025–2027 (LI2024/02393). I syfte att stärka Tillväxtverkets arbete med att stödja det civila samhällets deltagande i regional utveckling och landsbygdsutveckling beslutade regeringen i maj 2025 att avsätta 1 miljon kronor årligen för detta arbete 2025–2027 (LI2025/00939).

Skattereduktion för gåvor från juridiska personer till ideell verksamhet

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att införa en skattereduktion för gåvor från juridiska personer till ideell verksamhet (prop. 2025/26:1, bet. 2025/26:FiU1, rskr. 2025/26:64). Ett skatteincitament som uppmuntrar juridiska personer att skänka mer till allmännyttiga ändamål kan frigöra mer resurser till samhällsnyttig verksamhet. Ett ökat givande kan ske genom att antalet givare blir fler eller att beloppen på gåvorna ökar. Regeringen anser att ett skatteincitament av detta slag bidrar till samhällsnyttan.

Det civila samhället stärks genom att en skattereduktion för gåvor som lämnas av juridiska personer införs, för att stimulera mer givande, bl.a. till verksamheter med sociala ändamål. Ändringarna trädde i kraft i januari 2026.

6.1.3 Samlingslokaler är viktiga för gemenskap, trygghet och beredskap

Regeringens bedömning

Olika typer av samlingslokaler skapar förutsättningar för det civila samhället att bedriva verksamhet av betydelse för demokratin och landsbygdernas utveckling. Samlingslokaler kan även fylla en viktig funktion för beredskapsplaneringen och i trygghetsarbetet. Statsbidraget till allmänna samlingslokaler är en viktig del i möjliggörandet av mötesplatser i vardagen som kan få en viktig funktion i krisituationer samt under höjd beredskap och ytterst i krig.

Regeringen konstaterar att statsbidraget till allmänna samlingslokaler är viktigt för att kunna tillgodose föreningslivets behov av lokaler för sin verksamhet och för demokratin. De allmänna samlingslokalerna fungerar tillsammans med andra typer av samlingslokaler som samlingsplats, arena för kultur och forum för folkbildning. På många platser fyller de även en viktig funktion i kommuners och regioners beredskapsplanering då de bl.a. kan fungera som möteslokal och alternativ stabsplats samt plats för att tillhandahålla mat och rum för vila och återhämtning. Trossamfunden har församlingslokaler i varje kommun och i landsbygderna finns ofta bygdegårdar. Dessa samlingslokaler kan fylla en mängd olika funktioner, t.ex. kan de i samverkan med kommunen användas i trygghetsarbetet som trygghetspunkt, sambandscentral, för information till drabbade, för att förmedla information på olika språk, för krisstöd och sjukvård samt evakueringsboende. Kommunen kan samverka med föreningar i förberedande insatser, som t.ex. upprättande av beredskapsplaner, övningar och utbildningar. Även efter en kris kan samlingslokaler bidra genom att vara en mötesplats för gemenskap, samtal och stöd.

Åtgärder

Stärkta förutsättningar för allmänna samlingslokaler i områden som saknar närhet till offentlig och kommersiell service

I syfte att stärka förutsättningarna för föreningslivet och deras behov av samlingslokaler i landsbygderna ändrade regeringen i maj 2025 förordningen (2016:1367) om statsbidrag till allmänna samlingslokaler för att tydliggöra att även ansökningar som gäller allmänna samlingslokaler i områden som saknar närhet till offentlig och kommersiell service ska prioriteras (SFS 2025:390).

6.1.4 Idrott och friluftsliv bidrar till attraktiva landsbygder

Regeringens bedömning

Möjlighet att utöva idrott och friluftsliv bidrar till att skapa attraktiva landsbygder. Det är viktigt att idrotts- och friluftorganisationer i hela landet kan ta del av statsbidragen till sådana organisationer. Dessa organisationers verksamhet bidrar till gemenskap, fysisk och psykisk hälsa samt till att utveckla landsbygderna.

Skälen för regeringens bedömning

Idrottsrörelsen är Sveriges största folkrörelse. Idrottsrörelsen har ca 3,2 miljoner medlemmar som organiserar sig i ca 19 000 föreningar. Inte minst är barn- och ungdomsverksamheten omfattande. Paraplyorganisationen Svenskt friluftsliv organiserar ideella friluftorganisationer som tillsammans har ca 2 miljoner medlemmar i 7 000 lokala och regionala föreningar. Idrottsorganisationerna genomför en stor bredd av verksamheter i hela landet. Idrottsrörelsen omfattar en mångfald av

Prop. 2025/26:158 idrotter – från traditionella lagidrotter till individuella idrotter som engagerar människor i hela landet. Idrottsrörelsens samverkan med skolan är också viktig för att nå fler barn och unga. Att öka äldre personers deltagande i idrottsverksamhet är en viktig åtgärd för att främja fysisk aktivitet, hälsa och gemenskap bland äldre.

Åtgärder

Stöd till idrotten

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat i genomsnitt 2,12 miljarder kronor per år 2023–2025 till statens stöd till idrott (prop. 2022/23:1 utg.omr. 17, bet. 2022/23:KrU1, rskr. 2022/23:73). Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 2,15 miljarder kronor i stöd till idrotten 2026 (prop. 2025/26:1 utg.omr. 17, bet. 2025/26:KrU1, rskr. 2025/26:83). Även för 2027 och 2028 beräknas 2,15 miljarder kronor per år.

Idrottsrörelsen har ett relativt stort utrymme att inom vissa ramar själv bestämma hur dessa medel ska användas. Viss del av medlen avsätts till specifika satsningar som t.ex. rörelse i skolan och idrott för äldre personer. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 250 miljoner kronor för att stärka tillgången till idrottshallar och annan plats för idrott (prop. 2025/26:1, utg.omr. 17, bet. 2025/26:KrU1, rskr. 2025/26:80). Motsvarande belopp beräknas för 2027. Regeringen stärker förutsättningarna för idrottsrörelsen genom två satsningar: Regeringen beviljade i januari 2026 Riksidrottsförbundet 240 miljoner kronor för delfinansiering av lokala nybyggnads- och renoveringsprojekt för idrottshallar och annan plats för idrott (S2025/02073). Regeringen gav i januari 2026 Boverket i uppdrag att stödja ökad tillgång till idrottshallar och annan plats för idrott (S2026/00097). Boverket ska delredovisa uppdraget senast i juni 2026 och i mars 2027. Uppdraget ska slutredovisas i mars 2028.

Inom ramen för denna satsning är det viktigt att beakta städers och landsbygders olika behov och förutsättningar.

Lösning för ideella föreningars tillfälliga arrangemang på vägar

I regleringsbrevet för budgetåren 2023 och 2024 gav regeringen Trafikverket möjligheten att under respektive år avstå från att begära ersättning från ideella föreningar arrangemang på statliga vägar, som t.ex. tävlings- och motionslopp. Under 2024 hanterade Trafikverket 622 arrangemang varav 529 var ideella arrangemang (prop. 2025/26:1 utg.omr. 22).

Regeringen beslutade om ändringar i vägmärkesförordningen (2007:90) i november 2024 (SFS 2024:1126). Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 8 miljoner kronor till Trafikverket för att möjliggöra att ideella föreningar och organisationer ska undantas från att behöva betala för Trafikverkets alla kostnader för bl.a. omskyllning och andra anordningar som krävs vid t.ex. motions- och tävlingslopp på statlig väg (prop. 2024/25:1 utg.omr. 22, bet. 2024/25:TU1, rskr. 2024/25:100, rskr. 2024/25:101). Även för 2026 beräknades 8 miljoner och för 2027 beräknas 8 miljoner.

Regeringen beslutade i oktober 2024 och juni 2025 ändringar i förordningen (2021:248) med instruktion för Folkhälsomyndigheten som innebär att myndigheten ska verka för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling samt för nationell samordning inom området fysisk aktivitet (SFS 2024:705 och SFS 2025:781). Myndigheten ska följa upp och analysera utvecklingen inom området.

Ett rörelseår 2026

För att ytterligare uppmuntra barn och unga till en aktiv fritid gav regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att förbereda en nationell kraftsamling för ökad daglig rörelse och fysisk aktivitet. Myndigheten ska ta fram förslag för ett rörelseår 2026. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 2 miljoner kronor för genomförande av uppdraget (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9 bet. 2024/25:SoU1, rskr. 2024/25:92). Myndigheten redovisade uppdraget i oktober 2025 i rapporten Ett rörelselyft för hela samhället, En struktur för främjande av fysisk aktivitet – med fokus på barn och unga (S2025/01856). Redovisningen innehåller förslag på hur kommuner, regioner, det civila samhället och statliga myndigheter kan inkluderas i genomförandet av temaåret, samt kostnadsberäkningar för de föreslagna insatserna.

Med utgångspunkt i detta gav regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Folkhälsomyndigheten i uppdrag att genomföra en nationell kraftsamling för ökad rörelse hos befolkningen under 2026. Utbildning, fritid, samhällsplanering, transport, hälso- och sjukvård och omsorg samt arbetsliv är sektorer i särskilt fokus. Målet är att öka den dagliga rörelsen och främja fysisk aktivitet i hela samhället, där fokusområden ska vara barn och unga, personer i yrkesför ålder, äldre samt att särskilt uppmärksamma förutsättningarna för daglig rörelse för personer med funktionsnedsättning. Kraftsamlingen ska ske i dialog med en bredd av aktörer som myndigheter, regioner, kommuner och civilsamhällesaktörer. För uppdraget får Folkhälsomyndigheten använda 15 miljoner kronor under 2026. Uppdraget ska delredovisas senast i april 2026 och slutredovisas senast i mars 2027.

6.1.5 Delaktighet och inkludering av personer med funktionsnedsättning i landsbygder

Regeringens bedömning

Samhället bör utformas så att alla människor har möjlighet att vara delaktiga och inkluderas utifrån sina olika förutsättningar, önskemål och behov. Det är därför viktigt även med ett funktionshinderperspektiv vid utformningen av olika insatser och åtgärder, såväl i tätorter som i landsbygder.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas. En kartläggning från Myndigheten för delaktighet visar att personer med funktionsnedsättning som bor på landsbygden är generellt mindre nöjda med sin fritid än andra personer med funktionsnedsättning. Det finns sannolikt flera skäl till denna skillnad. Många personer med funktionsnedsättning på landsbygden har längre avstånd till aktiviteter. Det utbud som finns i närmiljön är ofta begränsat och inte alltid tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Det finns färre personer med liknande förutsättningar, intressen och funktionsnedsättning på landsbygden, vilket också kan öka känslan av utanförskap i olika aktiviteter.

Åtgärder

Uppdrag till Myndigheten för delaktighet att stödja kommuner och regioner i genomförandet av funktionshinderspolitiken

Kommuner och regioner har en avgörande roll i arbetet med jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Därför gav regeringen i april 2025 Myndigheten för delaktighet i uppdrag att stödja kommuner och regioner i arbetet (S2025/00795). Stödet kan bl.a. vara i form av kunskapsstöd, utbildningar och spridning av goda exempel. I uppdraget ingår även att betala ut medel till så kallade modellkommuner som ska arbeta mer målriktat med att uppnå det nationella målet för funktionshinderspolitiken. Myndigheten för delaktighet ska senast i april 2026 redovisa uppdraget och sedan årligen.

6.1.6 Bättre delaktighet och inkludering av unga i landsbygderna

Regeringens bedömning

Samhället bör utformas så att alla människor kan känna delaktighet och inkluderas utifrån sina olika förutsättningar, önskemål och behov. Det är därför viktigt även med ett ungdomsperspektiv vid utformningen av olika insatser och åtgärder, såväl i tätorter som i landsbygder.

Skälen för regeringens bedömning

Alla ungdomar ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Ungdomars kunskaper och erfarenheter måste tas till vara som en resurs i arbetet med hållbar samhällsutveckling. Unga i hela landet, oavsett bakgrund, ska ha möjlighet att organisera sig och få inflytande i demokratin. Regeringen vill betona vikten av att unga som bor i gles- och landsbygder ska kunna känna delaktighet och inkluderas utifrån sina olika förutsättningar, önskemål och

behov. Regeringen anser att det är viktigt att ha i åtanke att gruppen unga som bor i landsbygder och i glesbygder är en heterogen grupp. Prop. 2025/26:158

Enligt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är yngre unga i landsbygdskommuner i hög grad knutna till sin hemort. Detta eftersom de inte har samma möjligheter att flytta som äldre ungdomar, Samtidigt är det i landsbygder ofta svårare att ta sig till och från fritidsaktiviteter och skolor utanför hemorten på grund av begränsad tillgång till kollektivtrafik och långa avstånd jämfört med unga i storstadskommuner (Platsens betydelse – Unga på landsbygd, Fokus 24). Att ha tillgång till en meningsfull fritid ger unga möjlighet att växa, utvecklas och ta plats i samhället. Endast 63 procent av unga i landsbygdskommuner anser dock att de har ganska eller mycket stora möjligheter att använda kollektivtrafik för resor, jämfört med 96 procent av unga i storstadskommuner. Var tredje ung i landsbygdskommuner upplever att de saknar goda möjligheter att delta i fritidsaktiviteter, jämfört med var femte ung i storstadskommuner och blandade kommuner.

I propositionen Med fokus på unga – en politik för goda levnadsvillkor, makt och inflytande (prop. 2013/14:191) framgår att regeringen avser att lämna en samlad redovisning för utvecklingen mot målet för ungdomspolitik till riksdagen med några års mellanrum. Den första redovisningen lämnades till riksdagen i mars 2021 i form av en ungdomspolitisk skrivelse (skr. 2020/21:105). Regeringen avser att 2026 lämna en ny ungdomspolitisk skrivelse till riksdagen.

Åtgärder

Ett fritidskort för barn och unga

Riksdagen har i enlighet med regeringens förslag i propositionen Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra beslutat lagen (2025:759) om fritidskort (prop. 2024/25:157, bet. 2024/25:SoU29 rskr. 2024/25:284). Lagen trädde i kraft i september 2025. Regeringen beslutade i juni 2025 förordningen (2025:764) om fritidskort med kompletterande bestämmelser. Fritidskortet ger alla barn mellan 8 och 16 år bättre tillgång till fritidsaktiviteter. Fritidskortet ska främja barns förutsättningar att delta i sådana fritidsaktiviteter som bidrar till en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra, såväl i tätorter som i landsbygder. I december 2025 beslutade regeringen en ändring i förordningen (2025:764) om fritidskort för att utöka reformen till att omfatta barn från det år barnet fyller 7 år till det är 16 år (SFS 2025:1544). Förordningsändringen trädde i kraft i januari 2026.

6.2 Ett tydligare och kunskapsbaserat territoriellt perspektiv är avgörande för träffsäkra och väl förankrade regelverk och insatser

6.2.1 Territoriellt perspektiv är avgörande för att ta hänsyn till olika platsters förutsättningar

Regeringens bedömning

Ett stärkt territoriellt perspektiv är avgörande för att regelverk och insatser ska vara träffsäkra, väl förankrade och att olika platsters förutsättningar och behov bättre tas till vara.

För att kunna stärka det territoriella perspektivet behövs god tillgång till statistik och data nedbruten på demografiska statistikområden (DeSO). På så sätt kan hänsyn i högre utsträckning tas till olika platsters förutsättningar och deras funktionella samband.

Det metodstöd som Tillväxtverket har tagit fram som stöd för att arbeta med landsbygdssäkring bör fortsätta att utvecklas för att stödja arbetet med ett territoriellt perspektiv. Det är viktigt att konsekvensbedömningar, förutom att belysa konsekvenser för företag, belyser konsekvenser utifrån regionala och lokala förhållanden.

Regeringskansliet och övriga myndigheter under regeringen bör arbeta med ett territoriellt perspektiv och i så stor utsträckning som möjligt ta hänsyn till regionala förutsättningar.

Det nationella nätverket för den gemensamma jordbrukspolitiken, Landsbygdsnätverket, bör fortsatt fungera som en nationell plattform för utveckling av kunskaper och arbetssätt för jordbruk och landsbygdsutveckling inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken.

Skälen för regeringens bedömning

Landsbygdernas ekonomiska, miljömässiga och sociala förutsättningar skiljer sig åt i olika delar av landet. Utvecklingen inom näringsliv, arbetsmarknad, kompetensförsörjning, demografi, tillgänglighet och livskvalitet visar att olika landsbygder kan ha olika behov och möjligheter. För att uppnå målet för en sammanhållen landsbygdspolitik behövs därför en bredd av insatser inom många utgiftsområden. För att hela landet ska utvecklas livskraftigt, hållbart och sammanhållet behöver insatser inom olika områden av betydelse för landsbygdernas utveckling ha ett territoriellt perspektiv. Det innebär att det territoriella perspektivet och platsters betydelse behöver tydliggöras i statens styrning.

Förutsättningarna för landsbygdsutveckling varierar mellan olika delar av landet. Därför behöver regelverk och insatser som främjar landsbygdsutveckling ha ett territoriellt perspektiv så att hänsyn i högre utsträckning kan tas till olika platsters förutsättningar och behov. Det innebär att hänsyn tas till strukturella skillnader, t.ex. olikheter i tätortsstruktur och lokaliseringsmönster, demografi, säsongsvariationer, socioekonomi och näringsliv.

Att ha ett territoriellt perspektiv innebär även att det geografiska läget beaktas med bl.a. skillnader i tillgänglighet till t.ex. marknader, arbete, service och kultur, från det lokala till det internationella sammanhanget. Därmed blir också skillnaderna mellan olika typer av s.k. funktionella regioner och den administrativa indelningen i kommuner och län betydelsefulla. Rörelsemönstren för människor, handel med varor och tjänster samt kapital bryter ofta de administrativa gränserna, vilket påverkar hur insatser bör utformas.

En särskild aspekt på funktionella geografiska samband är det ömsesidiga utbytet och beroendeförhållandet mellan invånare och verksamheter i städer, tätorter samt gles- och landsbygder av olika storlek och karaktär. Dessa har olika förutsättningar beroende på storlek, tillgänglighet, näringslivsstruktur och andra strukturella olikheter.

Platser är geografiskt avgränsade miljöer med ett bestämt läge och av olika storlek och karaktär där geografins fysiska förutsättningar möter människors vardagsliv, näringslivets aktiviteter och offentliga institutioner. Platser är också arenor där beslut och förvaltning från olika samhällsnivåer och sektorer möts, samverkar och tidvis skapar målkonflikter som påverkar människor och näringsliv.

Konsekvenserna av styrmedel varierar mellan olika typer av landsbygder. Analyser med ett territoriellt perspektiv kan göra att regelverk och insatser blir träffsäkra och resurseffektiva. En bättre tillgång till statistik och data, framför allt data redovisad på demografiska statistikområden (DeSO), ökar möjligheterna att synliggöra hur olika grupper och verksamheter berörs på olika platser. Detta kan vara särskilt viktigt för att synliggöra landsbygdsområdets särskildheter, t.ex. öar, skärgårdar och fjällmiljöer. De kan ha stora säsongsvariationer i befolkning och särskilda utmaningar med bl.a. transportlösningar och tillgång till service.

Ett territoriellt perspektiv ökar förutsättningarna att ta till vara och utveckla landsbygderna i hela landet.

Ett stärkt territoriellt perspektiv ligger även i linje med det arbete för landsbygdssäkring som bedrivs inom ramen för EU:s landsbygdsvision (COM/2021/345).

Regeringen gav i juli 2018 Tillväxtverket i uppdrag att stärka genomförandet av landsbygdspolitiken och verka för att de landsbygdspolitiska målen nås (N2018/04123). Enligt uppdraget ska Tillväxtverket vara en myndighet som verkar för ett samordnat agerande inom landsbygdspolitiken. Detta gör myndigheten bl.a. genom att koordinera en myndighetsgrupp bestående av statliga myndigheter med uppgifter av betydelse för landsbygdernas utveckling. Sveriges lantbruksuniversitet har för Tillväxtverkets räkning och inom ramen för uppdraget analyserat hur regionerna arbetar med konsekvensbedömningar utifrån geografiska perspektiv. Detta har gjorts med utgångspunkt från bl.a. analyser av styrdokument inom det innovationsfrämjande och kulturfrämjande arbetet. Av analysen framgår att det finns mer av territoriella bedömningar inom genomförda insatser än vad övergripande strategiska planer ger uttryck för. Det är dock enligt analysen stora skillnader mellan de två olika studerade områdena där inomregionala bedömningar tar betydande plats inom det kulturfrämjande arbetet men förekommer sparsamt inom det innovationsfrämjande arbetet. I analysen konstateras också att det skiljer mycket mellan regionerna i vilken utsträckning inomregionala bedöm-

Prop. 2025/26:158 ningar görs. Tillväxtverket har vidare tagit fram ett metodstöd som innehåller verktyg, vägledning och lärande exempel för kommuner, regioner och statliga myndigheter med syfte att lyfta landsbygds-perspektiven. Tillväxtverket har även i uppdrag att bidra till att metodstödet används. Metodstödet ska fortsätta att utvecklas för att utveckla arbetet med ett territoriellt perspektiv.

Det svenska nationella nätverket för EU:s gemensamma jordbruks-politik, kallat Landsbygdsnätverket, har till uppgift att bidra till att informera allmänheten och potentiella stödmottagare om den gemen-samma jordbrukspolitiken och finansieringsmöjligheter. Nätverkets uppdrag är också att vara en nationell plattform för utveckling av kunskaper och arbetssätt som bidrar till att förbättra och stärka jordbruk och livsmedelsproduktion, samt den del av landsbygdsutvecklingen som bedrivs inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Landsbygdsnätverket erbjuder i dag en arena för samverkan, erfarenhetsutbyte och metodutveckling för nationella aktörer inom såväl offentliga sektorn som det civila samhället.

Åtgärder

Förordningen om konsekvensutredningar ställer tydliga krav på konsekvensutredningar

Regeringen beslutade i mars 2024 förordningen (2024:183) om konsekvensutredningar som ställer tydliga krav på konsekvensutredningar. Det nya regelverket innebär förbättrade förutsättningar för myndigheter, kommittéer och särskilda utredare att ta fram kostnadseffektiva och samhällsekonomiskt motiverade förslag.

Regeringen gav i juni 2024 Ekonomistyrningsverket, numera Statskontoret, i uppdrag att ta fram ett ramverk för vägledning till dem som genomför konsekvensutredningar (Fi2024/01483). Myndigheten ska också erbjuda riktad handledning till ett urval av kommittéer och särskilda utredare, samt följa upp effekten av denna handledning. Tillväxtverket har bistått myndigheten i arbetet med ramverket för vägledning avseende konsekvensanalyser utifrån regionala och lokala förhållanden. Statskontoret ska senast i april 2026 lämna en skriftlig delredovisning. Uppdraget ska slutredovisas senast i april 2027.

Uppdrag att följa upp regelverket för konsekvensutredningar

Regeringen gav i november 2025 Statskontoret i uppdrag att följa upp det nya regelverket för konsekvensutredningar, som gäller för kommittéer och särskilda utredare samt förvaltningsmyndigheter under regeringen (Fi2025/02181). Statskontoret ska senast i maj 2026 lämna en muntlig delredovisning av uppdraget. Uppdraget ska slutredovisas senast i april 2027.

Regeringens bedömning

En forskningsbaserad kunskapsutveckling med utgångspunkt i hållbart samhällsbyggande kan bl.a. stärka och tydliggöra landsbygdernas förutsättningar att bidra till hållbar utveckling. Kunskap behövs om vad som är viktiga förutsättningar för att kunna leva, bo och verka på ett hållbart sätt i hela landet samt för att bättre ta till vara och utveckla värden i landsbygderna. För att uppnå detta behövs god tillgång till statistik och data samt en förbättrad samordning och samverkan mellan aktörer inom landsbygdsutveckling och regional utveckling.

Sverige bör fortsatt ha ett aktivt deltagande vid relevanta internationella arenor och samarbeten av betydelse för landsbygders utveckling vilket kan bidra till ökad kunskap och bättre lösningar för att stärka dessa.

Skälen för regeringens bedömning

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) framför regeringen att en forskningsbaserad kunskapsutveckling med utgångspunkt i hållbart samhällsbyggande kan bl.a. stärka och tydliggöra regionernas och landsbygdernas förutsättningar att bidra till hållbar utveckling och tillväxt. Mer kunskap behövs t.ex. om vad som är viktiga förutsättningar för att kunna leva, bo, verka och arbeta på ett hållbart sätt i hela landet samt hur landsbygdernas värden bättre kan tillvaratas och utvecklas. Det behövs även förbättrad samordning och samverkan mellan aktörer som forskar om landsbygders förutsättningar, landsbygdsutveckling och regional utveckling.

Sverige deltar i olika internationella arenor och samarbeten samt i olika projekt som samlat bidrar till erfarenhetsutbyte, ökad kunskap och bättre lösningar för olika landsbygders utveckling. Detta sker t.ex. inom ramen för Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD), Europeiska observationsnätverket för territoriell utveckling och sammanhållning (ESPON), European Regional Policy Research (EoRPA) och Nordiska ministerrådet med dess institutioner. Inom dessa organisationer och samarbeten har svenska aktörer på olika nivåer möjlighet att delta i projekt för bättre kunskap och lösningar för olika landsbygders utveckling. Det kan vara såväl tematiska studier som studier för specifika geografier.

OECD:s verksamhet är till stor del att mäta och utvärdera ekonomi, politik och andra samhällsindikatorer i medlemsländerna. Sverige deltar i bl.a. Fiskerikommittén (COFI), Jordbrukskommittén (COAG) och Kommittén för regional utvecklingspolitik (RDPC). Till Kommittén för regional utvecklingspolitik finns arbetsgrupper om landsbygdspolitik, om stadspolitik, om flernivåstyrning samt om indikatorer. Sedan 2019 finns även OECD:s principer om landsbygdspolitik, OECD Principles on Rural Policy, som fungerar som inspiration till såväl nationella som lokala och regionala aktörer att utveckla policyer för landsbygdsområden.

ESPON är ett Interregprogram som tillhandahåller forskningsbaserad kunskap för att stödja territoriell utveckling och sammanhållning i såväl Europa som de olika länderna, regionerna och kommunerna.

Inom ramen för Nordiska ministerrådet för hållbar tillväxt (regional) enades de nordiska ministrarna i juni 2024 om ett samarbetsprogram för regional utveckling och planering 2025–2030 (Nordiska ministerrådet 2024:750). Det nordiska samarbetet inom regional utveckling och planering ska bidra till göra det ännu mer attraktivt att bo, leva, studera, arbeta och driva företag i hela Norden. Den gröna omställningen ska skapa utveckling och möjligheter för människor och företag i alla Nordens regioner, i både städer och landsbygder. De nordiska regionerna ska vara konkurrenskraftiga och integrerade och det ska vara trygga och goda levnadsvillkor i både städer och landsbygder i Norden.

Åtgärder

Förstärkt nationellt forskningsprogram om hållbart samhällsbyggande

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 818,7 miljoner kronor till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23, bet. 2024/25: MJU2, rskr. 2024/25:105). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 848,2 miljoner kronor till forskningsrådet (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26: MJU2, rskr. 2025/26:116). För 2027 beräknas ca 903,2 miljoner kronor. Se avsnitten 8.2.1 och 8.6.3 för vissa av regeringens beslut om dessa medel.

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) framgår att regeringen inom ramen för Formas medel för forskning och utveckling avser avsätta 4 miljoner kronor 2025 till det nationella forskningsprogrammet om hållbart samhällsbyggande för att bl.a. finansiera forskningsprojekt om landsbygdsutveckling och regional utveckling. Därefter beräknades 5 miljoner kronor 2026, 7 miljoner kronor beräknas för 2027 och 9 miljoner kronor beräknas för 2028. Av dessa medel avsätts 4 miljoner kronor per år för att finansiera Sveriges lantbruksuniversitets arbete med Uppdrag landsbygd för att bl.a. stärka forskning om landsbygders utveckling och om regional utveckling genom samordning.

Av de medel som riksdagen har anvisat beslutade regeringen att avsätta 4 miljoner kronor för 2025 (LI2025/00550) och i regleringsbrev för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning för budgetåret 2026 5 miljoner kronor för 2026.

Forskning och kunskapsutbyte om regional utvecklingspolitik

Efter riksdagens beslut, i enlighet med regeringens förslag, (prop. 2024/25:1 utg.omr. 19, bet. 2024/25: NU2, rskr. 2024/25:118) beslutade regeringen om medlemskap i European Regional Policy Research Consortium (EoRPA) 2025–2027 (LI2025/00082). EoRPA är ett konsortium med syftet att bedriva forskning och kunskapsutbyte om regional utvecklingspolitik. Verksamheten omfattar jämförande och analyserande studier i ett europeiskt perspektiv av frågor av betydelse för

regional utvecklingspolitik, inklusive sammanhållningspolitik, samt fort-
löpande bedömningar av regionala företagsstöd. EoRPA tillhandhåller
därmed underlag om bl.a. urban utveckling och landsbygdsutveckling.

Prop. 2025/26:158

6.3 Kommunernas kapacitet är grundläggande för landsbygdernas utveckling

6.3.1 Bättre förutsättningar för likvärdig välfärd och samhällsservice

Regeringens bedömning

Som ansvariga för bl.a. fysisk planering och stora delar av välfärdens
verksamheter samt annan samhällsservice är kommunerna grund-
läggande för landsbygdernas utveckling.

Kommunernas förmåga att leverera välfärd och samhällsservice är
central för att invånare och företag ska kunna leva, bo och verka i
landsbygderna. Kommuners kapacitet behöver stärkas för att de ska
kunna fullgöra sina uppdrag, möta behoven av stärkt beredskap, brotts-
förebyggande insatser samt demografisk, och ekonomisk utveckling,
och sträva efter likvärdig service i hela landet.

Skälen för regeringens bedömning

Kommunerna ansvarar, tillsammans med regionerna, för en stor del av
välfärdens verksamheter och annan samhällsservice, som t.ex. vård, skola,
omsorg och kollektivtrafik. De utformar verksamheten inom ramen för den
kommunala självstyrelsen. Skatteintäkterna utgör den största delen av
kommunsektorns intäkter, medan generella och riktade statsbidrag svarar
för en mindre del. Det innebär att kommunernas och regionernas egen
bärkraft är avgörande för förmågan att leverera likvärdig service till
boende och företag.

Kommunsektorns ekonomiska förutsättningar försvagades markant
2023. Den historiskt höga inflationen drev upp verksamhets- och
pensionskostnaderna, flera kommuner redovisade negativa resultat och
den tidigare förstärkningen av soliditeten avstannade. Kommungruppen
mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner uppvisade ett kraftigare
resultatfall än övriga grupper. Regionernas ekonomi var svagare än
kommunernas. Detta mönster kvarstod under 2024, då det kommunala
skatteunderlaget, och därmed de kommunala skatteintäkterna, utvecklades
något långsammare än den genomsnittliga tillväxttakten de senaste tio
åren. Även under 2025 förväntas kommunernas skatteinkomster öka i
något långsammare takt än normalt. För 2026 och 2027 förväntas
skatteintäkterna öka ytterligare i takt med en starkt konjunktur. Lägre
pensionskostnader 2025 förbättrar de ekonomiska förutsättningarna i
kommunsektorn och resultatet bedöms därför stärkas. Åtgärder som kan
motverka höjda kommunalskatter och skapa incitament för sänkta skatter
kan bidra till att stärka arbetskraftsutbudet och bidra positivt till tillväxten
i landsbygderna.

Skillnaderna mellan kommungrupperna är i hög grad strukturella. Kommungruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner har över tid haft svagare ekonomi, befolkningsminskning och högre genomsnittlig skattesats än andra grupper. Detta begränsar utrymmet att möta utmaningar som ökande kostnader. Samtliga kommungrupper har dessutom ökat sin skuldsättning över tid, vilket kan bli särskilt utmanande där befolkningsunderlaget minskar. Utöver detta har kommuner och regioner inte samma förutsättningar att hitta och bevaka riktade statsbidrag. Mindre kommuner har generellt mer begränsade resurser för detta jämfört med större kommuner. Dessa förhållanden talar för att kapacitet och uthållighet i kommunerna behöver stärkas, särskilt avseende kommuner med gles bebyggelsestruktur. Detta kan ske genom flera olika typer av insatser där kommunerna själva har ett stort ansvar, t.ex. kapacitetshöjande åtgärder, förenklingsåtgärder, ökade möjligheter till samverkan och främjande av digitalisering. Det behövs insatser på både kort och lång sikt och av såväl kommuner som staten. Även kommunsammanläggningar kan vara ett sätt att stärka vissa kommuners kapacitet på lång sikt.

Åtgärder

Höjda generella statsbidrag

Goda och likvärdiga ekonomiska förutsättningar för kommuner och regioner är avgörande för en välfärd med hög kvalitet i hela landet. För att minska risken för att snabba kostnadsökningar leder till kortsiktiga neddragningar i t.ex. vård, skola och omsorg eller till breda skattehöjningar har riksdagen i enlighet med regeringens förslag beslutat att höja nivån på de generella statsbidragen till kommuner och regioner. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att höja de generella statsbidragen med 6 miljarder kronor fr.o.m. 2023, varav 4,2 miljarder kronor per år till kommunerna och 1,8 miljarder kronor per år till regionerna (prop. 2022/23:1 utg.omr. 25, bet. 2022/23:FiU3, rskr. 2022/23:103). Riksdagen har vidare i enlighet med regeringens förslag beslutat att höja de generella statsbidragen med ytterligare 10 miljarder kronor fr.o.m. 2024, varav 7 miljarder kronor till kommunerna och 3 miljarder kronor till regionerna (prop. 2023/24:1 utg.omr. 25, bet. 2023/24:FiU3, rskr. 2023/24:110). Totalt har de generella statsbidragen ökat permanent med 16 miljarder kronor jämfört med 2022 års nivå.

Bättre möjligheter för kommuner och regioner att planera sitt sparande

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att ersätta tidigare regler om resultatutjämningsreserv med en mer flexibel tillämpning av balanskravet (prop. 2022/23:119, bet. 2023/24:KU2, rskr. 2023/24:6). Det ger kommunerna bättre möjligheter att hantera ekonomiska svängningar i syfte att uppnå en god ekonomisk hushållning. Kommunerna ges genom en resultatreserv möjlighet att spara delar av ett positivt resultat. Resultatreserven får användas inom de ramar fullmäktige beslutar i kommunens riktlinjer för god ekonomisk hushållning.

Resultatreserven motverkar inlåsnings effekter och skapar incitament att spara medel för att använda vid ett senare tillfälle. Därmed skapas även möjligheter att finansiera större omstruktureringsåtgärder, som ska leda till högre resultatnivåer på sikt, genom eget sparande. Möjligheten att reservera medel i en resultatreserv ger förbättrade möjligheter och incitament för en långsiktig ekonomistyrning för kommuner och regioner. En mer långsiktig ekonomistyrning kan i sin tur få positiva effekter för kommuner och regioners ekonomi.

Insatser för ökad effektivisering

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 8 miljoner kronor till bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn (prop. 2024/25:1 utg.omr. 25, bet. 2024/25:FiU3, rskr. 2024/25:121). Riksdagen har senare i enlighet med regeringens förslag beslutat att minska bidraget för stärkt effektivitet i kommunsektorn och i stället öka anslaget till Statskontoret med 3 miljoner kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 2, bet. 2025/26:FiU2, rskr. 2025/26:133 samt prop. 2025/26:1 utg.omr. 25, bet. 2025/26:FiU3, rskr. 2025/26:134).

Regeringen gav i maj 2025 Statskontoret i uppdrag att analysera och föreslå regelförenklingar och försöksverksamheter för ökad effektivitet i kommunal verksamhet (Fi2025/00998). För uppdraget tilldelade regeringen Statskontoret 3 miljoner kronor från de medel riksdagen anvisat. Försöksverksamhet inom kommunsektorn kan leda till ökad effektivitet, t.ex. genom att kommuner och regioner prövar nya arbetssätt i mindre skala för att därefter utvärdera resultaten och införa arbetssätt som visat sig fungera väl. Försöksverksamhet kan därmed öka förutsättningarna för att verksamheter utformas effektivt.

För att riktade statsbidrag ska nå ut till kommuner, regioner och enskilda utförare på det sätt som regeringen avser samt för att underlätta kommuners och regioners hantering av riktade statsbidrag och minska de administrativa kostnader som denna medför gav regeringen i juni 2025 Statskontoret och Ekonomistyrningsverket, numera Statskontoret, i uppdrag att inrätta en statsbidragsportal (Fi2025/01420). Statsbidragsportalen ska inrättas senast i mars 2026.

Incitament för lägre skattesatser i kommunsektorn

Regeringen beslutade i augusti 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur statliga åtgärder som motverkar höjning (skattebroms) och som stimulerar sänkningar (skattesänkingspremie) av befintliga skattesatser i kommuner och regioner kan utformas samt för vilka syften och i vilka situationer sådana åtgärder kan användas (dir. 2025:79). Kommunalskatten är den största delen av skatten på arbete och nivån på de kommunala skattesatserna har stor betydelse för arbetsutbudets storlek, den ekonomiska tillväxten i landet i stort och kommunsektorns förmåga att bedriva verksamheter på ett effektivt sätt. Höjda kommunalskatter kan således leda till negativa samhälls-ekonomiska konsekvenser. Utredaren lämnade i mars 2026 betänkandet *Belägg för broms? Åtgärder för starkare incitament till lägre kommunal-skattesatser* (SOU 2026:20). Betänkandet har remitterats.

6.3.2 Stärkt utvecklingskapacitet i landsbygdskommuner

Regeringens bedömning

Många av landets landsbygdskommuner har särskilda utmaningar. Statsbidragen till vissa landsbygdskommuner har bidragit till att dessa kommuners utvecklingskapacitet har stärkts.

Kommunernas kapacitet att hantera samhällsutvecklingen är viktig. Statens insatser och styrning bör därför inte skapa hinder för utan stödja kommuners anpassning till nya förutsättningar, effektivisering och användning av nya arbetssätt.

Skälen för regeringens bedömning

Många av landets landsbygdskommuner har utmaningar kring den utvecklingskapacitet som krävs för att långsiktigt och med fortsatt hög kvalitet utföra sina uppdrag riktade till medborgare och lokalt näringsliv. Kapacitet att strategiskt och långsiktigt arbeta med lokala och regionala utvecklingsfrågor är av stor betydelse för landsbygdernas utveckling. Satsningar pågår för att stärka landsbygdskommuners utvecklingskapacitet, t.ex. stöd till socioekonomiskt eftersatta kommuner och områden (prop. 2017/18:1 utg.omr. 19, bet. 2017/18:NU2, rskr. 2017/18:107) och det tidigare stödet för utveckling av företagsklimat och näringsliv i vissa gles- och landsbygdskommuner (N2018/00906 m.fl.).

Flera landsbygdskommuner har socioekonomiska utmaningar som skapar komplexa samhällsproblem. De har också ofta ett sämre serviceutbud och behov av ökad kapacitet för att arbeta långsiktigt och strukturerat med näringslivsutveckling. Erfarenheter från satsningar inom området visar att riktade ekonomiska stöd med en betydande grad av flexibilitet i hur kommunerna utformar sitt arbete har varit framgångsrika i att arbeta långsiktigt och strukturerat för att möta samhällsproblem. Samverkan mellan närliggande kommuner och arbete över förvaltningsgränser med bl.a. frågor kring service- och näringslivsutveckling har varit betydelsefullt.

Erfarenheterna från satsningarna tas om hand i regeringens fortsatta arbete med att skapa goda förutsättningar för landsbygdskommuner och därmed möjligheterna att leva, bo och verka i hela landet.

Många landsbygdskommuner har även utmaningar med den demografiska utvecklingen och vissa har under en lång tid haft en minskande och åldrande befolkning. Det kan dock se olika ut för olika delar i en kommun, där vissa delar växer och andra minskar. Kommunerna behöver ha kunskap och förmåga att hantera denna utveckling. Stöd till kommunerna att anpassa och utveckla såväl sitt strategiska arbete som övrig verksamhet är av betydelse för att kunna bibehålla kommuninvånarnas livskvalitet och offentlig service med hög kvalitet till medborgare och företag. Kommunernas kapacitet att hantera den demografiska utvecklingen inklusive smart anpassning och ökad samverkan är viktigt för likvärdiga förutsättningar i hela landet.

Kunskapsspridning om landsbygdkommuners utvecklingskapacitet

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Tillväxtverket ett återrapporteringskrav att redovisa vilken verksamhet myndigheten har bedrivit för att sprida kunskap och goda exempel om landsbygds-kommuners utvecklingskapacitet och förutsättningar att arbeta med lokala utvecklingsfrågor. Tillväxtverket ska i årsredovisningen för 2026 redovisa hur erfarenheter från myndighetens pågående och avslutade statsbidrag till kommuner har tillvaratagits i arbetet.

Insatser för att stärka mindre kommuners kapacitet

Flera befolkningsmässigt mindre kommuner behöver stärka sin kapacitet för att hantera de utmaningar som möter kommunsektorn och utföra sitt uppdrag på kort och lång sikt. Det behövs även ökad kunskap om hur kapaciteten utvecklas. Riksdagen har därför, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till bidrag för stärkt effektivitet i kommunsektorn (prop. 2024/25:1 utg.omr. 25, bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2024/25:49 och prop. 2025/26:1 utg.omr. 25, bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2025/26:134). För att främja insatser som syftar till att stärka mindre kommuners kapacitet har regeringen avsatt 3 miljoner kronor 2025 och 2026.

Inom ramen för dessa medel gav regeringen i juni 2025 Kammarkollegiet i uppdrag att betala ut högst 1,5 miljoner kronor vardera till Region 10 och Dalslandssamverkan (Fi2025/00819). Regeringen gav i januari 2026 Kammarkollegiet motsvarande uppdrag att betala ut högst 1,5 miljoner kronor till Höglandsförbundet samt Fagersta kommun, Norbergs kommun och Skinnskattebergs kommun (Fi2026/00145). Att flera kommuner samarbetar i större geografiska områden kan ge mindre kommuner en mer stabil, långsiktigt hållbar och fördjupad samverkan. Resultatet av arbetet ska redovisas senast i juni respektive december 2026.

Kommunal kapacitet är även ett utpekat område i regeringens Strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN2024/01434).

6.3.3 Kommuners och regioners arbete är viktigt för krisberedskap och civilt försvar

Regeringens bedömning

För att Sverige enskilt och som en del av Nato ska ha förmåga att verka avskräckande är det av yttersta vikt att det civila försvaret återuppbyggs och stärks i en snabbare takt, såväl i landsbygder som i tätorter.

Kommunerna och regionerna utgör en grundstomme i Sveriges civila försvar och har ett stort ansvar för beredskapsplaneringen på lokal och regional nivå. Vid en kris har länsstyrelserna en viktig uppgift i att samordna verksamhet mellan kommuner, regioner och statliga myndigheter.

De senaste åren har säkerheten i Sveriges närområde försämrats kraftigt. Därför genomförs nu en historisk upprustning av det civila försvaret. Det civila försvaret består av den verksamhet som statliga myndigheter, kommuner och regioner, näringsliv, frivilligorganisationer, arbetsmarknadens parter, trossamfund, enskilda individer samt förenings- och kulturliv m.fl. sammantaget vidtar för att förbereda Sverige för krig. I fredstid utgörs verksamheten av beredskapsplanering och förmågehöjande åtgärder.

Ledningen av det civila försvaret i höjd beredskap och ytterst krig bör ske genom aktörer med ett geografiskt områdesansvar, från regeringen (nationell nivå) via civilområdesansvariga länsstyrelser (högre regional nivå), länsstyrelserna (lägre regional nivå) till kommunerna (lokal nivå). Vid höjd beredskap är det nödvändigt att beslut på olika nivåer kan fattas självständigt för högsta möjliga försvarseffekt. Det förutsätter att ansvar och mandat är tydligt fördelade till relevanta nivåer, helst på så låg nivå som möjligt.

Kommuner och regioner är centrala för att förebygga, motstå och hantera händelser, såväl vid fredstida förhållanden som i händelse av höjd beredskap och ytterst krig. De har en avgörande roll för att säkerställa att samhällets funktionalitet kan säkerställas genom hela hotskalan. Resurser och verksamhet i kommuner och regioner utgör därför grundläggande delar av det civila försvaret. Statliga myndigheter, kommuner och regioners arbete med att säkerställa en organisation som kan upprätthålla nödvändig verksamhet under höjd beredskap och ytterst krig behöver fortsätta att utvecklas.

Länsstyrelsen ska vara sammanhållande för krisberedskapen inom sitt geografiska område samt före, under och efter en kris verka för samordning och gemensam inriktning av de åtgärder som behöver vidtas. Länsstyrelsen är högsta civila totalförsvarsmyndighet på regional nivå.

Olika delar av Sverige har olika territoriella förutsättningar. Landsbygder kan vara särskilt sårbara ur vissa aspekter som t.ex. avbrott i transporter och elförsörjning.

Åtgärder

Förstärkning av det civila försvaret

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat en förstärkning av det civila försvaret med ca 3 miljarder kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 6, bet. 2025/26:FöU1, rskr. 2025/26:111). För 2027 beräknas en förstärkning med ca 4,2 miljarder kronor och för 2028 beräknas en förstärkning med ca 4,6 miljarder kronor. Medlen ska användas bl.a. för att stärka beredskapsarbetet hos landets kommuner och regioner samt att stärka livsmedels- och dricksvattenförsörjningens robusthet i hela landet, vilket beskrivs närmare i avsnitt 9.2. Den totala summan till civilt försvar beräknas, inkl. ovan nämnda förstärkningar, att uppgå till ca 19,4 miljarder kronor 2028.

Kommuner och regioner utgör en grundstomme i Sveriges civila försvar och har ett stort ansvar för beredskapsplaneringen på lokal och regional nivå. Därför har det under mandatperioden tillförts medel till kommuner och regioner. Regeringen gav också en särskild utredare i uppdrag att göra överbäganden om kommuner och regioners grundläggande beredskapsansvar (dir. 2023:51). Utredaren lämnade i september 2024 betänkandet Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

För att ytterligare stärka kommuner och regioners beredskapsarbete har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 0,5 miljarder kronor (prop. 2025/26 utg.omr. 6, bet. 2025/26:FöU1, rskr. 2025/26:111). För 2027 och 2028 beräknas ca 2 miljarder kronor respektive ca 2,1 miljarder kronor. Medlen är en del av den totala förstärkningen för det civila försvaret som beskrivs ovan. Medlen syftar till att bygga förmåga både på kort och lång sikt.

Planeringsförutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret

Regeringen beslutade i december 2024 gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030 (Fö2024/02054 [delvis]). Beslutet innehåller inriktande planeringsförutsättningar för totalförsvaret 2025–2030. Regeringen anger i skälen för beslutet att det är möjligt för bl.a. kommuner att i sin planering och förberedelse inför höjd beredskap och då ytterst krig använda de inriktande planeringsförutsättningarna.

Inom ramen för beslutet gav regeringen i december 2024 även Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, numera Myndigheten för civilt försvar, i uppdrag att bl.a. ta fram gemensamma utgångspunkter för att komplettera och konkretisera regeringens närmare inriktande planeringsförutsättningar (Fö2024/02318). Utgångspunkterna ska kunna användas av alla aktörer inom totalförsvaret som ett frivilligt stöd i deras totalförsvarfsförberedelser och då särskilt aktörer som inte tar del av Försvarmaktens operationsplanering. Myndigheterna redovisade uppdraget i september 2025 i rapporten Gemensamma utgångspunkter för totalförsvaret 2025–2030 (Fö2025/01349).

Ett utvecklat metodstöd till kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret

Som ett stöd i kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret har regeringen gett flera myndigheter i uppdrag att utveckla metodstöd. Till exempel gav regeringen i oktober 2024 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, numera Myndigheten för civilt försvar, i uppdrag att utveckla ett metodstöd till kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret på lokal nivå (Fö2024/01754). Uppdraget innebar att utveckla och anpassa det metodstöd som finns för kommunernas krisberedskap så att även arbetet med civilt försvar omfattas. Myndigheten redovisade uppdraget i juni 2025 i rapporten Ett utvecklat metodstöd till kommunernas arbete med att stärka det civila försvaret (Fö2024/01754). I rapporten beskriver myndigheten bl.a. stödet till kommunerna kopplat till att utveckla, stärka och planera för upprättande av trygghetspunkter. Trygg-

hetspunkter är särskilda samlingsplatser med funktioner som kommuner kan etablera för att ge stöd till människor i hela hotskalan, från fredstida kristider till krigsfara och ytterst krig. Trygghetspunkterna kan t.ex. förse besökande med information, möjlighet att ladda telefon och elektronik samt med dricksvatten.

6.4 Ett utvecklat, sammanhållet och effektivt genomförande av landsbygdspolitiken

6.4.1 Statliga myndigheters uppgifter och ansvar

Regeringens bedömning

Den sammanhållna landsbygdspolitiken är till sin karaktär sektorsövergripande och berör därmed många olika utgiftsområden.

En av Tillväxtverkets huvuduppgifter, att bidra till samordning och genomförande av den sammanhållna landsbygdspolitiken, skapar förutsättningar för statliga myndigheter, regioner, kommuner och andra aktörer att utveckla Sveriges landsbygder.

Insatser som genomförs i Sverige, både med nationell finansiering och EU-finansiering, bidrar till genomförandet av EU:s landsbygdsvision.

Skälen för regeringens bedömning

Den sammanhållna landsbygdspolitiken är till sin karaktär sektorsövergripande och berör därmed många olika utgiftsområden. Insatser och statliga myndigheters verksamheter av betydelse för den sammanhållna landsbygdspolitiken finansieras således inom flera utgiftsområden, men också av andra aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Kommunerna, regionerna, de statliga myndigheterna och det civila samhället har viktiga roller för att uppnå målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken. Samtidigt behövs en statlig myndighet på nationell nivå med uppgift att bidra till samverkan, samordnade insatser från olika aktörer, följa upp och redovisa resultat samt redovisa aktuella och kommande utvecklingsbehov i Sveriges landsbygder.

Tillväxtverket har därför sedan 2018 i uppdrag att verka för ett samordnat agerande inom den sammanhållna landsbygdspolitiken (N2018/04123). Myndigheten ska enligt beslutet stödja de statliga myndigheternas medverkan i genomförandet av landsbygdspolitiken, stärka genomförandet av landsbygdspolitiken och verka för att de landsbygdspolitiska målen nås. I det sammanhanget är bl.a. länsstyrelserna inom ramen för deras uppgifter att bl.a. utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande, och inom myndighetens ansvarsområde, samordna olika samhällsintressen relevanta.

Ett antal statliga myndigheter har till viss del bidragit med insatser som har påverkat landsbygdernas utveckling men utifrån de redovisningar som lämnades 2025 är det inte möjligt att bedöma myndigheternas bidrag till målet för den sammanhållna landsbygdspolitiken (LI2025/00889).

Regeringen välkomnade den av Europeiska kommissionen presenterade visionen om starkare, sammanlänkade, resilienta och välmående landsbygdsområden 2040 och bedömde att visionen för EU:s landsbygdsområden är i linje med målen för den svenska landsbygdspolitiken (2020/21:FPM127).

Åtgärder

Förtydligande av Tillväxtverkets ansvar inom landsbygdspolitiken

Regeringen tydliggjorde i april 2024 Tillväxtverkets uppgifter inom den sammanhållna landsbygdspolitiken genom beslut om ändring i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket (SFS 2025:266). Tillväxtverket har i uppgift att bl.a. främja en hållbar regional utveckling och landsbygdsutveckling samt verka för att regeringens mål för den sammanhållna landsbygdspolitiken uppnås. Myndigheten ska också bidra till samordning och genomförande av den sammanhållna landsbygdspolitiken. Tillväxtverket har även ett flertal uppdrag inom landsbygdspolitiken, bl.a. när det gäller uppföljning och att bidra till myndighetssamverkan inom politikens genomförande.

Myndigheters bidrag till målen för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken

Regeringen gav i mars 2024 ett antal statliga myndigheter av särskild betydelse för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken i uppdrag att 2025 och 2027 redovisa hur deras verksamhet har bidragit till målen för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken (LI2024/00652). I samma beslut gav regeringen dessutom Tillväxtverket i uppdrag att bjuda in till, leda och samordna ett myndighetsnätverk för dialog, metodutveckling och lärande avseende statliga myndigheters uppgifter inom regional utvecklingspolitik och sammanhållen landsbygdspolitik. Regeringen angav som skäl för beslutet att det är viktigt att få en tydligare och mer långsiktig styrning av de statliga myndigheternas redovisning av genomförandet av den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken.

6.4.2 Den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken

Regeringens bedömning

Omställningen till en hållbar utveckling kommer att innebära fortsatta behov av åtgärder för en sammanhållen utveckling av Sverige.

EU:s långtidsbudget för perioden 2028–2034 bör fortsätta bidra till regional utveckling och landsbygdsutveckling, främst genom den nationella och regionala partnerskapsplanen men även inom andra berörda delar av långtidsbudgeten. Det är positivt att budgeten inriktas på att minska regionala obalanser och eftersläpningen i de minst gynnade regionerna i EU.

Den parlamentariska landsbygdskommittén redovisade i sitt slutbetänkande För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1) 75 förslag för ett mer sammanhållet Sverige, där alla, oberoende av var man bor, ges grundläggande förutsättningar att leva ett gott liv. Kommitténs förslag låg till grund för propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder – för ett Sverige som håller ihop (prop. 2017/18:179).

Det är snart tio år sedan den parlamentariska landsbygdskommittén lämnade sitt betänkande och åtta år sedan riksdagen fattade beslut med anledning av propositionen. Flera av de åtgärder som kommittén föreslog är genomförda i någon form. Kommitténs förslag har därmed hanterats. Samhällsutvecklingen kräver förnyade analyser om behovet av lämpliga åtgärder.

Riksrevisionen har granskat om regeringen har hanterat statens insatser inom den regionala utvecklingspolitiken så att målet för politiken kan nås. Granskningen redovisas i rapporten Den regionala utvecklingspolitiken – svaga förutsättningar för ett effektivt samlat statligt agerande (RiR 2022:8). Riksrevisionens rapport överlämnades till regeringen den 28 april 2022. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att utreda den regionala utvecklingspolitiken. I regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om den regionala utvecklingspolitiken (skr. 2022/23:5) redovisar regeringen sin bedömning med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer.

Hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas ses för närvarande över. Den regionala utvecklingspolitiken har ett nära samband med landsbygdspolitiken bl.a. eftersom de två politikområdena har likartade mål. Det nära sambandet medför att gränsdragningen mellan områdena är otydlig. Alltför omfattande likheter mellan områdena kan försvåra styrning, genomförande och uppföljning.

I juni 2025 presenterade Europeiska kommissionen förslag till ny långtidsbudget för perioden 2028–2034. En del av förslaget innebär att en ny fond inrättas, den Europeiska fonden för ekonomisk, social och territoriell sammanhållning, jordbruk och landsbygd, fiske och sjöfart, välbefinnande och säkerhet för perioden 2028–2034. Förslaget till EU-förordning, nedan benämnd ramförordningen, består av dels ett regelverk för nationella och regionala partnerskapsplaner (NRPP), dels ett regelverk för en EU-facilitet. Ramförordningen kompletteras med åtta sektorsspecifika regelverk.

Upplägget med nationella och regionala partnerskapsplaner syftar, enligt kommissionen, till att ge medlemsstaterna bättre förutsättningar att hantera olika nationella och regionala utmaningar, liksom ökade möjligheter att flytta medel mellan åtgärder.

Planerna ska upprättas och genomföras i enlighet med partnerskapsprincipen, vilket innebär medverkan från bl.a. regionala och lokala aktörer i hela processen. Planerna ska omfatta såväl reformer som investeringar och utformas utifrån EU-prioriteringar men anpassas utifrån nationella, regionala och territoriella behov.

I förslaget till ramförordning anges fem allmänna mål, som bl.a. innebär att minska regionala obalanser, stödja kvalitativ sysselsättning, utbildning, kompetens och social inkludering, stödja genomförandet av jordbruks- och fiskeripolitiken samt att skydda demokratiska värderingar i enlighet med EU:s grundläggande principer.

Den nationella och regionala planen ska bidra till att främja ekonomisk, social och territoriell sammanhållning i enlighet med artikel 174 i EUF-fördraget. Insatser för att minska regionala skillnader i unionen och eftersläpningen i de minst gynnade regionerna ska inom planen ske genom olika instrument.

I det sektorsspecifika förordningsförslaget för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) föreslås särskilda villkor för genomförandet av unionens stöd till den gemensamma jordbrukspolitiken i syfte att säkerställa en stark, hållbar och motståndskraftig gemensam jordbrukspolitik, tryggad livsmedelsförsörjning i unionen, generationsskiften och livskraftiga landsbygdsområden. Regeringen anser dock att den gemensamma jordbrukspolitikens viktigaste och primära bidrag till levnadsvillkoren i landsbygderna ska vara att stärka jordbruksföretagens lönsamhet och konkurrenskraft och därigenom bidra till jobb och tillväxt i hela landet.

I jämförelse med nuvarande programperiod har i kommissionens förslag mer utrymme att prioritera mellan politikområden lämnats till medlemsstaterna inom ramen för deras utformning av de nationella och regionala partnerskapsplanerna.

Åtgärder

Den sammanhållna landsbygdspolitiken och den regionala utvecklingspolitiken utreds

Regeringen beslutade i juli 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att lämna förslag på hur den framtida regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken ska inriktas och utformas, med syfte att stärka möjligheterna att uppnå målen för dessa områden (dir. 2024:69). Syftet med förslagen ska vara att stärka möjligheterna att uppnå målen för den regionala utvecklingspolitiken och den sammanhållna landsbygdspolitiken. Utredaren lämnade i juni 2025 delbetänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik (SOU 2025:85). Utredaren ska lämna sitt slutbetänkande senast i juni 2026.

7 Förenklingar för boende och företag i landsbygderna

Landsbygdernas utveckling påverkas i hög grad av hur lagar och andra regler är utformade och tillämpas. Regelverk som är för komplicerade, svåra att tolka, förenade med långa handläggningstider eller höga administrativa bördor kan hämma företagande och investeringar samt ny- och ombyggnation av bl.a. bostäder. Vidare kan regelverk och tillämpningen av dessa bidra till svårlösta markkonflikter. Sammantaget hämmar

Prop. 2025/26:158 detta landsbygdnas utveckling och attraktivitet. Regeringen ser det som en prioriterad uppgift att skapa mer ändamålsenliga och effektiva regelverk – regelverk som fungerar för olika typer av platser och som stödjer initiativkraft, lokalt ansvarstagande och utveckling i hela landet.

Regelverk som vid behov kan anpassas efter olika platserns förutsättningar är en grundförutsättning för att landsbygdnas potential ska kunna tas till vara. Det handlar både om att undanröja onödiga hinder och om att främja tydlighet och rättssäkerhet i tillämpningen. Regeringen har därför inlett ett brett förenklingsarbete, med målet att regelverk och myndighetsutövning ska fungera bättre även för de människor och företag som verkar i landsbygderna. Reformeringen av strandskyddet och förbättringarna inom byggregelverken är exempel på konkreta steg i denna riktning.

Arbetet med att förenkla regler och processer är långsiktigt och systematiskt. Genom bl.a. uppdrag till myndigheter, förstärkt metodstöd, samt inrättandet av Förenklingsrådet och Implementeringsrådet, arbetar regeringen för att minska regelbördan och förbättra tillämpningen av regler. Viktiga frågor är de där företagsklimat och boendemöjligheter påverkas direkt, som bygglov, strandskydd, miljötillstånd och tillsynsfrågor. Förenklingsarbetet bidrar till att skapa villkor som är begripliga, rättvisa och funktionella i hela landet.

Regeringen betonar också betydelsen av att myndigheter och andra offentliga aktörer tillämpar regelverket med förståelse för lokala förutsättningar. Det handlar om att möjliggöra dialog, erbjuda stöd och ha en lösningsinriktad attityd i mötet med företag och invånare. Ett fungerande regelverk är inte bara en fråga om författningar – det är också en fråga om tillit, service och förutsägbarhet i vardagen.

Genom att förenkla och anpassa regelverken och tillämpningen av dessa stärks landsbygdnas möjligheter att bidra till Sveriges utveckling. Det ger människor och företag ökade möjligheter att förverkliga idéer, ta ansvar och investera i sin framtid. Det är en del av regeringens bredare ambition att skapa goda livsvillkor och livskraft i hela landet – oavsett var man bor eller verkar.

Sammantaget bidrar regeringens insatser inom detta område till att uppfylla landsbygds politikens mål.

7.1 Enklare att bygga och bo i landsbygder

7.1.1 Lättnader i byggregelverken och ökade möjligheter för byggemaskaper

Regeringens bedömning

Det är viktigt att det är enkelt att bygga och att fler människor får sina boendedrömmar förverkligade i Sveriges landsbygder. Genomförda lättnader i plan- och byggregelverket underlättar för såväl privatpersoner som företag i landsbygder. Med fler och större åtgärder som kan vidtas utan bygglov och de utökade möjligheterna att söka stöd för byggemaskaper kan bl.a. småhusbyggandet främjas i landsbygderna.

Det är viktigt med ett enkelt, effektivt och ändamålsenligt regelverk för bygglov, som säkerställer angelägna allmänna och enskilda intressen samt ett långsiktigt hållbart byggande av bl.a. bostäder. Ett sådant regelverk underlättar för kommuner, inte minst mindre landsbygdskommuner. En differentierad lovplikt som innebär att större åtgärder får vidtas utan bygglov, bl.a. i områden utanför detaljplan, underlättar för dem som bor och verkar i landsbygderna.

I Sverige finns det i dag ingen möjlighet att få ett småhus typgodkänt för uppförande inom hela landet. Det innebär att uppförandet av varje nytt småhus behöver prövas specifikt av den kommunala byggnadsnämnden. En vanligt förekommande kritik från hustillverkare, byggherrar och företrädare för intresse- och branschorganisationer är att landets kommuner gör olika bedömningar och tolkningar av byggreglerna och att detta försvårar uppförandet av seriebyggda hus.

Åtgärder

Ett nytt regelverk för bygglov

I propositionen Ett nytt regelverk för bygglov (prop. 2024/25:169) föreslog regeringen ett nytt kapitel om bygglov i plan- och bygglagen (2010:900) som ersätter det tidigare. Riksdagen har antagit regeringens lagförslag (bet. 2025/26:CU2, rskr. 2025/26:22). Lagändringarna trädde i kraft i december 2025. Med det nya regelverket har det blivit enklare att navigera bland bestämmelserna och tydligare vilka åtgärder som kräver bygglov. Det har även blivit lättare att bygga utan onödigt administrativt krångel.

De nya reglerna innebär förenklingar i kravet på bygglov och en utökning av åtgärder som får strida mot detaljplan eller områdesbestämmelser, för att fastighetsägare ska få större frihet att själva bestämma över hur deras fastigheter ska utvecklas. Möjligheten att i ett område utan detaljplan洛夫ritt inreda en eller flera lokaler med en sammanlagd högsta bruttoarea om högst 50 kvadratmeter kommer att underlätta för företag i landsbygder.

Förenklade regler vid ändring av en byggnad

Regeringen beslutade i mars 2026 propositionen Förenklade regler vid ändring av en byggnad (prop. 2025/26:180). I propositionen föreslår regeringen ändringar i plan- och bygglagen (2010:900) som förtydligar och förenklar regleringen vid ändring av en byggnad. Vidare ersätts begreppet ombyggnad med uttrycket större byggnadsändring och möjligheten för byggnadsnämnden att ställa följdkrav vid en större byggnadsändring begränsas. Dessutom föreslås vissa lättnader i kraven på tillgänglighet och användbarhet vid ändringsåtgärder. Regeringen anser att de föreslagna ändringarna bidrar till bättre förutsättningar för renovering och upprustning av det befintliga byggnadsbeståndet, främjar ett mer differentierat utbud av bostäder och möjliggör att fler bostäder kan tillföras i lägen som annars inte kunnat nyttjas till bostäder. Förslagen förbättrar också förutsättningarna för att förvalta, utveckla och nyttja det befintliga byggnadsbeståndet mer effektivt och att befintliga byggnaders kultur-

Prop. 2025/26:158 värden kan bevaras och tillvaratas i större utsträckning. Lagändringarna föreslås träda i kraft i januari 2027.

Typgodkännande av småhus

Regeringen gav i maj 2025 Boverket i uppdrag att ta fram förslag på hur typgodkännande av småhus kan genomföras för att förverkliga idén om Sverigehuset (LI2025/01072). Myndigheten ska undersöka förutsättningarna för att, med de begränsningar som myndigheten anser befogade, undanta typgodkända småhus från krav på bygglov och andra krav som försvårar eller fördyrar byggnation och som inte på betydande vis bidrar till småhusens standard. I uppdraget ingår att närmare studera hur ett typgodkännande kan genomföras i praktiken och vilka ändringar i plan- och bygglagstiftningen som är nödvändiga för att genomföra förslagen. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2026.

Möjligheten att typgodkänna småhus ökar förutsägbarheten under byggprocessen avsevärt och förenklar standardiserat byggande eftersom det minskar behovet av kommunal prövning. Med typgodkända småhus, som omfattas av regellättnader, kan byggandet effektiviseras och byggkostnaderna minska.

Förordningsändring om byggemenskaper

Regeringen beslutade i november 2024 en ändring i förordningen (2019:676) om stöd till byggemenskaper som ökar möjligheterna för fler att söka stöd till byggemenskaper som anordnar bostäder åt sina medlemmar (SFS 2024:1035). Vissa lokala utvecklingsbolag omfattas numera av förordningen. Krav på flerbostadshus togs bort och ersattes med bostadshus som innefattar en- eller tvåbostadshus och flerbostadshus vilket innebär att även småhus omfattas.

Genom denna förordningsändring har regeringen förbättrat villkoren för användardrivna idéburna bostadsaktörer och främjat bostadsbyggande i landsbygder.

7.1.2 Effektiva processer för mark- och vattenanvändning med balans mellan olika intressen

Regeringens bedömning

Hur mark och vatten används är avgörande för utvecklingen i hela Sverige och därmed även för landsbygdernas utveckling. Det behövs en balans mellan olika intressen inom mark- och vattenanvändningen för att ta vara på potentialen i landsbygderna där mycket av tillgångarna och resurserna finns.

Det är viktigt att det även finns förutsättningar för en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet.

Sverige är ett geografiskt stort land med omfattande mark- och vattentillgångar. Användningen av mark- och vattentillgångar spelar därför en central roll för hela landets utveckling och därmed även för landsbygdernas utveckling. I Sverige och Europa sker just nu omvälvande förändringar som innebär att konkurrensen om mark- och vattenanvändningen ökar. Fysisk planering – på olika nivåer – är ett centralt verktyg för att på förhand göra avvägningar om hur mark- och vattenområden bör användas.

Fastighetsbildningsverksamheten innefattar bl.a. myndighetsutövning genom vilken nya fastigheter bildas, fastighetsgränser ändras och rättigheter som t.ex. servitut skapas. Detta är en central del av samhällsbyggnadsprocessen och en förutsättning för t.ex. såväl enskilda som företag att bygga, bo och investera i Sveriges landsbygder samt för annan samhällsviktig verksamhet som t.ex. utbyggnad av infrastruktur.

Åtgärder

Översyn av befintliga system och regelverk för statens anspråk på mark- och vattenområden

Regeringen avser att genomföra en översyn av befintliga system och regelverk för statens anspråk på mark- och vattenområden i syfte att upprätta en mer sammanhållen ordning för nationell fysisk planering, baserad på en samlad samhällsekonomisk analys. Dagens system för anspråkstagande av mark och vatten brister vad gäller effektivitet, förutsägbarhet och transparens. Översynen syftar till att förbättra förutsättningarna att väga olika intressen mot varandra, ge ökad nationell likvärdighet, ökad rättssäkerhet och bättre samordning mellan offentliga aktörer.

Översyn av lantmäterimyndigheternas organisering

Regeringen beslutade i mars 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lantmäterimyndigheternas organisering i syfte att förbättra förutsättningarna för både den statliga och de kommunala lantmäterimyndigheterna att bedriva en effektiv, enhetlig och rättssäker fastighetsbildning i hela landet (dir. 2024:34). I oktober 2025 lämnade utredaren betänkandet En bättre organisering av fastighetsbildningsverksamheten (SOU 2025:98). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Avvägning av intressen som rör mark- och vattenanvändning kopplat till EU-lagstiftning

EU:s vattendirektiv (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område) innebär att alla medlemsländer ska använda samma regelverk för att förvalta sina vatten. EU:s vattendirektiv omfattar förvaltningen av sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten.

I november 2023 lämnade utredaren av vattenfrågor vid planläggning och byggande betänkandet En enklare hantering av vattenfrågor vid planläggning och byggande (SOU 2023:72). Utredaren lämnar förslag om framför allt förenklade och förtydligade bestämmelser om miljökalitet

Prop. 2025/26:158 för vatten, förenklade och förtydligade bestämmelser om dagvattenhantering samt förtydligade bestämmelser om dricksvattenförsörjning, krav på hushållning med vatten och skydd av vattenområden. Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen överlämnade i juli 2025 sammanlagt 63 förslag på regelförenklningar till Europeiska kommissionen, Simplification proposals A list of simplification proposals for EU legislation from the Swedish government (KN2025/01460). Ett av dessa rör EU:s vattendirektiv. Enligt regeringen bör kommissionen identifiera och analysera eventuella inkonsekvenser i EU-lagstiftningen som försenar eller hindrar tillståndprocesser. I situationer där det finns konkurrerande mål måste kommissionen hitta sätt att balansera de intressen som står på spel, t.ex. artikel 4.7 i EU:s vattendirektiv. Till exempel finns det ett behov av att analysera och klargöra möjligheterna att väga olika intressen mot varandra i EU-lagstiftningen som rör mark och vattenanvändning. Detta är viktigt för att underlätta och påskynda tillståndprocesser, som fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Det finns utrymme för förbättringar utan att kompromissa med höga miljöstandarder.

I december 2025 publicerade kommissionen och EU:s utrikesrepresentanter ett gemensamt meddelande om åtgärder för att stärka den ekonomiska säkerheten, handlingsplanen RESourceEU Action Plan (COM[2025] 945 final). I handlingsplanen aviserar kommissionen bl.a. en riktad översyn och revidering av vattendirektivet under 2026 kopplat till tillgången av kritiska råmaterial.

7.1.3 Förenklade tillståndprocesser

Regeringens bedömning

Det behövs snabba och förutsägbara tillståndprocesser för att Sverige ska kunna öka investeringsviljan och främja näringslivets konkurrenskraft i hela landet. Miljötillståndsprövningen behöver bli enklare, mer flexibel, effektiv och förutsebar. Det bör vara enkelt att starta och driva verksamheter i landsbygder inom bl.a. gröna och blå näringar. Detta bidrar till att stärka Sveriges konkurrenskraft och klimatomställning.

Skälen för regeringens bedömning

Att förenkla och förkorta tillståndprocesserna är viktigt för att Sverige ska klara klimatmålen och nå hela vägen till nettonollutsläpp senast 2045. Det är också viktigt för svenska företags konkurrenskraft och för att både locka och behålla investeringar i Sverige. En central del är utbyggnaden av fossilfri elproduktion för att möta behoven utifrån industrins etableringar och expansioner.

Regeringen anser att förbättring av miljöprövningssystemet behövs för ett mer effektivt beslutsfattande. Svensk industri ska kunna genomföra investeringar och samtidigt hantera klimatomställningens utmaningar på ett effektivt sätt. Det ska inte vara svårare att ansöka om miljötillstånd i Sverige än i andra EU-medlemsländer. För att Sverige ska kunna möta

klimatomställningens utmaningar och ge förutsättningar för näringslivets konkurrenskraft i hela landet krävs snabba och förutsebara tillståndprocesser inom bl.a. gröna och blå näringar inklusive livsmedelssektorn.

Prop. 2025/26:158

Åtgärder

Nya tillståndprocesser för snabbare omställning

Regeringen beslutade i juni 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över och lämna förslag på hur tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsebar (dir. 2023:78). Utredaren ska bl.a. utreda hur det svenska regelverket förändras i syfte att Sverige inte ställer högre krav eller överlappande krav i förhållande till relevanta EU-regelverk och ta fram förslag på hur förutsebarheten i tillståndprocessen kan öka. Utredaren redovisade i januari 2025 betänkandet En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess (SOU 2024:98). Utredaren lämnar ett stort antal förslag för att tillståndprocesserna ska bli mer effektiva och förutsebara, t.ex. att bilda en ny myndighet för miljöprövning och att ändra processen för miljöbedömning. Betänkandet har remissbehandlats.

I juni 2025 lämnade utredaren ytterligare ett delbetänkande, Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten (SOU 2025:88), i vilket utredaren föreslår att de så kallade hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken flyttas till en ny lag. Betänkandet har remissbehandlats.

I januari 2026 lämnade utredaren ytterligare ett delbetänkande, En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122), som avser frågan om utredningsbördan i detaljplaneprocessen samt instansordnings- och överprövningsfrågor.

Enligt regeringens beslut om tilläggsdirektiv till utredaren ska utredaren även bl.a. föreslå hur industriutsläppsdirektivet bör genomföras i det nya systemet för miljöprövning och analysera hur regelverket kan förändras i syfte att inte ställa högre krav än ramdirektivet för vatten kräver för att öka förutsebarheten och minska tidsåtgången i miljötillståndprocessen (dir. 2025:2). Utredaren ska redovisa sitt slutbetänkande senast i mars 2026.

En ny myndighet för miljöprövning

Regeringen arbetar med att göra miljöprövningsprocessen mer flexibel, effektiv och förutsebar. Regeringen avser att bilda en ny myndighet för miljöprövning. Förslaget om en ny myndighet bereds i Regeringskansliet och sker i fortsatt samverkan med berörda aktörer.

Inom utgiftsområde 20 Klimat, miljö och natur beräknas reserverade medel fr.o.m. 2027 för kostnader avseende en ny myndighet för miljöprövning. För 2027 beräknas 125 miljoner kronor, för 2028 beräknas 235 miljoner kronor, för 2029 beräknas 275 miljoner kronor och fr.o.m. 2030 beräknas 240 miljoner kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20).

Det är viktigt att hela kedjan för miljöprövning, tillsyn och tillsynsvägledning samt företagens miljörapportering fungerar effektivt för att möta den ökande takten och kraven på den pågående industriomställningen. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 787,4 miljoner kronor till Naturvårdsverkets förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26:MjU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 beräknas 916,6 miljoner kronor och för 2028 beräknas 1 020,8 miljoner kronor. Av dessa medel avsatte regeringen 2,5 miljoner kronor 2026 och avser att avsätta motsvarande belopp 2027 och 2028 till Naturvårdsverkets arbete med effektivare tillståndprocesser inkl. tillsynsvägledning.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 3 760 miljoner kronor till länsstyrelsernas förvaltningsanslag (prop. 2022/23:1 utg.omr. 1, bet. 2022/23:KU1, rskr. 2022/23:62). Cirka 3 800 miljoner kronor beräknades för 2024 och 2025. Riksdagen har även anvisat ca 4 400 miljoner kronor till länsstyrelsernas förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 1, bet. 2025/26:KU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 beräknas 4 504 miljoner kronor och för 2028 beräknas 4 435 miljoner kronor.

Regeringen har av de nämnda medlen avsatt 43 miljoner kronor 2023, 105 miljoner kronor 2024, 135 miljoner kronor 2025 och 150 miljoner kronor 2026 för att länsstyrelserna fortsatt ska bidra till effektiva tillståndprocesser enligt miljöbalken och för att förenkla en snabb grön omställning. Regeringen avser även att avsätta 65 miljoner kronor för 2027 och 42,5 miljoner kronor för 2028.

Regeringen gav i regleringsbreven för budgetåren 2023, 2024, 2025 och 2026 länsstyrelserna flera återrapporteringskrav och uppdrag i syfte att effektivisera och förenkla hela kedjan med tillståndprocesserna samt miljötillsynen.

7.1.4 **Ett reformerat strandskydd**

Regeringens bedömning

Goda och attraktiva boende- och livsmiljöer är av betydelse för landsbygdernas utveckling. Strandskyddet har till syfte att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att långsiktigt bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten, men samtidigt är strandskyddet i dag begränsande för enskilda markägares möjlighet att nyttja sina tomter och för företag att utveckla sina verksamheter. Det är angeläget att regelverket är förutsägbart, lätt att tillämpa och att strandskyddet inte är mer omfattande än vad som är motiverat utifrån dess syften, därför har fler land- och vattenområden undantagits från strandskydd och undantaget för areella näringar har blivit mer generöst. Strandskyddet avses att ytterligare reformeras med inriktningen att öka möjligheterna att bygga nära vattnet.

Strandskyddet är utformat som ett generellt områdesskydd. Det har till syfte att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden och att långsiktigt bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

Strandskyddet har utvecklats över tid. Det har lett till att regelverket är svårt att överblicka, och att kopplingen mellan strandskyddets omfattning och dess syften många gånger kan framstå som svårbegriplig. Strandskyddet är i dag begränsande för enskilda markägares möjlighet att nyttja sina tomter och för företag att utveckla sina verksamheter samt har medfört sämre förutsättningar för regioner och kommuner att utveckla attraktiva bostadsområden.

Strandskyddet ska vara förutsägbart, lätt att tillämpa och inte mer omfattande än vad som är motiverat utifrån dess syften. En grundregel för strandskyddsbestämmelserna bör vara att en fastighetsägare ska ha stor frihet att utföra åtgärder på sin mark. För att mindre samhällen längs kusten och på öar ska kunna utvecklas och inte bara vara välbesökta under sommarmånaderna måste det vara möjligt att i betydligt större omfattning än som tillåts i dag uppföra nya bostadshus och andra byggnader även i de delar av kustsamhällenas och öarnas samlade bebyggelse som ligger inom strandskydd.

I landsbygderna bedrivs också näringar som primärt är baserade på markens eller vattnets produktionsförmåga. Utöver att skapa tillväxt och arbetstillfällen bidrar dessa näringar ofta till den nationella livsmedelsproduktionen, livsmedelsberedskapen och konkurrenskraften.

Åtgärder

Lättnader i strandskyddet – ett första steg

Regeringen lämnade i februari 2025 propositionen Lättnader i strandskyddet – ett första steg (prop. 2024/25:102) med förslag till lagändringar som syftar till att skapa ett tydligare och mer ändamålsenligt strandskydd med bättre förutsättningar för att bygga bostäder och utveckla och driva företag i strandnära lägen. Riksdagen ställde sig bakom förslagen (2024/25: MJU16, rskr. 2024/25:194).

Ändringarna innebär bl.a. att generellt strandskydd inte längre ska gälla vid små insjöar och smala sträckor av vattendrag och inte heller vid vatten som anlagts efter den 30 juni 1975. Vidare innebär ändringarna lättnader och förtydliganden i undantaget från strandskyddet för behov inom areella näringar samt att detta undantag även omfattar vattenbruk. Ändringarna trädde i kraft i juli 2025.

En särskild utredare ska analysera strandskyddsbestämmelserna

Regeringen beslutade i juni 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera strandskyddsbestämmelserna och föreslå ändringar för att reformera strandskyddet med inriktningen att öka möjligheterna att bygga nära vatten (dir. 2025:59).

Utredaren ska bl.a. föreslå hur regelverket bör utformas för att ytterligare reformera strandskyddet med inriktning att öka möjligheterna för bebyggelse nära stränder, analysera och ta ställning till hur kommun-

erna kan ges en större roll i frågor som rör strandskydd, analysera om bestämmelserna om strandskydd hindrar en ändamålsenlig utformning av totalförsvaret och ta ställning till om åtgärder som behövs för totalförsvaret helt eller delvis bör undantas från strandskyddsförbuden och lämna nödvändiga författningsförslag. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2026.

7.1.5 Mer robusta och anpassade lösningar för vatten- och avloppssystem

Regeringens bedömning

Dricksvattenproduktion samt ett fungerande avloppssystem är av central betydelse för liv och hälsa samt för att samhället ska kunna fungera även i kris och ytterst krig. Framtidens avloppssystem måste utformas för att hantera avloppsvatten effektivt, främja en cirkulär ekonomi, vara robust mot negativa klimateffekter, ge låga utsläpp av växthusgaser och utan att miljö- och hälsoskadliga ämnen tillförs miljön samt bidra till ökad försörjning och beredskap.

Skälen för regeringens bedömning

Allmän va-försörjning, vilket inkluderar dricksvattenförsörjning, är en kommunal angelägenhet som är reglerad i lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Staten påverkar kommunernas förutsättningar genom lagstiftning och annan regelgivning, tillsyn samt olika former av stöd. Möjligheten till dricksvattenproduktion och avloppshantering kan försvåras avsevärt i händelse av kris och krig. Ett fungerande avloppssystem är centralt för svensk beredskap och det civila försvaret.

Utsläppen av växthusgaser från behandling av avloppsvatten och uppgår till nästan 400 000 ton per år och har konstant varit på den nivån sedan 1990. För att nå de svenska klimatmålen behöver alla sektorer minska sina utsläpp, även va-sektorn.

Ett förändrat klimat med t.ex. större risk för mer frekventa översvämningar som följd kräver anpassning av såväl vatten-, avlopps- som dagvattensystem. En sammanhållen och effektiv vattenförvaltning som hanterar effekter av ett förändrat klimat genom en långsiktig helhetsplanering på avrinningsområdesnivå är centralt. Vidare bör lagstiftning, regelgivning och tillsyn inte orsaka oproportionerliga bördor eller kostnader, varken för allmänna vatten- och avloppstjänster eller för enskilda avlopp, samtidigt som det tar hänsyn till människors hälsa och miljö.

Riksrevisionen har i rapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2) kommit fram till den övergripande slutsatsen att statens insatser brister i flera avseenden.

I oktober 2022 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till omarbetat avloppsdirektiv (KOM [2022] 541 final) där direktivets tillämpningsområde föreslogs utökas och som innehöll nya åtgärder bl.a. för att adressera utsläpp från mindre tätorter med 1 000 invånare eller fler. I januari 2025 trädde det reviderade avloppsvattendirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2024/3019 av den 27 november

2024 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse) i kraft med flera nya delar såsom krav på energineutralitet, ett fjärde reningssteg för att ta bort organiska miljögifter, inklusive läkemedels- och kosmetikarester, samt krav om att minska utsläppen av växthusgaser och att bättre nyttja resurserna i avloppsvatten och slam.

Det finns nästan 1 miljon enskilda avlopp i Sverige, varav många i landsbygderna. Cirka 250 000 av dessa är inte godkända idag. För att säkerställa skydd av människors hälsa och miljö är det viktigt att enskilda avlopp fungerar. Att uppgradera sitt avlopp kan innebära stora kostnader för den enskilde. Regeringen fortsätter att följa frågan.

Cirka 1 miljon ton avloppsslam produceras årligen i Sverige. Sammanlagt 40 procent av slammet är inte certifierat och läggs bl.a. som tätskikt på deponi eller används inom markanläggning. Förutom viktiga näringsämnen som fosfor och kväve, finns också flera föroreningar i avloppsslammet i form av t.ex. tungmetaller, organiska ämnen, läkemedelsrester, PFAS och mikroplaster. Framtida hantering av avloppsslam riskerar att bli kostsamt, särskilt för små landsbygdskommuner, inte minst på grund av förväntade striktare miljö-, ut- och återvinningskrav från EU.

Åtgärder

Regeringen följer effekterna av ändringen i lagen om allmänna vattentjänster

I regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om tillgången till kommunalt vatten och avlopp (skr. 2024/25:173) instämmer regeringen i huvudsak i Riksrevisionens problembeskrivning i rapporten Tillgången till kommunalt vatten och avlopp – statens insatser för allmänna vattentjänster (RiR 2025:2) och anger att de åtgärder som Riksrevisionen föreslagit är väl motiverade.

Regeringen lyfter särskilt att efter en ändring i lagen om allmänna vattentjänster, som trädde i kraft i januari 2023 till följd av propositionen Vågar till hållbara vattentjänster, ska kommunerna ha en aktuell vattentjänstplan (prop. 2021/22:208, bet. 2021/22:CU29, rskr. 2021/22:446). Planerna ska innehålla bl.a. kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Planerna ska ha föregåtts av en så kallad strategisk miljöbedömning i enlighet med 6 kap. i miljöbalken, vilket bl.a. innebär att de olika alternativen ska vägas mot varandra och att effekterna ska bedömas. Det förväntas öka transparensen gällande kommunernas planer på utbyggnad och ge större möjligheter för fastighetsägare att i ett tidigt skede påverka besluten om vilka fastigheter som ska ingå i nya va-områden, vilket också kan ha särskilt betydelse för enskilda avlopp i landsbygderna. Regeringen följer utfallet av denna lagändring noga.

Utvecklad samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att utveckla sin samverkan för en sammanhållen och effektiv vattenförvaltning och för en förbättrad vattenmiljö samt inom specifika sakområden, t.ex. avlopp och tillämpning av cirkulära lösningar. Samverkan ska ske i frågor som rör övergripande nationella

Prop. 2025/26:158 avvägningar och i strategiska frågor som berör vattenförvaltning på nationell nivå, regional nivå, vattendistrikt- och avrinningsområdesnivå. Havs- och vattenmyndigheten ska utveckla sin samordning av genomförandet av vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och vägleda länsstyrelserna för att uppnå en effektivare vattenförvaltning. Som en del i detta arbete ska myndigheten vid behov uppdatera sina föreskrifter och sin vägledning så att det praktiska arbetet med kartläggning och analys, statusklassificeringar, framtagande av åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer blir effektivare. Uppnådda resultat av utvecklad samordning, samverkan och planerad samverkan ska redovisas årligen senast i januari med start 2026 och slutredovisning 2028.

Ökad va-beredskap

Regeringen beslutade i augusti 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över regelverk och ansvarsfördelning och vid behov föreslå förändringar för att säkerställa en robust och kontinuerlig leverans av vattentjänster (dir. 2022:127). Syftet med uppdraget var att stärka förmågan att leverera vattentjänster vid händelse av kris, höjd beredskap och då ytterst krig samt utifrån de nya förutsättningar som följer av ett förändrat klimat. Regeringen beslutade i oktober 2023 i ett tilläggsdirektiv att förlänga utredningstiden (dir. 2023:140). Utredaren lämnade i december betänkandet *Ökad va-beredskap* (SOU 2024:82). Utredarens övergripande bedömning är att de allmänna vattentjänsterna fungerar väl samtidigt som det finns utmaningar. Utredaren konstaterar att kommunerna har olika förutsättningar att klara sitt uppdrag och att det finns ett stort underfinansierat investeringsbehov, samtidigt som finansieringsregelverket inte är ändamålsenligt. Vidare konstaterar utredaren att ett nytt säkerhetsläge, accelererande klimatförändringar och nya miljögifter ställer stora krav på åtgärder. Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Naturvårdsverket i uppdrag att vidta åtgärder för att förbättra samordningen kring avloppsfrågor. I uppdraget ingår att i samråd med berörda myndigheter ta fram förslag för hur samordningen för avloppsfrågor på nationell nivå ska förbättras. Uppdraget omfattar även dagvatten, klimatanpassning och beredskap, för en trygg och säker avloppshantering. Arbetet ska också utgöra en del för att stärka det civila försvaret inom beredskapssektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Uppdraget ska redovisas senast i september 2026.

Regeringen gav vidare i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Naturvårdsverket, Livsmedelsverket och Boverket ta fram en vägledning för kommunala vattentjänstplaner enligt 6 a och b §§ lagen om allmänna vattentjänster. Uppdraget omfattar att se över hur befintlig vägledning behöver kompletteras och anpassas för att beakta klimatförändringars effekter. Uppdraget ska redovisas senast i december 2026.

Genomförande av EU:s reviderade avloppsdirektiv i Sverige

Enligt faktapromemorian *Ett reviderat avloppsdirektiv (2022/23:FPM21)* innebär förslaget om ett reviderat direktiv om rening av avloppsvatten från

tätbebyggelse både nya krav och skärpningar av befintliga regler. Vad gäller t.ex. åtgärder relaterat till individuella lösningar i mindre tätorter kunde de nya reglerna leda till administrativt betungande krav med begränsad miljönytta. Bland annat bedömdes behovet av kommunala resurser för tillsyn öka. Fastighetsägare med egna avloppsanläggningar inom tätorter skulle få ökade kostnader för åtgärder och tillsyn. Regeringen har därför i förhandlingen om det reviderade avloppsdirektivet bl.a. verkat för att det ska finnas utrymme för kapacitetsutbyggnad och investeringar av miljövänlig teknik i befintliga avloppsreningsverk. Regeringen anser att det i den slutliga versionen av det reviderade direktivet om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse nu finns en sådan möjlighet (prop. 2024/25:1).

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Naturvårdsverket i uppdrag att analysera det omarbetade direktivet och föreslå nödvändiga författningsändringar för att genomföra direktivet. I uppdraget ingår en konsekvensanalys av de föreslagna författningsändringarna. Myndigheten redovisade uppdraget i januari 2026 i skrivelsen Förslag till författningsändringar till följd av EU:s reviderade avloppsvattendirektiv (KN2026/00215). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

7.2 Enklare att driva och utveckla företag

7.2.1 Förenklade regler och bättre myndighetskontakter

Regeringens bedömning

Lagar och myndighetsregler kan utgöra ett hinder även för företag som verkar i landsbygder och deras utveckling och tillväxt. För att underlätta företags vardag bör förenklings- och metodarbete fortsätta utvecklas och digitaliseringens möjligheter tas till vara i samhället. Förenklingsrådet och Implementeringsrådet bidrar till att förenkla för företag, vilket även kan innebära förenklningar för företag i landsbygderna och därmed stärka deras konkurrenskraft.

Skälen för regeringens bedömning

Det ska vara enklare att starta, driva och utveckla företag i hela Sverige, inklusive landsbygder. Regeringen driver därför en offensiv förenklingsagenda och prioriterar åtgärder för att minska företagens regelbörda och förenkla regler i syfte att stärka såväl stora som små svenska företags konkurrenskraft. Regler ska vara proportionerliga för att inte leda till stor regelbörda och omotiverat höga administrativa kostnader för företag. Förenklingsarbetet är tvärsektorielt och berör företagsverksamhet i hela näringslivet. Förenklingsåtgärder syftar dels till att förenkla befintliga regelverk, dels till att göra det enklare för företagen att följa befintliga regelverk.

Enligt Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet 2023, som endast finns tillgänglig digitalt, anger var femte företag i

Prop. 2025/26:158 storstadskommuner lagar och myndighetsregler som ett stort hinder för företagens utveckling och tillväxt. I landsbygder upplevs frågan som ännu mer problematisk. Hela 30 procent av företag i landsbygdskommuner i genomsnitt ser på frågan som ett stort tillväxthinder. Det är troligt att en del av skillnaderna förklaras av skillnader i branschstrukturen. Det går inte att utläsa en betydande förbättring för företag i landsbygderna jämfört med Tillväxtverkets tidigare undersökningar 2017 och 2020.

Tillväxtverket har lämnat sin andra delredovisning av regeringsuppdraget att följa upp mål om handläggningstider samt om bemötande och service hos vissa myndigheter (N2022/01751 m.fl.). Bolagsverket, Energimarknadsinspektionen, Försäkringskassan, Inspektionen för vård och omsorg, Lantmäteriet, Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk, Trafikverket och Transportstyrelsen ska rapportera sitt arbete till Tillväxtverket under perioden 2023–2029. Enligt Tillväxtverkets delredovisning är det inte möjligt att se någon entydig förändring i handläggningstiderna men Tillväxtverket bedömer att det finns utrymme för förbättring i arbetet med handläggningstider. Myndigheternas egna bedömningar är att det som bidragit mest till kortare handläggningstider är organisatoriska förändringar och ökade personella resurser. Ökade ärendemängder och ändrade prioriteringar har bidragit till längre handläggningstider.

Åtgärder

Ett förenklingsråd och ett implementeringsråd har inrättats

Som en del i regeringens förenklingsagenda inrättade regeringen i april 2024 Förenklingsrådet som ett självständigt beslutsorgan i Tillväxtverket genom ett tillägg i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket (SFS 2024:201). Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 458,7 miljoner kronor till Tillväxtverkets förvaltningsanslag (prop. 2023/24:1 utg.omr. 24, bet. 2023/24:NU1, rskr. 2023/24:109). Cirka 372,7 miljoner kronor beräknades för 2025 och ca 374,2 miljoner kronor beräknas för 2026. I budgetpropositionen anger regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor 2024 till Tillväxtverket för ett förenklingsråd. Anslaget beräknades öka med 10 miljoner kronor per år fr.o.m. 2025 för samma ändamål.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåren 2024, 2025 och 2026 Tillväxtverket återrapporteringskrav att redovisa hur mycket medel som har använts för Regelrådets verksamhet respektive för Förenklingsrådets verksamhet i årsredovisningarna för respektive år.

Regeringen beslutade i juni 2024 att en kommitté i form av ett implementeringsråd ska bistå regeringen i arbetet med att stärka svenska företags konkurrenskraft genom att undvika implementering över miniminivån och motverka omotiverade regelbördor samt minska administrativa kostnader och andra fullgörandekostnader vid genomförande av EU:s regelverk i svensk rätt (dir. 2024:51). Implementeringsrådets arbete ska utgå ifrån ett företagsperspektiv. Råden ska bidra till att stärka de svenska företagens konkurrenskraft och verkar i olika delar av den svenska lagstiftningsprocessen.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2024 ett trettiofemtal myndigheter i uppdrag eller som återrapporteringskrav att redovisa vilka förenklingsåtgärder för företag som hade vidtagits. I myndigheternas redovisningar för 2024 nämns bl.a. åtgärder för att förbättra service och bemötande, t.ex. genom undersökningar för att öka kundkännedom, dialoger med verksamhetsutövare samt åtgärder för att förkorta handläggningstider. Vissa myndigheter har arbetat med regelförenkling genom att ta bort delar av gällande regler för att förenkla för företag. Andra nämner språklig revidering av reglerna för att förtydliga dem och underlätta företagets tolkning. Några myndigheter har förbättrat sin information och vägledning till företag. Andra genomförda förenklingsåtgärder är förbättrade interna rutiner och processer, digitalisering samt samverkan med andra myndigheter. Myndigheter ska även lämna redovisningar senast i mars 2026.

Bestämmelserna i förordningen (2018:1264) om digitalt inhämtande av uppgifter från företag syftar till att förenkla för företag att starta, driva och avveckla sin verksamhet genom att underlätta deras kontakter med och uppgiftslämnande till myndigheter. Tillväxtverket och Bolagsverket ska svara för rådgivning och uppföljning samt bistå i myndigheternas samordning med anledning av förordningen. Regeringen beslutade i april 2025 en ändring i förordningen med instruktion för Tillväxtverket, som innebär att myndigheten på ett enkelt, behovsanpassat och samordnat sätt ska erbjuda information från myndigheter och andra offentliga aktörer som är relevant för företagen samt vägleda företagare och blivande företagare till information från offentliga aktörer som främjar företagsutveckling (SFS 2025:266). På webbplatsen verksam.se ges företag bl.a. en översikt över myndigheters uppgiftskrav och hur dessa ska hanteras. Detta bidrar till ett av regeringens förenklingspolitiska mål att företagets kontakter med det offentliga ska förenklas genom ökad digitalisering samt att företagen ska lämna en uppgift en gång och till ett ställe (skr. 2021/22:3).

Gemensam digital ingång för medborgare och företag

Regeringen gav genom ändring av regleringsbrevet för budgetåret 2025 Myndigheten för digital förvaltning i uppdrag att undersöka hur en gemensam digital ingång kan skapas för medborgare och företag. Syftet är att samla viktiga tjänster på ett ställe så att det blir enklare, tryggare och mer användarvänligt att sköta ärenden hos olika myndigheter. Uppdraget ska redovisas senast i april 2026.

Förenklad kontrollorganisation i livsmedelskedjan

För att skapa bättre förutsättningar för företag i livsmedelskedjan har regeringen prioriterat regelförenklingar och minskad administrativ börda. Flera utredningar har tillsatts, bl.a. för att förenkla kontrollorganisationen i livsmedelskedjan. Regeringen beslutade i december 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av kontrollorganisationen och finansieringen av kontroll i livsmedelskedjan för att förenkla för företagen (dir. 2023:170). Utredaren lämnade i juni 2025 betänkandet En ny kontrollorganisation i livsmedelskedjan – för ökad effektivitet, lik-

Prop. 2025/26:158 värdighet och konkurrenskraft (SOU 2025:64). Betänkandet innehåller bl.a. förslag om att centralisera livsmedelskontrollen och flytta ansvar från kommuner och länsstyrelser till Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk. Förslagen har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ytterligare 7 miljoner kronor till Statens jordbruksverks förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26:MJU2, rskr. 2025/26:116). För 2027 beräknas 7,5 miljoner kronor och för 2028 beräknas 10 miljoner kronor. Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ytterligare 43 miljoner kronor till Livsmedelsverkets förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26:MJU2, rskr. 2025/26:116). För 2027 beräknas 66 miljoner kronor och för 2028 beräknas 88 miljoner kronor. Dessa medel har regeringen genom beslut om regleringsbrevet för budgetåret 2026 tilldelat Statens jordbruksverk och Livsmedelsverket för att genomföra en effektivare och mer likvärdig kontroll i livsmedelskedjan. Regeringen beräknar vidare att ytterligare 1,5 miljoner kronor ska tillföras länsstyrelsernas förvaltningsanslag för 2027 och 2 miljoner kronor för 2028 för att genomföra en effektivare och mer likvärdig kontroll i livsmedelskedjan (prop. 2025/26:1 utg.omr. 1).

Avskaffandet av danstillståndet

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat ett avskaffat tillståndskrav för offentliga danstillställningar (prop. 2022/23:67, bet. 2022/23:JuU22, rskr. 2022/23:194). Avskaffat krav på danstillstånd för offentlig danstillställning på plats som inte är offentlig motiveras bl.a. av att det kan innebära en lättnad och minskad byråkrati, vilket i sin tur kan ha en positiv inverkan på för arrangörer av kultur- och nöjesverksamhet. Reformen förväntas därmed kunna bidra till minskad administration och förbättrade möjligheter för lokala företag och föreningar att genomföra evenemang även i landsbygderna.

Avskaffandet av hotelltillståndet

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat lagen (2024:1082) om hotell- och pensionatsrörelser som ersätter lagen (1966:742) om hotell- och pensionatsrörelse (prop. 2024/25:27, bet. 2024/25:NU8, rskr. 2024/25:27). Den nya lagen, som trädde i kraft i januari 2025, innebär att tillståndskravet för hotell- och pensionatsrörelser tas bort och ersätts med ett anmälningsförfarande. Avskaffandet av tillståndskravet för hotellverksamhet syftar delvis till att minska regelverket för hotellägare inom besöksnäringen, särskilt mindre företag som bedriver hotellverksamhet. Detta kan förutspås ha en viss inverkan på mindre företags verksamhet som i många fall återfinns i landsbygderna.

7.3.1 Stärkt konkurrenskraft i livsmedelsproduktionen genom regelförenklingar

Regeringens bedömning

Konkurrenskraften i den svenska livsmedelsproduktionen behöver stärkas samtidigt som det svenska djurskyddet värnas. Förenklingar för både stödmottagare och myndigheter bör prioriteras vid genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027. Virtuella elstängsel kan bidra till en ökad konkurrenskraft inom nötkötts-, mjölk- och lammproduktionen, med ett bibehållet djurskydd.

Skälen för regeringens bedömning

I livsmedelsstrategin är det övergripande målet, som riksdagen har beslutat, en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17: MJU23, rskr. 2016/17:338).

Sverige har högt ställda djurskyddskrav. Tillsammans med Sveriges goda djurhälsoläge och ansvarsfulla antibiotikaanvändning utgör detta värdefulla mervärden för den svenska livsmedelsproduktionen. Samtidigt kan kraven vara betungande för de enskilda producenterna, där lagstiftningen om djurskydd är en faktor bland många andra som kan ha en påverkan på konkurrensvillkoren för svenska livsmedelsproducenter. Inom vissa områden finns det nationella bestämmelser eller branschöverenskommelser som medför att djurhållningen och därmed också djurvälståndet kan variera mellan medlemsstater inom EU. I Sverige ställs i flera fall högre och mer detaljerade krav än i den unionsrättsliga lagstiftningen.

Ett övergripande och prioriterat mål för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2027 är att förenkla för både stödmottagare och myndigheter. Målsättningen är ett stödsystem där villkor är enkla att tillämpa, där resultat kan följas upp enkelt och rättsäkert samt där digitala verktyg och ny teknik nyttjas för ett kostnadseffektivt genomförande, när dessa bedöms bidra till förenkling för stödmottagare och en effektiv hantering för myndigheterna.

Åtgärder*Uppdrag om de svenska djurskyddskraven och konkurrenskraften i livsmedelsproduktionen*

Regeringen beslutade i februari 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera hur de svenska djurskyddsbestämmelserna påverkar svenska livsmedelsproducenters konkurrenskraft i förhållande till livsmedelsproducenter i andra medlemsstater inom EU samt undersöka möjliga åtgärder, inklusive regelförenklingar, för att med bibehållna högt ställda djurhållningskrav stärka konkurrenskraften för svensk livsmedels-

Prop. 2025/26:158 produktion (dir. 2023:19). Utredaren lämnade i augusti 2024 betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd (SOU 2024:56). I betänkandet finns ett antal förslag som syftar till att stärka konkurrenskraften för svensk animalieproduktion. Ett av utredarens förslag har resulterat i att användningen av virtuella stängsel möjliggörs. I övrigt bereds förslagen i Regeringskansliet.

Virtuella elstängsel för att öka flexibiliteten för djurhållarna

I betänkandet Animalieproduktion med hög konkurrenskraft och gott djurskydd föreslogs att virtuella elstängsel ska tillåtas genom att de, likt fysiska elstängsel, ska undantas från förbudet i djurskyddsförordningen (2019:66) mot utrustning som ger djur en elektrisk stöt i avsikt att styra deras beteende. Med virtuella elstängsel avses en utrustning som fästs runt djurets hals och som, efter en varning i form av en ljudsignal, ger djuret en elektrisk stöt om djuret rör sig utanför vissa fastställda koordinater. Virtuella elstängsel ökar flexibiliteten för djurhållarna eftersom det är enkelt att skapa nya betesområden eller ändra dem. Användning av virtuella elstängsel kan leda till att fler djur kommer ut på bete och att svårtillgängliga naturbetesmarker kan användas för bete, vilket också kan bidra till ökad biologisk mångfald. Regeringen anmälde i juni 2025 ett förslag till Europeiska kommissionen om ändring i djurskyddsförordningen för att göra det möjligt att använda virtuella elstängsel (LI2025/01188). Regeringen beslutade ändring i djurskyddsförordningen i oktober 2025 (SFS 2025:948). Ändringen trädde i kraft i januari 2026 och det är därmed numera möjligt att använda virtuella elstängsel för nötkreatur och får.

Förenklat genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken

Regeringen gav i juli 2025 Statens jordbruksverk i uppdrag att arrangera ett forum för EU:s gemensamma jordbrukspolitik för perioden efter 2027 (LI2025/01367). Forumets syfte ska vara att genom dialog identifiera områden som är särskilt viktiga för att förenkla för stödmottagarna. När så bedöms som lämpligt ska forumet lämna förslag till Statens jordbruksverk gällande hur genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken kan förenklas.

Minskad administrativ börda genom bättre dataförvaltning

Regeringen gav i juli 2025 Statens jordbruksverk i uppdrag att ta fram en nationell färdplan för arbetet med dataförvaltning och interoperabilitet, dvs. förmågan hos olika informationssystem och tekniska lösningar inom och mellan myndigheter, företag och på EU-nivå att kunna utbyta, förstå och använda information på ett effektivt och säkert sätt inom den gemensamma jordbrukspolitiken (LI2025/01368). Utgångspunkten för genomförandet av uppdraget ska vara att minska den administrativa bördan och förenkla för stödmottagare och myndigheter, t.ex. genom att data samlas in endast en gång och återanvänds. Uppdraget ska redovisas senast i augusti 2026.

Regeringens bedömning

Sverige har goda förutsättningar för vattenbruk och dessa stärks när regelverket för vattenbruk förenklas. En förenklad tillståndprocess främjar näringens tillväxt och bidrar till att kunna öka livsmedelsproduktionen av sjömat. Det skapar förutsättningar för jobb och tillväxt i hela landet, och stärker också den nationella försörjningsförmågan. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att vattenbruk är miljömässigt hållbara på lång sikt.

Skälen för regeringens bedömning

Vattenbruk är odling och uppfödning av vattenlevande organismer såsom fisk, skaldjur och alger. Sverige har goda förutsättningar för vattenbruk och det finns en stor potential att öka den hållbara produktionen av odlad sjömat, vilket skulle stärka Sveriges försörjningsförmåga. Vattenbruket är en framtidsbransch med potential att skapa jobb och tillväxt i hela landet, inte minst i landsbygderna. Utvecklingen hämmas idag av ett komplext regelverk. Förbättrade förutsättningar att starta och bedriva vattenbruk, bl.a. genom förenklade tillståndprocesser, kommer att vara viktigt för en ökad produktion. Vattenbruksbranschen har efterfrågat förenklingar och bättre förutsättningar för att kunna utveckla näringen. Regelverken behöver förändras så att bl.a. dubbelprövning undviks.

Åtgärder*Regelförenklingar inom vattenbruket*

Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag i propositionen Förbättrade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk (prop. 2024/25:136, bet. 2024/25: MJU23, rskr. 2024/25:272). I propositionen föreslogs regelförenklingar för vattenbruket.

Genom riksdagens beslut gjordes ändringar i fiskelagen (1993:787) som innebär att kravet på odlingstillstånd tas bort. Ett vattenbruks påverkan på den omgivande miljön ska i stället enbart beaktas inom ramen för miljölagstiftningen. Vidare innebär riksdagens beslut att allt vattenbruk undantas från kravet i miljöbalken på tillstånd för vattenverksamhet. Ändringarna syftar dels till att undvika dubbelprövning av vattenbruksverksamheter, dels till en mer enhetlig prövning av vattenbruket oavsett vilken organism som odlas eller föds upp.

Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag i propositionen Lättnader i strandskyddet – ett första steg, beslutat att vattenbruk ska undantas från strandskyddet samt från bygglovskrav för ekonomibyggnader (prop. 2024/25:102, bet. 2024/25: MJU16, rskr. 2024/25:193). Förändringarna medför betydande regelförenklingar för vattenbruket som länge efterfrågats av branschen.

Regeringen beslutade i augusti 2025 om vissa ändringar i bl.a. förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen (SFS 2025:841) och miljöprövningsförordningen (2013:251)

8 Bättre förutsättningar för bostadsbyggande, företagande och investeringar i landsbygderna

För att hela Sverige ska kunna utvecklas hållbart krävs goda förutsättningar för bostadsbyggande, företagande och investeringar i landsbygderna. Aktörer i dessa delar av landet möter ofta utmaningar kopplade till glesa marknader, långa avstånd till större marknader, begränsad infrastruktur och problem att rekrytera kompetens. Svårigheter att få tillgång till kapital särskilt i mycket glesa landsbygdskommuner försvårar för företag att starta och växa. Dessa förhållanden påverkar möjligheterna att bygga bostäder, etablera och driva verksamheter samt attrahera investeringar.

Väl fungerande bostadsmarknader liksom goda och attraktiva livs- och boendemiljöer är viktiga förutsättningar för att människor ska kunna leva, bo och verka i landsbygder. Regeringen har särskilt inriktat sitt arbete på att åtgärda strukturella hinder som präglar bygg- och bostadsmarknaden. Detta inkluderar reformer för att bl.a. öka tillgången på byggbar mark, förenkla reglerna för att bygga samt förkorta ledtiderna i plan- och byggprocessen. Detta kommer att bidra till att motverka hinder kopplade till lönsamhet, kapacitet och geografisk räckvidd inom byggsektorn. Ett mer flexibelt regelverk och anpassade stödsatser kan skapa bättre förutsättningar för bostadsbyggande i områden med svagare marknadsförutsättningar.

Ett differentierat näringsliv med många små och medelstora företag utgör grunden för sysselsättning och ekonomisk utveckling i landsbygderna. Verksamheter inom t.ex. areella näringar, kulturella och kreativa branscher, besöksnäring, tillverkningsindustri och gruvnäring spelar viktiga roller för landsbygdernas ekonomi. Statliga insatser inom företagsfrämjande, inklusive kapitalförsörjning, kompetensutveckling och innovation, har därför bäring på landsbygdernas möjligheter att bidra till Sveriges samlade utveckling. Flera statliga insatser som riktas till näringslivet i stort kan antas ha särskild betydelse i landsbygder. Exempel på detta är rådgivning, stöd till företagsnätverk och arbete med att förbättra tillgången till kapital. Ökad tillgång till finansiering stimulerar företagande och innovation i landsbygderna. Detta skapar i sin tur nya jobb och tillväxt, vilket ökar skatteintäkterna och möjligheterna till ytterligare investeringar i samhället.

Investeringar i transportinfrastruktur, energi, konnektivitet, inklusive fiber och mobilnät, samt logistiklösningar har stor betydelse för landsbygdernas attraktionskraft och funktionalitet. Dessa investeringar påverkar i vilken mån företag och invånare upplever att de har långsiktiga förutsättningar att verka och utvecklas. Statens och regionernas insatser

inom dessa sektorer har stor betydelse för landsbygdernas utvecklings- Prop. 2025/26:158
möjligheter.

Det är viktigt med ett territoriellt perspektiv för att hela Sverige ska fungera – med bostadsbyggande, företagande och investeringar som speglar den mångfald av möjligheter som finns i Sveriges landsbygder.

Sammantaget bidrar regeringens insatser inom detta område till att uppfylla landsbygdspolitikens mål.

8.1 Fungerande bostadsmarknader och hållbar exploatering är avgörande för landsbygdernas utveckling

8.1.1 En väl fungerande bostadsmarknad i landsbygder

Regeringens bedömning

En väl fungerande bostadsmarknad är avgörande för landsbygdernas utveckling. Det är viktigt med goda förutsättningar att planera, finansiera och bygga olika typer av bostäder i varierande upplåtelseformer och för olika skeden i livet i landsbygderna.

Skälen för regeringens bedömning

Bostadsmarknadernas funktionssätt och bostadsbyggande i landsbygder påverkas av flera faktorer. Det kan handla om att olika intressen behöver hanteras inom mark- och vattenanvändningen, inklusive strandskyddet. Det kan även handla om avgifter för t.ex. fastighetsbildning och vassystem, eller möjligheterna till finansiering, t.ex. svårigheter att få lån då byggkostnaderna kan vara högre än marknadsvärdet på fastigheten. För att främja väl fungerande bostadsmarknader i bl.a. landsbygderna, har regeringen särskilt inriktat sitt arbete på att åtgärda de strukturella hinder som präglar dessa marknader. Det handlar bl.a. om att öka tillgången på byggbar mark, förenkla reglerna för att bygga samt förkorta ledtiderna i plan- och byggprocessen. Det finns en stor potential i landsbygderna. Många vill bo i småhus och tillgången till billigare mark i attraktiva lägen är en av flera möjligheter för landsbygderna om denna potential tas tillvara. För att öka möjligheterna att bo i landsbygderna i olika livssituationer behöver det även finnas olika typer av bostäder och upplåtelseformer.

Vissa orter, särskilt de mindre, har i dag utmaningar med en åldrande och minskande befolkning. Samtidigt sker omfattande expansioner runt om i Sverige, som på dessa platser kan leda till en kraftig befolkningstillväxt. Stora investeringar, företagsetableringar och företagsexpansioner på orter som under en längre tid haft en låg eller stagnerande befolkningstillväxt innebär stora utmaningar för samhällsbyggandet. Det gäller inte minst när det kommer till att få fram nya bostäder för att möta behoven av ökad inflyttning till de kommuner som berörs.

Tillsättande av en egnahemskommissionär

I maj 2024 tillsattes en bokstavsutredare, en egnahemskommissionär, som ska verka för att öka småhusbyggandet (LI2024/01020 m.fl.). Syftet är att verka för en ny egnahemsrörelse och att långsiktigt öka småhusens andel av nyproduktionen av bostäder. I uppdraget ingår att dels klarlägga orsakerna till småhusens låga andel av nyproduktionen av bostäder, dels aktivt arbeta för att de parter som bedöms ha möjlighet att bidra till ett ökat småhusbyggande ska göra det. Egnahemskommissionären ska bl.a. genom kontakter med kommuner, byggaktörer, mäklare och banker fördjupa kunskaperna om vad som är gränssättande för byggandet av småhus i Sverige i dag och hur förutsättningarna skiljer sig åt mellan olika delar av landet, inklusive Sveriges landsbygder. Uppdraget ska redovisas senast i januari 2027.

Stimulans för ökat småhusbyggande och lokalomvandling till bostäder

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 85,6 miljoner kronor till bostadspolitisk utveckling (prop. 2023/24:1 utg.omr. 18, bet. 2023/24:CU1, rskr. 2023/24:87). För 2025 och för 2026 beräknades 105,6 miljoner kronor per år.

Av dessa medel avsatte regeringen 80 miljoner kronor för 2024 för temporära stimulanser för att stimulera kommuner att anta planer som möjliggör ny småhusbebyggelse respektive anta eller ändra planer som möjliggör omvandling från lokaler till bostäder. För 2025 och 2026 avsatte regeringen 100 miljoner kronor per år. De temporära stimulanserna regleras i förordningen (2023:903) om stöd till kommuner för detaljplaner som möjliggör småhusbebyggelse och omvandlingar från lokaler till bostäder, som trädde i kraft i april i 2024. Kommuner har sedan dess kunnat söka stöd hos Boverket som administrerar stöden. Motiven till planeringsstimulanserna är flera. Långt över hälften av hushållen i Sverige önskar bo i småhus och för att möta denna efterfrågan ser regeringen gärna att kommuner i högre utsträckning behöver tillgängliggöra detaljplanerad mark för småhus. Det finns också ett behov av att bättre nyttja den potential som finns i det befintliga fastighetsbeståndet genom att omvandla lokaler till bostäder, vilket i många fall kräver att en detaljplan antas.

Som motiv för stimulanserna finns i grunden också behovet av att upprätthålla en god planberedskap hos kommunerna i ett kärvare ekonomiskt läge. Tillgången till planlagd mark är en faktor av stor betydelse för bostadsbyggandet. Stöden har sökts av kommuner i olika storlek spridda geografiskt över stora delar av landet.

Promemoria om en ny statligt subventionerad kreditgaranti

Regeringen remitterade i juni 2025 promemorian Kreditgarantier för lån till anordnande av nya bostäder i etablerings- och omställningskommuner med förslag till en förordning om en ny statligt subventionerad kreditgaranti för bostäder i etablerings- och omställningskommuner (LI2025/01122). Syftet med den föreslagna nya statliga kreditgarantin är att främja ett nyttillskott av bostäder på orter där det råder osäkerhet om den framtida efterfrågan på bostäder och där denna osäkerhet kan inverka

negativt på kommunens möjligheter att tillgodogöra sig nyttor av Prop. 2025/26:158 påbörjade eller planerade företagsetableringar eller företagsexpansioner.

Tillskott till stiftelsen Norrlandsfonden för utlåning till nya bostäder

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ett tillskott om totalt högst 680 miljoner kronor till stiftelsen Norrlandsfonden (prop. 2024/25:99, bet. 2024/25:FiU21, rskr. 2024/25:259 och prop. 2025/26:1, utg.omr. 24, bet. 2025/26:NU1, rskr. 2025/26:131). Enligt regeringens beslut om ändring av Kammarkollegiets regleringsbrev för budgetåret 2025 fick stiftelsen Norrlandsfonden därmed ett tillskott för att stödja näringslivets gröna omställning och bostadspolitisk utveckling (KN2025/01253 m.fl. och KN2025/02412 m.fl.).

Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag i propositionen Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning, beslutat ändringar i lagen (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (prop. 2024/25:42, bet. 2024/25:CU6, rskr. 2024/25:137). Ändringarna, som trädde i kraft i mars 2025, innebär bl.a. att kommuner ska ta hänsyn till behovet av samordning med andra kommuner när de planerar och vidtar åtgärder för bostadsförsörjningen. Ändringarna innebär vidare att kommunerna ska ersätta sina riktlinjer för bostadsförsörjningen med handlingsplaner för bostadsförsörjningen senast innan utgången av den mandatperiod som inleds efter ordinarie val 2026. I handlingsplanerna ska kommunerna t.ex. redogöra för om det finns ett behov av tillskott på bostäder och hur stort det i så fall är.

8.1.2 God kapacitet och samverkan inom samhällsplanering är viktigt för landsbygderna

Regeringens bedömning

God kapacitet hos aktörer inom planering och byggande, inklusive mindre kommuner, är viktigt för att möjliggöra effektiva plan- och byggprocesser i hela landet. Kunskap om landsbygdernas förutsättningar samt utvecklad samverkan mellan kommuner, regioner och statliga myndigheter inom planering är av stor betydelse för landsbygdernas utveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Kapacitet och förutsättningar för planering och byggande skiljer sig åt mellan såväl olika kommuner som olika regioner. Enligt Tillväxtverket har kommuner som har en mindre eller minskande befolkning ofta utmaningar med kapacitet i form av kompetens och personella resurser för att delta i samverkan eller arbeta strategiskt med planeringsfrågor (LI2025/00524). Flera statliga utredningar har belyst dessa kommuners begränsade strategiska kapacitet, men i många fall gäller detsamma även genomförandekapaciteten och den ekonomiska förmågan att utföra sina

Prop. 2025/26:158 lagstadgade ansvar. Flera former av stöd från olika myndigheter tillhandahålls och utöver det finns goda exempel på frivillig mellan-kommunal samverkan för att samla resurser och möjliggöra tillgång t.ex. specialiserad kompetens.

Mer kunskap behövs generellt för hantering av strategiska planeringsfrågor, framför allt hos kommuner som har utmaningar med den demografiska utvecklingen. Landsbygderna sträcker sig inte sällan över administrativa gränser och berör därmed ofta flera kommuner. Planering av dessa landsbygder kan därför behöva belysas utifrån ett mellan-kommunalt och regionalt perspektiv.

Samverkan mellan kommuner, regioner och statliga myndigheter, inklusive länsstyrelser, är av betydelse för en god samhällsplanering. Med både ökad rörlighet över administrativa gränser och stora samhällsutmaningar som spänner över gränserna, som klimatförändringar och energiförsörjning samt ett förändrat säkerhetspolitiskt läge, ökar behovet än mer av samverkan utifrån ett territoriellt perspektiv, inte minst i landsbygderna.

Åtgärder

Ökad regional kapacitet och samverkan för en god samhällsplanering

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 2 028 miljoner kronor till regionala utvecklingsåtgärder (prop. 2023/24:1 utg.omr. 19, bet. 2023/24:NU2, rskr. 2023/24:97). För 2025 beräknades ca 2 087 miljoner kronor och för 2026 beräknades 2 197 miljoner kronor. Se även redogörelsen i avsnitt 8.5.1 för en satsning som finansieras inom ramen för dessa medel.

Regeringen gav i maj 2024 Tillväxtverket, Boverket, Trafikverket och länsstyrelserna i uppdrag att erbjuda regionerna och Gotlands kommun stöd om strategisk planering, genom bl.a. ökad kunskap och utvecklad samverkan, i det regionala utvecklingsarbetet (LI2024/01013). Av ovan nämnda medel fick Tillväxtverket för 2024 använda högst 6 miljoner kronor för uppdraget. För 2025 beräknades högst 10 miljoner kronor, för 2026 beräknades högst 11 miljoner kronor årligen och för 2027 beräknas högst 11 miljoner kronor årligen för uppdraget. Stödet syftar bl.a. till att öka regionernas förutsättningar att beakta olika planeringsprocesser, t.ex. fysisk planering och transportplanering, och ta till vara synergier i det regionala utvecklingsarbetet.

Med ett utvecklat territoriellt perspektiv synliggörs även olika typer av landsbygder tydligare i det regionala utvecklingsarbetet. Tillväxtverket lämnade en delredovisning i februari 2025 som i enlighet med uppdraget särskilt lyfter landsbygder och innehåller rekommendationer om hur landsbygdsperspektiven kan utvecklas både inom strategisk planering och inom verksamheten hos relevanta statliga myndigheter (LI2025/00524). Tillväxtverket ska slutredovisa uppdraget senast i februari 2028.

Stärkt kompetens på plan- och byggområdet

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 302 miljoner kronor till Boverkets förvaltningsanslag (prop. 2024/25:1 utg.omr. 18, bet.

2024/25:CU1, rskr 2024/25:93). För 2026 beräknades ca 312 miljoner kronor och för 2027 beräknades ca 315 miljoner kronor. Prop. 2025/26:158

Av dessa medel avsätter regeringen 10 miljoner kronor årligen 2025 och 2026 till Boverkets arbete med vägledning inom planering och byggande. Regeringen beräknar att motsvarade belopp ska avsättas 2027–2030. Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Boverket i uppdrag att genomföra en satsning för att höja kommunernas kompetens inom tillämpningen av plan- och bygglagen (2010:900) med anslutande författningar.

Vidare har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 300 miljoner kronor till bidrag till kulturmiljövård (prop. 2024/25:1 utg.omr. 17, bet. 2024/25:FiU, rskr. 2024/25:49). För 2026 beräknades ca 300 miljoner kronor och för 2027 beräknas ca 270 miljoner kronor.

Av dessa medel avsätter regeringen 5 miljoner kronor årligen 2025 och 2026 för att stärka arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljö i den kommunala planeringen. Regeringen beräknar att motsvarade belopp ska avsättas årligen för 2027–2030. Regeringen beslutade i regleringsbrevet för budgetåret 2025 avseende Riksantikvarieämbetet att 5 miljoner kronor ska användas för bidrag till kommuner.

8.2 Gröna och blå näringar är ryggraden i många landsbygder

8.2.1 Stärkt konkurrenskraft inom hela livsmedelskedjan

Regeringens bedömning

Livsmedelsstrategin 2.0 har lagt grunden för ett fokuserat och målinriktat arbete i syfte att öka den svenska livsmedelsproduktionen och stärka robustheten i livsmedelskedjan. De genomförda åtgärderna för regelförenkling, ökade investeringar, förstärkt finansiering, sänkta kostnader för företagen samt satsningar på kompetens, innovation och samverkan skapar väsentligt förbättrade förutsättningar för konkurrenskraften i hela livsmedelskedjan.

Arbetet med att stärka konkurrenskraften bör fortsätta med fokus på lönsamhet, hållbarhet, förenklade villkor och ett nära partnerskap mellan näringslivet och det offentliga.

Skälen för regeringens bedömning

Svensk livsmedelsproduktion är en strategiskt viktig näring för jobb, tillväxt och hållbar utveckling i hela landet. Regeringen har genomfört en rad åtgärder för att stärka konkurrenskraften inom hela livsmedelskedjan – från primärproduktion till förädling, distribution och handel. Arbetet har tagit sin utgångspunkt i riksdagens övergripande mål för en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Arbetet har konkretiserats och vidareutvecklats genom Livsmedelsstrategin 2.0. Sammantaget har reger-

Prop. 2025/26:158 ingen, genom ett brett och målmedvetet arbete, förbättrat förutsättningarna för företag i hela livsmedelskedjan att växa, investera och möta framtidens utmaningar. Riktade insatser har genomförts för att möta särskilda utmaningar i livsmedelskedjan samtidigt som Livsmedelsstrategin 2.0 har fått genomslag i politikutvecklingen generellt. Dessa insatser är avgörande för att svensk livsmedelsproduktion ska fortsätta vara konkurrenskraftig, hållbar och bidra till jobb och tillväxt i hela landet.

Åtgärder

Stärkt konkurrenskraft i livsmedelskedjan

Regeringen har kraftsamlat för att stärka konkurrenskraften i hela livsmedelskedjan genom ett omtag och en uppdatering av livsmedelsstrategin – Livsmedelsstrategin 2.0. I strategin som regeringen beslutade i mars 2025 (LI2023/00161 m.fl.) stakar regeringen ut vägen mot en ökad svensk livsmedelsproduktion till 2030, i enlighet med det mål som riksdagen har beslutat (prop. 2016/17:104, bet. 2016/17:MJU23, rskr. 2016/17:338). Strategin fokuserar på stärkt lönsamhet och konkurrenskraft och ökad robusthet i livsmedelskedjan.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 131 miljoner kronor för konkurrenskraftig livsmedelssektor (prop. 2025/26:1, utg.omr. 23, bet. 2025/26:MJU2, rskr. 2025/26:116). För 2027 och 2028 beräknas motsvarande belopp årligen.

En del av ovan nämnda medel har finansierat sex myndighetsuppdrag regeringen beslutade i mars 2025, och som bl.a. innehåller ett antal betydande åtgärder som ett led i genomförandet av Livsmedelsstrategin 2.0:

- Tillväxtverkets ansvar för att samordna den nationella och de regionala livsmedelsstrategierna (LI2025/00650)
- Statens jordbruksverks ansvar för uppföljning och utvärdering (LI2025/00642)
- Sveriges export- och investeringsråds (Business Sweden) ansvar att öka svensk livsmedelsexport och stärka svensk måltidsturism (LI2025/00651)
- Sveriges lantbruksuniversitets ansvar för kompetensutveckling (LI2025/00643)
- Livsmedelsverkets ansvar för insatser mot matsvinn (LI2025/00645)
- Länsstyrelsen i Jämtlands län ansvar att 2026–2030 driva ett nationellt centrum för mathantverk inom småskalig livsmedelsproduktion (LI2025/00648).

Kompetensförsörjning, forskning och innovation inom livsmedelssektorn

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) framgår att regeringen avser att utöka finansieringen till nationella forskningsprogrammet för livsmedel för att möta kompetensutmaningen och främja innovation med 25 miljoner kronor 2025, 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 samt 110 miljoner kronor 2028. I avsnitt 6.2.2 ovan finns en redogörelse för riksdagens beslut om medel till Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas).

Av dessa medel beslutade regeringen om 25 miljoner kronor för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel för 2025 genom uppdrag till Formas för att stödja forskning och innovation inom områdena bioekonomi, livsmedel samt landsbygder och regional utveckling (LI2025/00550) och 35 miljoner i Formas regleringsbrev för budgetåret 2026: Forskning och samfinansierad forskning.

Regeringen gav i mars 2025 Sveriges lantbruksuniversitet i uppdrag att bl.a. stärka utbildningarnas attraktivitet och bredda rekryteringen (LI2025/00643). Genom ändring av regleringsbrevet för budgetåret 2025 avseende Statens jordbruksverk har satsningar på digitalisering och kunskapsöverföring genomförts för att öka effektiviteten och underlätta företagets vardag.

Livsmedelspolitiskt råd

Regeringen inrättade i februari 2024 ett livsmedelspolitiskt råd för stärkt samordning mellan aktörer i livsmedelskedjan (LI2024/00456). Regeringen skapade därigenom förutsättningar för en nära dialog med näringslivet. Det livsmedelspolitiska rådet har i uppdrag att genom rådgivning bidra till regeringens arbete med att uppnå livsmedelsstrategins mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där livsmedelsproduktionen ökar.

8.2.2 Stärkt konkurrenskraft inom jordbruket

Regeringens bedömning

Svensk livsmedelsproduktion måste öka för att uppnå det övergripande målet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja. En förutsättning för detta är att lönsamheten stärks i hela livsmedelskedjan. Lönsamma och konkurrenskraftiga jordbruksföretag i hela landet är viktiga för att skapa och bibehålla en robust livsmedelsförsörjning och sysselsättning. Svenska jordbruksföretags konkurrenskraft behöver stärkas och jordbrukssektorn behöver attrahera fler unga och nya jordbrukare.

Skälet för regeringens bedömning

Regeringen har genom Livsmedelsstrategin 2.0 stakat ut vägen för en ökad och mer hållbar svensk livsmedelsproduktion. Budskapet i strategin är tydligt – lönsamheten och konkurrenskraften i livsmedelsproduktionen måste öka för att uppnå det övergripande målet om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Regeringen har prioriterat att stärka konkurrenskraften inom jordbruket och har genomfört en rad förändringar i detta syfte. Dels genom regel-

Prop. 2025/26:158 förenklingar, se avsnitt 7.3.1, dels genom en rad andra förslag för att främja jordbrukets konkurrenskraft.

Statens jordbruksverk, Sametinget och länsstyrelserna har med sitt ansvar för handläggning och utbetalningar av stöden inom den gemensamma jordbrukspolitiken en central roll i arbetet.

Åtgärder

Förstärkning av den gemensamma jordbrukspolitiken

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) 2023–2027 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 23, bet. 2022/23:MjU2, rskr. 2022/23:87, prop. 2024/25:1 utg.omr. 23, bet. 2024/25:MjU2, rskr. 2024/25:105 och prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26:MJU2, rskr. 2025/26:116). Insatsen förstärker Sveriges strategiska plan för GJP 2023–2027 med totalt 1 310 miljoner kronor 2023–2027 (LI2023/03605 m.fl.).

Underlätta för ägarskiftet inom jordbruket

Inom ramen för förstärkningen av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 har 80 miljoner kronor tillförts startstödet för unga jordbrukare (LI2023/03605 m.fl.).

Regeringen gav i november 2025 Statens jordbruksverk i uppdrag att redovisa förslag samt genomföra förberedande och kompletterande analyser inför genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2028–2034 (LI2025/01924). I bilagan till beslutet framgår att en del i uppdraget är att ta fram förslag på en nationell strategi för generationsskiftet inom jordbruket och, utifrån strategin, föreslå innehåll i ett startpaket med åtgärder riktade mot unga respektive nya jordbrukare i Sverige 2028–2034. Uppdraget ska redovisas senast i maj 2026.

Ökade möjligheter till investeringar

Inom ramen för den förstärkning av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 som gjordes 2025, se ovan, har även ökade möjligheter skapats till investeringar för konkurrenskraft i jordbruket. Regeringen beslutade i april 2025 en förstärkning av investeringsstödet med 636 miljoner kronor (LI2023/03605 m.fl.).

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 100 miljoner kronor för åtgärder för minskade kväveutsläpp (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25:MJU1, rskr. 2024/25:119. För 2026 beräknades 100 miljoner kronor och för 2027 beräknas 100 miljoner kronor. Regeringen beslutade i juni 2025 förordningen (2025:655) om stöd till åtgärder för minskade utsläpp av kväveföreningar i jordbruket. Insatserna inom ramen för förordningen ska minska utsläpp och öka effektiviteten i jordbruket.

Förstärkt djurvälståndersättning för mjölkkor på bete och ny djurvälståndersättning för dikor

Inom ramen för den förstärkning av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 som gjordes 2026, se ovan,

avsatte regeringen 282 miljoner kronor i december 2025 till förstärkt djurvälståndersättning för mjölkkor (LI2025/02155 m.fl.). För 2027 beräknas motsvarande belopp. Tillskottet innebär att nuvarande djurvälståndersättning utökas med 1 000 kronor per mjölkko. Ersättningen kompenserar för högre kostnader och inkomstbortfall kopplat till det svenska beteskravet och ger därmed bättre förutsättningar för en lönsam och konkurrenskraftig produktion. För att få den ändrade djurvälståndersättningen på plats krävs godkännande av Europeiska kommissionen.

Framtidens svenska nötköttproduktion är viktig och behöver öka i hela landet. Regeringen gav därför i regleringsbrev för budgetåret 2026 Statens jordbruksverk i uppdrag att ta fram ett förslag till djurvälståndersättning för dikoproduktion med sikte på införande 2027. Förslaget förväntas stärka dikoproduktionen och bidra till biologisk mångfald. Uppdraget redovisades i februari 2026 i rapporten Regeringsuppdrag att ta fram ett förslag på ny djurvälståndersättning för dikor (LI 2026/00433). Frågan bereds i Regeringskansliet.

Finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken

Det finns behov av kapital till nya investeringar och för ägarskiftet i primärproduktionen som syftar till att upprätthålla och öka produktionen i linje med livsmedelsstrategins mål om ökad produktion och minskad sårbarhet. Inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) finns det redan ett investeringsstöd för konkurrenskraft. Utöver detta gav regeringen i november 2024 Statens jordbruksverk i uppdrag att upphandla en förhandsutvärdering om finansieringsinstrument, vilket också är ett verktyg inom ramen för GJP som skulle kunna vara ett komplement för att främja ytterligare investeringar i jordbruket (LI2024/02074). Statens jordbruksverk redovisade uppdraget i rapporten Förhandsbedömning av finansieringsinstrument inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken (SJV Utvärderingsrapport 2025:9). Rapporten har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet. Ett rundabordsamtal med Sveriges banker har genomförts under 2025.

Ökat nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige

Det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige är avgörande för en bibehållen jordbruksproduktion i hela landet och bidrar till öppet odlingslandskap, levande landsbygder och stärkt försörjningsförmåga. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 531 miljoner kronor för landsbygdens miljö och struktur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26:MUJ1, rskr. 2025/26:116). För 2027 och 2028 beräknas motsvarande belopp årligen.

För att öka det nationella stödet till jordbruket i norra Sverige beslutade regeringen en ändring i förordningen (1996:93) om nationellt stöd till jordbruket i norra Sverige (SFS 2025:1557). Ändringen innebär en förstärkning om 120 miljoner kronor årligen 2026–2028.

Förstärkningen är en viktig åtgärd i regeringens arbete med genomförande av Livsmedelsstrategin 2.0 och för att kunna nå livsmedels-

Prop. 2025/26:158 strategins övergripande mål om en ökad livsmedelsproduktion i Sverige. I strategin pekas särskilt situationen för jordbruket i norra Sverige ut.

Regeringen gav i juli 2025 Statens jordbruksverk i uppdrag att analysera förutsättningarna för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften av livsmedelsproduktion i norra Sverige och hur produktionen av livsmedel därigenom kan öka (LI2025/01366). Myndigheten skulle utifrån detta föreslå relevanta åtgärder för att stärka lönsamhet, konkurrenskraft och en robust livsmedelsproduktion i norra Sverige. Uppdraget redovisades i februari 2026 i rapporten Förutsättningar för stärkt lönsamhet och konkurrenskraft för livsmedelsproduktion i norra Sverige (LI2026/00437).

Skatter och avgifter i livsmedelskedjan

Regeringen har genomfört en rad insatser på skatteområdet som har bidragit till att stärka landsbygdernas utveckling och förbättra villkoren för företag i hela livsmedelskedjan. Ett exempel är den tillfälligt utökade nedsättningen av skatt på så kallad jordbruksdiesel som riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, har beslutat (2025/26:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, bet. 2025/26:FiU1, rskr. 2025/26:64). Genom denna nedsättning har skatten på diesel som används i lantbrukets arbetsmaskiner satts ner till nivåer nära EU:s minimiskattenivå 2022–2026, vilket minskar de direkta kostnaderna för jordbrukare och tillfälligt stärker deras konkurrenskraft.

Flera förändringar har dessutom genomförts för att stimulera sysselsättning och underlätta för mindre företag. Bland annat har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att utvidga återbetalningen av arbetsgivaravgifterna och allmän löneavgift för de första anställda i små företag (prop. 2024/25:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, bet. 2024/25FiU1, prop. 2024/25:25, bet. 2024/25FiU1, rskr. 2024/25:49), vilket gör det lättare för mindre och nystartade företag att växa och anställa.

Kunskapsnav för animalieproduktion

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till Statens jordbruksverks förvaltningsanslag (prop. 2022/23:1 utg.omr. 23, bet. 2022/23:MjU2, rskr. 2022/23:87).

Regeringen beslutade i januari 2023 att inrätta ett kunskapsnav för animalier vid RISE Research Institutes of Sweden AB (LI2023/01508). Syftet är att stärka konkurrenskraften för svensk animalieproduktion. Kunskapsnavets huvudarbetsuppgifter ska vara att sammanställa och tillgängliggöra nationell och internationell kunskap och att genom samverkan med relevanta aktörer bidra till samsyn om vilken kunskap som behöver tas fram och genomföra eller initiera försök, tester och utvärderingar. Kunskapsnavet samverkar med intressenter i animaliesektorn, rådgivarorganisationer samt med universitet och högskolor. Stödet till kunskapsnavet regleras i förordningen (2018:1500) om stöd för åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin.

Regeringens bedömning

En väl fungerande blå värdekedja, som är en del av Livsmedelsstrategin 2.0, bidrar till att skapa socioekonomiska värden samt en robust och ökad livsmedelsproduktion av sjömat. Fiske och vattenbruk är en viktig del av landsbygdernas utveckling och skapar även sysselsättning och utvecklingsmöjligheter för andra verksamheter, bl.a. fisketurism. Ett levande hav och livskraftiga fiskebestånd är en förutsättning för en konkurrenskraftig fiskerinäring som bidrar till levande kuster, öar och skärgårdar.

Skälen för regeringens bedömning

Fiskerinäringsar i landsbygderna bidrar till både ekonomisk utveckling och levande kuster, öar och skärgårdar. Genom den blå värdekedjan samlas en rad olika aktörer från yrkesfiskare och vattenbrukare, via beredningsindustrin och samtliga förädlingssteg till konsument och marknad. Det är viktigt med en väl fungerande blå värdekedja, både nationellt, regionalt och lokalt för att kunna skapa socioekonomiska värden samt en robust och ökad livsmedelsproduktion av sjömat.

Tillgången till fisk och skaldjur är avgörande för svenska fiskeriföretags överlevnad och lönsamhet. För flera fiskbestånd är läget kritiskt varför åtgärder för att förbättra havsmiljön genom en ekosystembaserad förvaltning, där förvaltning av predatorer som säl och skarv ingår, är viktiga för att återuppbygga dessa fiskbestånd. Genom åtgärderna som följer av havsmiljöpropositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) vill regeringen återställa havets ekosystem och resurser. Vidare ska ett effektivare åtgärdsarbete från källa till hav bidra till att minska övergödningen och miljögifter. Detta kan stärka fiskbestånden som kan möjliggöra en ökad livsmedelsproduktion från havet.

I Livsmedelsstrategin 2.0 uttrycker regeringen målsättningen att öka svensk sjömatproduktion utifrån en helhetssyn som samlar samtliga perspektiv för att säkerställa en långsiktigt hållbar fiskförvaltning och efterföljande värdekedja (LI2023/00161 m.fl.). Målsättningen för svenskt yrkesfiske är att en större andel av den fisk som landas används till livsmedel samt att en större andel av den landade fisken tas till vara genom utveckling av nya processmetoder som ska kunna erbjuda konsumenter nya sjömatbaserade måltider. För de lokala samhällena längs Sveriges kuster och inlandsvatten är värdekedjorna ofta kortare och skapar på så sätt fler arbetstillfällen lokalt och främjar en lokal identitet. I Livsmedelsstrategin 2.0 finns tre fokusområden, ökad robusthet i livsmedelskedjan, exportfrämjande samt svensk kvalitet och gastronomi. Det är ofta kvalitet och gastronomi som efterfrågas och som kan kombineras med annan verksamhet, inte minst besöksnäringen där lokal sjömat efterfrågas inom hotell och restaurang.

Levande fiskehamnar bidrar till att skapa attraktiva boenden och är ett besöksmål för turister. Regeringen bidrar därför till ökad småskalig livsmedelsproduktion i hela landet och att underlätta för restauranger,

Prop. 2025/26:158 kockar och andra aktörer att utveckla måltidsturismen. Regeringen gav i mars 2025 Länsstyrelsen i Jämtlands län i uppdrag att driva ett nationellt centrum för att utveckla och bevara kunskap inom mathantverk samt för att främja småskaligt livsmedelsföretagande och småskalig livsmedelsproduktion i hela Sverige (L12025/00648). Detta arbete möjliggör att även utvecklingen av sjömat kan främjas. Länsstyrelsen ska årligen, senast i februari, lämna en delredovisning av uppdraget. Länsstyrelsen ska senast i februari 2031 slutredovisa uppdraget.

Fiske och vattenbruk är viktiga delar av landsbygdernas utveckling och skapar sysselsättning och utvecklingsmöjligheter för andra verksamheter. Även fisketurismen är en viktig del av denna utveckling och genom en besöksnäring som årligen lockar stora mängder besökare till Sveriges kuster och inlandsvatten bidrar den till landsbygdsutveckling. Fisketurism har stor potential att utgöra anledningen till att besöka en plats och på så sätt skapa förutsättningar för annan verksamhet. Den kan även bidra till en längre besökssäsong på befintliga besöksmål genom att fisketurismen ofta sker utanför högsäsongen.

Sedan 2006 har sälpopulationerna varit i tillväxt och uppgår nu till ca 100 000 djur i Östersjön och Kattegatt. Sälarnas predation på fisk har visat sig motverka återhämtningen av flera fiskbestånd. Regeringen bedömer att det finns utrymme att begränsa sälpopulationerna i enlighet med vad som framgår av rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (art- och habitatdirektiv). För att påskynda återhämtningen av fiskbestånd ska onödiga hinder för säljakt undanröjas och nationella förvaltningsmål formuleras för sälpopulationerna.

Åtgärder

En moderniserad fiskelagstiftning

Regeringen beslutade i juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av regelverket på fiskeområdet i syfte att få till stånd en sammanhållen lagstiftning med en tydlig systematik och att anpassa regelverket till de nya unionsbestämmelserna om fiskerikontroll (dir. 2022:92). Regeringen har vid fyra tillfällen beslutat att förlänga utredningstiden (dir. 2023:66, dir. 2023:135, dir. 2024:101, dir. 2025:44). Utredningen lämnade i oktober 2023 delbetänkandet Förenklade förutsättningar för ett hållbart vattenbruk (SOU 203:74), se vidare avsnitt 7.3.2, och i juni 2025 slutbetänkandet En moderniserad fiskelagstiftning (SOU 2025:89). Slutbetänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Handlingsplan för mer mat av pelagisk fisk

Regeringen gav i juli 2023 Statens jordbruksverk i uppdrag att ta fram en handlingsplan för ökade landningar och ökad beredning i Sverige av pelagiska arter från svenska fiskemöjligheter samt en vision för det pelagiska fisket (L12023/02837). Uppdraget är en fortsättning på tidigare uppdrag och som myndigheten redovisade i mars 2023 i rapporten Vägen framåt mot mer livsmedel av svenskfångad sill och skarpsill (Statens jordbruksverk rapport 2023:8). Handlingsplanen redovisades i september 2024 i Statens jordbruksverks rapport Handlingsplan för mer mat av

pelagisk fisk (LI2025/01555), som innehåller konkreta åtgärder för att åstadkomma förändringar i riktning mot visionen. Den beaktar också samtliga hållbarhetsdimensioner, dvs. de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna.

Prop. 2025/26:158

Uppdrag att stärka svensk sjömatproduktion

Regeringen gav i mars 2025 Statens jordbruksverk i uppdrag att genomföra åtgärder som stärker målsättning om starkt lönsamhet och konkurrenskraft i livsmedelskedjan genom förbättrade förutsättningar för ökad livsmedelsproduktion inom yrkesfisket, vattenbruket och den blå värdekedjan i Sverige (LI2025/00642). Uppdraget ska från och med 2027 redovisas årligen och slutredovisas senast i februari 2031. Genom att mer av den fisk som landas används till livsmedel och tas till vara genom bl.a. nya förädlingsmetoder kan resurseffektiviteten och lönsamheten öka utan att fisketrycken på haven ökar. Regeringen gav vidare i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Livsmedelsverket i uppdrag att i samråd med Statens jordbruksverk, fiskerinäringen och Centrum för blå mat, inom ramen för målsättningen i Livsmedelsstrategin 2.0 om att öka sjömatproduktionen, utreda och föreslå hur mer pelagisk fisk från Östersjön ska kunna gå till livsmedel. Uppdraget ska redovisas senast i november 2026.

Uppdrag med anledning av havsmiljöpropositionen

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat inriktning för havspolitik (prop. 2023/24:156, bet. 2024/25:MJU5, rskr. 2024/25:32). Mot bakgrund av propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (havsmiljöpropositionen) har regeringen vidtagit en rad initiativ, bl.a. i regleringsbrevet för de myndigheter som har särskild relevans för en starkt svensk fiskerinäring. Havsmiljöpropositionen tar sin utgångspunkt i förslaget att ekosystemansatsens tillämpning ska stärkas, och arbetet med hållbar förvaltning av fiskresurserna ska integreras och växelverka starkare i övrigt havsmiljöarbete. Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att vidareutveckla åtgärdsarbetet inom ramen för en intressentdriven och ekosystembaserad kust- och havsmiljöförvaltning.

Regeringen gav vidare i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram underlag för internationella samråd för att flytta ut trålgränsen för pelagiskt fiske för fiskefartyg över 24 meter i längd som fiskar med aktiva redskap till 12 nautiska mil utanför baslinjen i svenska territorialhavet i Östersjön från Skanör till Haparanda inklusive Öland och Gotland. Myndigheten redovisade uppdraget i maj 2025 i rapporten Uppdrag om att flytta ut trålgränsen för storskaligt pelagiskt trålfiske i svenska territorialhavet i Östersjön. Redovisning av regeringsuppdraget om att flytta ut trålgränsen för storskaligt pelagiskt trålfiske i svenska territorialhavet i Östersjön (LI2025/01064).

När det gäller förvaltningen av predatorer gav regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Havs- och vattenmyndigheten ett återrappporteringskrav att redovisa myndighetens arbete med att påverka internationella rekommendationer så att dessa anpassas till behovet av bestandsreglerande jakt på säl. Återrappporteringen redovisades i

Prop. 2025/26:158 årsredovisningen för 2025. Myndigheten fick i samma regleringsbrev i uppdrag att göra en översyn i syfte att revidera förvaltningsplaner för gråsäl, knubbsäl och vikaresäl. Uppdraget redovisades i februari 2026 i rapporten Nationell förvaltningsplan för vikare (*Pusa hispida botnica*), knubbsäl (*Phoca vitulina*) och gråsäl (*Halichoerus grypus*) 2026–2050 (LI2026/00371).

Regeringen gav dessutom i regleringsbrevet för budgetåret 2025 länsstyrelserna i uppdrag att analysera pågående åtgärder för att förebygga skada orsakad av säl och skarv samt länsstyrelserna i Gävleborgs, Södermanlands, Skåne och Västra Götalands län i uppdrag att göra en översyn av sälskyddsområden som inte längre är nödvändiga för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för säl. Uppdragen redovisades i oktober 2025 i rapporterna Redovisning av översyn av sälskyddsområden som inte längre är nödvändiga för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för säl, Översyn av sälskyddsområden som inte längre är nödvändiga för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för säl, Översyn av Skånes sälskyddsområden i enlighet med uppdrag 20 i ändrat regleringsbrev för länsstyrelserna (Fi2025/00265) samt Översyn av sälskyddsområden som inte längre är nödvändiga för att upprätthålla gynnsam bevarandestatus för säl (LI2025/01727). Rapporterna har remissbehandlats.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Uppsala, Västmanlands och Örebro län i uppdrag att ta fram en gemensam, adaptiv och effektiv skarvförvaltningsplan för Mälaren och Hjälmaren som kan komplettera och skapa synergier med det pågående arbetet med en gemensam fiskeriförvaltning för långsiktigt hållbara fiskbestånd i sjöarna. Länsstyrelserna ska vid utförandet av uppdraget beakta de slutsatser som redovisats med anledning av tidigare uppdrag om effektiva åtgärder som förebygger skada och som ger stöd åt en mer ekosystembaserad förvaltning med fokus på återhämtning av förekomsten av rovfisk i inlandsvattenekosystem. Uppdraget ska samordnas av Länsstyrelsen i Västmanlands län och redovisas senast i maj 2027.

Avslutningsvis gav regeringen i februari 2025 Naturvårdsverket, Sveriges lantbruksuniversitet samt Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggnad (Formas) i uppdrag att bättre integrera förvaltning av predatorerna säl och skarv i havsmiljöarbetet (LI2025/00281). Naturvårdsverket delredovisade uppdraget i november 2025 i rapporten Att bättre integrera förvaltning av predatorerna säl och skarv i havsmiljöarbetet. Delredovisning av ett regleringsuppdrag om att bättre integrera förvaltning av predatorerna säl och skarv i havsmiljöarbetet (LI2025/01868). Redovisningen har remissbehandlats.

8.2.4 Jakt och viltvård är viktigt för landsbygderna

Regeringens bedömning

En långsiktigt hållbar jakt och viltvård bör främjas. Jakt och viltvård är viktigt för levande landsbygder och bidrar till att hålla viltstammarna i balans och begränsa skador från vilt.

Jakten bidrar till att viltkött tas till vara som en lokal och klimatsmart resurs inom livsmedelsförsörjningen. Jakten har även betydelse för besöksnäringen och kan främja företagande och sysselsättning i landsbygderna.

En minskning av vargstammen och förstärkt vargförvaltning är ett led i att begränsa bl.a. skador orsakade av varg och därmed vargstammens socioekonomiska påverkan.

Skälen för regeringens bedömning

Jakt är en del av viltvården och jakt- och viltvård är viktigt för levande landsbygder. Här finns ofta en lång tradition av att jaga och jakt- och viltvård är ett stort intresse för många landsbygdsbor och därför en bidragande orsak till att man bor kvar. Det är viktigt att ha en viltförvaltning som balanserar viltstammarna och bidrar till att den biologiska mångfalden bevaras, samtidigt som den motverkar skador på jord- och skogsbruk samt trafikolyckor med vilt inblandat.

Jakten bidrar till att viltkött tillvaratas som en lokal och klimatsmart resurs inom livsmedelsförsörjningen.

Jakten har även betydelse för besöksnäringen och kan främja företagande och sysselsättningen i landsbygderna. Jaktturism är en del i landsbygdernas ekonomi. Genom att värna jaktens ekologiska, ekonomiska och sociala värden stärks landsbygdernas möjligheter till en hållbar utveckling.

Åtgärder

En moderniserad jaktlagstiftning

Regeringen beslutade i januari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagstiftningen på jaktområdet (dir. 2024:11 och dir. 2025:6). Syftet med översynen var dels att få till stånd dels en modern lagstiftning med tydlig systematik och moderna bestämmelser för långsiktigt hållbar jakt och viltvård, dels ett förbättrat genomförande av EU-rättsliga regler på jaktområdet och säkerställa att genomförandet inte avser andra arter än dem som omfattas av EU-reglerna.

Jaktlagstiftningsutredningen redovisade i april 2025 delbetänkandet Vissa förändringar av jaktlagstiftningen (SOU 2025:32). Delbetänkandet har remissbehandlats. Regeringen beslutade i februari 2026 lagrådsremissen Förenklingar i jaktlagstiftningen (LI2026/00219). Regeringen planerar att överlämna en proposition till riksdagen i mars 2026. Jaktlagstiftningsutredningen redovisade sitt slutbetänkande En ny viltförvaltningslagstiftning (SOU 2025:125) i januari 2026. Betänkandet remitterades i februari 2026.

Sänkt skyddsstatus och sänkt referensvärde för vargar

En stor och viktig förändring i vargfrågan som regeringen varit drivande i är att vargens skyddsstatus i art- och habitatdirektivet har ändrats, från strikt skyddad till skyddad art. Detta ger Sverige större handlingsutrymme i vargförvaltningen.

För att skapa bättre förutsättningar för en minskning av stammen gav regeringen i november 2024 Naturvårdsverket i uppdrag att utreda och lämna förslag på vilka ytterligare förvaltningsåtgärder som krävs för att den svenska vargstammen ska bibehålla en gynnsam bevarandestatus vid ett referensvärde om 170 individer (LI2024/02201). Därefter gav regeringen i juni 2025 Naturvårdsverket i uppdrag att rapportera referensvärde 170, tidigare 300, i fråga om populationsstorlek för gynnsam bevarandestatus för den svenska vargpopulationen i Sverige i samband med fullgörande av Sveriges rapportering 2025 till Europeiska kommissionen i enlighet med art- och habitatdirektivet (LI2025/01301). Naturvårdsverket rapporterade referensvärdet till kommissionen i augusti 2025.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till åtgärder för värdefull natur (prop. 2025/26:1, utg.omr. 20, bet. 2025/26:MJU1, rskr. 2025/26:128). Medel beräknas även för 2027 och 2028.

Detta är en förstärkning av förvaltningsåtgärderna för varg med 81,3 miljoner kronor 2026. För 2027 och för 2028 beräknas en förstärkning med 124,9 miljoner kronor respektive 132,1 miljoner kronor. Förvaltningsåtgärderna avser bl.a. ökade inventeringsinsatser, ökad genetisk kunskap, ökad övervakning, beredskap för flytt av genetiskt viktiga individer, ökat förebyggande arbete och ett omfattande förankringsarbete regionalt och lokalt.

Utöver denna satsning gav regeringen i juli 2023 Naturvårdsverket i uppdrag att uppdatera riktlinjerna för skyddsjakt på varg (LI2023/02914). Naturvårdsverket rapporterade i maj 2024 Naturvårdsverkets riktlinjer för beslut om skyddsjakt på stora rovdjur (rapport 7152). I riktlinjerna framgår bl.a. en sänkning av nivån för när skyddsjakt kan beviljas för angrepp på hund, får och get. För att kunna uppnå de rovdjurspolitiska målen är det viktigt att de verktyg som finns för att förhindra allvarlig skada på t.ex. tamdjur är utformade och fungerar så bra som möjligt för att uppfylla sitt syfte.

På regional nivå bör dessa satsningar och ändringar leda till att problem som uppstår på grund av vargförekomst hanteras på ett effektivare sätt för att möta den negativa påverkan av varg som kan upplevas lokalt och regionalt.

Utredning om en ny jakt- och viltvårdsmyndighet

Regeringen beslutade i juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda en ny jakt- och viltvårdsmyndighet (dir. 2023:108). Utredaren har haft i uppdrag att analysera om det statliga åtagandet inom jakt- och viltvårdsområdet bör omprövas och utreda formerna för samt föreslå en ny jakt- och viltvårdsmyndighet som ska ansvara för viltförvaltningen på nationell nivå. I maj 2025 redovisade utredaren betänkandet En ny nationell myndighet för viltförvaltning (SOU 2025:50). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Regeringens bedömning

Det är viktigt att den särskilda ställning som det samiska folket har som urfolk respekteras och att efterlevnaden av de rättigheter som tillkommer det samiska folket säkerställs. Samiska näringar, inklusive rennäringen och samisk kultur, bidrar till regional utveckling och landsbygdsutveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Att bo och försörja sig i lands- och glesbygder förutsätter ofta en kombination av näringar och tjänsteverksamheter. Det samiska näringslivet består av en mångfald av verksamheter och utgår ofta från det nära sambandet mellan näring, naturmiljö och kultur. Det är ofta småskaligt med en hög grad av lokal anpassning. Det är också vanligt att samiska företag kombinerar renskötsel med annan företagsverksamhet.

Utöver traditionellt samiska näringar finns även en stor andel samiska företag inom andra branscher, t.ex. inom besöksnäringen, småskalig framställning och förädling av livsmedel, detaljhandel, gårdsbruk och landtransporter. Det samiska kulturlivet genom bl.a. scenkonst, dans, musik, film, litteratur och duodji (dvs. samisk slöjd, konst och design) har på senare år fått ett större genomslag och bidrar till regional utveckling och livskraftiga landsbygder.

Lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket är viktig för att säkerställa samernas rätt till inflytande i frågor som särskilt berör dem. Konsultationsordningen innebär att regeringen, statliga myndigheter, regioner och kommuner ska konsultera Sametinget och i vissa fall även samebyar och samiska organisationer i ärenden som kan få särskild betydelse för samerna.

Samiska näringar står inför stora utmaningar. Det gäller inte minst rennäringen där bidragande orsaker till utmaningarna är ett ökande antal rovdjur, minskat renbete, klimatförändringar och miljöförstöringen som orsakar sämre betesförhållanden samt brist på reservbete och lavskogar. Renbruksplanerna behöver utvecklas för att ge en bättre överblick av tillgången på för rennäringen lämpliga betesområden. Rennäringen bidrar bl.a. till att upprätthålla fjällens karaktär av ett betespräglat och storslaget landskap.

EU-programmet Interreg Aurora möjliggör gränsöverskridande samarbeten i den nordligaste delen av Europa och området Sápmi i Sverige, Finland och Norge. Programmet har specifika gränsöverskridande medel avsatta för att utveckla den samiska kulturen, näringslivet, forskningen och de samiska språken. Under perioden 2021–2025 har det hittills beviljats stöd till tio projekt med tretton olika svenska organisationer som deltagande i projekt i det geografiska område som enligt programmet kallas sub-area Sápmi. Särskilda medel för de samiska näringarna finns även avsatta inom den gemensamma jordbrukspolitiken 2021–2027 (GJP).

Stöd för att främja rennäringen

För att upprätthålla en långsiktigt hållbar rennäring och stärka andra samiska näringars förutsättningar främjar regeringen samernas möjlighet till inflytande i frågor som särskilt berör samer och som påverkar samebyarna och nyttjandet av renskötselområden. En central fråga för rennäringen är att samexistensen med rovdjur sker inom ramen för den av riksdagen fastställda toleransnivån för skador på renar orsakade av stora rovdjur. Rennäringens förluster med anledning av predation från stora rovdjur på renar har ökat under flera år samtidigt som ersättningsnivån för rovdjursförekomst har varit densamma sedan 2002. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat en höjd rovdjursersättning med 10 miljoner kronor från och med 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 23, bet. 2023/24:MJU2, rskr 2023/24:98).

I Sveriges strategiska plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitik 2023–2027 (LI2025/02155 och LI2025/02182) och förordningen (2022:1826) om EU:s gemensamma jordbrukspolitik, finns möjlighet till stöd för att stärka rennäringen. Stöd ges t.ex. till unga för att starta rennäringensföretag. Stöd kan också ges till att utveckla och stärka konkurrenskraften i rennäringensföretag bl.a. genom investeringar i t ex renvaktarstugor och renskötselplanläggningar. Stöd finns även för att diversifiera verksamheten inom ett rennäringensföretag som det kan vara till produktionsutrustning inom tillverkning eller olika typer av tjänster. Det finns även stöd för att förädla renprodukter samt för kompetensutveckling för rennäring.

Ny utredning av rennäringenslagstiftningen

Efter att regeringen i december 2024 beslutat att Renmarkskommitténs arbete ska upphöra pågår i Regeringskansliet arbetet med att tillsätta en ny utredning om rennäringenslagstiftningen. Syftet med den nya utredningen är att arbeta fram förslag som har bred förankring. I enlighet med lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket kommer konsultation med samiska företrädare att ske inför tillsättandet av en sådan utredning.

Stöd till samisk kultur

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 22,9 miljoner kronor som ska kunna fördelas till samisk kultur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 17, bet. bet. 2025/26:KU1, rskr. 2025/26:83). Cirka 22,9 miljoner kronor beräknas även för 2027 och 2028. Regeringen beslutade att Sametinget ska fördela medlen (Ku2025/00295 m.fl.).

Sanningskommissionen för det samiska folket

Regeringen beslutade i november 2021 att inrätta en sanningskommission för det samiska folket med uppdraget att kartlägga och granska den politik som har förts gentemot samerna i ett historiskt perspektiv och dess konsekvenser för det samiska folket (dir. 2021:103). Regeringen beslutade i september 2025 genom tilläggsdirektiv att förlänga kommissionens uppdrag (dir. 2025:84). Kommissionen ska redovisa sitt uppdrag, inklu-

8.2.6 Stärkt hästnäring

Regeringens bedömning

Sverige har en framstående hästnäring med många utövare och stora internationella framgångar. Efterfrågan på hästar samt hästrelaterade varor och tjänster ger upphov till arbetstillfällen, inte minst i landsbygderna. Det finns samtidigt en potential i ökat företagande inom hästnäringen.

Skälen för regeringens bedömning

Hästnäringen är en naturlig del av svenskt näringsliv och lantbruk. Hästverksamheter finns i hela landet och har betydelse för sysselsättning, kvinnors företagande, entreprenörskap, lantbruk och landsbygdsutveckling samt för Sveriges krisberedskap. Näringen uppskattades 2019 omsätta ca 32 miljarder kronor per år och utgör en viktig del av de gröna näringarna. Till stor del är hästnäringen en upplevelsenäring som bidrar till utveckling i hela landet, samtidigt som den möjliggör diversifiering vilket minskar sårbarheten hos näringslivet i landsbygderna.

Hästnäringen uppskattades 2019 omfatta ca 18 500 helårssysselsättningar. Antalet personer som på olika sätt arbetar i branschen uppskattades vara nästan dubbelt så stort eftersom deltidssysselsättning är vanligt. Företagen inom näringen är oftast små med inga eller ett fåtal anställda.

Att hästnäringen växer återspeglas i utvecklingen av antalet hästar i Sverige. År 2004 skattades antalet hästar till ungefär 300 000. Vid den senaste skattningen 2016 var antalet hästar ungefär 360 000. Det är en ökning med 20 procent. Samtidigt har antalet nötkreatur minskat och hästarna fyller en viktig roll i att hålla landskapet öppet främst genom foderproduktion.

Skattemässigt bedöms ofta många hästverksamheter som hobbyverksamhet då verksamheten inte anses vara yrkesmässig och självständig förvärvsverksamhet. Det finns potential för att få fler hästägare att gå från hobbyverksamhet till att bedriva näringsverksamhet, men också för att få fler företag att utveckla sin näringsverksamhet. Hästnäringen är dessutom viktig för att främja ett jämställt företagande eftersom många hästföretagare, befintliga och potentiella, är kvinnor.

Att ha möjlighet att hålla häst bidrar till en ökad attraktivitet för landsbygdsområdena vilket skapar positiva effekter för landsbygdernas utveckling och stärker den lokala ekonomin.

Utredning för att stärka företagandet och öka sysselsättningen inom hästnäringen, särskilt i landsbygderna

Regeringen beslutade i juni 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över möjligheterna att underlätta företagande inom hästnäringen och deltagande i hästsporten samt kartlägga behovet av kompetensförsörjning (dir. 2024:58). I maj 2025 presenterade utredningen sitt betänkande En stärkt hästnäring – för företagande, jämställdhet, jämlikhet och folkhälsa (SOU 2025:58). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

En hållbar finansiering av hästnäringen

Aktiebolaget Trav och Galopp (ATG) är ett spelbolag som ägs av förbunden Svensk Travsport och Svensk Galopp. Staten har aldrig ägt ATG, men har genom ett avtal med förbunden haft viss kontroll över bolaget. I april 2025 beslutade regeringen att godkänna ändringar i ATG:s bolagsordning samt att ingå ett nytt avtal med bolagets ägare (Fi2023/03305).

Den nya avtalskonstruktionen syftar till att säkerställa en långsiktig finansiering av hästnäringen och inte till att vare sig ge staten inflytande i bolaget eller uppfylla det spelpolitiska målet (Fi2025/00866). ATG:s överskott ska även fortsättningsvis gå till hästnäringen, och medel ska avsättas till Hästnäringens Nationella Stiftelse (HNS). Genom det nya avtalet skapas en långsiktig lösning för finansieringen av hästnäringen och HNS:s verksamhet.

8.2.7 Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige

Regeringens bedömning

Skogen och svenskt skogsbruk är av stor betydelse för såväl ekonomin som miljö- och klimatarbetet, inte minst i landsbygderna. Skogen levererar förnybara råvaror för byggande, energi, textil och kemi och många andra ekosystemtjänster. Den är också en viktig kolsänka. Det fortsatta arbetet bör främja ett långsiktigt hållbart aktivt svenskt skogsbruk och en växande cirkulär bioekonomi med konkurrenskraftiga näringar.

Skälen för regeringens bedömning

Skogen har en samhällsviktig funktion genom att leverera virke och andra ekosystemtjänster, vilket avspeglas i de av riksdagen beslutade jämställda målen för skogspolitiken, miljömålet och produktionsmålet, Skogens ekosystemtjänster bidrar på många olika sätt till att landsbygderna kan utvecklas på ett hållbart sätt.

Skogen är en strategisk resurs för ett robust Sverige samt för jobb och tillväxt. Skogen är viktig för landsbygders utveckling bl.a. genom att skapa sysselsättning lokalt och genom att bidra till attraktiva livsmiljöer.

Skogsnäringen står för ca 10 procent av Sveriges totala varuexport. Skogen täcker två tredjedelar av Sverige yta och har betydelse för klimatet samt för hela landets gemensamma miljö och det svenska kulturarvet. Samtidigt som skogen brukas har virkesförrådet i skogarna fördubblats de senaste 100 åren och andelen skyddad skog har ökat. Sammantaget är drygt en fjärdedel av den svenska skogsmarken undantagen från skogsbruk för virkesproduktion.

Det svenska skogsbruket är centralt för svenskt klimatarbete och tillgång till biomassa är av stor vikt för att möjliggöra omställningen till fossilfria material och bränslen. Den växande skogen är också avgörande för den biologiska mångfalden. Regeringen prioriterar att det svenska skogsbruket inte begränsas utan fullt ut kan bidra till att både uppnå klimatmålen och bidra till jobb och tillväxt i hela landet.

Sverige befinner sig mitt i en omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi med ökat värdeskapande och möjligheter till ökad resurseffektivitet i biobaserade näringar som ska bidra till att nå miljö- och klimatmålen samt de globala målen i Agenda 2030.

Brukandet av skogen behöver klimatanpassas för att säkra skogens ekosystemtjänster som t.ex. produktion av virke, rekreation, förebyggande av ras och översvämningar samt bevarande av biologisk mångfald. Klimatanpassning behövs också för den svenska skogsnäringens framtida konkurrenskraft, se vidare skrivelsen Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97). Inriktningen för det fortsatta arbetet är att främja ett långsiktigt hållbart aktivt svenskt skogsbruk och en växande cirkulär bioekonomi med konkurrenskraftiga näringar. För regeringen är en hållbar bioekonomi, en långsiktigt ökad tillgång till hållbar biomassa, cirkulär ekonomi och klimatanpassning avgörande element i ett effektivt klimatarbete som bör främjas nationellt, inom EU och internationellt.

Åtgärder

Skogspolitisk utredning

I syfte att utveckla en framtida ändamålsenlig skogspolitik, givet utvecklingen sedan den skogspolitiska reformen 1993 inklusive policyutvecklingen inom EU, beslutade regeringen i februari 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att genomföra en översyn av den nationella skogspolitiken (dir. 2024:16). Utredaren lämnade i december 2024 delbetänkandet Ett tydligt regelverk för aktivt skogsbruk (SOU 2024:91), och i augusti 2025 slutbetänkandet En robust skogspolitik för ett aktivt skogsbruk (SOU 2025:93). Båda betänkandena har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet. Inriktningen är att regeringen under våren 2026 ska besluta en proposition som ska behandla delar av utredningens förslag.

Ändringar i artskyddsreglerna

I juli 2025 remitterade regeringen en promemoria med förslag om ändringar av de nationella fridlysningsbestämmelserna så att förbuden inte i onödan försvårar för verksamheter och åtgärder samtidigt som den nationella fridlysningen anpassas utifrån arternas skyddsbehov (KN2025/01529). I promemorian föreslås ett undantag som innebär att

Prop. 2025/26:158 förbuden i de nationella fridlysningsbestämmelserna inte ska gälla om det i det enskilda fallet är uppenbart att syftet inte är att orsaka en sådan påverkan som omfattas av förbuden. Vidare föreslås ett undantag som innebär att förbuden inte ska gälla i den utsträckning de i det enskilda fallet innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras. Undantagen föreslås gälla för vissa nationellt fridlysta arter. Promemorian bereds i Regeringskansliet.

Naturvårdsverket delredovisade i november 2025 uppdraget att lämna förslag på vilka arter som bör vara nationellt fridlysta i rapporten Delredovisning av regeringsuppdraget att se över vilka arter som bör vara nationellt fridlysta (KN2025/02172). Delredovisningen remitterades i januari 2026.

Vidare har en rättelse av den svenska språkversion av fågeldirektivet gjorts så att den svenska språkversion nu är i linje med andra länders versioner.

Ersättning till markägare

Regeringen remitterade i januari 2026 promemorian Ersättning vid rådhetsinskränkningar till följd av artskyddet (KN2026/00002) med förslag som innebär en reglerad ersättning till skogs- och markägare när artskyddsregler avsevärt försvårar pågående markanvändning, vilket är en stor förändring för att öka rättssäkerheten och minska osäkerheten för skogsägare.

Råd för skogsindustrins värdekedja

Regeringen beslutade i januari 2025 att tillsätta ett råd med fokus på skogsindustrins värdekedja (LI2025/0015). Rådet ska vara ett rådgivande organ för regelbundna diskussioner och utbyte av erfarenheter med näringslivet. Det ska bidra till regeringens arbete för ett hållbart svenskt skogsbruk och främja skoglig tillväxt och konkurrenskraftig skogsnäring med ökad innovationskraft.

Strategiska partnerskap och skogssamarbeten

Sverige har sedan 2022 tillsammans med flera likasinnade medlemsstater byggt strategiska partnerskap och fördjupat skogssamarbeten, som For Forest+ där Finland, Österrike och Slovenien, men även Frankrike, Lettland och Italien samarbetar för att göra gemensamma insatser kopplat till EU:s skogsrelaterade politik.

Sverige har vidare axlat rollen som ordförande för den paneuropeiska konferensen för skydd av europeiska skogar, FOREST EUROPE, med förberedelse av den tionde ministerkonferensen den 2–3 juni 2026. Som ett ytterligare led i att utveckla förståelsen för nordiskt skogsbruk och öka genomslag för svenska ståndpunkter arrangerades i september 2025 EU-skogsakademin, som är ett exkursions- och diskussionsforum som samlar EU-beslutsfattare och företrädare för europeiska intresseorganisationer. Skogsstyrelsen förberedde och genomförde denna skogsakademi för beslutsfattare inom EU i dialog med Finland, vilket gav svenska och finska forskare och företagare möjlighet att diskutera skogens och den skogsbaserade bioekonomins roll i att bygga ett konkurrenskraftigt, cirkulärt och klimatneutralt Europa.

Sveriges åtaganden för nettoupptag inom LULUCF-sektorn följs upp i två perioder – den första åtagandeperioden 2021–2025 och den andra åtagandeperioden 2026–2030. Den andra åtagandeperioden består av en budget för 2026–2029 och ett punktmål 2030.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för åtgärder för värdefull natur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26: MJU1, rskr. 2025/26:128). Medel beräknas även för 2027 och 2028. Av dessa medel avsatte regeringen 50 miljoner kronor för 2026, och beräknar att avsätta 100 miljoner kronor för 2027 och 150 miljoner kronor för 2028, för återvätning av nedlagd jordbruksmark. Naturvårdsverket får enligt sitt regleringsbrev för budgetåret 2026 använda högst 50 miljoner kronor av ovan nämnda medel till återvätning av nedlagd jordbruksmark.

I syfte att öka takten i återvätning och restaurering av våtmarker avsatte regeringen vidare i länsstyrelsernas regleringsbrev för budgetåret 2026 50 miljoner kronor till en resursförstärkning för deras arbete med provning av våtmarksåtgärder.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 642 miljoner kronor till Skogsstyrelsens förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26: MJU2, rskr. 2025/26:116). Cirka 658 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 635 miljoner kronor för 2028. Av dessa medel avsatte regeringen 20 miljoner kronor till Skogsstyrelsens arbete med insatser för information och rådgivning till skogsägare avseende ökat kolupptag samt biologisk mångfald för 2026. Från och med 2027 beräknas 40 miljoner kronor.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Skogsstyrelsen ett återrapporteringskrav att redovisa arbetet med insatserna om information och rådgivning i årsredovisningen för 2026.

EU:s avskogningsförordning – EUDR

Regeringen har framgångsrikt drivit ändringar i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhanda-hållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010 (avskogningsförordningen, (EUDR) för att minska onödigt administrativ börda för företag, särskilt för småföretagare och lantbrukare. Regeringen har aktivt drivit på för att förordningens bestämmelser och tillämpning skulle bli mer proportionerliga, avseende både administrativ börda och sanktioner. Efter en snabb process i rådet och EU-parlamentet kunde ändringar antas före den 30 december 2025, när förordningen i annat fall skulle ha börjat att tillämpas. Ändringarna innebär lättnader för nedströms verksamhetsutövare och handlare samt förenklingar för småföretag och lantbrukare i lågriskländer genom möjlighet att bättre nyttja befintliga register. Vidare senareläggs tillämpningen 12 månader för alla aktörer och Europeiska kommissionen ska analysera ytterligare möjligheter till förenkling.

8.3 Besöksnäringen samt de kulturella och kreativa
branscherna är betydande del av svensk
ekonomi

8.3.1 Stärkta förutsättningar för långsiktigt
konkurrenskraftig och hållbar besöksnäring

Regeringens bedömning

Besöksnäringen är av betydande vikt för landsbygdernas utveckling. Neringen bidrar till sysselsättning, företagande och en hållbar användning av natur- och kulturmiljöer. Det är därför angeläget att förutsättningarna för en långsiktigt konkurrenskraftig och hållbar besöksnäring stärks i hela landet.

Skälen för regeringens bedömning

Besöksnäringen utgör en viktig del av näringslivet i landsbygderna och har potential att skapa nya arbetstillfällen, stärka lokal ekonomi och bidra till ökad mångfald i företagsstrukturen. Natur- och kulturturism är särskilt betydelsefull genom att ta till vara landsbygdernas resurser och samtidigt bidra till bevarandet av dessa värden.

År 2024 uppgick den totala turismkonsumtionen i Sverige till 456 miljarder kronor, varav 330 miljarder kronor kom från inhemsk turism och 126 miljarder kronor från utländska besökare. Därmed har turismkonsumtionen i fasta priser åter nått samma nivå som före covid-19-pandemin. Turismens förädlingsvärde motsvarade 2,8 procent av Sveriges BNP 2024. Sysselsättningen är stabil men ännu under 2019 års nivåer. Under 2024 arbetade i genomsnitt 154 000 personer med att möta turistrelaterad efterfrågan, vilket motsvarar 2,9 procent av samtliga sysselsatta i Sverige. Hotell- och logiverksamhet är den största branschen inom turism med omkring 37 600 sysselsatta, följt av detaljhandel med 32 700 sysselsatta och restaurangbranschen med 27 000 sysselsatta.

Även måltidsturism utgör en möjlighet att dra nytta av platsens resurser samtidigt som lokal kultur bevaras och utvecklas. Enligt V.S Visit Sweden AB:s (Visit Sweden) senaste målgruppsundersökning anger 50 procent av de potentiella besökarna på Sveriges prioriterade utlandsmarknader att god mat och dryck är mycket viktigt eller avgörande för valet av semesterdestination (Målgruppsanalys 2024, Visit Sweden/YouGov).

Utvecklingen av näringen är dock beroende av god infrastruktur, regel-förenkling, digitalisering, kompetensförsörjning och samverkan mellan företag, offentliga aktörer och civilsamhälle. Naringens småskaliga struktur gör den samtidigt sårbar för konjunktur- och säsongsvariationer.

Mot denna bakgrund finner regeringen att det är av vikt att skapa förutsättningar som stärker besöksnäringens långsiktiga konkurrenskraft och hållbarhet i landsbygderna.

Förbättrad officiell turismstatistik

Genom regeringens beslut i november 2024 att ändra förordningen (2001:100) om den officiella statistiken blev Tillväxtverket den 1 januari 2025 ansvarig myndighet för den officiella turismstatistiken (SFS 2024:1049). Tillväxtverket har stärkt sitt arbete med turismstatistik och har förbättrat tillgången till data också på regional och lokal nivå. Regeringen beslutade i april 2025 ändring i förordningen (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket så att myndigheten också har till uppgift att ansvara för viss kunskapsutveckling och samordning inom turism (SFS 2025:266).

Förstärkning av Visit Sweden

Det finns en stor potential i att mer kraftfullt marknadsföra Sverige som besöksmål internationellt. Marknadsföringen har också ett bredare syfte i tider av kris och krig. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat om en förstärkning av Visit Swedens verksamhet med 5 miljoner kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 24, bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:115, 2024/25:116, 2024/25:117). Från och med 2026 beräknas 10 miljoner kronor avsättas per år. Syftet är att Sverige ska öka sin synlighet i strategiska kanaler på prioriterade marknader och intresserade målgrupper och därmed stärker sin konkurrenskraft som turistland. Visit Sweden har också tilldelats 1 miljon kronor årligen fram till 2030 inom ramen för Livsmedelsstrategin 2.0 för att marknadsföra svensk måltidsturism (LI2025/00642).

Gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att tillåta gårdsförsäljning av alkoholhaltiga drycker från den 1 juni 2025 i syfte att stärka besöksnäringen i landsbygderna (prop. 2024/25:86, bet. 2024/25:SoU24, rskr. 2024/25:177). Reformen är en del av Livsmedelsstrategin 2.0 och stärker specifikt besöksanledningarna hos små producenter av alkoholhaltiga drycker genom att erbjuda möjligheten att köpa med sig mindre mängder dryck vid ett producentbesök. Småskaliga alkoholdrycksproducenter får därmed en ökad konkurrenskraft och kan bidra till platsens attraktionskraft som besöksdestination. Det ökar förädlingen av svenska råvaror och företagens diversifiering men det skapar också spridningseffekter till andra aktörer i besöksnäringen lokalt och nationellt. Reformen om gårdsförsäljning är utformad för att förbättra förutsättningarna för företagande och jobb i landsbygderna samtidigt som det ska värna det svenska detaljhandelsmonopolet i enlighet med EU-rätten.

Sänkt skatt för öl från mikrobryggerier och andra små oberoende alkoholproducenter

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, sänkt alkoholskatten för öl från oberoende småbryggerier (prop. 2024/25:47, bet. 2024/25:SkU11, rskr. 2024/25:139). Skattesänkningen bedöms enligt propositionen ha en positiv inverkan på berörda företag. Den kan även

Prop. 2025/26:158 stimulera till att fler företag startas, t.ex. genom att fler testar sin affärsidé eller utökar sin hobbyverksamhet till heltidssysselsättning. I budgetpropositionen för 2026 bedömde regeringen att det bör införas ett system med nedsatt alkoholskatt för drycker från oberoende småproducenter, motsvarande det som finns för öl från oberoende småbryggerier (prop. 2025/26:1 Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor). Regeringen beslutade därför i februari 2026 lagrådsremissen Sänkt alkoholskatt för alkoholvaror från oberoende småproducenter (Fi2026/00391). Ändringarna föreslås träda i kraft i juli 2026. Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under våren 2026.

8.3.2 Kulturella och kreativa branscher främjar dynamiska och attraktiva livsmiljöer i hela landet

Regeringens bedömning

Företag i de kulturella och kreativa branscherna bidrar till attraktiva hållbara livsmiljöer och till ett diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet. Det gäller inte minst i landsbygder där dessa företag ofta samverkar med besöksnäring bl.a. kopplad till mat och dryck, kulturarv samt lokala evenemang. Den nationella strategin för företag i kulturella och kreativa branscher tillsammans med kultur-samverkansmodellen och företagsfrämjande insatser bidrar till syssel-sättning, nyföretagande och platser attraktionskraft i landsbygderna. Även genom politiken för gestaltad livsmiljö lyfts värdet fram av befintliga boendemiljöer där arkitektur, form och design bidrar till attraktiva livsmiljöer.

Skälen för regeringens bedömning

De kulturella och kreativa branscherna utgör en betydande del av svensk ekonomi och arbetsmarknad. De består av 140 000 verksamheter som sysselsätter närmare 250 000 personer och omsatte drygt 650 miljarder kronor 2023. Det är branscher med stora immateriella tillgångar vars förädlingsvärde uppgick till 20 miljarder kronor 2023. Företag inom de kulturella och kreativa branscherna är en ekonomiskt viktig företagsgrupp även för landsbygderna.

Företag inom de kulturella och kreativa branscherna finns i alla län och kommuntyper, och antalet företag inom sektorn har ökat brett. Dessa företag har ökat mest i befolkningsmässigt mindre län utan storstäder. I genomsnitt utgör dessa branscher omkring 8 procent av företagen per län. Företagen bidrar därmed till diversifiering av näringslivet och attraktiva livsmiljöer, vilket stärker platser utvecklingskraft.

Företag inom de kulturella och kreativa branscherna uppvisar hög exportbenägenhet. Studier pekar på högre exportandel än genomsnittet i svenskt näringsliv, och flera branscher som t.ex. musik och dataspel har betydande internationell räckvidd redan från start. Den internationella orienteringen förstärker sambandet mellan kulturella och kreativa branscher och lokal och regional utveckling, bl.a. via besöksanledningar, varumärkesbyggande och innovationsspridning.

Arkitektur, form och design kan, genom omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön, bidra till ett hållbart, jämlikt och sammanhållet samhälle. Politiken för gestaltad livsmiljö är viktig för landsbygderna, de mindre orterna och städernas ytterområden där alla har unika förutsättningar och behov.

Åtgärder

Ny strategi för företag i kulturella och kreativa branscher

Regeringen lämnade i april 2024 skrivelsen Strategi för företag i kulturella och kreativa branscher (skr. 2023/24:111) till riksdagen. Strategin inbegriper en övergripande vision samt sex strategiska mål inom lika många prioriterade områden och är avsedd att gälla under perioden 2024–2033. Strategin ska bidra till att frigöra de kulturella och kreativa företagens potential för tillväxt, sysselsättning, innovation, export samt digital och grön omställning. Regeringens slår i strategin fast att de kulturella och kreativa företagen spelar en viktig roll i främjandet av dynamiska och attraktiva livsmiljöer i hela landet. I strategin konstaterar regeringen att de kulturella och kreativa branscherna har en särskild potential att skapa långsiktigt attraktiva och hållbara livsmiljöer samt ett diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv. Som regeringen konstaterar i strategin kommer detta vara betydelsefullt inte minst inom ramen för det nationella arbetet för samhällsomvandlingen i norra Sverige. Av strategin framgår även att regeringen anser att kulturella och kreativa branscher ska ha ett stort och växande internationellt genomslag och att exporten ska öka.

8.4 Konkurrenskraftig och ambitiös mineralnäring

8.4.1 Konkurrenskraftig och stark gruvnäring

Regeringens bedömning

En säker, trygg och hållbar mineral- och metallförsörjning för Sverige inklusive en konkurrenskraftig och stark gruvnäring är viktigt för samhällets, inklusive landsbygdernas, utveckling, beredskap och funktion samt bidrar till klimatomställningen och att stärka konkurrenskraften i hela Sverige och inom EU. För att uppnå detta behövs bl.a. en långsiktig tillgång till mark för gruvdrift.

Skälen för regeringens bedömning

En säker, trygg och hållbar mineral- och metallförsörjning för Sverige är viktigt för samhällets utveckling, beredskap och funktion samt bidrar till att lyckas med klimatomställningen. Basmetaller och sällsynta jordartsmetaller är centrala komponenter i bl.a. batterier, laddstationer och elbilar, och är på så sätt central för klimatomställningen, som förutsätter att samhället och transportsektorn elektrifieras. Det geopolitiska läget sätter stort fokus på Sveriges omfattande potentiella mineraltillgångar som har

Prop. 2025/26:158 stora möjligheter att bidra till Sveriges och EU:s försörjning av kritiska mineraler. Det är av stor vikt att öka prospekteringen och på ett hållbart sätt etablera fler gruvor samt attrahera utländska investeringar inom sektorn i Sverige.

Det är angeläget att uppnå ett resurseffektivt och cirkulärt nyttjande av Sveriges mineraltillgångar. Miljöskyddslagstiftningen i Sverige säkerställer en lägre miljöpåverkan från mineralbrytning än i många andra länder, vilket är ytterligare ett skäl till att Sverige bör bli en mer betydande producent. Utökad tillgång till geologiska data som påvisar potential för basmetaller, kritiska metaller och mineralinformation förväntas locka prospekteringsföretag att investera i prospekteringsindustrin som i sin tur leder till fler gruvor.

Gruvdrift kräver långsiktig tillgång till mark, som i de flesta fall finns i landsbygderna. I Sverige finns ofta konflikter med andra intressen som areella näringar och miljöskydd. Om tillgången till mark blir för begränsad riskerar Sverige att tappa möjligheten att bidra till EU:s råvaruförsörjning, vilket i förlängningen kan påverka Europas försvarsförmåga och energiomställning. Att säkra mark för gruvnäringen blir därför inte bara en industriell eller miljöfråga, utan också en nationell säkerhetsfråga.

Åtgärder

Mineralstrategi

Världens behov av metaller och mineral ökar, dels på grund av omställningen till fossilfria energislager, dels mot bakgrund av det geopolitiska läget. Om Sverige på ett framgångsrikt sätt ska kunna minska importen av t.ex. kobolt, jordartsmetaller och grafit från tredjeland måste det offentliga hantera bl.a. svåra nationella markanvändningsavvägningar där sannolikt flera allmänna intressen skulle anses vara oförenliga. Det kommer att behövas ökad metall- och mineralproduktion från sekundära källor, mer återvinning och mer effektiv användning av metaller och mineral. Detta kommer dock inte att täcka hela det framtida metallbehovet som klimatomställningen innebär. Därför behövs en ökad produktion av råmaterial i Sverige för att säkra framtidens behov och i Sverige finns stor geologisk potential för att utvinna de råvaror som är nödvändiga i produktionen av den teknik som behövs för att ställa om.

Att öppna nya gruvor är inte konfliktfritt, men till skillnad från merparten av annan industriell verksamhet är gruvorna begränsade till den plats där fyndigheterna i berggrunden är lokaliserade. Gruvor är viktiga för jobben och välfärden både lokalt, regionalt och nationellt. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:01 utg.omr. 24) avsikten att ta fram en ny mineralstrategi för att främja inhemsk metallproduktion i en förändrad geopolitisk kontext. Strategin kommer att vara vägledande för regeringens arbete för att främja och utveckla svensk mineralnäring och hela gruvklustret. Arbetet med att ta fram den nya mineralstrategin pågår i Regeringskansliet.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 377,1 miljoner kronor till Sveriges geologiska undersökning (prop. 2023/24:1 utg.omr 24, bet. 2023/24:NU1, rskr. 2023/24:109). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 404 miljoner kronor till Sveriges geologiska undersökning (prop. 2024/25:1 utg.omr 24, bet. 2024/25:NU1, rskr. 2024/25:117). Riksdagen har dessutom, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 390,7 miljoner kronor till Sveriges geologiska undersökning (prop. 2025/26:1 utg.omr 24, bet. 2025/26:NU1, rskr. 2025/26:131). Cirka 371,7 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 377,0 miljoner kronor för 2028.

Av dessa medel angav regeringen i regleringsbrevet för Sveriges geologiska undersökning (SGU) för budgetåret 2024 att minst 70 miljoner kronor, efter beslut från regeringen, ska användas för att förstärka arbetet med systematisk kartläggning av malmpotentiella områden samt övriga insatser kopplade till främjande av mineralutvinning. Regeringen angav i ett beslut om ändring av SGU:s regleringsbrev för budgetåret 2024 att med ändring av uppdrag om kartläggning av malmpotentiella områden (KN2024/00164) fick SGU under 2024 använda minst 39 miljoner kronor till att förstärka sitt arbete med kartläggning av malmpotentiella områden. Under 2025 fick SGU använda minst 51 miljoner. Regeringen har i SGU:s regleringsbrev för budgetåret 2026 angett att minst 90 miljoner kronor får användas för stärkt kartläggning av malmpotentiella områden och arbetet med förbättrad konkurrenskraft för Sverige inom prospektering under 2026. Syftet är att i Sverige bidra till en trygg försörjning av mineral och metaller som är kritiska för samhällets funktion samt att bidra till omställning till grön energi och teknisk utveckling.

Regeringen gav under våren 2024 SGU tre uppdrag inom ramen för satsningen:

- uppdrag om kartläggning av malmpotentiella områden (KN2024/00164)
- uppdrag om att uppmuntra enskilda privatpersoners sökande efter förekomster av värdefulla mineral i Sverige (KN2024/00358)
- uppdrag om att utveckla arbetet med att informera om prospekteringsintressanta metaller och mineraler samt att förstärka arbetet med övriga näringslivsfrämjande insatser (KN2024/00946).

8.5 En långsiktigt konkurrenskraftig industri är av stor betydelse för landsbygdernas utveckling

8.5.1 Förbättrade möjligheter för industrin samt företagsetableringar och företagsexpansioner i Sveriges landsbygder

Regeringens bedömning

Det behövs goda förutsättningar för en långsiktigt konkurrenskraftig industri som kan vara verksam i och utvecklas i hela Sverige, och som samtidigt kan bidra till att möta den gröna och digitala omställningen. För att möjliggöra vissa större industriinvesteringar krävs tillgång på bl.a. kompetens, energi, infrastruktur, bostäder och en attraktiv livsmiljö där människor vill leva, bo och verka. Beslut om bl.a. Sveriges industristrategi skapar goda förutsättningar för en långsiktigt konkurrenskraftig industri att vara verksam i och utvecklas i hela landet och därmed bidra till landsbygdernas utveckling.

Skälen för regeringens bedömning

För att kunna vara konkurrenskraftig samt reducera oönskade strategiska beroenden behöver industrin i Sverige ha goda förutsättningar att öka sin innovationskraft, öka sin produktivitet och minska sin klimatpåverkan. Där industrins investeringar görs i dag läggs grunden för dess konkurrenskraft imorgon. Det ska bli enklare och mer attraktivt att på marknadsmässiga grunder etablera, bedriva och skala upp befintlig och framväxande industriell verksamhet i hela Sverige.

Industrisektorn sysselsätter idag ungefär 800 000 personer och står för omkring 20 procent av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP). Dessutom expanderar industrin främst utanför storstadsregionerna. Industriinvesteringar är ofta centrerade till vissa kommuner, men även angränsande kommuner bidrar till och påverkas av utvecklingen. Det ställs nya krav inom många områden såväl utifrån företagets behov som att samhället och dess utveckling behöver gå i takt med industrins omställning. För att skapa goda förutsättningar för större industrietableringar och företagsexpansioner samt den parallella samhällsomvandlingen ställs krav på bl.a. infrastruktur, energi, bostäder, utbildningsmöjligheter samt tillgång till grundläggande kommersiell och viss offentlig service.

Åtgärder

Sveriges industristrategi

Regeringen beslutade i juni 2025 Sveriges industristrategi: för en teknikledande och konkurrenskraftig industri i en ny omvärld (KN2025/01260). Strategin syftar till att ge förutsättningar för en växande teknikledande och fossilfri industri som ökar Sveriges konkurrenskraft och motståndskraft. Strategin innehåller åtgärder inom fyra områden:

- Forskning och innovation som möjliggör teknikledarskap

- Motståndskraft och försörjningsberedskap i osäkra tider
- Riskdelning och finansiering för en växande industri i omställning
- Grundläggande ramvillkor som skapar förutsättningar för industrin.

En samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län

I Norrbottens och Västerbottens län sker flera omfattande företagsetableringar och företagsexpansioner. Samtidigt pågår en omfattande samhällsomvandling i länen där det ställs nya krav inom många områden. Med anledning av detta beslutade regeringen i juni 2024 en samlad strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN2024/01434).

Genom strategin lägger regeringen en grund för stärkt konkurrenskraft, effektiv samverkan och attraktiva samhällen i norra Sverige. Strategin innehåller insatser inom sju områden, bl.a. kopplade till energiförsörjning, miljötillståndprocesser, transportinfrastruktur och kommunal kapacitet som är särskilt viktiga för att nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen ska gå i takt. I strategin lyfts också att kommunernas kapacitet att hantera utvecklingen är viktig samt att den statliga styrningen inte ska skapa hinder för, utan stödja, kommuners anpassning till nya förutsättningar, effektivisering och användning av nya arbetssätt.

Med utgångspunkt i strategin gav regeringen i juni 2023 och september 2024 Tillväxtverket i uppdrag att samordna arbetet på nationell nivå för att stödja nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i Norrbottens och Västerbottens län (KN2023/03505 och KN2023/04630). Myndigheten har även regeringens uppdrag att genomföra och förstärka insatser för att definiera och undanröja hinder för industrins konkurrenskraft och gröna omställning i hela Sverige (KN2024/01855).

Inom ramen för medel för regionala utvecklingsåtgärder, se avsnitt 8.1.2, gav regeringen även i november 2024 Tillväxtverket i uppdrag att bistå regioner och kommuner vid varsel och omställning i näringslivet, samt vid större företagsetableringar och företagsexpansioner (LI2024/0275). För uppdraget tilldelades Tillväxtverket 1 miljon kronor 2025 och 2 miljoner kronor 2026. För 2027 beräknas motsvarande belopp att avsättas.

Accelerationskontor för att underlätta industrins omställning och stärka konkurrenskraften

I juni 2024 beslutade regeringen att inrätta en kommitté i form av ett accelerationskontor för att underlätta industrins omställning och stödja regeringen i att stärka konkurrenskraften för företag i Sverige genom att aktivt främja koordinering av offentliga och privata aktörer som deltar i samhällsomvandlingen som följer av större industrietableringar och expansion av befintliga verksamheter (dir. 2024:57).

Regeringen beslutade i juni 2025 ett tilläggsdirektiv till kommittén som innebär att accelerationskontoret ska analysera vilka incitament kommuner har att attrahera och ta emot stora företagsetableringar och företagsexpansioner som är viktiga för svensk ekonomi, konkurrenskraft och klimatomställning (dir. 2025:58). Kommittén ska också ta ställning till om det finns behov av, samt i så fall lämna förslag på hur staten kan

Prop. 2025/26:158 underlätta för kommuner att växa och bidra till regional utveckling, t.ex. genom hur kreditgarantimodellen kan användas för att stötta samhälls-utvecklande insatser för kommuner. Uppdraget enligt tilläggsdirektivet ska redovisas i ett delbetänkande senast i maj 2026. Uppdraget ska enligt de ursprungliga direktiven slutredovisas senast i december 2026.

8.6 Stärkt konkurrenskraft för företag i landsbygderna

8.6.1 Bättre möjligheter för företag i landsbygderna genom den digitala omställningen

Regeringens bedömning

Den digitala omställningen bidrar till bättre möjligheter för företag att verka i landsbygderna. Satsningar för att öka digital mognad inklusive nyttjandet av digitalisering och annan ny teknik i småföretag i landsbygderna visar goda resultat. Erfarenheter från insatserna bör tas tillvara.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt en fördjupning av Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet från 2023, som endast finns tillgänglig digitalt, har företag i landsbygder sammantaget en lägre grad av digitalisering än företag i övriga kommuntyper. Digitala lösningar värderas inte som en möjlig tillväxtåtgärd av företag i landsbygder. Enligt Tillväxtverkets fördjupning borde digitalisering vara en möjlighet och det är positivt att fler företag än tidigare tillmäter digitalisering en större betydelse, inte minst i mycket glesa landsbygdskommuner och tätortsnära landsbygdskommuner. Tillväxtverket anser att digitalisering är en viktig tillväxtåtgärd för företag i landsbygder, vilket regeringen instämmer i.

Tillväxtverket avslutade i mars 2025 genomförandet av tre delåtgärder som har finansierats av landsbygdsprogrammet med syfte att under perioden 2021–2025 öka den digitala mognaden hos små företag i landsbygder (LI2025/00915). Erfarenheterna från satsningarna tas om hand i regeringens fortsatta arbete.

Inom ramen för Sveriges genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) har ett kompetenscentrum för digitalisering inrättats. Därtill har GJP finansierat uppstarten av en databas för att samla in och syntetisera data från jordbruket vilket kan vara basen för ett flertal användningsområden i syfte att utveckla jordbruket (N2021/01508 m.fl.).

Åtgärder

Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030 och uppdrag för genomförandet av strategin

Regeringen beslutade i maj 2025 Sveriges digitaliseringsstrategi 2025–2030 (Fi2025/01181). Digitaliseringsstrategin syftar till att ange en

tydlig inriktning för digitaliseringspolitiken genom att identifiera utmaningar och ange målsättningar inom ett antal strategiskt viktiga områden. Strategin ska även underlätta för alla berörda aktörer att enskilt eller tillsammans arbeta för att uppnå gemensamma målsättningar och bidra till den digitala omställningen samt möjligheterna att leva, bo och verka i hela landet, samtidigt som Sveriges säkerhet ska säkerställas. Strategin omfattar fem områden med fokus på digital kompetens, digitalisering av näringslivet, digitalisering av den offentliga förvaltningen, digitalisering av välfärden och konnektivitet.

Frågor som rör AI, säkerhet och tillgång till data behandlas i strategin där det är relevant inom de fem strategiska områdena. Ny teknik och smarta AI-lösningar kan inte bara stärka konkurrenskraften, utan även förbättra sjukvården, till och med rädda liv. Effektiv datadelning placerar medborgaren – inte myndigheterna – i centrum. Väl utbyggd och säker konnektivitet gör det enklare att bo och arbeta, oavsett var i Sverige en person bor. Fokus för digitaliseringsstrategin är att förenkla för människor i vardagen. Strategin handlar t.ex. om vad som är bäst för medborgaren som behöver använda digitala tjänster, för näringsidkaren som är i kontakt med myndigheterna, för patienten som söker vård, eller för mottagaren av hemtjänst. Myndigheten för digital förvaltning och Post- och telestyrelsen har fått i uppdrag att stödja genomförandet av strategin (Fi2025/01188).

8.6.2 Förbättrade förutsättningar för kapitalförsörjning i landsbygderna

Regeringens bedömning

Det är viktigt att insatser för att främja företagande och entreprenörskap utformas så att de kan inkludera bl.a. små företag i landsbygderna. Tillgång till kapital är en förutsättning för att starta, driva och utveckla företag i hela landet. Regeringens beslut om en regionalstödslista som omfattar fler landsbygdsområden bör innebära förbättrade möjligheter till att leva, bo och verka i alla delar av landet.

Skälen för regeringens bedömning

Enligt en fördjupning av Tillväxtverkets undersökning Företagens villkor och verklighet 2023, som endast finns tillgänglig digitalt, upplevs inte tillgång till kapital som ett större tillväxthinder av de flesta företag i landet. Skillnader mellan olika delar av landet är små om man bortser från företagen i mycket gleasa landsbygdskommuner som upplever tillgången till lån och krediter som ett större tillväxthinder än företag i andra kommuntyper. Förutom i mycket gleasa landsbygdskommuner pekar också utvecklingen vad gäller lån och krediter mot en förbättring.

För många företag är tillgång till finansiellt kapital en förutsättning för såväl start och utveckling som hållbar tillväxt. Den främsta källan för tillförsel av externt kapital till företag är via banklån, där huvuddelen av företagens lånebehov tillgodoses av den privata marknaden. Tillgång till lån och krediter upplevs som ett större tillväxthinder i företag i mycket gleasa landsbygdskommuner än i andra kommuntyper. För att få lån krävs

säkerheter, vilket t.ex. små nystartade företag med tillväxtambitioner ofta saknar. Då krävs andra former av kapitaltillförsel, t.ex. riskkapital (ägarkapital). De företag som erhåller riskkapitalinvesteringar är ofta tillväxtorienterade företag som har potential att bidra relativt starkt till utvecklingen i näringslivet. Regeringen anser att Sverige har en i ett internationellt perspektiv mycket välfungerande marknad för företagsfinansiering. Det är regeringens uppfattning att det privata kredit- och riskkapitalet ska utgöra fundamentet för företagens kapitalanskaffning. Inom vissa segment kvarstår dock utmaningar för finansiering av investeringar.

Åtgärder

Fler områden ingår i Sveriges regionalstödskarta

Regeringen beslutade i maj 2024 en ändring av förordningen (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd som innebär att fler landsbygdsområden tillkom i Sveriges regionalstödskarta för 2022–2027 (SFS 2024:303). Genom regionalstödskartan kan t.ex. berörda regioner och Tillväxtverket bevilja regionalt investeringsstöd till företag för verksamheter som bedöms få betydelse för näringslivets utveckling. Även stödnivåer och stödbelopp för vissa andra stöd inom Europeiska kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (allmänna gruppundantagsförordningen, GBER) kan påverkas av regionalstödskartan. Ändringen trädde i kraft i juli 2024. Det är viktigt att främja hållbar regional utveckling och näringslivsutveckling i hela landet. En regionalstödskarta som omfattar fler landsbygdsområden innebär förbättrade möjligheter till att leva, bo och verka i alla delar av landet. Kommissionen godkände Sveriges regionalstödskarta 2022–2027 i december 2021 och godkände våren 2024 regeringens förslag om en ändring av regionalstödskartan som innebär att fler områden omfattas (SA. 112034).

8.6.3 Förbättrade möjligheter till forskning och innovation i landsbygderna

Regeringens bedömning

Det är angeläget med en god innovationsförmåga för såväl individer som företag, organisationer och den offentliga sektorn i hela landet. Små och medelstora företag i landsbygder visar god innovationsförmåga.

Det är viktigt att insatser för att främja innovationer utformas så att de även kan inkludera små företag i Sveriges landsbygder. Insatser presenterade i bl.a. propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60), samt insatser finansierade inom den regionala utvecklingspolitiken, Europeiska regionala utvecklingsfonden och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling, bidrar till att främja forskning och innovation i företag och andra verksamheter i landsbygderna, särskilt inom bioekonomi, livsmedel

och andra branscher som är vanliga i landsbygderna. Regeringens satsningar inom Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 bidrar till kunskapsutveckling och innovationer i landsbygderna.

Prop. 2025/26:158

Skälen för regeringens bedömning

Innovation kan leda till betydelsefulla förändringar som transformerar samhället och samhällsekonomin. Innovation ändrar, effektiviserar och påverkar befintliga ekonomiska, miljömässiga och sociala villkor och driver på strukturomvandling och samhällsutveckling. För att möta de omställningsbehov som finns är det viktigt att anlägga ett brett perspektiv på innovation och inkludera flera delar av samhället. Innovation sker i processer där kunskap nyttiggörs för att lösa problem och där kunskapen utvecklas successivt i samarbete mellan olika aktörer.

Med innovationssystem avser regeringen de kombinationer av aktörer och funktioner i samhället som skapar förutsättningar för att nya lösningar utvecklas och implementeras. Det nationella innovationssystemet behöver stärkas såväl i glesa som i täta miljöer. För att stärka nationella innovationssystem har regionala innovationssystem en central roll. Ett väl utvecklat innovationssystem innefattar ett nära samarbete mellan lärosäten, forskningsinfrastrukturer, forsknings- och innovationsfinansiärer, näringsliv, det civila samhällets organisationer, riskkapital, inkubatorer, science parks, forskningsinstitut samt övrig offentlig sektor.

För att utveckla innovationer kan det behövas samverkan mellan flera olika aktörer med olika perspektiv. Denna samverkan kan leda till bl.a. utvecklad kompetens, förbättrad effektivitet, kreativitet och stärkt innovationsförmåga. Det kan handla om samverkan mellan små, medelstora och stora företag inom eller mellan branscher och kluster. Det kan också handla om samverkan mellan flera typer av aktörer i samhället, bl.a. företag, det civila samhällets organisationer, forskningsinstitut, universitet och högskolor samt andra offentliga aktörer. För universitet och högskolor utgör samverkan med det omgivande samhället en viktig del av såväl forskning som utbildning. Även andra aktörer i utbildningssystemet bidrar till att stärka innovationssystemen och kan därmed vara relevanta samarbetspartner.

Företag och andra verksamheter i landsbygderna kan ha särskilda nackdelar att överbrygga beträffande innovationer till följd av bl.a. gleshet och begränsad tillgång till lärosäten, forskningsinfrastrukturer, forsknings- och innovationsfinansiärer, riskkapital, inkubatorer och science parks samt marknader.

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) framgår att Sverige är ett befolkningsmässigt litet land och därtill avlångt, vilket tillsammans med t.ex. olika behov hos näringsliv och offentlig sektor i olika delar av landet gör att utbildning och forskning behöver finnas spridd över landet. Samtidigt behöver det finnas koncentrerade forskningsmiljöer där forskningen inom ett område kan utvecklas av och med de bäst lämpade inom det området. De strukturella förutsättningarna och kapaciteten för utveckling och genomförande av innovationer skiljer sig åt mellan olika delar av landet. Därför behöver insatser kunna anpassas till olika förutsättningar. I utvecklingen av det

Prop. 2025/26:158 nationella forsknings- och innovationssystemet, i såväl glesa som täta miljöer, är regionerna viktiga aktörer. När nationella och regionala prioriteringar sammanlänkas med europeiska prioriteringar kan positiva synergier uppstå. Insatser i regeringens forsknings- och innovationsproposition bidrar till att främja forskning och innovation även i företag i landsbygder, särskilt inom områdena bioekonomi, livsmedel och inom andra branscher som är vanliga i landsbygder.

RISE Research Institutes of Sweden AB är ett statligt ägt bolag som bl.a. stärker näringslivets konkurrenskraft och förnyelse samt främjar offentlig sektors förnyelse och förmåga att bidra till lösningar på samhällets utmaningar tillsammans med näringslivet. Bolaget driver fler än 130 avancerade test- och demonstrationsmiljöer för industrialisering och uppskalning i hela landet för att framtidssäkra teknologier, varor och tjänster. Dessa anläggningar bidrar till ökad kommersialisering och nyttiggörande av forskningsresultat och är viktiga för att attrahera utländska investeringar. Anläggningar och kompetens utgör även en viktig resurs för Försvarmakten och Nato.

Åtgärder

Processtöd till regionernas arbete med strategier för smart specialisering

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2023 Tillväxtverket i uppdrag att bistå regionerna och Gotlands kommun med processtöd i arbetet med smart specialisering. Det regionala innovationsarbetet utgår ifrån regionernas innovationsstrategier, strategier för smart specialisering eller motsvarande strategier, se prop. 2024/25:60. Flertalet regioner har på eget initiativ och utifrån Tillväxtverkets uppdrag att stödja deras arbete med smart specialisering tagit fram regionala strategier för smart specialisering. Syftet med arbetssättet smart specialisering är att med utgångspunkt i en grundläggande analys och dialog stärka företags konkurrenskraft genom att regioner i samverkan med andra aktörer identifierar och prioriterar områden med potential för hållbar regional utveckling. Ett område kan vara en viss teknologi eller en del av en sektor, eller att lösa en samhällsutmaning. Det handlar både om att utveckla redan starka områden och att hitta och utveckla nya områden. Smart specialisering kan således bidra till såväl spets som breddning inom näringslivet inklusive utveckling i gles- och landsbygd.

Jordbrukets kunskaps- och innovationssystem

Inom den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) är ett väl fungerande kunskaps- och innovationssystem inom jordbruket (Agricultural Knowledge and Innovation Systems, AKIS) en central del. AKIS omfattar olika nätverk och system av aktörer som arbetar med att främja kunskap och innovation inom lantbruket. Inom Sveriges strategiska plan för GJP 2023–2027 finns därtill stöd för kompetensutveckling, utvecklingsprojekt och innovationsstödet Europeiska Innovationspartnerskapet (EIP-Agri) som alla stärker systemet. Syftet med EIP-stödet är att få fram nya innovativa lösningar på gemensamma utmaningar genom att skapa bättre kopplingar mellan forskningsresultat, ny teknik och praktiskt arbete inom

jordbruk, trädgårds- och rennärning. Med full finansiering från stödet kan innovatörer utveckla sina idéer och hitta lösningar på utmaningar. Prop. 2025/26:158

Sveriges strategiska plan omfattar även stöd till investeringar i jordbruket, däribland i ny teknik, som kan bidra till att genomföra innovationer i jordbruksföretagen. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till nationell medfinansiering till den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 23, bet. 2022/23: MJU2, rskr. 2022/23:87). För 2023–2027 avsattes 2 377 miljoner kronor i den strategiska planen för genomförandet av AKIS, varav 525 miljoner kronor för stöd till innovation inom EIP-Agri (N2021/03087).

Nytt forsknings- och innovationsprogram med fokus på cirkulär bioekonomi samt en forskarskola om bioekonomi

I propositionen Forskning och innovation för framtid, nyfikenhet och nytta (prop. 2024/25:60) framgår att regeringen inom ramen för anslagsökningen för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) medel för forskning och utveckling avser att avsätta 25 miljoner kronor 2025, 35 miljoner kronor 2026, 60 miljoner kronor 2027 och 83 miljoner kronor 2028 för ett nytt forsknings- och innovationsprogram med fokus på cirkulär bioekonomi inklusive skog. Inom ramen för forskningsrådets anslagsökning för forskning avser regeringen även avsätta 15 miljoner kronor 2026, 20 miljoner kronor 2027 och 27 miljoner kronor 2028 för en forskarskola om bioekonomi. Riksdagens beslut om dessa medel beskrivs i avsnitt 6.2.2.

Genom ett uppdrag till Formas att stödja forskning och innovation inom områdena bioekonomi, livsmedel samt landsbygder och regional utveckling (LI2025/00550) beslutade regeringen att 25 miljoner kronor av de nämnda medlen ska användas under 2025 till ett nytt forsknings- och innovationsprogram med fokus på cirkulär ekonomi inklusive skog. Regeringen beslutade i Formas regleringsbrev för budgetåret 2026 att 35 miljoner kronor ska användas för forsknings- och innovationsprogrammet om cirkulär bioekonomi och 15 miljoner kronor för att inrätta en forskarskola om bioekonomi.

8.6.4 Stärkta exportmöjligheter för företag i landsbygderna

Regeringens bedömning

Exporten är avgörande för Sveriges tillväxt, sysselsättning och innovationskraft. Svenska företags förmåga att konkurrera internationellt och ta till vara affärsmöjligheter inom bl.a. den gröna och digitala omställningen bör stärkas. Företag verksamma i landsbygderna kan spela en roll för Sveriges internationella konkurrenskraft och export.

Genom strategin för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft skapas bättre förutsättningar för svenska

Skälen för regeringens bedömning

Regeringen ser export som avgörande för Sveriges tillväxt, sysselsättning och innovationskraft och vill därför stärka svenska företags förmåga att konkurrera internationellt och ta till vara på affärsmöjligheter inom bl.a. den gröna och digitala omställningen.

Regeringens strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758) syftar till att stärka exportmöjligheterna för hela näringslivet inklusive företag i landsbygderna. Strategin riktar sig till myndigheter och andra statligt finansierade främjandeaktörer, näringslivet, branschorganisationer, regioner och kommuner samt universitet och högskolor. Genom att dessa aktörer ofta har t.ex. digital och grön omställning samt kompetensförsörjning i fokus, kan det skapas bättre förutsättningar för bl.a. små och medelstora företag i landsbygder att nå internationella marknader.

Åtgärder

Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft

I november 2023 beslutade regeringen en strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft (UD2023/01758). Strategin ska under kommande år bidra till att uppnå de av riksdagen beslutade målen för näringspolitik, utrikeshandel och export- och investeringsfrämjande. Därmed tar regeringen ett nytt och samlat helhetsgrepp för att utveckla och genomföra ett mer proaktivt handels- och investeringsfrämjande och för att uppnå bättre samstämmighet, effektivitet, långsiktighet och förutsägbarhet i arbetet. Genom strategin vill regeringen ge de svenska företagen bästa möjliga förutsättningar att hantera nya utmaningar, att kunna växa nationellt och konkurrera internationellt, inte minst för att ta vara på den affärspotential som finns i bl.a. den gröna och digitala omställningen och på tillväxtmarknader. Utrikeshandelsstrategin innehåller åtgärder för att upprätthålla Sveriges ställning som ett ledande innovationsland med ett konkurrenskraftigt investeringsklimat och med fortsatt stark attraktionskraft.

8.6.5 Förbättrade förutsättningar för entreprenörskap och kvinnors företagande

Regeringens bedömning

Förutsättningarna för kvinnor att driva och utveckla företag i landsbygderna förbättras. Regeringens arbete för att stärka kvinnors ställning som företagare bidrar till ökade investeringar i svenska företag och stärker Sveriges konkurrenskraft. Arbetet kan även ha positiv påverkan på den ekonomiska jämställdheten samt landsbygders utveckling.

För att driva innovation är entreprenörskap viktigt. Med entreprenörskap avses aktörer som driver på ekonomisk förändring och omvandlar kunskap till bl.a. innovationer och samhällsnytta genom att använda resurser på ett nytt eller mer effektivt sätt, t.ex. genom att utveckla nya hållbara affärsmodeller. Att främja entreprenörskap är att förbättra dessa aktörers handlingsutrymme. Det är av särskild vikt att ta till vara socialt företagande inklusive sociala innovationer som en viktig resurs.

Det är viktigt att ha ett territoriellt perspektiv på innovations- och näringsfrämjande insatser där kontakter och nätverkande är centralt för att starta nya företag och utveckla företag. Enskilda entreprenörer är ofta starkt kopplade till de miljöer de bor och verkar i. Samtidigt är nätverk viktigt för entreprenörskap och för att öka spridningen av innovationer. För detta är bl.a. digital och fysisk tillgänglighet viktigt. En god kapitalförsörjning är betydelsefullt för näringslivsutveckling i hela landet.

En mångfald av företagare med olika bakgrunder och företag inom en bredd av branscher bidrar till innovationer och att näringslivet förnyas. Det är betydelsefullt att insatser för entreprenörskap och företagande samt innovation och förnyelse bidrar till att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män i hela landet.

Åtgärder

Sammanställning av åtgärder för kvinnors företagande

Regeringen gav i mars 2023 Tillväxtverket i uppdrag att ta fram en sammanställning om statliga åtgärder kopplat till kvinnors företagande (KN2023/02624). Sammanställningen skulle innehålla en beskrivning av de åtgärder som har vidtagits sedan 2006 och en bedömning av de resultat som åtgärderna har uppnått. Tillväxtverket skulle också göra en bedömning av vilka typer av åtgärder som bäst främjar att kvinnors företagande ökar. Tillväxtverket redovisade i november 2023 uppdraget i rapporten Uppdrag om kvinnors företagande (KN2023/04323). Den visade på viktiga utvecklingsområden som sedan varit vägledande för regeringen i det fortsatta arbetet med att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande.

Förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande och ägande

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till näringslivsutveckling (prop. 2022/23:1 utg.omr. 24, bet. 2022/23:NU1, rskr. 2022/23:99).

Inom ramen för dessa medel gav regeringen i juli 2023 Tillväxtverket i uppdrag att genomföra insatser om 3 miljoner kronor som syftar till att förbättra förutsättningarna för kvinnors företagande och ägande (KN2023/03722). Tillväxtverket redovisade i april 2024 uppdraget i rapporten Uppdrag om kvinnors företagande och ägande (KN2024/00918).

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för näringslivsutveckling (prop. 2023/24:1 utg.omr. 24, bet. 2023/24:NU2, rskr. 2023/24:109). Medel beräknades även för 2025 och 2026.

Av dessa medel gav regeringen i mars 2024 Tillväxtverket i uppdrag att fördela 8 miljoner kronor per år 2024–2026 för att främja kvinnors företagande genom insatser som rör upphandlingsfrågor, finansieringsfrågor, statistik och insatser riktade till att främja ungas entreprenörskap (KN2024/00614). Uppdraget ska redovisas senast i februari 2027.

8.7 Bättre förutsättningar för landsbygdsföretags
 försörjningsberedskap och motståndskraft

8.7.1 **Motståndskraftiga företag bidrar till mer robusta
 landsbygder**

Regeringens bedömning

Företagens förmåga att upprätthålla drift och leveranser även under tider av kris och höjd beredskap är viktig och bidrar till mer robusta landsbygder. För att klara detta krävs en bredd av insatser samt att offentliga och privata aktörer samverkar.

Skälen för regeringens bedömning

Sverige befinner sig i en allvarstid. Snabba och oförutsägbara händelseförlopp skapar oro. Detta allvarliga säkerhetsläge behöver mötas med en kraftig upprustning av Sveriges totalförsvar. För att försörjningen av varor och tjänster ska kunna fungera även under mycket stora påfrestningar krävs, förutom en ändamålsenlig beredskapslagring, också nationell samordning, privat-offentlig samverkan och förutsättningar för produktionsomställning och inte minst en tydlig struktur för försörjningsberedskapen.

Åtgärder

En ny beredskapssektor för industri, byggande och handel

Regeringen beslutade i juni 2025 att etablera en ny beredskapssektor för industri, byggande och handel, vilket bl.a. har betydelse för företag och andra verksamheter i landsbygderna (Fö2025/01055). Sedan den 22 juli 2025 är Tillväxtverket sektorsansvarig myndighet och Sveriges geologiska undersökning och Boverket beredskapsmyndigheter inom den nya sektorn.

För att kunna stärka såväl totalförsvarets förmåga som en robust samhällsekonomi är industri, byggande och handel centrala delar. Förmågan att upprätthålla industriell verksamhet under tider av kris eller höjd beredskap och ytterst krig är viktig. Sverige är en stark industrination. Många produkter är insatsvaror, vilket är en stor anledning till att den nya sektorn behövs. Det handlar om komplexa och många gånger globala

värdekedjor och det är viktigt att minimera sårbarheterna i dessa. Det handlar också om att hantera störda leveranskedjor och minska strategiska beroenden. Ytterst handlar det om nödvändig försörjning av kritiska varor och tjänster för totalförsvarets behov, förmågan att upprätthålla den industriella verksamheten och att stärka förmågan att upprätthålla bygg- och anläggningsverksamhet.

Näringslivsrådet för totalförvar och krisberedskap

Regeringen beslutade i januari 2023 att inrätta Näringslivsrådet för totalförvar och krisberedskap, vilket bl.a. har betydelse för företag och andra verksamheter i landsbygderna (Fö2023/00119). Rådet syftar till att öka kunskapen och förståelsen för de förutsättningar och utmaningar som gäller för näringslivet, arbetstagarorganisationer och staten. Det är ett tvärssektoriellt forum där regeringen, näringslivet och arbetstagarorganisationer samverkar för att stärka Sveriges totalförvar och krisberedskap genom bl.a. informationsutbyte och strategisk rådgivning kring frågor som är av gemensam vikt för dessa parter. Rådet består av representanter från näringslivet, arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer samt staten. Regeringen representeras av ministern för civilt förvar, försvarsministern, energi- och näringsministern samt landsbygdsministern.

Näringslivsrådet är ett viktigt verktyg för att stärka Sveriges totalförvar och krisberedskap genom att främja samarbete mellan den offentliga och privata sektorn. Genom att involvera näringslivet kan Sverige bättre förbereda sig för att hantera både fredstida kriser och eventuella konflikter. Exempel på områden som behandlas är försörjningsberedskap, cybersäkerhet, krisplanering och hantering, hemberedskap samt privat-offentlig samverkan.

8.8 Energi, klimat och miljö för en hållbar utveckling i hela landet

8.8.1 Säkert, hållbart och effektivt energisystem

Regeringens bedömning

Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på tillgång till fossilfri energi till konkurrenskraftiga priser i hela landet, inklusive landsbygderna. För att nå klimatmålen behöver Sverige ersätta de fossila bränslena med fossilfria. För att möjliggöra större företags-etableringar och företagsexpansioner måste elsystemet kunna möta den ökade efterfrågan på el.

För att uppnå en bättre balans mellan elproduktion och elanvändning i alla delar av Sverige samt en hög och stabil överföringsförmåga behöver flexibiliteten i produktion, användning och lagring bli bättre och utvecklingen av elanvändning, elproduktion och elnät gå i takt tidsmässigt och geografiskt.

Energigemenskaper och energidelning kan ha en roll i samhället genom att främja lokal produktion och användning av energi och

därmed främja landsbygdsutveckling. Kärnkraftens och vattenkraftens förmågor är centrala för elsystemet och skapar nyttor för elsystemet och för elförsörjningen på regional och nationell nivå. Vidare är vattenkraften ofta viktig för elförsörjningen på lokal nivå, central för elberedskapen och är på vissa ställen en viktig del av kulturmiljön.

Skälen för regeringens bedömning

Sverige behöver en kraftfull utbyggnad av ny fossilfri elproduktion och regeringen vill ge goda förutsättningar för alla fossilfria energislag. En långtgående elektrifiering av industrin och transportsektorn är nödvändig för att fasa ut den nuvarande användningen av fossila bränslen. Ny kärnkraft behövs för att tillgodose framtidens elbehov och för att öka leveranssäkerheten i elsystemet.

Vindkraften kan på kort sikt stå för majoriteten av tillkommande elproduktion, förutsatt att vindkraften bidrar alltmer med förmågor för ett leveranssäkert elsystem. Regeringen arbetar med att ta fram ett vindkraftspaket som ska stärka acceptansen för vindkraft genom större lokal nytta och bidra till en effektiv utbyggnad av landbaserad och kustnära vindkraft. Det första steget är att inrätta en ersättning till kommuner med vindkraft, baserat på fastighetsskatten för vindkraftsanläggningar. Därutöver arbetar regeringen med flera förslag för att kompensera närboende och närsamhälle.

Energiproduktionen i landsbygderna är viktig för Sveriges omställning från fossila till förnybara energisystem. Landsbygdskommuner har goda förutsättningar att producera sol-, vind- och vattenkraft. Småskalig fossilfri energi kan också skapa affärsmöjligheter och nya arbetstillfällen i landsbygderna.

På flera platser i Sverige kan elsystemet inte möta den lokala efterfrågan på ytterligare elanslutning, vilket bl.a. hindrar stora företagsetableringar och företagsexpansioner. Det försämrar möjligheten att attrahera ytterligare svenska och utländska investeringar. Det finns även platser där elsystemet är särskilt utsatt eftersom tillgången till närliggande elproduktion är begränsad i förhållande till den lokala efterfrågan.

Genom att öka möjligheterna att producera och använda el på plats eller lokalt i närområdet kan förluster minimeras och användningen av förnybara energikällor öka. Energigemenskaper och energidelning skulle kunna stärka energisystemets resiliens och robusthet. En energigemenskap är en sammanslutning av medlemmar som producerar, konsumerar, lagrar eller säljer energi inom gemenskapen. Statens energimyndighet har under 2025 genomfört en riktad satsning mot energigemenskaper. Dessutom bedriver myndigheten ett gemensamt utvecklingsarbete och lärande i syfte att underlätta en bredare implementering av energigemenskaper. Myndigheten utforskar också förutsättningar och hinder för olika konkreta fall av energigemenskaper och energidelning med målet att ta fram ny kunskap och förbättrade metoder och modeller som möjliggör bildandet av energigemenskaper och energidelning.

Även om de flesta större vattenkraftverken ligger i norra Sverige och den småskaliga vattenkraften dominerar i södra Sverige, finns vattenkraftens förmågor i någon mån tillgängliga i alla landsdelar. Det är viktigt att alla offentliga aktörer, från nationell till lokal nivå, har kunskap om

vilka förmågor de har tillgång till och hur de ska värderas och planerar för hur dessa kan och behöver nyttjas i krissituationer. Enligt propositionen Energipolitikens långsiktiga inriktning (prop. 2023/24:105) bör energiplaneringen utvecklas på lokal, regional och nationell nivå genom att öka förståelsen och kunskapen hos olika aktörer om energisystemets utveckling och behov.

Den svenska vattenkraften är inte bara basen i elproduktionen utan också en förutsättning för levande landsbygder, stärkt lantbruk, företagande och beredskap. Vattenkraftens unika förmågor behöver tas till vara i så stor utsträckning som möjligt, med hänsyn tagen till natur- och kulturmiljöintressen. Dess regler- och produktionsförmågor behöver bevaras och utvecklas.

Bygdemedel är för vattenkraftens del medel som kan sökas ur en särskild fond för områden som påverkats av utbyggnaden av vattenkraft. Medlen ska i första hand gå till reparationer av skador som uppkommit på grund av vattenregleringen. Utöver detta går det även att söka bygdemedel för investeringar som är till allmän nytta i bygden och därmed till landsbygdsutveckling. Bygdemedel kan sökas för bl.a. reparation och upprustning av bygdegårdar, inköp av fast utrustning, förbättring av idrottsanläggningar samt markering och upprustning av stigar och leder.

Åtgärder

Statligt stöd för investeringar i ny kärnkraft

Ny kärnkraft behövs för att tillgodose framtidens elbehov och för att öka leveranssäkerheten i elsystemet, vilket har betydelse för landsbygdsutveckling. Regeringen har inlett ett kärnkraftsprogram som innehåller flertalet initiativ och åtgärder för att möjliggöra ny kärnkraft i Sverige. Programmet syftar till att etablera de långsiktiga förutsättningar som krävs för etablering och drift av ny kärnkraft i Sverige. Regeringen ser därtill skäl att stärka förutsättningarna för investeringar i ny kärnkraft genom finansiering och riskdelning för de allra första projekten. Enligt regeringen bör stödet omfatta investeringar motsvarande en installerad elektrisk effekt upp till ca 5 000 MW.

Riksdagen har i maj 2025, i enlighet med regeringens förslag i propositionen Finansiering och riskdelning vid investeringar i ny kärnkraft, beslutat lagen (2025:587) om statligt stöd för investeringar i ny kärnkraft (prop. 2024/25:150, bet. 2024/25:NU20, rskr. 2024/25:217). Lagen trädde i kraft i augusti 2025.

Vidare har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat bemyndiganden om ekonomiska åtaganden som avser finansiering av ny kärnkraft (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:117). Enligt regeringen bör ansökningar motsvarande ungefär hälften av stödets omfattning kunna hanteras under 2026 och avtal om stöd ingås under 2027.

Ersättning till kommuner som inte fick fullt elstöd 2023 för att de klassades som jordbruksfastigheter

Under 2023 införde regeringen ett elstöd för att mildra effekterna av de höga elpriserna (KN2023/01908 m.fl.). Vissa kommuner och regioner

Prop. 2025/26:158 ansågs bedriva jordbruksverksamhet och fick därför reducerat elstöd. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 137 miljoner kronor till ett elstöd (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:118). Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Statens energimyndighet i uppdrag att betala ut riktade statsbidrag till vissa kommuner och regioner för reducerat elstöd. Uppdraget ska vara genomfört senast i juni 2026.

Beredskap för att kunna införa ett högkostnadsskydd för el för hushållen

Regeringen avser att införa ett högkostnadsskydd som ska träda in om månadsmedelvärdet för spotpriset på el överstiger 1,50 kronor per kilowattimme inom ett elprisområde. Motsvarande utformning av stöd ska även ges till hushåll uppvärmda med gas. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 1 miljard kronor till ett energistöd (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:118). Om högkostnadsskyddet för hushållsel och -gas blir aktuellt kan som regeringen ser det ytterligare medel behöva tillföras.

Öka kommunernas incitament att säga ja till ny vindkraft och kompensera de kommuner som redan låtit vindkraft byggas

Regeringen arbetar med att ta fram ett vindkraftspaket som ska förbättra förutsättningarna att bygga ut landbaserad och kustnära vindkraft. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 340 miljoner kronor som kan fördelas till kommuner där det finns vindkraft i syfte att öka kommunernas incitament att kommuner ska säga ja till ny vindkraft och att kompensera de kommuner som redan har låtit vindkraft byggas (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21, bet. 2024/25:NU3, rskr. 2024/25:106). För 2026 beräknades 370 miljoner kronor och för 2027 beräknas 400 miljoner kronor. Statens energimyndighet får använda medlen till statsbidrag i syfte att öka kommunernas incitament att säga ja till ny vindkraft och kompensera de kommuner som redan låtit vindkraft byggas. Ekonomiskt bidrag kan lämnas i enlighet med förordningen (2017:1338) om bidrag till kommuner för att underlätta vindkraftsetableringar. Därutöver behöver även verksamhetsutövarna i ökad utsträckning bidra till att stärka den lokala nyttan för närboende.

Regeringen beslutade i mars 2026 lagrådsremissen Vindkraft i kommuner – intäktsdelning (KN2026/00583). I lagrådsremissen föreslår regeringen en ny lag om intäktsdelning från vindkraftsanläggningar som innebär att närboende ska få rätt till andel av intäkterna – vindkraftsersättning – från nya vindkraftsparker.

Förlängd och utvecklad satsning för energieffektivisering i småhus

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 327 miljoner kronor för insatser för energieffektivisering (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:118). För 2027 och 2028 beräknas 323 miljoner kronor per år.

Enligt regeringen ska 300 miljoner kronor 2026–2028 användas för en förlängd och utvecklad satsning för energieffektivisering i småhus, som tar höjd för informations- och kompetenshöjande insatser. Statens energimyndighet får enligt regleringsbrevet för budgetåret 2026 avsätta

medel för bl.a. ekonomiskt investeringsbidrag för energieffektivisering i småhus. Prop. 2025/26:158

Insatser för ökad långsiktig energiplanerings- och energiberedskapsförmåga på lokal och regional nivå

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Statens energimyndighet i uppdrag att planera för insatser för att främja kommunala och regionala aktörers långsiktiga strategiska förmåga att bidra till ett effektivt och robust energisystem som bidrar till de energipolitiska målen. Insatserna var avsedda att finansiera offentliga aktörer på lokal och regional nivå, som kommuner, regioner, regionala energikontor och aktörer med regionalt utvecklingsansvar i syfte att stärka deras förmåga att arbeta mer effektivt och strategiskt med energiplanering och energiberedskap. Uppdraget redovisades i årsredovisningen för 2025.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Statens energimyndighet ett återrapporteringskrav att redovisa hur medel för energiplanering har använts för att utveckla den nationella, regionala och kommunala energiplaneringen samt vilka resultat som uppnåts. Återrapporteringskravet redovisades i årsredovisningen för 2025.

Främja kommunal energi- och klimatrådgivning

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för bl.a. kommunal energi- och klimatrådgivning (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21, bet. 2024/25:NU3, rskr. 2024/25:106). Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2025 ska Statens energimyndighet anslå 90 miljoner kronor för åtgärder som genomförs i enlighet med förordningen (2016:385) om bidrag till kommunal energi- och klimatrådgivning samt för kompetensutveckling och organisering av den kommunala energirådgivningen och de regionala energikontorens samordning av den kommunala energirådgivningen för 2025.

Energiplanering och investeringsstöd för att förbättra leveranssäkerheten i elsystemet

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 790 miljoner kronor för energiplanering (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21, bet. 2024/25:NU3, rskr. 2024/25:106). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 1 195 miljoner kronor för energiplanering (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:118). För 2027 beräknas 1 920 miljoner kronor och för 2028 beräknas 2 165 miljoner kronor för samma ändamål.

Regeringen beslutade i december 2025 förordningen (2025:1487) om statligt stöd för att förbättra leveranssäkerheten i elsystemet. Förordningen innehåller bestämmelser om att Statens energimyndighet får lämna statligt stöd till företag för vissa åtgärder som syftar till att förbättra leveranssäkerheten i elsystemet. Av ovan nämnda medel uppgår stödet till 100 miljoner kronor 2025, 450 miljoner kronor 2026 och beräknas till 1 150 miljoner kronor 2027 och 1 400 miljoner kronor 2028.

För att skapa likvärdiga och långsiktigt hållbara förutsättningar för samhälle och industri att utvecklas i norra Norrbottens län på samma villkor som i andra delar av Sverige bör infrastruktur i form av ett elnät med hög överföringskapacitet och robusthet byggas. Även om Norrbottens län ur energisynpunkt har ett gynnsamt läge med god tillgång till fossilfri elproduktion saknar den norra delen av länet för närvarande ett transmissionsnät. Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2026 Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag att utvidga transmissionsnätet till norra Norrbottens län i enlighet med den analys som affärsverket redovisade i oktober 2025 i rapporten Utvidga transmissionsnätet i norra Norrbottens län (KN2025/02163). Syftet är att skapa förutsättningar för en samhällsekonomiskt effektiv, internationellt konkurrenskraftig, hållbar och trygg elförsörjning i Sverige. Affärsverket svenska kraftnät ska redovisa teknikval och tidplan för det fortsatta arbetet senast i september 2026.

Bättre förutsättningar för vattenkraftens omprövning

Regeringen beslutade i maj 2025 en ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter (SFS 2025:542) och en ändring i vattenförvaltningsförordningen (2004:660) (SFS 2025:543) samt i juni 2025 en ändring i förordningen (2017:872) om vattendelegationer (SFS 2025:716). Regeringen beslutade vidare i juni 2025 förordningen (2025:782) med instruktion för Affärsverket svenska kraftnät och förordningen (2025:784) med instruktion för Statens energimyndighet. Dessa förordningsändringar och förordningar bidrar sammantaget till att säkerställa att omprövningen av vattenkraften sker mot rätt kravnivå, att det utrymme EU-rätten ger att säkra en fortsatt nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utnyttjas fullt ut och därmed att vattenkraften värnas.

Regeringen gav dessutom i maj 2025 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Affärsverket svenska kraftnät och Statens energimyndighet se över de huvudavrinningsområdesvisa riktvärdena för förlust av medelårsproduktion uttryckta i terawattimmar, de så kallade HARO-värdena, som anges i den nationella planen för moderna miljövillkor (KN2025/01118). Myndigheterna ska även ta fram en vägledning för hur de länsstyrelser som är vattenmyndigheter särskilt ska beakta intresset av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel i arbetet med att bedöma om det finns förutsättningar för att förklara vattenförekomster som kraftigt modifierade samt besluta om mindre stränga krav inom arbetet med kvalitetskrav i vattenförvaltningen. Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät ska redovisa en beskrivning av uppdragets genomförande i respektive myndighets årsredovisning för 2026.

Vattenkraftens nyttor för elsystemet och för elförsörjningen på lokal, regional och nationell nivå

Regeringen gav i augusti 2025 Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät i uppdrag att beskriva och förtydliga på vilket sätt vattenkraften skapar nyttor för elsystemet och för elförsörjningen på lokal,

regional och nationell nivå (KN2025/01564). I ett läge med effektbrist eller störningar i överföringssystem har lokal elproduktion en avhjälpande verkan. I händelse av kris där transmissionsnätet och de regionala elnäten är utslagna kan viss lokal elförsörjning användas vid ö-drift. Med ö-drift menas att inom ett begränsat område producera och distribuera el utan koppling till överliggande elnät. Vissa småskaliga vattenkraftverk skulle då t.ex. kunna bidra till att försörja omkringliggande samhällskritiska funktioner som vatten- och avloppsreningsverk, fiber- och mobilnät, livsmedelsbutiker och den lokala räddningstjänsten. Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät ska mot bakgrund av identifierade och beskrivna nyttor ta fram stödmaterial som kan användas vid strategisk energi- och beredskapsplanering av bl.a. kommuner, regioner och eventuella andra berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå. Uppdraget ska redovisas senast i april 2026.

Prop. 2025/26:158

8.8.2 Klimatomställning och minskad miljöbelastning i hela landet

Regeringens bedömning

Klimat- och miljömålen är och behöver vara väl integrerade över en bredd av politikområden och sektorer, och hänsyn behöver tas till människors och företags möjligheter att leva och verka i hela landet. Detta bidrar till att uppnå en god och långsiktigt hållbar livsmiljö.

Arbetet med att uppfylla nationella, EU-rättsliga och andra internationella åtaganden om att minska miljöbelastningen, begränsa klimatförändringarna och öka resurseffektiviteten behöver fortsätta, liksom arbetet med att bidra till att uppnå miljö kvalitetsmålen. Det gäller även arbetet med att bevara och återställa värdefull natur och värna ekosystemtjänsterna, som har stor betydelse för svensk ekonomi.

Sveriges landsbygder spelar en viktig roll i utvecklingen mot en cirkulär, biobaserad och fossilfri ekonomi. Nyttjande av naturresurserna bör ske hållbart med värnande av biologisk mångfald och öka tillhandahållandet av ekosystemtjänster. Utmaningar och förutsättningar skiljer sig dock åt i olika delar av landet, vilket det behöver tas hänsyn till.

Ett förändrat klimat innebär ökade risker för bl.a. människors liv och hälsa, skador på bebyggelse, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald, störningar i vattenförsörjningen samt ökade kostnader och sårbarheter för näringslivet – särskilt areella näringar. Det är därför viktigt att fortlöpande förbättra arbetet med klimatanpassning i alla berörda sektorer.

Skälen för regeringens bedömning

Klimatpolitiken ska vara ambitiös och effektiv. Regeringens politik på klimatområdet strävar efter att hitta de mest kostnadseffektiva åtgärderna för att uppnå utsläppsminskningar, som samtidigt skapar förutsättningar för näringsliv och landsbygder att utvecklas. En fortsatt snabb klimatomställning, såväl i Sverige och EU som globalt, är avgörande för

Prop. 2025/26:158 att stärka svenska företags konkurrenskraft. Fokus för regeringens klimatpolitik är att skapa förutsättningar för att på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt ta bort de utsläpp som kan tas bort, minska de utsläpp som inte går att ta bort helt och att därutöver skapa stora volymer negativa utsläpp. Åtgärderna för att åstadkomma detta behöver genomföras brett i hela samhället.

Välmående och livskraftiga ekosystem är viktiga för människans livsmiljö och landsbygdsutveckling. De ger förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald, hållbar livsmedelsproduktion, pollinering av växter samt rent yt- och grundvatten. Ekosystemen är också viktiga för att hantera klimatförändringar och de möjliggör uttag av hållbar biomassa som alternativ till fossila produkter, material och energi. Att minska föroreningarna, bevara och återställa värdefull natur och värna ekosystemtjänsterna har stor betydelse för svensk ekonomi. Välfungerande ekosystem kan också ofta användas som verktyg i klimatanpassningsarbetet. Arbetet med att minska föroreningarna, bevara och återställa värdefull natur och ekosystem med dess kulturmiljöer, samt att göra värdefull natur tillgänglig för var och en, behöver fortsätta.

Sveriges havs- och vattenmiljöer ska bevaras och förvaltas för framtida generationer. Havs- och vattenmiljöerna bidrar med en rad ekosystemtjänster som representerar stora ekologiska och ekonomiska värden men också kulturella och sociala värden.

Den utvecklingspotential för näringsverksamheter som baseras på nyttjande av genetisk och biologisk mångfald och ekosystemtjänster, bl.a. natur- och kulturmiljöer, bör tas till vara samtidigt som natur- och kulturvärdena bevaras.

Kusten spelar en avgörande roll för landsbygdsutveckling eftersom den skapar möjligheter till den blå bioekonomin och den blå värdekedjan som baserats på fiske, vattenbruk samt turism och handel, samtidigt som den erbjuder en attraktiv livsmiljö. Havsmiljön är central för detta – den ger ekosystemtjänster som livsmedelsförsörjning, biologisk mångfald och klimatreglering, vilket är grunden för hållbara näringar och livskvalitet. Havs- och vattenanknutna miljökvalitetsmål är centrala, liksom EU:s lagstiftningen på området.

En utveckling mot en mer resurseffektiv och cirkulär ekonomi bidrar till att minska utsläppen av växthusgaser hela vägen till netto noll. Samtidigt stärks företagets konkurrenskraft och trycket på ekosystemen minskar. Omställningen bidrar dessutom till att bevara den biologiska mångfalden och till att minska både föroreningar och exponering för skadliga kemikalier samtidigt som svensk konkurrenskraft stärks och tillgången till kritiska råmaterial säkras.

Skyddade områden behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, livsmiljöer för svenska arter stärks och även för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden och EU-lagstiftning.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar ska bevaras genom formellt skydd, skogsägarnas frivilliga avsättningar och miljöhänsyn vid avverkning. Regeringen ser, i linje med förvaltarskapstanken, aktiva och engagerade mark- och skogsägare som avgörande för att stärka ekosystemen i skog och mark, värna natur och kulturvärden, bidra till förutsättningar för friluftslivet och för att ta till vara skogens avgörande

roll i klimatarbetet, bl.a. som kolsänka och förnybar råvara. Staten har här en viktig roll som en stor skogsägare. Arbetet fortsätter med att genomföra reformen att äganderätten bör stärkas vid formellt skydd av skog genom att frivillighet ska vara en grundläggande utgångspunkt och ett huvudsakligt arbetssätt för myndigheterna. Eventuella undantag ska göras restriktivt när så är befogat.

Förvaltning och skötsel av nationalparker och naturreservat skapar sysselsättning för landsbygdsföretag över hela landet.

Ett stigande hav och förändrat klimat samt mark- och vattenanvändning kan orsaka bl.a. saltvatteninträngning i grundvatten vilket kan leda till problem för dricksvattentillgången och jordbruket. Tillgång till rent vatten är en förutsättning för ett välfungerande samhälle, för människors hälsa, för näringsliv och för naturmiljön. Vatten är en resurs som många olika verksamheter är beroende av och många intressen behöver vägas mot varandra när vatten ska användas som t.ex. dricksvatten och vara mottagare för utsläpp. Förutsättningarna och behovet av åtgärder ser olika ut i olika delar av landet. Regeringen anser att ett lokalt åtgärdsarbete är en viktig del i att öka effektiviteten och takten i åtgärdsarbetet. Utmaningarna är olika i olika delar av landet och därför är regionalt och lokalt kunnande och engagemang en viktig förutsättning för att kunna vidta rätt åtgärder på rätt plats, vilket regeringen framhåller i bl.a. propositionen Ett levande hav – ökat skydd, minskad övergödning och ett hållbart fiske (prop. 2023/24:156) och inom ramen för EU:s vattenresiliensstrategi (COM [2025] 280 final). Även EU:s havspakt belyser betydelsen av att stärka kustsamhällenas betydelse i arbetet mot landbaserade föroreningar och betydelsen av att bygga kustsamhällens motståndskraft i ett förändrat klimat (COM [2025] 281 final).

Klimatanpassning är central för att skydda bl.a. människors liv och hälsa, infrastruktur, naturmiljö och biologisk mångfald samt för att säkra försörjningsberedskap, konkurrenskraft och ekonomisk trygghet. Bygga miljöer i såväl städer och tätorter som i gles- och landsbygder består av en komplex sammanlänkning av sociala, miljömässiga och tekniska strukturer. Det finns behov av klimatanpassning och uppbyggnad av resiliens i dessa miljöer. Det finns stora skillnader i exponering och sårbarhet för climateffekterna såväl geografiskt, som mellan olika åldersgrupper, kön och socioekonomiska grupper, vilket kan öka redan befintliga ojämlikheter, inklusive påverkan på hälsa.

Åtgärder

Ytterligare styrmedel för att bidra till att nå Sveriges klimatåtaganden i EU

Regeringen beslutade i oktober 2024 att ge särskild utredare i uppdrag att föreslå ytterligare styrmedel för att bidra till en utfasning av fossila bränslen och att nå Sveriges klimatåtaganden i EU (dir. 2024:98). Utredaren ska analysera om och i så fall vilka styrmedel som kan utformas för att fasa ut fossila bränslen ur de sektorer som omfattas av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/842 av den 30 maj 2018 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) nr

Prop. 2025/26:158 525/2013 (EU:s ansvarsfördelningsförordning [ESR]) i den takt som krävs för att på ett kostnadseffektivt och samhällsekonomiskt effektivt sätt nå det långsiktiga klimatmålet till 2045 samt de EU-åtaganden som Sverige har på klimatområdet. Syftet med utredningen är att säkerställa dels att åtagandena nås utan att hushåll och näringsliv drabbas av orimligt höga kostnader, dels att utfasningen av fossila bränslen sker på ett säkert och acceptabelt sätt som gör att Sveriges och näringslivets konkurrenskraft kan bibehållas och stärkas och som inte leder till hämmande regelverk eller får skadliga effekter för delar av landet eller samhället. Konsekvenser för landsbygdsutveckling samt näringar som utgör stora transportköpare bör särskilt beskrivas. Utredaren ska redovisa sina förslag senast i maj 2026.

Nationell strategi och plan för biologisk mångfald

I Miljömålsberedningens delbetänkande Miljömålsberedningens förslag om en strategi för hur Sverige ska leva upp till EU:s åtaganden inom biologisk mångfald respektive nettoupptag av växthusgaser från markanvändningssektorn (LULUCF) (SOU 2025:21), som redovisades i februari 2025, lämnas flera förslag på styrmedel och åtgärder som bidrar till Sveriges åtaganden om biologisk mångfald. Förslagen handlar bl.a. om skydd, förvaltning och restaurering av värdefull natur. Det finns förslag om hur Sverige kan bidra till att nå målsättningen om att skydda minst 30 procent av land och vatten till 2030, som är en viktig del i EU:s strategi om biologisk mångfald, EU:s biodiversitetsstrategi (EU:s strategi för biologisk mångfald för 2023 – Ge naturen större plats i våra liv [COM/202/380 final]) och det så kallade Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald inom konventionen om biologisk mångfald (FN:s konvention om biologisk mångfald, beslut CBD/COP/DEC/15/4). Bevarande av den biologiska mångfalden och dess ekosystemtjänster är viktigt för landsbygdsutveckling. Regeringen verkar för att nå de målsättningar som antagits inom EU:s biodiversitetsstrategi och Kunming–Montreal-ramverket för biologisk mångfald inom konventionen om biologisk mångfald.

Regeringen beslutade i februari 2026 En svensk strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (KN2026/00242). Detta är Sveriges National Biodiversity Strategy and Action Plan (NBSAP) och i denna strategi beskrivs regeringens arbete för att bidra till åtagandena i Kunming–Montreal-ramverket. Miljömålsberedningens ovan nämnda delbetänkande är ett av underlagen till strategin.

Nationell plan för naturrestaurering

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869 trädde i kraft i augusti 2024. Regeringen gav i september 2024 Naturvårdsverket i uppdrag att i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten, Skogsstyrelsen, Statens jordbruksverk samt Boverket utarbeta ett förslag till en nationell restaureringsplan (KN2024/01861). Regeringen gav därutöver i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Naturvårdsverket i uppdrag att i samarbete med Statens jordbruksverk kvalitetssäkra och vid behov se över metoden och modellen för framtagande av gynnsam referensareal för hävdade gräsmarker. Naturvårds-

verket har även i uppdrag att i samarbete med Skogsstyrelsen och Sveriges lantbruksuniversitet se över två skogliga vägledningar och föreslå nya referensarealer för flera skogliga livsmiljötyper. Dessa tre uppdrag redovisades i februari 2026 i rapporterna Revidering av vägledningar för skogliga livsmiljötyper i art- och habitatdirektivet (KN2025/00962), Rapportering av gynnsam referensareal för livsmiljötyper i art- och habitatdirektivet (KN2026/00462) samt Förslag till nationell restaureringsplan och författningsändringar till följd av EU-förordning om restaurering av natur (KN2024/0211).

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 787 miljoner kronor till Naturvårdsverkets förvaltningsanslag (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26: MJU1, rskr. 2025/26:128). Cirka 917 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 1 021 miljoner kronor 2028. Riksdagen har vidare, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 408 miljoner kronor till Miljöövervakning m.m. Cirka 425 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 419 miljoner kronor 2028. Riksdagen har dessutom, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 803 miljoner kronor för åtgärder för värdefull natur. Cirka 1 897 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 1 724 miljoner kronor 2028. Därtill har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 389 miljoner kronor till åtgärder för havs- och vattenmiljö. Cirka 1 281 miljoner kronor beräknas för 2027 och ca 1 164 miljoner kronor 2028.

Av de nämnda medlen avsatte regeringen i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåret 2026 totalt 82 miljoner kronor för att genomföra och implementera den nationella restaureringsplanen. Regeringen beräknar att Naturvårdsverket ska få avsätta 108 miljoner kronor 2027 och 123 miljoner kronor 2028.

Dessutom avsatte regeringen i Havs- och vattenmyndighetens regleringsbrev 100 miljoner kronor för budgetåret 2026 för att genomföra och implementera den nationella restaureringsplanen. Regeringen beräknar att Havs och vattenmyndighetens ska få avsätta 100 miljoner kronor 2027 och 2028.

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten samt länsstyrelserna har i sina respektive regleringsbrev för budgetåret 2026 erhållit medel för att förbereda för genomförande av den nationella restaureringsplanen. Planen ska genomföras utan långtgående kostnader eller begränsningar, i synnerhet för svenska företag, än vad som bedöms nödvändigt och den flexibilitet som finns i förordningen ska nyttas till fullo där det är möjligt.

Ersättningsnivåerna inom den gemensamma jordbrukspolitiken som syftar till att förstärka den biologiska mångfalden har höjts

Efter en större översyn av det svenska genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP) 2023–2027 justerade regeringen 2025, i Sveriges strategiska plan för GJP, ersättningsnivåerna för ersättningarna till skyddszoner, våtmarksstötset, betesmarker med särskild skötsel, bete på alvarmark, slåtterängar med särskild skötsel samt den kompletterande ersättningen för svårtillgängliga platser (LI2023/03605 m.fl.). Dessutom höjdes stödnivån i investeringsstödet för minskad ammoniakavgång, stödtaket höjdes i flera miljöinvesteringsstöd och en ny

Prop. 2025/26:158 ersättning för vallodling infördes. Ändringarna förväntas medföra ökat intresse för att vidta åtgärder för miljö och klimat i jordbruket.

Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige

Genom strategin Cirkulär ekonomi – strategi för omställningen i Sverige (M2020/01133) vill regeringen undanröja hinder, stärka konkurrenskraften, öka incitamenten och bidra till långsiktiga förutsättningar för den cirkulära samhällsomställning som redan pågår men som behöver intensifieras ytterligare. Offentlig sektor bestående av staten, regionerna och kommunerna har en viktig roll i omställningen till en cirkulär ekonomi. De offentliga aktörerna kan bidra bl.a. genom offentlig upphandling, samt genom att vara aktiva parter och behovsägare i innovationsprojekt och i samarbeten där utveckling av nya lösningar sker. Företag, liksom berörda branschorganisationer, bidrar i omställningen till en cirkulär ekonomi genom t.ex. nya cirkulära affärsmodeller samt hållbar produktdesign och produktion. Näringslivet har genom både storföretag och små och medelstora företag en viktig roll för användandet och utvecklingen av befintliga och nya innovativa lösningar och teknikutveckling, samt för innovation generellt som möjliggör omställningen till en cirkulär ekonomi med giftfri och fossilfri produktion och konsumtion.

Tillgång till rent vatten är en förutsättning för såväl naturmiljön som ett välfungerande samhälle inklusive näringslivsutveckling och friluftsliv

Stöd via förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt (Lova) är den enskilt viktigaste statliga finansieringen för fysiska åtgärder och lokalt åtgärdsarbete i vattenmiljön. Lova involverar lokala aktörer och medlen används för projekt som förbättrar vattenkvaliteten genom bl.a. åtgärder för minskad tillförsel av näringsämnen och miljögifter till sjöar, vattendrag, kustvatten och hav. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 250 miljoner kronor till arbete mot övergödning, inklusive Lova (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26:MJU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 och 2028 beräknas 250 miljoner kronor.

Regeringen har i Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 avsatt i genomsnitt mer än 1 500 miljoner kronor per år för skötsel och investeringar i åtgärder som syftar till att minska näringsbelastningen från jordbruksmark.

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2024 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att vidareutveckla samordningen av vattenfrågor mellan olika aktörer och förordningar för att underlätta och koordinera åtgärdsarbetet i kust- och avrinningsområden från källa till hav. Myndigheten ska följa upp och utvärdera arbetet samt redovisa uppdraget årligen i december med en slutredovisning i december 2026.

Klimatanpassning inom alla samhällsområden

Klimatanpassning är nödvändig inom alla samhällsområden. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att genomföra Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning (skr. 2023/24:97) och därmed skapa en bra struktur för ett kostnadseffektivt och åtgärdsinriktat arbete. I arbetet med den nationella klimatanpassningsstrategin som riks-

dagen behandlade 2024 (bet. 2023/24:MJU18, rskr. 2023/24:282) kunde regeringen konstatera att det behövs förändrad lagstiftning för att effektivisera den lokala klimatanpassningen och tydliggöra både ansvarsfördelning och finansieringsmodell.

Prop. 2025/26:158

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 507 miljoner kronor till förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor för att skydda samhällsviktig verksamhet och bebyggelse (prop. 2025/26:1 utg.omr. 6, bet. 2025/26:FöU1, rskr. 2025/26:111). För 2027 beräknas 507 miljoner kronor och för 2028 beräknas 507 miljoner kronor.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, numera Myndigheten för civilt försvar, prövar frågor om och betalar ut bidrag till kommuner för sådana åtgärder i enlighet med förordningen (2022:1395) om statsbidrag till kommuner för förebyggande åtgärder mot naturolyckor.

Regeringen beslutade i mars 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och vid behov föreslå ny eller anpassad lagstiftning för att effektiva klimatanpassningsåtgärder ska kunna genomföras (dir. 2024:31). Utredaren lämnade i april 2025 betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51). Betänkande utgör ett viktigt underlag för fortsatt arbete och den nationella klimat- och sårbarhetsanalys som Expertrådet för klimatanpassning tar fram och planerar att publicera under 2026.

Som framgår av Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning är klimatanpassningsfrågor ofta av övergripande karaktär och kräver samarbete över administrativa gränser med ett landskapsperspektiv som inbegriper samspelet mellan städer, tätorter och gles- och landsbygder. Regeringen anser fortsatt att arbetet med klimatanpassning, civilt försvar och krisberedskap bör samordnas för ett robust och framtidssäkert Sverige.

Skydd och åtgärder för värdefull natur

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 130 miljoner kronor för åtgärder för värdefull natur (prop. 2022/23:1 utg.omr. 20, bet. 2022/23:MJU1, rskr. 2022/23:97). Riksdagen har vidare, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 212 miljoner kronor för åtgärder för värdefull natur (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20, bet. 2023/24:MJU1, rskr. 2023/24:104). Riksdagen har dessutom, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 352 miljoner kronor för åtgärder för värdefull natur (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25:MJU1, rskr. 2024/25:119). Därtill har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 1 803 miljoner kronor för åtgärder för värdefull natur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26:MJU1, rskr. 2025/26:128). Cirka 1 897 miljoner kronor beräknas för 2027 och 1 724 miljoner kronor för 2028. Vissa av regeringens åtgärder med anledning av dessa beslut framgår i avsnitt 9.4.2.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 670 miljoner kronor för skydd av värdefull natur (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20, bet. 2023/24:MJU1, rskr. 2023/24:104). Riksdagen har vidare, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 186 miljoner kronor för skydd av värdefull natur (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20,

Prop. 2025/26:158 bet. 2024/25: MJU1, rskr. 2024/25:119). Riksdagen har dessutom, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 186 miljoner kronor för skydd av värdefull natur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26: MJU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 och 2028 beräknas anslaget till ca 786 miljoner kronor respektive ca 786 miljoner kronor.

Åtgärder för att skydda och sköta värdefull natur bidrar till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur.

Utsläpp av koldioxid från dikade torvjordar är omfattande och bidrar till klimatförändringen. Insatser inom åtgärder för värdefull natur om 1 615 miljoner kronor 2023–2026 för att restaurera våtmarker, särskilt hydrologisk restaurering av torvmarker, är av stor vikt för det långsiktiga klimatarbetet men också för biologisk mångfald och minskad övergödning. Arbetet med restaurering av våtmarker behöver effektiviseras och utökas samtidigt som produktion av livsmedel och skogsråvaror inte försvåras. En av åtgärderna för att åstadkomma det är att förenkla lagstiftningen.

8.9 Stärkt kompetensförsörjning med god tillgång till utbildning i hela landet

8.9.1 **Kompetensförsörjning är avgörande för hela Sveriges utveckling**

Regeringens bedömning

En god kompetensförsörjning är avgörande för att hela Sverige ska stå starkt och konkurrenskraftigt inför framtiden. Genom stärkt kompetensförsörjning kan Sverige möjliggöra en effektiv klimatomställning, digital omställning, stärka industrins konkurrenskraft, stärka kvaliteten i skola och vård samt skydda och värna det demokratiska och öppna samhället.

En framstående utbildningsnation bör erbjuda god tillgång till utbildning i hela landet för att stärka kompetensförsörjningen.

För att skapa en god kompetensförsörjning i Sveriges landsbygder är det viktigt att landsbygdernas särskilda förutsättningar, utmaningar och tillgångar beaktas.

Skälen för regeringens bedömning

Kompetensförsörjningen står inför många utmaningar i hela landet, inte minst i många landsbygder. Det handlar bl.a. om demografiska förändringar med en åldrande befolkning samtidigt som det blir allt färre unga i arbetsför ålder. Det är även brist på arbetskraft inom vissa sektorer i hela landet, t.ex. teknik, vård och skola, samtidigt som arbetslösheten i många kommuner är hög. Arbetslösheten är fortsatt hög och det finns problem med matchning på den svenska arbetsmarknaden.

De kommande årens samhällsutveckling samt gröna och digitala omställning kommer att innebära att fler yrkesverksamma behöver

kompetensutveckling. Den pågående omställningen innebär att efterfrågan på arbetskraft med kompetens inom bl.a. digitalisering, automatisering och elektrifiering ökar, inte minst utifrån behoven till följd av att företag etableras och expanderar. Det innebär även att efterfrågan på utbildning bland yrkesverksamma väntas öka och det är därför viktigt att det finns ett relevant, kvalificerat och effektivt utbildningsutbud som kan erbjudas till personer i behov av omställning och fortbildning. När näringslivet i stort ställs om till alltmer kunskapsintensiva näringar riskerar landsbygdernas omställning att försvåras då andelen högutbildade är lägre i de glesa landsbygdskommunerna. Brist på arbetskraft delas med resten av landet, vilket kan göra det svårare att attrahera kompetens till glesare delar av landet.

Fjärrundervisning är interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid (1 kap. 3 § skollagen [2010:800]). Möjligheterna till fjärrundervisning är viktig för att öka tillgången till behöriga lärare i vissa ämnen och i vissa regioner där bristen på lärare är stor.

Distansundervisning är interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid (1 kap. 3 § skollagen). Distansutbildning är viktigt för att t.ex. möjliggöra vidareutbildning och för att studenter ska kunna kombinera arbete och familjeliv med studier på den ort där studenten bor.

Det finns en stor efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkeskompetens samtidigt som det saknas personer med rätt utbildning för att kunna ta de jobb som finns, vilket även gäller i många gles- och landsbygder. För att möta kompetensbehoven behöver därför möjligheten till omställning och vidareutbildning för vuxna i hela landet stärkas ytterligare genom fortsatta satsningar på både yrkesutbildning på gymnasial nivå och eftergymnasial utbildning i yrkeshögskolan.

Lärcentrum är en verksamhet som organiseras av en eller flera kommuner där den studerande erbjuds stöd i sitt lärande från lärare och annan personal samt ges möjlighet att möta andra studerande. Lärcentra är inte minst viktiga i gleset befolkade områden för att främja livslångt lärande och säkerställa tillgång till utbildning, särskilt när avstånden till lärosäten är långa. Regeringen har genomfört löpande satsningar på lärcentra och antalet har ökat och de flesta kommuner uppger att de har lärcentrum.

Åtgärder

Ett mer ändamålsenligt statsbidrag för regionalt yrkesvux

Statsbidraget för regionalt yrkesvux har under ett antal år varit underutnyttjat. Regeringen aviserade därför i budgetpropositionen (prop. 2025/2026:1 utg.omr. 16) en rad förändringar i förordningen (2016:937) om statsbidrag för regional yrkesinriktad vuxenutbildning. Förändringarna innebär bl.a. generell höjning av ersättningsnivåerna, för att bl.a. öka kvaliteten inom utbildningarna och få till fler faktiskt genomförda utbildningar. Regeringen inför också differentierade ersättningsnivåer så att de utbildningar som kostar mer, för att de t.ex. kräver dyrare utrustning eller för att elever är i behov av mer stöd, också kommer att få högre ersättning.

Det finns ett stort behov av att minska kompetensbristen inom vissa sektorer och att stärka omställningsförmågan. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till Statligt stöd till vuxenutbildning (prop. 2023/24:1 utg.omr. 16, bet. 2023/24:UbU1, rskr.2023/24:103). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till Statligt stöd till vuxenutbildning (prop. 2025/26:1 utg.omr. 16, bet. 2025/26:UbU1, rskr. 2025/26:124). Medel beräknas även avsättas för 2027 och för 2028.

Av dessa medel avsatte regeringen, genom beslut om regleringsbrev för Myndigheten för yrkeshögskolan för budgetåret 2024, medel till en pilotverksamhet med en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå med utgångspunkt i den modell som tillämpas för yrkeshögskolan. Satsningen uppgick till 25 miljoner kronor 2024, 100 miljoner kronor 2025, och uppgår till 150 miljoner kronor 2026 samt beräknas till 150 miljoner kronor 2027 och 150 miljoner kronor 2028. Medlen fördelas i enlighet med förordningen (2024:107) om stöd för en nationell yrkesutbildning.

Utbyggnad av yrkeshögskolan

Yrkeshögskolan har en viktig roll när det gäller att möta de stora kompetensbehoven i hela Sverige, möjliggöra omställning och förbättra matchningen på arbetsmarknaden. Det finns en fortsatt stor efterfrågan på yrkeshögskoleutbildning. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 117,5 miljoner kronor till en utbyggnad av yrkeshögskolan (prop. 2025/2026:1 utg.omr. 16, bet 2025/26:UbU1, rskr 2025/26:124). För 2027 beräknas 229,5 miljoner kronor och 372,5 miljoner kronor beräknas årligen från och med 2028. Regeringen tilldelade Myndigheten för yrkeshögskolan medlen genom myndighetens regleringsbrev för budgetåret 2026.

Kartläggning och analys av lärcentrum

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2024 Statens skolverk i uppdrag att kartlägga förekomsten av lärcentrum och motsvarande öppna verksamheter i landet och analysera den verksamhet som bedrivs vid dessa i kommunerna. Statens skolverk redovisade uppdraget i rapporten Kartläggning och analys av lärcentrum (U2025/01193). Av rapporten framgår det att lärcentrum finns över hela landet och kan ge tillgång till utbildning och resurser där människor bor.

Stöd och utveckling av strukturer för validering på regional nivå

Regeringen beslutade i april 2024 att förlänga Tillväxtverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag att stödja och utveckla strukturer för validering på regional nivå till oktober 2026 (N2021/03082, LI2024/00978). Validering innebär att individers kunskaper och kompetenser synliggörs och dokumenteras så att utbildningstid kan förkortas och arbetstagare snabbare kan komma in på arbetsmarknaden. Validering kan därför bidra till att fler personer kan flytta till eller stanna kvar på platser där det finns behov av arbetskraft.

För att göra det mer attraktivt att leva, bo och verka i landsbygder krävs utöver ekonomiska förutsättningar och tillgång till arbete även investeringar och tillgång till bl.a. bostäder, kulturutbud, en god miljö, service, utbildning, trygghet, digital infrastruktur och ett fungerande transportsystem. Ett hållbart samhällsbygge behöver även omfatta mjuka värden som bidrar till gemenskap, sammanhållning och framtidstro. Levande natur- och kulturmiljöer, en omsorgsfull gestaltning av livsmiljön samt en meningsfull vardag är avgörande för attraktionskraft och livskvalitet. Genom att vidta strategiska åtgärder kan inflyttningen till landsbygder öka och utflyttningen minska. Det gör det attraktivt för unga och familjer att stanna kvar eller flytta till landsbygderna. Detta bidrar till en mer balanserad demografi, vilket stärker lokalsamhällena.

Regeringen ser den offentliga och kommersiella servicen som grundläggande för väl fungerande och attraktiva landsbygder. Den statliga och kommunala närvaron med servicefunktioner, som t.ex. socialtjänst, LSS-verksamhet, polis, skola, hälso- och sjukvård samt annan verksamhet, fyller samhällsviktiga funktioner och har stor betydelse för invånarna. I landsbygder med långa avstånd och begränsat utbud är särskilt tillgången till dagligvaruhandel, apotek och drivmedel avgörande för människors vardag. Även för företagandet i landsbygderna är tillgången till offentlig och kommersiell service centralt. Staten har ett ansvar att vara närvarande och erbjuda lättillgänglig service, också i glesa delar av landet. Regeringen arbetar för att förbättra samordningen av statlig verksamhet, förenkla kontakter och öka tillgängligheten till offentliga tjänster. Detta är viktigt för att kunna upprätthålla och stärka lokal närvaro och förbättra förutsättningarna för service i landsbygder. Nedläggningar av skolor, vårdinrättningar och omsorgstjänster för barn och äldre samt brister i tillgängligheten till kommersiell service kan skapa osäkerhet och i förlängningen påverka befolkningsutvecklingen negativt.

Trygghet är en annan central aspekt för landsbygdernas utveckling. Närvaro av polis, räddningstjänst och god krisberedskap är viktiga faktorer för människors upplevda och faktiska trygghet. Ett fungerande civilsamhälle och robust samhällsservice i vardagen är också avgörande för förmågan att hantera störningar och kriser. Beredskapen och förmågan att hantera fredstida kriser, höjd beredskap och ytterst krig ska stärkas. Genom att goda livsvillkor, jobb och försörjning värnas i hela landet kan individers och därigenom samhällets försvarsvilja och motståndskraft stärkas. I ett robust samhälle är det av stor vikt att kommersiell och offentlig service fungerar även under svåra påfrestningar.

Kultur, fritid och tillgång till natur- och kulturmiljöer bidrar till att skapa levande miljöer och ökar möjligheterna till sociala sammanhang. Dessa aspekter har särskilt stor betydelse i landsbygdsområden där utbudet i övrigt kan vara begränsat. Regeringens insatser inom kulturområdet syftar till att öka tillgängligheten och bredda deltagandet, även i områden med långa avstånd och en liten befolkning. Detta i kombination med rege-

ringens insatser för naturmiljöer gör att landsbygderna kan fortsätta att utvecklas som attraktiva livsmiljöer samtidigt som äganderätten värnas.

Transportsystemet är en grundläggande förutsättning för att företag och människor ska kunna leva, bo och verka i landsbygderna. Behoven av gods- och persontransporter ökar för såväl medborgare som näringsliv. Bristande insatser för vägar, järnvägar, bredbandsfiber, mobilnät, kollektivtrafik och annan nödvändig infrastruktur ses som en stor utmaning som hindrar utvecklingen i landsbygderna. I flera decennier har underhållet av vägar och järnvägar nedprioriterats och underhållsskulden har tillåtits växa. Underhållet av det svenska väg- och järnvägsnätet behöver därför prioriteras och stärkas och investeringar i infrastruktur göras där det behövs.

Förutom väl fungerande transportlösningar behövs digitala lösningar och en väl utbyggd digital infrastruktur för att göra landsbygderna mer attraktiva och funktionella för både boende och företag. Åtgärder för att förbättra detta är avgörande och inkluderar såväl statliga insatser som incitament för privata aktörer att investera.

En bredd av insatser från olika aktörer behövs för att forma attraktiva, trygga och sammanlänkade landsbygder och goda livsmiljöer i hela landet. Sammantaget bidrar regeringens insatser inom detta område till att uppfylla landsbygdspolitikens mål.

9.1 Fungerande offentlig service

9.1.1 Tillförlitlig statlig närvaro och service i hela landet

Regeringens bedömning

Staten bör finnas och vara verksam i hela landet. Det är viktigt att myndigheter finns på flera platser i Sverige då statlig närvaro upprätthåller statsförvaltningens legitimitet och förtroende. Det är angeläget att följa statens närvaro och service samt spridningen av de statliga arbetstillfällena i landet.

Vidare behöver den lokala statliga servicen säkras. Lokala servicekontor är en viktig verksamhet för att erbjuda personlig service från statliga myndigheter. Tillgänglighet till service i hela landet bör vara god. Statens servicecenter bör ha statlig service på sikt i samtliga så kallade funktionella analysregioner (FA25).

Skälen för regeringens bedömning

Statlig närvaro innebär att statliga myndigheter, statlig service och arbetsplatser finns tillgängliga i hela landet. Det handlar om tillgång till samhällsservice nära medborgarna och företag samt statliga jobb i hela landet, inte bara i Stockholm. Statlig närvaro och service i hela landet är viktigt för att förenkla för enskilda och öka medborgarnyttan. Statlig närvaro upprätthåller statsförvaltningens legitimitet och förtroende.

Av Riksrevisionen rapport, Etablering av myndigheter utanför Stockholm – små regionala bidrag utan äventyrad effektivitet på lång sikt

(RiR 2023:1) framgår att närvaron av myndigheter är ojämnt fördelade över landet. Över 50 procent av de statligt anställda finns i storstadslänen Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län. Ungefär 60 procent av myndigheterna har sitt huvudkontor i Stockholms län.

När det kommer till statlig service har Statens servicecenter till regeringen redovisat övergripande principer för framtida organisering av servicekontorsnätet (Fi2024/02222). Av denna redovisning framgår att det ska finnas en bred geografisk spridning av servicekontor, en balans i närvaron mellan gles- och landsbygdsområden, storstadsområden och områden där utanförskapet är stort samt tillgång till statlig service i samtliga s.k. funktionella analysregioner (FA-regioner) på sikt.

Tillväxtverket har i april 2025 publicerat en ny FA-regionindelning för perioden 2025–2035, som innebär att det finns 71 FA-regioner (FA25). Detta är en ökning från den tidigare indelningen som omfattade 60 FA-regioner (FA15). En sådan region är en geografisk indelning av Sverige utifrån grupper av kommuner med beaktande av bl.a. geografisk sammankoppling, funktionella samband och pendlingsströmmar. FA-regionerna avser fånga en bild av de svenska arbetsmarknadernas geografiska utsträckning över en period om ca tio år.

Enligt länsstyrelsernas rapportering i juni 2024 har antalet besökskontor hos elva servicegivande myndigheter förändrats marginellt mellan åren 2021 och 2024 (Fi2023/00981). Den största förändringen är att Statens servicecenter har ökat sitt antal kontor. Migrationsverket har under tidsperioden ökat antalet kontor hos Statens servicecenter där myndigheten tillhandahåller service. Polismyndigheten har minskat sitt antal besökskontor.

I betänkandet För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd (SOU 2017:1) föreslog Parlamentariska landsbygdskommittén bl.a. att den lokala serviceverksamhet som då utfördes av Skatteverket, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten skulle ha minst ett kontor i varje FA-region (FA15).

I Riksrevisionens rapport Skynda långsamt – de statliga servicekontoren i ny regi (RiR 2022:28) rekommenderade Riksrevisionen regeringen att överlåta åt Statens servicecenter att bestämma var kontor ska vara lokaliserade för att möjliggöra avvägningar mellan god tillgänglighet, kvalitet och kostnadseffektivitet. Regeringen instämde delvis i Riksrevisionens iakttagelse att modellen innebär utmaningar men pekade även på att viss variation i kostnadseffektivitet är naturlig till följd av geografisk placering (skr. 2022/23:113).

Konstitutionsutskottet har uttalat att inte enbart effektivitets- och kostnadsaspekter bör beaktas vid etableringen av nya servicekontor. Det kan som utskottet ser det t.ex. finnas skäl att etablera servicekontor på vissa orter som är belägna på långt avstånd från statlig service även om det nya kontoret får färre besökare och därmed högre styckkostnader. Enligt utskottet är det viktigt att det görs en politisk bedömning av Statens servicecenters etableringar och att frågan inte helt överlämnas till myndigheten för beslut (bet. 2022/23:KU36).

Rapportering av statlig närvaro och statlig service i länen

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåren 2024 och 2026 länsstyrelserna i uppdrag att redovisa statlig närvaro och service i länen. Uppdragen redovisades i juni 2024 (Fi2024/01388) respektive ska redovisas senast i oktober 2026. Länsstyrelsernas redovisningar 2024 redogör bl.a. för utvecklingen av antal myndigheter och antal arbetsställen i län och kommuner. Redovisningarna redogör också för ett antal servicegivande myndigheters regionala närvaro och service.

Minskning av förvaltningsanslag för Statens servicecenter

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att Statens servicecenters förvaltningsanslag ska minskas med 50 miljoner kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 25, bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2024/25:120). Anslaget minskar även med 50 miljoner kronor 2026 och beräknades minska med motsvarande belopp 2027. Orsaken till anslagsminskningen är de utökade möjligheter till effektivisering det innebär för myndigheten att i högre grad själv bestämma var den ska lokalisera sin verksamhet. Regeringen aviserade, också i budgetpropositionen för 2025, mot bakgrund av bl.a. Riksrevisionens rekommendation, att den avsåg att upphäva uppdragen till Statens servicecenter som anger var vissa av myndighetens servicekontor ska vara lokaliserade ska upphöra att gälla.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat att 10 miljoner kronor ska tillföras Statens servicecenter i syfte att säkra en effektiv medborgarservice på fler platser i landet (prop. 2025/26:1 utg.omr. 2, bet. 2025/26:FiU2, rskr. 2025/26:133). För 2027 och 2028 beräknades motsvarande belopp.

Uppdrag att redovisa en plan för ny organisering av servicekontorsnätet

Regeringen gav i november 2024 Statens servicecenter i uppdrag att redovisa en plan för ny organisering av servicekontorsnätet (Fi2024/02222). Uppdraget innebar att myndigheten ska ta fram en plan för hur deras servicekontor ska organiseras i framtiden, med hänsyn till bl.a. minskade anslag och behovet av geografisk tillgänglighet. Av uppdraget framgår att myndigheten vid genomförandet av uppdraget ska planera för att på sikt tillhandahålla statlig service i samtliga FA-regioner. Genom uppdraget upphävdes också tidigare beslut om lokaliseringar av vissa av myndighetens kontor.

Av myndighetens delredovisning i januari 2025 framgår det att under 2025–2028 kommer antalet servicekontor att minska i alla delar av landet, däribland i gles- och landsbygdsområden, storstadsområden och områden där utanförskapet är stort (Fi2024/02222). I gles- och landsbygdsområden kommer det enligt redovisningen framför allt att märkas i form av minskad tillgänglighet till följd av längre resväg till närmaste kontor, och därmed även högre resekostnader för enskilda att besöka servicekontor.

I oktober 2025 beslutade regeringen om en ändring av uppdraget att redovisa en plan för ny organisering av servicekontorsnätet (Fi2025/01899). Ändringen innebär att myndigheten ska förstärka arbetet med att på sikt tillhandahålla statlig service i samtliga FA-regioner genom

9.1.2 Ökad lokal polisnärvaro

Regeringens bedömning

Det är viktigt att Polismyndigheten upprätthåller en lokalt synlig och trygghetsskapande polisiär närvaro i hela landet. Satsningarna på en fortsatt polistillväxt förväntas ge fler uniformerade poliser i yttre tjänst. Tillsammans med en tydlig styrning mot den lokala nivån och den lokala problembilden väntas Polismyndigheten fortsätta öka sin närvaro i hela landet, i allt från storstäder till landsbygderna.

Skälen för regeringens bedömning

Det finns ett fortsatt behov av att Polismyndigheten ökar den lokala polisiära närvaron i hela landet. En förutsättning för att nå dit är att polistillväxten fortsätter. Det är viktigt att medborgarna kan känna en tillit till att polisen finns till hands när de behövs. En del i regeringens förändringsuppdrag till rikspolischefen är att återupprätta en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och en god service till medborgarna.

Landsbygdkommuner är ofta stora till ytan, samtidigt som förhållandevis få poliser arbetar i dessa kommuners lokalpolisområden enligt rapporten Brott och otrygghet på landsbygden (BRÅ 2025:10). För regeringen är det viktigt att Polismyndigheten upprätthåller en ändamålsenlig polisiär närvaro i hela landet, i allt från landsbygderna till storstäderna.

Polisiär närvaro i hela landet handlar inte bara om att det ska finnas fysiska polisstationer, utan även om att polisen ska tillhandahålla en god service till invånarna och vara tillgänglig via telefon och digitalt.

Åtgärder

Ökning av anslag till Polismyndigheten

Regeringen arbetar målmedvetet och systematiskt för att nå målet att polistätheten i Sverige ska motsvara genomsnittet i EU. Riksdagens har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat Polismyndighetens förvaltningsanslag ca 45,2 miljarder kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 4, bet. 2024/25:JuU1, rskr. 2024/25:86). För 2026 beräknades 48,1 miljarder kronor och fr.o.m. 2027 beräknas 52 miljarder kronor. Sammantaget ökade anslaget till Polismyndigheten med drygt 10 miljarder kronor 2023–2026 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 4, bet. 2022/23:JuU1, rskr. 2022/23:85). För 2023–2027 beräknades anslagen till hela rättsväsendet öka från 69 till 108 miljarder kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 4, bet. 2025/26:JuU1, rskr. 2025/26:101).

Arbetet med en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och en god service till medborgarna

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Polismyndigheten ett återrapporteringskrav att redovisa hur myndigheten har arbetat med,

och vilka resultat som har uppnåtts, i fråga om att förstärka arbetet med en lokalt synlig och trygghetsskapande polis och en god service till medborgarna. Av myndighetens årsredovisning för 2024 framgår att Polismyndigheten fattade beslut om att kommande års polistillväxt i dess helhet ska ske lokalt, och huvudsakligen i uniformerad yttre tjänst. Utöver detta genomförde Polismyndigheten trygghetsmätningar i hela landet och tog fram regionala åtgärdsplaner för kriminell påverkan i lokalsamhället.

Utredning om betald polisutbildning

I mars 2025 gavs en bokstavsutredare i uppdrag att lämna förslag om en betald polisutbildning (Ju2025/C). Syftet med uppdraget var att öka polistätheten i Sverige genom att göra polisyrket mer attraktivt. I oktober 2025 lämnade bokstavsutredaren promemorian En betald polisutbildning (Ds 2025:25). I promemorian föreslås att polisutbildningen ska bli betald genom att studielån som lämnats för grundutbildning till polisman skrivs av. Promemorian har remissbehandlats och förslagen bereds i Regeringskansliet.

9.1.3 Skolan är avgörande för levande landsbygder

Regeringens bedömning

Det är viktigt att alla barn i Sverige har tillgång till en likvärdig utbildning med skickliga lärare oavsett var i landet den anordnas. Nedläggningar av förskolor och skolor kan medföra osäkerhet i fråga om utbildningen, t.ex. långa avstånd till närmaste alternativa förskola eller skola. Det är viktigt att även kommuner med en gles befolkningsstruktur kan anställa legitimerade och behöriga lärare samt tillhandahålla en utbildning av hög kvalitet. Även om skolan i första hand är avgörande för elevers utbildning och möjligheter till vidare studier eller arbete, kan den också ha stor betydelse för levande landsbygder där människor vill leva, bo och verka.

Skälen för regeringens bedömning

Tillgänglighet till förskola, grundskola och gymnasieskola är grundläggande för att människor med barn ska kunna leva, bo och verka i landsbygderna. Skolan fungerar även ofta som en nod för tillgång till andra viktiga samhällstjänster, som sjukvård och kultur. Den skapar också en viktig mötesplats och bidrar till social sammanhållning och gemenskap. En bra skola är därför avgörande för att locka nya generationer att leva, bo och verka i landsbygderna.

Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Vidare framgår det i skollagen att utbildningen också ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska även hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas

så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Grunderna för barns kunskapsutveckling läggs redan i förskolan. Förskolan ska ge alla barn som deltar i den en bra grund att stå på inför skolstarten. Det finns stora kvalitetsskillnader mellan förskolor, bl.a. när det gäller barngruppernas storlek och personalens utbildning.

Det finns möjlighet för skolhuvudmän att stödja skolor i glesbygd på olika sätt, t.ex. kan de söka riktade statsbidrag. Enligt 2 kap. 8 b § skollagen ska kommuner fördela resurser till utbildningen efter barnens och elevernas olika förutsättningar.

Enligt skollagen ska även utbildningen utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Utbildningen inom skolväsendet ska vidare enligt skollagen vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas.

Åtgärder

Stärka kunskapsutvecklingen för eleverna i förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmen

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 9 365 miljoner kronor till statligt stöd för stärkt kunskapsutveckling (prop. 2025/26:1, utg.omr. 16, bet. 2025/26:UbU1, rskr. 2025/26:124). Av dessa medel höjde regeringen, genom beslut om regleringsbrev för Skolverket för budgetåret 2026, statsbidraget för stärkt kunskapsutveckling. Det innebär att statsbidraget under 2026 beräknades uppgå till totalt ca 9 365 miljoner kronor. För 2027 beräknas en förstärkning om ca 840 miljoner kronor och därmed beräknas statsbidraget uppgå till totalt ca 7 583 miljoner kronor 2027. För 2028 beräknas en minskning med 960 miljoner kronor och därmed beräknas statsbidraget uppgå till 5 783 miljoner kronor 2028. Syftet med bidraget är att skolhuvudmännen utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet ska stärka utbildningens kvalitet, så att alla elever kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Bidraget avser förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet. Medlen fördelas i enlighet med förordningen (2018:49) om statsbidrag för stärkt kunskapsutveckling.

Kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 5 760 miljoner kronor till maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet samt kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan (prop. 2025/26:1 utg.omr. 16, bet. 2025/26:UbU1, rskr. 2025/26:124).

Inom ramen för dessa medel förstärkte regeringen, genom beslut om regleringsbrev för Skolverket för budgetåret 2026, statsbidraget för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan med 500 miljoner kronor. Det innebär att bidraget totalt uppgår till ca 3,1 miljarder kronor 2026. Medlen fördelas i enlighet med förordningen (2018:49) om statsbidrag för kvalitetshöjande åtgärder inom förskolan.

Det finns möjlighet att förstärka undervisningen med hjälp av fjärrundervisning. Enligt skollagen (2010:800) kan skolor som har svårt att anställa lärare eller som har sviktande elevunderlag använda sig av fjärrundervisning (21 kap. 3 §). Regeringen beslutade i maj 2025 förordningen (2025:359) om statsbidrag för fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk. Syftet med bidraget är att öka tillgången till fjärrundervisning i nationella minoritetsspråk.

De nationella minoriteternas rätt till modersmålsundervisning

Rätten till modersmålsundervisning har utökats genom att riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag i propositionen Utökad rätt för elever i gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan att läsa nationella minoritetsspråk (prop. 2022/23:132, bet. 2023/24:UbU3, rskr. 2023/24:29). Det innebär att även den som inte har grundläggande kunskaper i språket har rätt till modersmålsundervisning. Ändringen i skollagen (2010:800) trädde i kraft i januari 2024 och tillämpades första gången i fråga om utbildning som påbörjades efter juni 2025. Denna rättighet gällde sedan tidigare i grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan och sameskolan.

Nationellt sektorsansvar för nationella minoriteter och nationella minoritetsspråk

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2022 Statens skolverk i uppdrag att ansvara för nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk. För att få långsiktiga förutsättningar för insatserna när uppdraget upphörde beslutade regeringen i december 2025 att ändra förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk från och med 2026 (SFS 2025:1577). Där tydliggörs att sektorsansvaret för frågor om de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken ska innefatta att stödja en undervisning i nationella minoritetsspråk av god kvalitet och främja tillgången till läromedel.

Stärka elevers rätt till bemannade skolbibliotek

Elevers tillgång till skolbibliotek ser olika ut. Ett välutrustat och bemannat skolbibliotek kan, tillsammans med lärarna, spela en viktig roll för att utveckla elevers läsförmåga och lärande i skolans alla ämnen. Riksdagen har antagit regeringens förslag till ändring i skollagen (2010:800) och ändring i bibliotekslagen (2013:801) enligt propositionen Stärkta skolbibliotek som ska stärka elevers rätt till bemannade skolbibliotek (prop. 2023/24:164, bet. 2024/25:UbU3, rskr. 2024/25:39). Det innebär att elever som huvudregel ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl, kan skolbiblioteket i stället få tillhandahållas på en annan skolenhet eller på ett folkbibliotek. Denna möjlighet till undantag ger en viss flexibilitet för mindre skolenheter med lågt elevantal, vilket kan vara aktuellt för en mindre skola i glesbygd. Skolbiblioteken ska vara bemannade i sådan utsträckning att ändamålen med skolbibliotek uppnås. I skollagen ges undantag från kravet på tillgång

9.1.4 Ökad tillgänglighet till hälso- och sjukvård

Regeringens bedömning

Det bör säkerställas att befolkningen har tillgång till en jämlik, jämställd och tillgänglig hälso- och sjukvård. Tillgängligheten till hälso- och sjukvård behöver öka inte minst i landsbygder och glesbygder. Nedläggningar av vårdinrättningar kan skapa osäkerhet och påverka befolkningsutvecklingen negativt.

Skälen för regeringens bedömning

En god, effektiv, jämlik och jämställd vård som är tillgänglig och utgår från behovsprincipen är avgörande för en välfungerande hälso- och sjukvård där patientens bästa står i centrum. Svensk hälso- och sjukvård står inför en rad utmaningar i form av bl.a. bristande tillgänglighet, jämlikhet, kompetensförsörjning och effektivitet. Var man bor i landet ska inte vara avgörande för chanserna att få god vård i rätt tid. Svensk hälso- och sjukvård är bra, men det finns skillnader, mellan olika regioner men också inom regioner för när man får vård och i vissa fall även vilken vård man får.

Befolkningens behov av en tillgänglig och nära vård ska tillgodoses oavsett var i landet man bor. Det är viktigt att invånare i alla delar av landet har tillgång till en jämlik, nära och patientsäker vård med god kontinuitet och delaktighet för patienterna. Tillgängligheten behöver öka inte minst i gles- och landsbygder. Många av de utmaningar som primärvården står inför är extra påtagliga för primärvården i landsbygder. För att möta dessa utmaningar finns ett behov av nya arbetssätt och modeller, utifrån lokala förutsättningar. Till exempel kan mobil primärvård för att tillhandahålla primärvård i glesa områden vara en modell för att öka tillgängligheten. Samverkan mellan regioner och kommuner är avgörande för att lösa olika utmaningar. Med digitaliseringens hjälp finns även t.ex. möjligheter till innovativa lösningar.

Det finns även fortsatt utvecklingsbehov i mödra-, förlossnings- och eftervården när det gäller tillgänglig, jämlik och personcentrerad vård. I de flesta avseenden är kvinnor som bor i glest befolkade områden lika trygga med vården under graviditet och förlossning som boende i andra delar av landet. Kvinnor som bor i mycket glesa landsbygder anser dock att mödrahälsovården är mindre tillgänglig jämfört med boende i andra delar av landet.

Långa väntetider är ett problem i svensk hälso- och sjukvård sedan lång tid tillbaka, inte minst i lands- och glesbygder. Efterlevnaden av den lagstadgade vårdgarantin har varit bristfällig sedan den infördes. Skillnaderna i väntetider mellan regionerna och mellan olika delar av hälso- och sjukvården är dessutom stora.

I mycket glesa landsbygdskommuner är utmaningarna stora att säkra tillgängligheten och kompetensförsörjningen. Även det hälsofrämjande, förebyggande och rehabiliterande arbetet är ofta utmanande i glest befolkade områden. För att uppnå en jämlik, jämställd och tillgänglig vård i hela landet vill regeringen särskilt stötta utvecklingen till en nära vård i gles- och landsbygder. Omställningen av hälso- och sjukvården till en god och nära vård där primärvården utgör en större andel av hälso- och sjukvården ska fortsätta. Med en utbyggd regional och kommunal primärvård med bättre kontinuitet och samverkan med andra delar av systemet kan slutenvård i högre grad undvikas och även sjukhusvården användas mer effektivt. Det främjar både patienternas hälsa och vårdsystemets effektivitet och hållbarhet.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till bidrag till folkhälsa och sjukvård (prop. 2022/23:1 utg.omr. 9, bet. 2022/23:SoU1, rskr. 2022/23:75, prop. 2023/24:1 utg.omr. 9, bet. 2023/24:SoU1, rskr. 2023/24:88, prop. 2024/25:1 utg.omr. 9, bet. 2024/25:SoU1, rskr. 2024/25:92, prop. 2025/26:1 utg.omr. 9, bet. 2025/26:SoU1, rskr. 2025/26:114). Medel beräknas även för 2027 och 2028. Inom ramen för dessa medel har regeringen avsatt 3 000 miljoner kronor årligen under perioden 2023–2026 för att stödja utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården (S2023/00372 m.fl.). Motsvarande belopp beräknas för 2027 och 2028.

Regeringen avsatte inom ramen för medel till bidrag till folkhälsa och sjukvård 300 miljoner kronor årligen under perioden 2023–2026 för vård i gles- och landsbygderna (S2023/00372 m.fl.). För 2027 beräknas 300 miljoner kronor för detta ändamål.

Inom ramen för dessa medel finansierade regeringen under perioden 2023–2026 satsningar på god och nära vård i glesbygd, centrum för hälsa i glesbygd, stärkt tillgängligheten till mödrahälsovården och förlossningsvården på landsbygd samt nationell vårdförmedling, se nedan.

I december 2024 beslutade regeringen förordningen (2024:1253) om statsbidrag till kommuner och regioner för utveckling av en god och nära vård. Förordningen styr statsbidrag till kommuner och regioner för utveckling av en god nära vård från och med den 1 januari 2025. För att få bidrag ska kommuner och regioner genomföra insatser inom åtta utvecklingsområden som framgår av förordningen. Ett av områdena var 2023–2025 utveckling av primärvården i landsbygder och glesbygd. Förordningen har ersatt de tidigare överenskommelser som regeringen ingått med Sveriges Kommuner och Regioner och kommer att skapa en ökad tydlighet och förutsägbarhet i statens stöd till hälso- och sjukvården och på så sätt bidra till en god och nära vård jämfört med tidigare överenskommelser. En viktig del i förordningen är att vårdhuvudmännen ska arbeta med insatser som främjar kontinuitet i primärvården, inklusive med fast läkarkontakt.

God och nära vård i glesbygd

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för bidrag till folkhälsa och sjukvård i syfte att stödja utvecklingen mot en nära och tillgänglig vård med fokus på primärvården, se ovan. Inom ramen

för dessa medel beviljade regeringen Norra sjukvårdsregionförbundet 12 miljoner kronor för 2023 (S2023/01046) och 16 miljoner kronor årligen under perioden 2024–2026 (S2024/00035 och S2025/01733) för stöd till projektet Utveckling av god och nära vård i glesbygd. Projektet drivs av Norra sjukvårdsregionförbundet, där femton kommuner och fyra regioner i norra Sverige ingår. Syftet med projektet är att skapa nya arbetssätt och modeller som är anpassade efter landsbygdens specifika behov för att säkerställa tillgänglighet och kompetensförsörjning i vården.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, beslutat om propositionen Nästa steg mot en god och nära vård (prop. 2025/26:19, bet. 2025/26:SoU23, rskr. 2025/26:157). Insatserna som beskrivs i propositionen bedöms indirekt ha positiva effekter på den offentliga servicen i glesbygder. Bland annat bedöms satsningen på tillgång till hälso- och sjukvård i kommunen bidra till en stärkt bemanning, nya arbetssätt och en bättre arbetsmiljö för personalen i kommunernas vård och omsorg.

Centrum för hälsa i glesbygd

Oavsett var i Sverige man bor ska man få en jämlik och patientsäker vård. Centrum för hälsa i glesbygd, tidigare Glesbygdsmedicinskt centrum, som är en enhet inom Region Västerbotten arbetar med att sprida kunskap och öka medvetenheten om de specifika utmaningar som finns i lands- och glesbygdsområden. Därmed kan det skapas bättre förutsättningar för tillgång till en god och nära vård, samt utveckling av nya arbetssätt och modeller anpassade efter lands- och glesbygdens specifika behov och förutsättningar.

Centrumet är placerat i Storumans kommun och arbetar med att ta fram kunskap om de specifika behov, förutsättningar, utmaningar och möjligheter som finns med att bedriva hälso- och sjukvård i lands- och glesbygdsområden.

Inom ramen för ovan nämnda medel till bidrag till folkhälsa och sjukvård beviljade regeringen i januari 2025 ett stöd om 5 miljoner kronor 2025 och 10 miljoner kronor 2026 till centrumet för att sprida kunskap om behov, förutsättningar, utmaningar och möjligheter för att bedriva hälso- och sjukvård i lands- och glesbygdsområden (S2024/01806 m.fl.). Centrum för hälsa i glesbygd ska använda bidraget till att genomföra projekt och initiativ som syftar till att förbättra vården för invånare i lands- och glesbygdsområden. Centrumet utgör också en viktig källa till kunskap för hela landet rörande samisk hälsa. Genom att fokusera på specifika utmaningar, t.ex. långa avstånd till vårdinrättningar och brist på specialistvård, kan centrumet bidra till en mer jämlik vård över hela landet.

Beslutet att tilldela centrumet medel ligger i linje med regeringens långsiktiga strategi för att stärka hälso- och sjukvården i hela Sverige.

Stärka tillgängligheten till mödrahälsovården och förlossningsvården på landsbygden

Regeringen har för statens räkning ingått årliga överenskommelser med Sveriges Kommuner och Regioner inom området förlossningsvård och kvinnors hälsa (S2023/00371 m.fl.). I överenskommelserna ingår området Särskilda insatser för att stärka tillgängligheten till mödrahälsovården och förlossningsvården på landsbygd samt Särskilda insatser för att stärka

Prop. 2025/26:158 tillgängligheten till mödrahälsovården och förlossningsvården på landsbygd och glesbygd. För överenskommelserna beslutade regeringen om bidrag på 1,7 miljarder kronor för 2023 samt 1,6 miljarder kronor för 2024 och 2025.

Överenskommelserna med Sveriges Kommuner och Regioner omfattat totalt ca 4,7 miljarder kronor under perioden 2023–2025. Av medlen avsattes 150 miljoner kronor per år till regioner där en stor andel av befolkningen bor i landsbygderna enligt en särskild fördelningsnyckel.

Överenskommelserna finansieras via de medel som riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat för bidrag till folkhälsa och sjukvård, se ovan.

Säkrare tillgång till läkemedel

Regeringen beslutade i juni 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över vilka insatser som behövs för att skapa en säkrare tillgång till läkemedel, både i vardagen och under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap (dir. 2025:67). Sverige har visserligen generellt en stabil läkemedelsförsörjning i hela landet. Utredaren ska dock bl.a. föreslå åtgärder för att förebygga och hantera brist på läkemedel, inklusive antibiotika och veterinärmedicinska läkemedel. Trots att det i dag vidtas åtgärder för att möta rest- och bristsituationer är dessa situationer vanliga och har negativ påverkan på bl.a. patienter och hälso- och sjukvården.

Utredaren ska också föreslå en nationell funktion för samordning och inköp av läkemedel för att stärka den nationella förmågan att säkra tillgången på läkemedel, även i större volymer. Utredaren ska även analysera och föreslå en lämplig ordning för tvingande fördelning eller omfördelning av läkemedel och ta ställning till om sjukhusapotek ska kunna tillgodose läkemedelsförsörjningen även till andra vårdinrättningar än sjukhus. Ett delbetänkande som rör tvingande omfördelning eller fördelning av läkemedel ska lämnas i mars 2026, eftersom regeringen ser att detta är en särskilt viktig fråga som behöver hanteras skyndsamt för att kunna ge extra verktyg vid en kommande krissituation. Övriga delar av uppdraget ska redovisas senast i november 2026.

Riksdagen har i november 2025, i enlighet med regeringens förslag, antagit en ändring i hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) som förtydligar kommuners och regioners skyldighet att under katastroftillstånd lämna hjälp till en annan kommun eller region (prop. 2024/25:167, bet. 2025/26:SoU6, rskr. 2025/26:44). Lagändringen innebär bl.a. att kommuner och regioner fr.o.m. januari 2026 får en skyldighet att hjälpa en annan kommun eller region där det råder s.k. katastroftillstånd i hälso- och sjukvården. I januari 2027 införs krav på kommuner och regioner att lagerhålla sjukvårdsprodukter, vilket stärker tillgången till läkemedel och andra sjukvårdsprodukter.

Stärkt vårdgaranti

Regeringen beslutade i maj 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå en ny och stärkt vårdgaranti som ska utgå från patientens behov och ha väsentligt kortare tidsgränser än i dag, samt lämna förslag som ökar kontinuiteten inom den specialiserade vården (dir. 2024:50). Den nya vårdgarantin bör tydliggöra såväl patientens

möjligheter att få vård hos en annan vårdgivare i de fall vårdgarantins tidsgränser inte kommer kunna uppfyllas som regionens ansvar att tillgodose detta. Syftet är att hälso- och sjukvården på ett bättre sätt ska leva upp till lagens krav på en tillgänglig vård som tillgodoser patientens behov av rätt vård i rätt tid, trygghet, kontinuitet och säkerhet, samtidigt som behovsprincipen respekteras. Uppdraget ska redovisas senast i juni 2026.

Nationell vårdförmedling

Väntetider och vårdköer måste kortas i hela landet. Regeringen satsar därför på det statliga inrättandet av en nationell vårdförmedling som innebär att väntande patienter erbjuds vård hos en annan vårdgivare med kortare väntetider oavsett var i landet denna vårdgivare finns. Detta kan särskilt gynna patienter i gles- och landsbygder där tillgängligheten till vård är mer begränsad och väntetiderna längre jämfört med i t.ex. storstadsregionerna.

Regeringen gav i juni 2023 E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att möjliggöra regeringens initiativ om nationell vårdförmedling (S2023/02117 [delvis]). Uppdraget syftade till att ta fram en sammanhållen nationell plan för nationell vårdförmedling. Myndigheterna skulle identifiera eventuella ytterligare utmaningar vid nationell vårdförmedling och lämna förslag på statliga insatser som kan bidra till att stödja, effektivisera och förenkla regionernas och vårdgivarnas processer och arbetssätt för att erbjuda patienter vård hos en annan vårdgivare med ledig kapacitet eller kortare väntetider.

Myndigheterna redovisade uppdraget i mars 2025 i rapporten Förslag till en nationell plan för nationell vårdförmedling (S2023/02117). Regeringen gav utifrån rapporten i maj 2025 Socialstyrelsen och E-hälsomyndigheten i uppdrag att utveckla nationell vårdförmedling (S2025/00971). Uppdraget delredovisades i februari 2026 i rapporten Utveckla och etablera arbetet med nationell vårdförmedling (S2025/00971) och ska slutredovisas senast i februari 2027. Regeringen gav dessutom E-hälsomyndigheten i uppdrag att vidareutveckla den nationella katalogen över vårdgivare och utförare av socialtjänst (S2025/00972). Även detta uppdrag delredovisades i februari 2026 i rapporten Nationell katalog över vårdgivare och utförare av socialtjänst (S2026/00497) och ska slutredovisas senast i februari 2027. Syftet med uppdragen är att tillgängliggöra hela landets vårdkapacitet för patienter i behov av vård och att kapa köer inom hälso- och sjukvården.

Inom ramen för ovan nämnda medel till bidrag till folkhälsa och sjukvård beviljade regeringen 250 miljoner kronor för inrättande av nationell vårdförmedling 2025 (S2024/02156 [delvis]). För 2026 anvisade regeringen 275 miljoner kronor för en nationell vårdförmedling (S2025/01733 m.fl.). Av dessa medel avser regeringen enligt budgetpropositionen för 2026 (prop. 2025/26:1, utg.omr. 9) använda 125 miljoner kronor för en införandebonus till regioner som ansluter vårdgivare till den nationella vårdförmedlingen.

Regeringen beslutade i juni 2023 att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att ta fram ett beslutsunderlag om ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården (dir. 2023:73). Uppdraget omfattade endast den regionalt finansierade hälso- och sjukvården och därmed inte huvudmannaskapet för den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården. I kommitténs uppdrag ingick bl.a. att analysera och belysa för- och nackdelar med ett helt eller delvis statligt huvudmannaskap för hälso- och sjukvården, lämna förslag som säkerställer ett mer effektivt hälso- och sjukvårdssystem som utgår från patienter och tar hänsyn till medarbetares behov och föreslå en genomförandeplan med tidsplan för hur staten stegvis och långsiktigt helt eller delvis kan ta över huvudmannaskapet för hälso- och sjukvården. I uppdraget ingick inte att lämna författningsförslag. Kommittén lämnade i juni 2025 betänkandet *Ansvar för hälso- och sjukvården* (SOU 2025:62). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

9.1.5 Förbättrad kvalitet och tillgänglighet till äldreomsorg

Regeringens bedömning

Utgångspunkten för äldreomsorgen bör vara trygghet och medmänsklighet. Det behövs breda satsningar för att höja statusen, öka kompetensen och förbättra arbetsmiljön inom äldreomsorgen. Nedläggningar av omsorgstjänster för äldre skapar osäkerhet och påverkar befolkningsutvecklingen negativt, inte minst i landsbygderna. Staten bidrar till att ge kommunsektorn goda förutsättningar för omsorgen om äldre.

Skälen för regeringens bedömning

Utgångspunkten för äldreomsorgen ska vara trygghet och medmänsklighet. Det behövs breda satsningar för att höja statusen, öka kompetensen och förbättra arbetsmiljön inom äldreomsorgen. Många kommuner står inför en utveckling med åldrande befolkning och en ökande försörjningskvot, inte minst i gles- och landsbygdskommuner. Detta innebär ökande behov inom äldreomsorg, minskande skattemedel och svårare att rekrytera personal. Äldreomsorgen är en prioriterad fråga för regeringen, som har vidtagit flera åtgärder för att ytterligare stärka omsorgens kvalitet. Det gör regeringen bl.a. genom statsbidrag till äldreomsorgen, som kommunerna kan nyttja utifrån sina egna förutsättningar och behov. Kompetensförsörjningen är en av de viktigaste utmaningarna att hantera inom äldreomsorgen och där har kommunerna som arbetsgivare ett stort eget ansvar.

Att kunna leva och vistas i en annan kommun än bosättningskommunen under en kortare period, t.ex. sommaren, är en frihetsfråga för personer med beviljade insatser enligt socialtjänstlagen (2025:400), men för vissa

kommuner kan det vara en utmaning att t.ex. erbjuda tillfällig hemtjänst. Det är viktigt att vistelsekommunen har goda förutsättningar att organisera sin verksamhet att utföra sitt välfärdsuppdrag.

Prop. 2025/26:158

Kriser och olyckor uppstår ofrånkomligen och påverkar socialtjänsten, inte minst äldreomsorgen. Det finns exempel på strömvabrott och störningar i mobilnätet som fått stora konsekvenser för kommunernas möjlighet att genomföra hemtjänstinsatser och upprätthålla funktionaliteten i välfärdsteknik, som t.ex. trygghetslarm. Vidare saknar i dag en majoritet av landets kommuner aktuella kontinuitetsplaner för både hemtjänst och särskilt boende. Krisberedskapen inom äldreomsorgen behöver därför stärkas.

Åtgärder

Äldreomsorgslyftet stärker kompetensen inom vård och omsorg om äldre

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet (prop. 2023/24:1 utg.omr. 9, bet. 2023/24:SoU1, rskr. 2023/24:88). Regeringen utvecklade inom ramen för dessa medel kompetenssatsningen Äldreomsorgslyftet till att omfatta ytterligare utbildningsområden. Från 2024 vidgades satsningen till att omfatta validering av kunskap till undersköterska, kurser i svenska i samband med annan utbildning, minoritetsspråken och svenskt teckenspråk (S2024/00042 [delvis]). Från 2025 får medel även användas för kurser i svenska språket även utan kombination med vård- och omsorgsutbildning (S2025/00020 [delvis]). Regeringen fortsätter att utveckla Äldreomsorgslyftet med syfte att fler medarbetare ska få möjlighet att stärka sin kompetens.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet (prop. 2025/26:1 utg.omr. 9, bet. 2025/26:SoU1, rskr. 2025/26:114). Inom ramen för dessa medel vidgade regeringen Äldreomsorgslyftet till möjligheten att använda medel för bl.a. arbete med språkutvecklande arbetsplatser samt att personal i LSS-verksamhet får en motsvarande möjlighet till kompetensutveckling på arbetstid (S2026/00072). Kompetenssatsningen uppgår till 1,8 miljarder kronor för 2026 och motsvarande belopp beräknas avsättas för 2027, under förutsättning att riksdagen anvisat medel för det aktuella anslaget.

Förbättrad krisberedskap inom äldreomsorgen

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet (prop. 2024/25:1 utg.omr. 9, bet. 2024/25:SoU1, rskr. 2024/25:92). En del av dessa medel avsatte regeringen till det s.k. sektorsbidraget till äldreomsorgen. Genom regleringsbrevet för budgetåret 2025 avseende stimulansbidrag och åtgärder inom äldreområdet ökade regeringen sektorsbidraget till äldreomsorgen för att kommuner ska förbättra sin krisberedskap. Detta innebär att det befintliga statsbidraget till kommunerna för att säkerställa en god omsorg och hälso- och sjukvård för äldre personer, det s.k. sektorsbidraget till äldreomsorgen tillfälligt har ökat med 100 miljoner kronor 2025. Genom tillskottet vill regeringen

Prop. 2025/26:158 möjliggöra för kommuner att vidta åtgärder för en förbättrad krisberedskap. Det kan t.ex. handla om att upprätta kontinuitetsplaner, evakueringsplaner och beredskapsplaner.

För att stärka och utveckla kommunernas arbete med socialtjänstens och den kommunala hälso- och sjukvårdens civila försvar har det införts ett särskilt statsbidrag till kommunerna. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ett statsbidrag på ca 300 miljoner kronor (prop. 2023/24:1 utg.omr 9, bet. 2023/24:SoU1, rskr. 2023/24:88). För 2025 och 2026 har motsvarande belopp beräknats per år. Medlen fördelas i enlighet med förordningen (2023:490) om statsbidrag till kommuner för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap. Syftet med bidraget är att kommunerna ska kunna genomföra åtgärder för att stärka socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap så att verksamhet inom socialtjänst och hälso- och sjukvård kan upprätthållas under höjd beredskap. Bidrag får ges till kommuner för kostnader för åtgärder som genomförs för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens beredskap inom t.ex. kontinuitetshantering, utbildning och övning, samt målgruppsanpassad kriskommunikation.

9.2 God tillgång till grundläggande kommersiell service i gles- och landsbygder

9.2.1 God tillgång till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer

Regeringens bedömning

En god tillgång till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer är en förutsättning för att det ska vara attraktivt att leva, bo och verka i alla delar av landet. De statliga stöden till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer i gles- och landsbygder bidrar till en god tillgång till grundläggande kommersiell service i gles- och landsbygder även där avstånden är långa och serviceställena få. Livsmedelsbutiker är en förutsättning för att alla delar av Sverige ska kunna fungera i händelse av en kris, höjd beredskap och ytterst krig.

Skälen för regeringens bedömning

En god tillgång till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer är en förutsättning för att det ska vara attraktivt att leva, bo och verka i alla delar av landet. Gles- och landsbygder, inklusive öar och skärgårdar har speciella utmaningar, t.ex. vad gäller höga kostnader bl.a. för transporter, långa avstånd och ett begränsat befolkningsunderlag. Vissa landsbygder har också stora säsongsvariationer i folkmängd. Regeringen har därför vidtagit en mängd åtgärder på området. Sammantaget har åtgärderna bidragit till en stabil struktur av kommersiell service vilket i sin tur bidrar till livskraftiga och attraktiva landsbygder.

Regionala serviceprogram har använts för arbetet med tillgång till kommersiell service sedan 2009. Regionala serviceprogram för perioden

2022–2030 samordnar och stödjer samverkan mellan nationella, regionala och lokala aktörer som arbetar med att främja tillgängligheten till kommersiell service i gles- och landsbygder (N2021/02467). Regionala serviceprogram bidrar också till samordning och prioritering av olika stöd och insatser som regionerna beslutar om.

Tillgång till dagligvaror och drivmedel, apoteks- och postservice samt till betaltjänster är att anse som grundläggande kommersiell service. Det är därför av stor vikt att det finns ett nät av dagligvarubutiker och bemannade drivmedelsstationer eftersom dessa ofta fungerar som servicepunkter, dvs. som ett nav även för andra serviceslag, som t.ex. ombud för apotek, post- och pakettjänster, grundläggande betaltjänster och ibland även viss offentlig service. Samverkan med det civila samhällets organisationer i servicepunkter bidrar även till att sociala och kulturella mötesplatser skapas.

Under de senaste åren har utmaningarna ökat för dagligvarubutiker i landsbygderna. Det handlar om bl.a. ökade elkostnader, ökade inköpspriser, högre räntor samt förändrat köpbeteende hos kunderna. Regeringen såg därför behov av att ta fram en ny förordning om stöd till kommersiell service för att öka butikernas investeringsvilja och lönsamhet på längre sikt.

Tillgänglighet till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer är viktiga även när det gäller att skapa robusta och resilienta samhällen som klarar att stå emot olika typer av störningar i samhället. Förutom den direkta funktionen att tillhandahålla livsmedel, drivmedel och ombudsfunktioner för apotek, post- och betaltjänster har butikerna även centrala funktioner för att säkerställa informationsspridning och att upprätthålla social sammanhållning och trygghet. Ett stabilt nät av kommersiell service är därför av stor vikt. De långa avstånden i många landsbygdsområden innebär att en nedläggning av ett serviceställe kan få till följd att befolkningen i dessa områden får mycket långt att åka till närmaste alternativ. Det kan drabba vissa grupper, framför allt äldre, särskilt hårt. Den kommersiella servicen måste fungera i vardagen om den ska fungera i kris, vilket ytterligare understryker vikten av ett stabilt nät av kommersiell service i gles- och landsbygder.

Tillräcklig tillgång till livsmedel och dricksvatten är en grundförutsättning för människors liv och hälsa och för att samhället ska fungera i alla delar, även under kris, höjd beredskap och ytterst krig. En konkurrenskraftig livsmedelskedja är avgörande för att kunna säkerställa en nödvändig försörjning av livsmedel, eftersom den är mindre sårbar och klarar yttre påverkan bättre. I Livsmedelsstrategin 2.0 betonar regeringen behovet av att öka robustheten i livsmedelskedjan vilket pekas ut som ett fokusområde för strategins arbete framåt (LI2023/00161 m.fl.). En robust livsmedelsförsörjning och ökad livsmedelsproduktion i fredstid är grundförutsättningar för en fungerande livsmedelsförsörjning i kris, höjd beredskap och ytterst i krig.

Det är viktigt att Livsmedelsstrategins arbete går hand i hand med uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap. Även de resurser och förmågor som byggs upp inom det civila försvaret kommer bidra till en ökad robusthet i jordbruket och livsmedelsförsörjningen. Här är åtgärderna inom beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten centralt.

En ny förordning för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service

Regeringen beslutade i december 2024 förordningen (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service. Från och med den 1 januari 2025 kan statligt stöd beviljas i enlighet med bestämmelser i förordningen. Stöden hanteras av Tillväxtverket, regionerna och Gotlands kommun. I förordningen finns bestämmelser om fyra olika stöd som kan beviljas till dagligvarubutiker och drivmedelsstationer:

- Hemsändningsbidrag får lämnas för att bekosta kommunens hemsändning av dagligvaror till hushåll eller anordnande av inköpsturer av dagligvaror till hushåll som har långt avstånd till och som saknar möjlighet att på egen hand ta sig till en butik.
- Investeringsstöd får lämnas till anskaffning, ny-, till eller ombyggnad av lokaler samt för kompetenshöjande insatser. Bidraget kan enligt den nya förordningen lämnas även till fastighetsägare som hyr ut lokaler.
- Servicebidrag får lämnas till företag som drabbats av tillfälliga problem med lönsamheten. Den maximala stödnivån höjdes den 1 januari 2025 från 300 000 kronor till 350 000 kronor per år och mottagare.
- Det särskilda driftstödet får lämnas till företag som har en nettoomsättning som uppgår till högst 11 miljoner kronor per år och som ligger mer än 10 kilometer från ett annat försäljningsställe för dagligvaror eller i ett skärgårdsområde utan fast landförbindelse. Den maximala stödnivån höjdes från 300 000 kronor till 350 000 kronor per år och mottagare.

Ytterligare höjt maximalt belopp för driftstöd och servicebidrag

Antalet dagligvarubutiker som har beviljats särskilt driftstöd har varit relativt konstant sedan stödet infördes 2016, vilket visar på en över tid stabil struktur av butiker i sårbara och utsatta glesbygdsområden. Regeringen anser att detta stöd bidrar konkret till möjligheten att leva, bo och verka i alla delar av landet.

För att ytterligare stödja butikerna beslutade regeringen i november 2025 en ändring i förordningen (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service (SFS 2025:1178). Det maximala beloppet för särskilt driftstöd höjdes till 370 000 kronor per år och mottagare fr.o.m. den 1 januari 2026. Det maximala beloppet för servicebidrag höjdes samtidigt till 370 000 kronor per år och mottagare.

Särskilda medel till kommersiell service 2023–2027

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 1 993 miljoner kronor till regionala utvecklingsåtgärder (prop. 2022/23:1 utg.omr 19, bet. 2022/23:NU1, rskr. 2022/23:83). En del av dessa medel har regeringen avsatt till kommersiell service.

Regeringen gav i december 2022 Tillväxtverket i uppdrag att fördela 462 miljoner kronor till regionerna och Gotlands kommun samt att erbjuda stöd i deras arbete inom området kommersiell service 2023–2027 (N2022/02400). Medlen ska i huvudsak beviljas till insatser som kan

beviljas enligt förordningen (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service. Prop. 2025/26:158

Särskilda medel för servicebidrag 2023

De små dagligvarubutikerna i gles- och landsbygder hade under 2023 särskilda utmaningar som påverkade deras dagliga drift. Det handlade bl.a. om höga elpriser och höga inköpspriser. För att stärka butikerna beslutade regeringen genom Tillväxtverkets regleringsbrev för budgetåret 2023 om ett extra servicebidrag till dagligvarubutiker i serviceglesa områden om sammanlagt 25 miljoner kronor inom ramen för ovan nämnda medel till regionala utvecklingsåtgärder.

Robusta livsmedelsbutiker

Livsmedelsbutiker är en viktig förutsättning för att alla delar av Sverige ska kunna fungera i händelse av en kris, höjd beredskap och ytterst krig. Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Livsmedelsverket i uppdrag att genomföra ett pilotprojekt om 50 miljoner kronor för robusta livsmedelsbutiker. Uppdraget redovisades i februari 2026 i rapporten Stärkt livsmedels- och dricksvattenberedskap 2025 (LI2026/00364). I genomförandet av uppdraget har Livsmedelsverket fokuserat på bl.a. tillgången till reservaggregat. Genom regeringens beslut om ändring av Livsmedelsverkets regleringsbrev för budgetåret 2025 uppgår satsningen till 30 miljoner kronor. För att stärka arbetet med robusthöjande åtgärder för livsmedelsbutiker och andra företag inom Livsmedelsverkets sakområde avsatte regeringen 40 miljoner kronor i Livsmedelsverkets regleringsbrev för budgetåret 2026.

Regeringen gav i januari 2026 Livsmedelsverket, Tillväxtverket och Myndigheten för civilt försvar i uppdrag att analysera behovet av och föreslå kostnadseffektiva robusthöjande åtgärder i livsmedelskedjan samt för dagligvaruhandeln och centrallager för dagligvaror (LI2026/00065). Myndigheterna ska även se över om alla – eller ett urval av – butiker och centrallager för dagligvaror ska prioriteras när det gäller robusthöjande åtgärder. Syftet med uppdraget är att säkerställa att livsmedel och andra dagligvaror når konsumenterna i händelse av en allvarlig samhällsstörning. Uppdraget ska delredovisas i juni 2026 och slutredovisas i juni 2027.

Livsmedelsberedskap och tillgång till dricksvatten

Inom ramen för återuppbyggnaden av det civila försvaret i syfte att stärka totalförsvaret har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ytterligare 213 miljoner kronor för uppbyggnaden av en livsmedelsberedskap och åtgärder för att säkerställa tillgången till dricksvatten (prop. 2024/25:1 utg.omr. 23, bet. 2024/25: MJU2, rskr. 2024/25:105). För 2026 beräknades 392 miljoner kronor och för 2027 beräknas 716 miljoner kronor tillföras. Därmed fanns för 2025 totalt 356 miljoner kronor avsatta för åtgärder inom beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Vidare har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ytterligare 575 miljoner kronor (prop. 2025/26:1 utg.omr. 23, bet. 2025/26: MJU2, rskr. 2025/26:116). För 2027 och 2028 beräknas 700 miljoner kronor respektive 850 miljoner kronor tillföras. Totalt för

Prop. 2025/26:158 2026 finns därmed 1 071 miljoner kronor avsatta för åtgärder inom beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten.

Av dessa medel avsatte regeringen i regleringsbrevet för budgetåren 2025 och 2026 avseende Livsmedelsverket 140 miljoner kronor 2025 och 269 miljoner kronor 2026, avseende Statens jordbruksverk 195 miljoner kronor 2025 och 720 miljoner kronor 2026, avseende Statens veterinärmedicinska anstalt 5 miljoner kronor 2025 och 2026, avseende länsstyrelserna 16 miljoner kronor 2025 och 27 miljoner kronor 2026 samt i Naturvårdsverkets regleringsbrev för budgetåren 2026 avsattes 50 miljoner kronor.

Regeringen beslutade i februari 2026 lagrådsremissen Beredskapslager i livsmedelskedjan (LI2026/00325). I lagrådsremissen föreslås ett regelverk som möjliggör för staten att hålla beredskapslager av varor i hela livsmedelskedjan. Den nya lagen föreslås träda i kraft i juli 2026. Regeringen avser att lämna en proposition till riksdagen under våren 2026.

9.3 Tillgång till apotek, post och grundläggande betaltjänster

9.3.1 Säkerställd tillgång till läkemedel och apoteksservice i hela landet

Regeringens bedömning

Tillgängligheten till apotek är viktig för att säkerställa tillgången till läkemedel och apoteksservice i hela landet, i fredstid likväl som vid höjd beredskap och ytterst krig.

Skälen för regeringens bedömning

Det är viktigt att säkerställa tillgången till läkemedel och apoteksservice i hela landet. Det handlar om ett folkhälsoperspektiv och om att säkerställa jämlik tillgång till vård och läkemedel såväl i fredstid som under kris och ytterst krig. I syfte att förbättra förutsättningarna för apotek med begränsat kundunderlag inrättade regeringen 2013 ett särskilt bidrag för öppenvårdsapotek i glesbygd där möjligheterna till lönsamhet är begränsad. Bidrag betalas i enlighet med bestämmelser i förordningen (2013:80) om bidrag till öppenvårdsapoteksservice av allmänt ekonomiskt intresse.

Utöver öppenvårdsapotek finns det andra möjligheter att köpa läkemedel. Till exempel bedriver vissa apotek verksamhet i form av apoteksombud, där det går att beställa och hämta ut receptbelagda läkemedel samt även köpa vissa receptfria läkemedel. Dagligvarubutiker i gles- och landsbygder är ofta apoteksombud och de bidrar på så sätt till att läkemedelsförsörjningen fungerar även i serviceglesa områden. Apoteket AB har i sin ägaravisning, som beslutades vid årsstämman i april 2019, i uppgift att tills vidare behålla befintliga apoteksombud i den utsträckning som behövs för att upprätthålla en god läkemedelsförsörjning på den ort där ombudet är verksam.

Apotekens distanshandel är ett komplement till såväl fysiska apotek som till apoteksombud. Det är en företeelse som ökar och som omsätter en allt större del av den totala marknaden. Det är ett värdefullt komplement till såväl fysiska apotek som till apoteksombud.

Åtgärder

Beredskapsapotek – säkrare tillgång till läkemedel

Regeringen beslutade i juni 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över vilka insatser som behövs för att skapa en säkrare tillgång till läkemedel, både i vardagen och under fredstida krissituationer och vid höjd beredskap (dir. 2025:67). Av direktiven framgår bl.a. att det finns behov av att ytterligare utreda vilka krav som bör ställas på öppenvårdsapotekens och parthandlarnas beredskap. Vidare framgår det att när det gäller apoteken kan det t.ex. handla om kontinuitetsplanering inför fredstida krissituationer, höjd beredskap och andra störningar som kan påverka verksamheten, samt krav på lokalernas utformning, öppettider, personalförsörjning, it-system och elförsörjning. Utredaren ska därför analysera om vissa krav endast bör ställas på ett urval av apotek och om det bör införas ett system med beredskapsapotek och hur ett sådant system i så fall bör utformas. Utredaren ska bl.a. föreslå vilka krav som bör gälla för öppenvårdsapotekens beredskap och ta ställning till om det bör införas ett system med beredskapsapotek och i så fall hur ett sådant system bör utformas. Uppdraget ska redovisas senast i november 2026.

9.3.2 Fungerande posttjänst i hela landet

Regeringens bedömning

Digitaliseringen av samhället förändrar postmarknaden i grunden, och digitala tjänster täcker i allt högre grad det kommunikationsflöde som tidigare förmedlades med posttjänster. Trots det är det viktigt att det finns en posttjänst av god kvalitet i hela landet som fungerar även vid höjd beredskap och ytterst krig för att befordra försändelser som det inte är möjligt eller lämpligt att överföra i digital form.

Skälen för regeringens bedömning

Målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller postlagens (2010:1045) krav (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86). Ett begränsat befolkningsunderlag, glesa servicestrukturer samt långa avstånd är exempel på faktorer som påverkar möjligheterna att leva, bo och verka i hela landet. Mot denna bakgrund behöver befodringskraven för inrikes brev anpassas på ett avvägt sätt som tar hänsyn till dessa faktorer.

Den samhällsomfattande posttjänsten i Sverige är en lagstadgad tjänst som ska säkerställa att alla invånare, oavsett var de bor, har tillgång till grundläggande postservice av god kvalitet till rimliga priser. Med postförsändelser avses adresserade försändelser som väger högst 20 kg och som överlämnas i den slutliga form i vilken de ska transporteras av en

tillhandahållare av posttjänster. Detta innebär att den samhällsomfattande posttjänsten avser både brev och paket. Post- och telestyrelsen har utsett PostNord Sverige AB (PostNord) att tillhandahålla delar av den samhällsomfattande posttjänsten som t.ex. posttjänster för skriftliga meddelanden som väger högst 2 kg. Post- och telestyrelsen har konstaterat att paketmarknaden kännetecknas av god konkurrens i hela landet och har bedömt att det inte finns skäl att utse ett enskilt bolag till att leverera paket över hela landet. PostNord ska dock tillhandahålla vissa posttjänster för paket som väger högst 20 kg till vissa utsatta grupper som till exempel befinner sig i digitalt utanförskap eller bor långt bort från ett utlämningsställe

PostNord, liksom övriga aktörer inom den svenska postmarknaden, står emellertid inför stora utmaningar och ett stort förändringstryck. Sedan 2000 har två av tre fysiska brev ersatts av digital kommunikation. De brevvolymerna som PostNord hanterar kommer enligt beräkningar fortsätta att sjunka ner till en tredjedel av 2025 års nivå inom fem år. Minskande brevvolymerna får stora konsekvenser för den samhällsomfattande posttjänstens förmåga till självfinansiering.

Den samhällsomfattande posttjänsten ska enligt postförordningen (2010:1049) uppfylla kravet på att minst 95 procent av breven ska ha delats ut inom två påföljande arbetsdagar, oavsett var i landet breven har lämnats in. I promemorian Ändring av kravet på beföringstid i den samhällsomfattande posttjänsten (Fi2025/01485) föreslås en ändring av postförordningen. Promemorians förslag har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Åtgärder

Fungerande posttjänster vid höjd beredskap

Ett fortsatt aktivt arbete inom civilt försvar och krisberedskap är en förutsättning för att säkerställa välfungerande posttjänster även vid höjd beredskap. I april 2025 beslutade regeringen en ändring i förordningen (2018:1300) om statligt stöd för driftsäkra och robusta elektroniska kommunikationer (SFS 2025:305). Ändringarna innebär att stöd enligt förordningen även kan beviljas för åtgärder med syfte att skydda posttjänster mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och vid höjd beredskap. Förordningsändringen trädde i kraft i juni 2025. Regeringen anser att förändringen får stor betydelse i arbetet med robusthöjande åtgärder inom postområdet. Regeringen avser vidare att ge Post- och telestyrelsen i uppdrag att identifiera totalförsvarets behov av brev- och paketjänster vid höjd beredskap samt presentera förslag på åtgärder för att tillgodose de identifierade behoven.

9.3.3 Tillgång till grundläggande betaltjänster i hela landet

Regeringens bedömning

Det är viktigt att alla i samhället har tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser. Trots den ökade digitaliseringen fyller kontanter fortfarande en viktig roll, inte minst för personer i digitalt

Skälen för regeringens bedömning

Grundläggande betaltjänster omfattar tjänster som gör det möjligt att betala räkningar, ta ut kontanter och sätta in dagskassor på konto. Målet för politiken för de grundläggande betaltjänsterna är att alla i samhället ska ha tillgång till grundläggande betaltjänster till rimliga priser (prop. 2006/07:55, bet. 2006/07:TU16, rskr. 2006/07:205). Ett väl fungerande system för att genomföra betalningar är en grundläggande förutsättning för samhällsekonomin. Tillgång till fungerande betaltjänster är därmed en av flera förutsättningar för att kunna leva, bo och verka även i gles- och landsbygder. Regeringen anser att tillgången till betaltjänster är god för den övervägande delen av befolkningen, framför allt tack vare digitala alternativ. Infrastrukturen för kontantjänster upprätthålls. Delar av befolkningen, främst i gles- och landsbygder, kan dock ha långt till kontantjänster och uttags- och insättningsautomater

Betalningsområdet genomgår för närvarande en omfattande strukturomvandling, inte minst till följd av en ökad digitalisering. Utredaren av statens roll på betalningsmarknaden, Betalningsutredningen, lämnade i mars 2023 betänkandet Staten och betalningarna (SOU 2023:16). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

Utvecklingen med en digital betalningsmarknad har också inneburit att frågan om tillgång till kontanter har blivit aktuell eftersom det finns en risk för att kontantanvändningen blir så låg att kontantinfrastrukturen och tillgången till kontantjänster hotas. Digitaliseringen av betalningsmarknaden leder också till ökade risker för utanförskap för personer som redan tidigare har svårigheter att använda digitala lösningar eller få tillgång till betaltjänster. Det är även utifrån ett beredskapsperspektiv viktigt att inte göra sig beroende av enskilda betalningsalternativ. Störningar i betalsystemet skulle kunna utvecklas till en samhällskris eftersom följdproblemen av att inte kunna genomföra betalningar skulle kunna få omfattande konsekvenser.

Åtgärder

Betaltjänster samt möjlighet att använda kontanter

I januari 2024 gavs en bokstavsutredare i uppdrag att bl.a. analysera effekterna av redan genomförda lagstiftningsåtgärder inom kontantområdet och hur dessa samverkar med den tekniska utvecklingen och förändrade betalningsmönster (Fi2024/00068). I uppdraget ingick bl.a. att kartlägga vilka tjänster, varor och geografiska områden som kontanter spelar en särskild roll, i såväl fredstida krissituationer som under höjd beredskap och ytterst krig. I mars 2025 beslutade regeringen propositionen Åtgärder för att stärka kontantens funktionssätt (prop. 2025/26:199). I propositionen föreslås bl.a. att livsmedelsbutiker och apotek ska som huvudregel vara skyldiga att ta emot kontanter som betalning med vissa undantag, att konsumenterna ska kunna göra kontantinsättningar i betryggande utsträckning i hela landet och att det ska finnas lämpliga och behovsanpassade tjänster

- 9.4 Natur- och kulturmiljöer samt kultur är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling
- 9.4.1 **Kulturen och kulturmiljöerna är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling**

Regeringens bedömning

Kulturen och kulturmiljöerna är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet, sammanhållning och utveckling. Ett levande kulturutbud och levande kulturarv samt tillgänglighet till kulturverksamhet i vardagen bidrar till att stärka förutsättningarna för kompetensförsörjning, inflyttning och företagande. Tillgången till kultur bör vara god i hela landet. Skillnader över landet i tillgången till kultur bör minska. En fungerande samverkan mellan staten, regioner och kommuner samt ett brett deltagande från civilsamhället och professionella kulturskapare är avgörande för att kulturen ska komma människor till del i hela landet, inklusive i glesa och avlägsna områden.

Skälen för regeringens bedömning

Kultur och kulturmiljöer utgör en del av de strukturella förutsättningarna för attraktiva och hållbara livsmiljöer i landsbygder. Kultur är ett brett samlingsbegrepp för mänskliga uttryck och livsmönster. Med kulturmiljöer avses de fysiska miljöerna samt spåren av de mänskliga uttrycken och livsmönstren i landskapet. Tillgången till kultur bör vara god i hela landet. Skillnader över landet i tillgången till kultur bör minska.

Företag inom de kulturella och kreativa branscherna ska kunna bidra till att skapa attraktiva, hållbara livsmiljöer och ett diversifierat och konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet.

Kulturens geografiska räckvidd och kulturmiljöernas långsiktiga tillgänglighet förutsätter flernivåstyrning och samverkan. Kultursamverkansmodellen är utformad för att föra kulturen närmare medborgarna i alla delar av landet samt att ge regionerna möjligheter till regionala prioriteringar inom ramen för de nationella kulturpolitiska målen. Modellen bygger på samverkan mellan staten, regioner, kommuner, civilsamhälle och professionella kulturskapare. Den breda medverkan och samspel mellan nivåer som kultursamverkansmodellen bidrar till är av betydelse för att kultur ska komma människor till del även i glesa och avlägsna områden. Staten bör även fortsättningsvis, tillsammans med Svenska kyrkan, ta ansvar för att det kyrkliga kulturarvet bevaras, används och utvecklas.

Statens stöd till den regionala och lokala kulturen är betydande. De statliga medlen till regional kultur är ett viktigt stöd för att kultur ska finnas i hela landet. Staten har inte huvudmannaskap för institutioner på regional

och lokal nivå, utan det är som regel regioner och kommuner som är huvudmän och uppdragsgivare. Prop. 2025/26:158

Kultur- och föreningslivet fungerar som arenor för sociala nätverk och tillitsbildning. Kulturlivet bidrar också till delaktighet, hälsa och social sammanhållning.

Med det förändrade säkerhetsläget i omvärlden följer att kulturarvsförvaltare behöver beakta de hot som ett nytt och oförutsägbart säkerhetsläge innebär. De behöver också bygga upp sin beredskap för att kunna skydda kulturarvet under höjd beredskap och krig. Inte minst gäller detta alla Sveriges museer och deras huvudmän.

Åtgärder

Vidareutveckling av samverkan inom kultursamverkansmodellen

Regeringen gav i januari 2025 Statens kulturråd i uppdrag att lämna förslag om hur myndighetens arbete och samverkan inom kultursamverkansmodellen kan vidareutvecklas och hur kommunernas roll, ansvar och betydelse inom modellen kan öka (Ku2025/00053). Uppdraget skulle genomföras med utgångspunkt i analysen och förslagen från Kultursamverkansutredningen i betänkandet Kultursamhället – utvecklad samverkan mellan stat, region och kommun (SOU 2023:58) och de synpunkter som lämnats vid remissbehandlingen. I uppdraget ingick även att särskilt se över och föreslå hur den administrativa resursåtgången för berörda aktörer kan minska. Statens kulturråd redovisade uppdraget i oktober 2025 i rapporten Vidareutveckla kultursamverkan (Ku2025/00993). Förslagen bereds i Regeringskansliet.

Förstärkt bidrag till kulturmiljövård

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat en förstärkning av det statliga stödet till kulturmiljövård med 30 miljoner kronor (prop. 2023/24:1 utg.omr. 17, bet. 2023/24:KrU1, rskr. 2023/24:79). För 2025 och 2026 beräknades 30 miljoner kronor per år. Bidraget till kulturmiljöarbetet är viktigt för förvaltningen och utvecklingen av landets kulturmiljöer och för att bevara, använda och utveckla det gemensamma kulturarvet. Satsningen på kulturmiljöarbetet ger positiva effekter i hela landet, för lokalsamhällen och regioner samt bidrar till attraktiva och hållbara livsmiljöer och besöksnäringen i mindre orter över hela landet.

Förstärkning av den kyrkoantikvariska ersättningen

Det kyrkliga kulturarvet är den största sammanhållna delen av Sveriges gemensamma kulturarv. För att möta ökade behov av vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena samt för att kyrkobyggnader ska kunna hållas öppna har riksdagen, i enlighet med regeringens förslag, anvisat en förstärkning av den kyrkoantikvariska ersättningen med 30 miljoner kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 17, bet. 2024/25:KrU1, rskr. 2024/25:85). För 2026 och 2027 beräknades förstärkningen till motsvarande belopp. Den kyrkoantikvariska ersättningen har stor betydelse för vården och bevarandet av det kyrkliga kulturarvet.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat en förstärkning av bidraget till kulturell verksamhet i skolan (Skapande skola) med 50 miljoner kronor (prop. 2024/25:1 utg.omr. 17, bet. 2024/25:KrU1, rskr. 2024/25:84). För 2026 beräknades 50 miljoner kronor och för 2027 beräknas 50 miljoner kronor. Ett syfte med bidraget är att ge elever i hela landet i förskoleklass, grundskola och vissa särskilda utbildningsformer ökade möjligheter att tillsammans med professionella kulturaktörer och kulturverksamheter uppleva och utveckla förståelse för kulturens olika uttrycksformer samt utveckla sitt eget skapande. Att bidraget ges inom ramen för skolan är särskilt prioriterat eftersom det på så sätt kan nå många barn och unga.

Förstärkt bidrag till Giron Sámi Teáhter

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för bidrag till allmän kulturverksamhet, utveckling samt internationellt kulturutbyte och samarbete (prop. 2023/24:1 utg.omr. 17, bet. 2023/24:KrU1, rskr. 2023/24:79). Regeringen beslutade i februari 2024 att tilldela Giron Sámi Teáhters 2 miljoner kronor av dessa medel årligen under perioden 2024–2026 (Ku2024/00105). Bidraget ger teatern ökade möjligheter att utveckla och bedriva sin rikstäckande verksamhet. Förstärkningen ger även förutsättningar för samisk konstnärlig utveckling och bidrar till en ökad kunskap om samiskt liv, språk och kultur. Genom sin verksamhet kan teatern också bidra till ökad kunskap om historiska och nutida konflikter.

Kartläggning av tillgången till musikscener i hela landet

Tillgången till ett rikt kulturliv och musikscener bidrar till städers och platser attraktivitet och utveckling. Regeringen gav i oktober 2023 Statens kulturråd i uppdrag att kartlägga tillgången till musikscener i hela landet och undersöka musikområdets förutsättningar att få tillgång till och nyttja ändamålsenliga lokaler (Ku2023/01051). Uppdraget redovisades i september 2024 i rapporten Tillgången till musikscener – Kartläggning av musikområdets förutsättningar (Ku2024/00946). Myndighetens redovisning visar att antalet spelställen per 10 000 invånare är högre i landsbygdskommuner och landsbygdskommuner med besöksnäring än i storstäderna även om andelen spelställen är högre i kommungrupperna som omfattar storstäder och större städer. Resultaten ger inte någon heltäckande bild av alla spelställen i landet, men de tyder på att tillgången till musikscener varierar i landet och att landsbygdskommuner med besöksnäring har relativt sett fler spelställen i förhållande till befolkningsstorleken, jämfört med storstäderna, trots att det finns flest scener där. Tillgången till musikscener involverar en rad olika aktörer som t.ex. artister, arrangörer, lokalhållare, publik och offentliga förvaltningar. Förutsättningarna att få tillgång till ändamålsenliga lokaler påverkas vidare av en rad faktorer, t.ex. kostnader, intäkter, tillstånd, regler, samverkan och tillgänglighet.

Regeringen rustar Sverige för tidigare otänkbara scenarier och stärker beredskapen på flera områden. Beredskapsplaneringen för skydd av kulturarv vid höjd beredskap och ytterst krig är ett av dessa.

Det råd för skydd av kulturarv som regeringen inrättade i februari 2024 är ett led i försvarsarbetet och beredskapsarbetet (Ku2024/00322). Rådet för skydd av kulturarv ger förutsättningar för samordnande och kostnads-effektiva beredskapsinsatser, också för museernas arbete med skydd av kulturarvet. Länsmuseumerna är representerade i rådet.

Genom en ändring i förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap (SFS 2025:742) fick Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet i juli 2025 i uppgift att vara beredskapsmyndigheter.

9.4.2 En god miljö med attraktiva naturmiljöer är grundläggande för landsbygdernas attraktivitet och utveckling

Regeringens bedömning

En god miljö med attraktiva naturmiljöer utgör en grundläggande förutsättning för människors hälsa och landsbygdernas attraktivitet och utveckling. Tillgång till attraktiv natur bör vara god i hela landet, samtidigt som äganderätten värnas.

Skyddade naturområden behöver förvaltas adaptivt och effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, och livsmiljöer för svenska växt- och djurarter stärks. Förvaltningen och skötseln av naturreservat och nationalparker behöver förbättras för att bibehålla de unika miljöerna och för att underlätta besök. Därmed kan bl.a. förutsättningarna för turism i landsbygderna förbättras.

Utvandret av friluftsliv bör underlättas genom att skyddade naturmiljöer görs tillgängliga, genom god information samt ett nätverk av välskötta vandringsleder och fjälleder. Upprustning av vandringsleder och fjälleder har bidragit till att stärka förutsättningarna för ett tillgängligt friluftsliv och bidrar till att fler personer har möjlighet att vandra vilket i sin tur bidrar till stärkt folkhälsa, turism och besöksnäring samt hållbar landsbygdsutveckling. Det är viktigt att organisationer i hela landet kan ta del av statsbidragen till friluftorganisationerna.

Skälen för regeringens bedömning

Bevarandet av den biologiska mångfalden är en hörnsten i miljöpolitiken och en grundförutsättning för ekosystemens långsiktiga kapacitet att bidra till människors välbefinnande. De miljö kvalitetsmål som riksdagen har beslutat beskriver det tillstånd i Sveriges miljö som ska nås. En god miljö med attraktiva naturmiljöer utgör en grundläggande förutsättning för människors hälsa och landsbygdernas attraktivitet. Tillgång till attraktiv natur ska därför vara god i hela landet. Natur- och kulturlandskapet med dess natur- och kulturarv utgör livsmiljöer för många växter, insekter, fåglar och andra djur och spelar en avgörande roll för landsbygdernas

attraktivitet och en hållbar landsbygdsutveckling. De kan erbjuda frisk luft, tystnad, ett rikt växt- och djurliv och rent vatten. Naturens ekosystemtjänster är därför avgörande för livskvaliteten i landsbygder och för hållbara näringar. I Sverige finns många naturreservat och nationalparker som skyddar höga naturvärden och är viktiga platser för friluftsliv. I dag lockar landets nationalparker nästan 3 miljoner besök per år. De naturskyddade områdena är en tillgång för hållbar turism och landsbygdsutveckling. Områdena behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, och livsmiljöer för svenska arter stärks. Ett sådant arbete är särskilt viktigt i takt med klimatförändringens påverkan på svenska naturvärden.

Ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog finns det skyddsvärd produktiv skog på statlig mark. Regeringen har tidigare aviserat att den avser att överföra Statens fastighetsverks innehav av skyddsvärda produktiva skogar ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog till Naturvårdsverket (prop. 2021/22:58). Vid överföringar av skyddsvärd skogsmark inom staten bör den samhällsekonomiska effektiviteten beaktas. Statens fastighetsverk har angett att den aktuella överföringen kommer att medföra stora kostnader bl.a. i form av avgifter för lantmåteriförrättningar. Förutsättningarna att formellt skydda kända skogliga naturvärden påverkas inte heller av ett ändrat förvalterskap inom staten. Regeringen avser därför inte att gå vidare med överföringen.

Utövandet av friluftsliv ska underlättas genom att skyddade naturmiljöer görs tillgängliga, genom god information om friluftslivets möjligheter samt ett nätverk av välskötta fjällleder och vandringsleder i hela landet, inklusive öar och skärgårdar. Det är positivt att många människor vistas i naturen och allemansrätten ger fantastiska möjligheter till det. Samtidigt måste den som använder allemansrättens möjligheter också göra det på ett ansvarsfullt sätt, med respekt för miljö, markägare och andra nyttjanderättshavare och medmänniskor.

Arbetet med en aktiv besöksförvaltning är ett sätt att bibehålla och stärka upplevelsen av att vistas på en plats, samtidigt som negativa effekter av ett ibland stort antal besökare som slitage, störningar och eventuella konflikter med andra intressen behöver minimeras. Information om allemansrättens möjligheter och skyldigheter är den del av detta arbete.

Upprustningen av det statliga ledsystemet i fjällen samt bidragen till vandringsleder som staten inte är huvudman för har bidragit till att stärka förutsättningarna för ett tillgängligt friluftsliv och gett fler personer möjlighet att vandra. Det i sin tur har bidragit till stärkt folkhälsa och även till turism och besöksnäring samt regional utveckling.

Friluftsanslagställen, inom paraplyorganisationen Svenskt friluftsliv, genomför en stor bredd av verksamheter i hela landet och rymmer en stor variation av aktiviteter – från vandring och fiske till skidåkning och orientering. Verksamheterna bidrar till gemenskap, fysisk- och psykisk hälsa samt till utveckling av landsbygderna. Att öka äldre personers deltagande i friluftsliv är en viktig åtgärd för att främja fysisk aktivitet, hälsa och gemenskap bland äldre.

Ängs- och betesmarker är viktiga för den biologiska mångfalden. De utgör livsmiljöer för många växter, insekter, fåglar och andra djur. En välskött ängs- eller betesmark är ett levande kulturarv och en förutsättning för att bevara den biologiska mångfalden. Ängs- och betesmarker är de

naturtyper som har sämst status i Sveriges senaste rapportering enligt art- och habitatdirektivet. Närmare hälften av de inhemska hotade arterna är knutna till dessa marker i framför allt landsbygderna.

Prop. 2025/26:158

Åtgärder

Förvaltning och skötsel av nationalparker och naturreservat

Skyddade områden behöver förvaltas effektivt så att naturvärden bevaras och utvecklas, ekosystemtjänster vidmakthålls, livsmiljöer för svenska arter stärks och även för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden och EU-lagstiftning. Skydd och skötsel av värdefull natur bidrar enligt regeringen till att åstadkomma en kontinuerlig, långsiktig och uthållig återhämtning av biologisk mångfald och motståndskraftig natur. Dialog och samarbete med markägare, djurhållare och andra aktörer är viktigt och skapar möjligheter till lokalt engagemang och sysselsättning.

Inom ramen för Åtgärder för värdefull natur, se avsnitt 8.8.2, har regeringen satsat 100 miljoner kronor 2025 och 2026 för skötsel av naturreservat. Motsvarande belopp beräknas för 2027. Vidare har regeringen inom ramen för Åtgärder för värdefull natur, se avsnitt 8.8.2, satsat 50 miljoner kronor för skötsel av nationalparker och naturreservat 2026. Motsvarande belopp beräknas för 2027 och 2028. Naturvårdsverket får enligt regleringsbrevet för budgetåret 2025 använda medlen till skötsel av naturreservat och enligt regleringsbrevet för 2026 använda medlen till skötsel av naturreservat och nationalparker.

Utveckling och upprustning av vandringsleder och fjälleder

Regeringen anser att utövandet av friluftsliv ska underlättas genom att skyddade naturmiljöer görs tillgängliga, genom god information om friluftslivets möjligheter samt ett nätverk av välskötta vandringsleder och fjälleder. Det möjliggörs genom medel inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnitt 8.8.2. Regeringen har under flera år gjort satsningar för att rusta upp och utveckla vandringsleder.

Inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnittet 8.8.2, gav regeringen i regleringsbrevet för budgetåret 2022 Naturvårdsverket i uppdrag att utveckla arbetet med landets vandringsleder och fjälleder. Uppdraget ska redovisas senast i februari 2028. Regeringen har dessutom gjort en satsning på 50 miljoner kronor per år under perioden 2022–2027 för landets vandringsleder och fjälleder.

Inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnittet 8.8.2, satsade regeringen 5 miljoner kronor per år 2025 och 2026 för utveckling av vandringsleder. För 2027 beräknades motsvarande belopp. Naturvårdsverket får av regeringen enligt regleringsbrevet för budgetåret 2025 och budgetåret 2026 använda medlen till att utveckla vandringsleder med avseende på klimatanpassning.

Inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnittet 8.8.2, gjorde regeringen en satsning på vandringsleder i Jämtland och övriga fjällområden som omfattar 25 miljoner kronor per år 2025 och 2026. För 2027 beräknades motsvarande belopp. Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Naturvårdsverket i uppdrag att tillsammans med länsstyrelserna i Jämtlands, Dalarnas, Västerbottens och Norrbottens län

Prop. 2025/26:158 arbeta för en utveckling gällande vandringslederna i fjällen. Uppdraget ska redovisas senast i februari 2028.

Inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnittet 8.8.2, avsätter regeringen 50 miljoner kronor 2026 för upprustning av vandringsleder. För 2027 och 2028 beräknades motsvarande belopp per år. Naturvårdsverket får av regeringen enligt regleringsbrevet för budgetåret 2026 använda medlen för utveckling och upprustning av vandringsleder.

Stöd till friluftorganisationer

Regeringen anser att möjligheten att utöva friluftsliv behöver öka i samhället och i hela landet, inte minst för dem som deltar i friluftslivet i låg utsträckning.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 105 miljoner kronor för stöd till friluftorganisationer (prop. 2024/25:1 utg.omr. 17, bet. 2024/25:MJU1, rskr. 2024/25:119). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 110 miljoner kronor i stöd till friluftorganisationer (prop. 2025/26:1 utg.omr. 17, bet. 2025/26:KrU1, rskr. 2025/26: 80). Motsvarande belopp beräknas även för 2027.

Att öka äldre personers delaktighet i friluftslivet är en viktig åtgärd för att främja fysisk aktivitet, hälsa och gemenskap bland äldre. I januari 2025 avsatte regeringen 7 miljoner kronor av ovan nämnda medel under perioden 2025–2027 till Svenskt Friluftsliv för att genomföra friluftslivs-verksamhet för äldre (S2025:00156).

Merparten av de ovan nämnda medlen för 2026, ca 98 miljoner kronor, fördelas som organisationsbidrag av Svenskt Friluftsliv utifrån förordningen (2010:2008) om statsbidrag till friluftorganisationer.

Restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker

Inom ramen för åtgärder för värdefull natur, se avsnitt 8.8.2, har regeringen satsat 30 miljoner kronor för restaurering och skötsel av ängs- och betesmarker 2025 och 40 miljoner kronor 2026. För 2027 beräknas 50 miljoner kronor.

Naturvårdsverket kan enligt regleringsbrevet för budgetåret 2025 och förordningen (2024:202) om statligt stöd för vissa åtgärder som syftar till att bevara eller återställa biologisk mångfald ge bidrag till restaurering av ängs- och betesmarker som uppfyller uppställda villkor och som inte ingår i det nationella genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken (GJP), samt för ersättning för hamling av träd med natur- och kulturvärden, naturvårdsbränning i ängs- och betesmarker och för slåtter på myrmark i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

9.5.1 Pålitlig transportinfrastruktur för att hela Sverige ska fungera

Regeringens bedömning

Beslutet om en ny nationell plan för perioden 2026–2037 inklusive fastställandet av slutliga ramar för länsplanerna för perioden 2026–2037 kommer att bidra till att stärka villkoren för att leva, bo och verka i hela landet. Det kommer att vara av stor betydelse för landsbygdernas boende, besökare och näringsliv.

Skälen för regeringens bedömning

Regeringens utgångspunkt i arbetet med planerna för transportinfrastruktur är att hela Sverige ska fungera. Möjligheten att skapa sig ett gott liv, kunna driva ett företag och i trygghet kunna bilda familj bör finnas oavsett var i landet man bor. Villkoren för att leva, bo och verka i hela landet ska stärkas. Transporter och resor är nödvändigt för att hela samhället ska fungera och utvecklas och den statliga transportinfrastrukturen ska bidra till detta. En välfungerande transportinfrastruktur stärker såväl Sveriges samlade konkurrenskraft som regional utveckling.

Vägnätet i landets landsbygder är ofta den enda möjligheten till transporter såväl för de som bor där som för näringslivet, inte minst för gröna näringar och turism. För Sveriges landsbygder är därför drift och underhåll och reinvesteringar samt åtgärder för ökad bärighet avseende vägnätet av särskild vikt. På öar och i skärgårdar utan fast landförbindelser är hamnar och transporter över vatten också av särskilt stor betydelse.

De investeringar som görs i det svenska transportsystemet kan i många fall även bidra till att stärka totalförsvarets förmåga. Det gäller även i landsbygder. Transportinfrastruktur och transporter är viktiga för samhällets beredskap och för att samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas inför och under höjd beredskap och ytterst krig.

Åtgärder*En nationell plan för transportinfrastruktur för perioden 2026–2037*

Regeringen avser att fastställa en nationell plan för transportinfrastruktur för perioden 2026–2037 under våren 2026. I oktober 2024 lämnade regeringen propositionen Vägen till en pålitlig transportinfrastruktur – för att hela Sverige ska fungera (prop. 2024/25:28) till riksdagen med förslag till inriktning på satsningar i transportinfrastrukturen. Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, bl.a. godkänt att den ekonomiska ramen för åtgärder i den statliga transportinfrastrukturen m.m. som finansieras med anslagsmedel under perioden 2026–2037 ska uppgå till 1 171 miljarder kronor (bet. 2024/25:TU5. rskr. 2024/25:102). Med utgångspunkt i propositionen gav regeringen i mars 2025 Trafikverket i uppdrag att ta fram ett förslag till nationell plan för perioden 2026–2037 (LI2025/00640). Uppdraget redovisades i september 2025 i rapporten

Prop. 2025/26:158 Förslag till nationell plan för transportinfrastrukturen 2026–2037 (LI2025/01642) och har remissbehandlats.

Den nationella planen får omfatta drift, underhåll och reinvesteringar av statliga järnvägar och vägar; investeringar i statliga järnvägar och stamvägnätet, bidrag till åtgärder i allmänna farleder och slussar, allmänna vägfärjor, bidrag till Inlandsbanan, forskning, utveckling och innovation, trimnings- och miljöåtgärder, driftbidrag till icke-statliga flygplatser, vissa regionala kollektivtrafikanläggningar samt bidrag för drift av enskild väg, m.m.

Regionala planer för regional transportinfrastruktur

Regionerna samt Gotlands kommun ska enligt förordningen (1997:263) om länsplaner för regional transportinfrastruktur upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur. Regeringen avser att fastställa slutliga ekonomiska ramar för länsplanerna samtidigt som den nationella planen fastställs under våren 2026. Ramarna för länsplanerna ingår i de ovan nämnda ekonomiska ramarna som riksdagen har fastställt. För att regionerna ska få ta del av dessa medel erbjöds de i enlighet med regeringens beslut i mars 2025 att senast i januari 2026 redovisa sina förslag till länsplaner för perioden 2026–2037 (LI2025/00640). Dessa förslag har inkommit till Regeringskansliet (LI2025/01642).

Länsplanerna kan omfatta investeringar i statliga vägar som inte ingår i stamvägnätet, åtgärder i vissa regionala kollektivtrafikanläggningar, åtgärder som påverkar transportefterfrågan och transportsätt, åtgärder som främjar effektivare användning av befintlig infrastruktur, byggande och drift av enskilda vägar inklusive enskilda vägfärjor m.m.

9.5.2 Enskilda vägar är avgörande för Sveriges transportsystem

Regeringens bedömning

Enskilda vägar utgör en avgörande del av transportinfrastrukturen i landsbygderna och möjliggör vardagsresor, service och näringslivets transporter. De säkrar råvaruflöden för jord- och skogsbruk och är en förutsättning för besöksnäring, friluftsliv och regional utveckling. En god standard och tillgänglighet på det enskilda vägnätet bidrar till likvärdiga förutsättningar att leva, bo och verka i hela landet. Den nya förordningen om statsbidrag till enskild väghållning, den tydligare rollen för Trafikverket samt utökade resurser bidrar till att säkerställa de enskilda vägarnas funktion.

Skälen för regeringens bedömning

Sveriges vägnät består av nästan 60 000 mil väg, varav ca 45 000 mil har enskild väghållning. Eftersom de enskilda vägarna utgör en stor del av det svenska vägnätet fyller de en viktig funktion i transportsystemet. Till exempel inleds närmare nio av tio transporter av skogsråvara på en enskild väg. De enskilda vägarna utgör kapillärer som ansluter mot de större

statliga och kommunala vägarna. Många människor börjar eller slutar sin resa till jobb, utbildning, service eller fritidsaktiviteter på en enskild väg. I kontrast till storstadsmiljöerna och andra mer tätbefolkade områden är landsbygdevägarna ofta det huvudsakliga transportalternativet för boende och företagare i gles- och landsbygderna. Vissa av de enskilda vägarna fyller en avgörande funktion i den lokala transportinfrastrukturen, inte minst i landsbygderna, och är därmed viktiga ur ett samhällsperspektiv. Behovet av klimatanpassningsåtgärder ökar också så att samhällsviktiga funktioner kan upprätthållas.

Regeringen anser att det är viktigt att staten bidrar till att säkerställa funktionaliteten även på enskilda vägar som bidrar till en god tillgänglighet för både medborgare och näringsliv i hela landet. Regeringen anser att bidrag till enskild väghållning utgör en viktig förutsättning för att tillgodose detta transportbehov.

Olika former av offentliga bidrag till de enskilda väghållarnas kostnader har förekommit under mycket lång tid. Årliga statsbidrag till drift och underhåll lämnas till ca 22 500 väghållare, avseende ca 7 400 mil enskild väg, samt till tio enskilda vägfärjor. Därutöver lämnas särskilda vägbidrag i enskilda fall. Bidragssystemet är väl etablerat och har i grunden fungerat bra men den tidigare förordningen (1989:891) om statsbidrag till enskild väghållning var i stora delar språkligt och strukturellt föråldrad och innehöll dessutom flera paragrafer som förlorat sin betydelse. Regeringen beslutade därför i juni 2025 förordningen (2025:753) om statsbidrag till enskild väghållning som trädde i kraft den 1 januari 2026. Den nya förordningen ersatte då 1989 års förordning. Regeringen har även analyserat Trafikverkets roll i den enskilda väghållningen och sett att den behövde förtydligas.

Åtgärder

Nya och modernare regler för statsbidrag till enskild väghållning

Som framgår ovan beslutade regeringen i juni 2025 förordningen (2025:753) om statsbidrag till enskild väghållning som trädde i kraft den 1 januari 2026. Innebörden och effekten av bestämmelserna i den nya förordningen överensstämmer i mycket stor utsträckning med den ordning som i praktiken tillämpades tidigare. Den nya förordningen tydliggör dock ändamålet, förutsättningarna och formerna för statsbidrag och innebär bl.a.

- att det är enskilda vägar som även är av allmänt intresse som omfattas av bidragssystemet
- att med väg avses även en sådan brygga eller färja med färjeläge som ansluter till en väg och det årliga vägbidraget kan användas för att hålla en enskild vägfärja i trafik i den utsträckning som behövs
- att bidragens ändamål är att främja en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet
- att Trafikverket får ett bemyndigande att meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av förordningen
- en utökad möjlighet att lämna särskilda vägbidrag för åtgärder till vägar som inte uppbär vägbidrag om det finns särskilda skäl, t.ex. vid naturkatastrofer

- nya bestämmelser om återkrav som stärker systemets legitimitet och minskar risken för missbruk.

Tydliggörande av Trafikverkets roll för enskild väghållning

För att förtydliga Trafikverkets roll och serviceskyldighet gentemot enskilda väghållare beslutade regeringen i juni 2025 en ändring i förordningen (2010:185) med instruktion för Trafikverket (SFS 2025:755). Myndigheten ska enligt ändringen på ett kostnadseffektivt sätt tillhandahålla lättillgänglig, kvalificerad och behovsanpassad information och rådgivning till enskilda väghållare om byggande och drift av vägar som även är av allmänt intresse. Ändringen trädde i kraft den 1 januari 2026.

Utökade resurser för statsbidrag till enskild väghållning

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel för vidmakthållande av statens transportinfrastruktur (prop. 2022/23:1 utg.omr. 22, bet. 2022/23:TU1, rskr. 2022/23:86, prop. 2023/24:1 utg.omr. 22, bet. 2023/24:TU1, rskr. 2023/24:92, rskr. 2023/24:93, prop. 2024/25:1 utg.omr. 22, bet. 2024/25:TU1, rskr. 2024/25:100, rskr. 2024/25:101). Regeringen avsatte medel till bidrag för drift av enskild väg i regleringsbrevet för Trafikverket för budgetåret 2023 med ca 1 328 miljoner kronor, för budgetåret 2024 med ca 1 613 miljoner kronor och för budgetåret 2025 med ca 1 783 miljoner kronor.

9.5.3 Undantag för A-traktorer i fjärde körkortsdirektivet

Regeringens bedömning

A-traktorer är ett viktigt färdmedel för att säkerställa ungas mobilitet inte minst i landsbygder. Regeringens förhandlingsarbete har tryggt en långsiktig lösning så att det fjärde körkortsdirektivet innehåller bestämmelser som innebär att ungdomar i hela landet ska kunna fortsätta köra fordon som till stor del motsvarar A-traktorer.

Skälen för regeringens bedömning

För att köra A-traktor krävs i dag ett körkort med AM-behörighet. Det innebär ett körkort för moped klass I eller ett traktorkort. Det är även tillåtet att köra A-traktor med ett körkort med någon annan behörighet. Åldersgränsen för att ta AM-körkort är 15 år och för traktorkort 16 år.

Enligt Myndighetens för ungdoms- och civilsamhällesfrågor är unga i landsbygderna många gånger beroende av A-traktorn för att ta sig till och från aktiviteter då kollektivtrafiken i landsbygderna inte passar de ungas behov (Fokus 24 – Platsens betydelse, unga på landsbygd 2024).

Europeiska kommissionen har framfört att det svenska systemet för A-traktorer inte är i överensstämmelse med det hittills gällande tredje körkortsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/126/EG av den 20 december 2006 om körkort). För att A-traktorerna ska kunna fortsätta användas krävdes att ett särskilt undantag förhandlades fram i det

fjärde körkortsdirektivet (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2025/2205 av den 22 oktober 2025 om körkort och om ändring av Europaparlamentets och rådets förordning [EU] 2018/1724 och Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2022/2561 samt om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/126/EG och kommissionens förordning [EU] nr 383/2012). Det är helt avgörande för tillgänglighet och frihet för stora grupper av ungdomar inte minst i landsbygderna. Om landsbygderna ska vara attraktiva måste ungdomar kunna ta sig till fritidsaktiviteter, vänner och familj, utbildning och arbete.

Åtgärder

Trygga en långsiktig lösning för att ungdomar ska kunna köra fordon

För att säkerställa en möjlighet för ungdomar att fortsätta att ha en god mobilitet, särskilt i landsbygder, förhandlade regeringen i det fjärde körkortsdirektivet fram en lösning som innebär en möjlighet för EU:s medlemsstater att tillåta körkortsinnehavare med ett så kallat B1-körkort att köra en personbil med en totalvikt på upp till 2 500 kg. B1-körkortet är avsett för ungdomar från 16 år upp till maximalt 21 år. För att ta B1-körkort ska det krävas att man genomgår ett förarprov, dvs. ett kunskapsprov och ett körprov. För att bevara den befintliga åldersgränsen på 15 år förhandlade regeringen vidare fram ett undantag som innebär att åldersgränsen för dessa B1-körkort kan sänkas till 15 år efter godkännande från Europeiska kommissionen. För att ytterligare underlätta framkomligheten på landsvägar innebär den framförhandlade lösningen att dessa fordon får en hastighet på 45 kilometer i timmen i stället för dagens 30 kilometer i timmen.

I november 2025 gavs en bokstavsutredare i uppdrag att analysera vilka lag- och förordningsändringar som krävs för att genomföra det fjärde körkortsdirektiven (LI2025/01945). Uppdraget ska delredovisas senast i november 2026. I delredovisningen ska utredaren lämna förslag till de lag- och förordningsändringar som krävs för att genomföra de nya bestämmelserna om dels körkort med behörighet B1 för hastighetsbegränsade bilar, dels tyngre fordon som drivs av alternativa drivmedel. Uppdraget ska slutredovisas senast i juli 2027.

9.5.4 Stärkt flygtrafik i hela landet gynnar boende, besökare och företag i landsbygderna

Regeringens bedömning

I Sverige med långa avstånd och många glest befolkade områden är flyget viktigt för inrikes resor och det har även stor betydelse för Sveriges ekonomi, konkurrenskraft och öppenhet gentemot omvärlden.

Skälen för regeringens bedömning

Sverige är ett avlångt land som ligger i utkanten av Europa. Avstånden är stora såväl inom landet som till destinationer utanför landet. Flyget har stor betydelse för Sveriges ekonomi och konkurrenskraft genom att tillgodose

Prop. 2025/26:158 personers och näringslivets behov av långväga resor så att människor ska kunna leva bo och verka i hela landet.

En central utgångspunkt för regeringen är att den regelbundna inrikes linjetrafiken med flyg ska bedrivas på kommersiella villkor. I vissa fall är det dock inte möjligt att bedriva kommersiellt bärkraftig och regelbunden flygtrafik. Det kan i dessa situationer finnas behov av att inrätta flyglinjer med allmän trafikplikt och upphandla flygtrafik på dessa linjer för att säkerställa olika regioners interregionala tillgänglighet, dvs. tillgänglighet till Stockholm och till andra regioner i Sverige eller andra länder.

Eftersom flygets climateffekter hanteras på EU-nivå, bl.a. genom krav på inblandning av hållbara flygbränslen och att den fria tilldelningen av utsläppsrätter fasas ut, har behovet av en nationell flygskatt av klimatskäl minskat. Därmed har avskaffandet av flygskatten möjliggjorts. Flygskatten hade negativ påverkan på konkurrenssituationen för de svenska flygföretagen och tillgängligheten.

Åtgärder

Avskaffad flygskatt

Regeringen förslög i budgetpropositionen att flygskatten skulle avskaffas fr.o.m. den 1 juli 2025 (prop. 2024/25:1). Som skäl anfördes bl.a. att flygskatten har negativ påverkan på konkurrenssituationen för de svenska flygföretagen och tillgängligheten. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag (bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2024/25:49).

9.5.5 Flygplatserna är grunden för en god tillgänglighet med flyg i hela landet

Regeringens bedömning

Det svenska flygplatssystemet är grunden för en god tillgänglighet med flyg i hela landet. Regeringens samlade insatser har lett till att flygplatssystemet har stärkts och kommer att stärkas i framtiden.

Skälen för regeringens bedömning

Flyget och flygplatserna, även de regionala flygplatserna, är viktiga för att säkra en god tillgänglighet och för att hela Sverige ska fungera. Flyget har också stor betydelse för samhällsviktiga och tidskritiska transporter liksom för näringslivets konkurrenskraft. Samtidigt drivs många flygplatser med ekonomiska underskott, främst på grund av små trafikvolym. Det minskade inrikesresandet med flyg har påverkat flygplatsernas ekonomiska förutsättningar. Därutöver har totalförsvarets behov av flygplatser ökat med anledning av det allvarliga säkerhetspolitiska läget och att Sverige är medlem i Nato.

Stödet till regionala icke-statliga flygplatser utökas kraftigt

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag anvisat medel, dels för ersättning avseende icke-statliga flygplatser, dels för utveckling av statens transportinfrastruktur (prop. 2022/23:1 utg.omr. 22, bet. 2022/23:TU1, rskr. 2022/23:86). Av dessa medel avsatte regeringen i regleringsbrevet till Trafikverket för budgetåret 2023, dels ca 68,9 miljoner kronor för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten, dels ca 34,5 miljoner kronor inom ramen för investeringar i regional plan till delar av driftunderskott hos andra icke-statliga flygplatser. Följaktligen avsattes sammanlagt 103,4 miljoner kronor till driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser under budgetåret 2023.

Riksdagen har därefter, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till ersättning avseende icke-statliga flygplatser, medlen samlades detta år i ett enda anslag (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22, bet. 2023/24:TU1, rskr. 2023/2024:92, rskr. 2023/2024:93). Riksdagen har även, i enlighet med regeringens förslag, anvisat medel till ersättning avseende flygplatser, dvs. ny benämning på anslaget (prop. 2024/25:1 utg.omr. 22, bet. 2024/25:TU1, rskr. 2024/25:100, rskr. 2024/25:101, prop. 2025/26:1 utg.omr. 22, bet. 2025/26:TU1, rskr. 2025/26:126, rskr. 2025/26:127). Av ovan nämnda medel avsatte regeringen i Trafikverkets regleringsbrev för budgetåret 2024 ca 212 miljoner kronor för icke-statliga flygplatser, vilket är mer än en dubblering av medlen jämfört med 2023. Vidare avsatte regeringen i Trafikverkets regleringsbrev för budgetåret 2025 ca 210 miljoner kronor för driftbidrag till flygplatser. För budgetåret 2026 ökade dessa medel genom att regeringen i Trafikverkets regleringsbrev avsatte ca 528 miljoner kronor för driftsbidrag till flygplatser. Medlen kan användas för bidrag till kommuner för utgifter för att finansiera delar av driftunderskott vid kommunala och privata flygplatser som trafikeras av flyglinjer som upphandlas av staten eller vid kommunala och privata flygplatser som ingår i ett statligt nät av beredskapsflygplatser eller vid de ytterligare kommunala och privata flygplatser där det bedrivs reguljär inrikes linjetrafik av betydande omfattning.

Regeringen beslutade även i juni 2024 förordningen (2024:532) om statsbidrag för icke-statliga flygplatser. Förordningen innehåller bl.a. en bestämmelse om särskild kompensation till de allra nordligast belägna inlandsflygplatserna eftersom det generellt sett är mer kostsamt att driva en flygplats där till följd av längre perioder med vinterväderlek. Regeringen beslutade vidare i januari 2026 en ändring i förordningen (SFS 2026:58). Ändringen innebär att tillgängliga medel fördelas i relation till respektive flygplats driftunderskott och att upp till 75 procent av driftunderskottet kan täckas.

Av ovan nämnda medel som riksdagen har anvisat avsatte Regeringen i Trafikverkets regleringsbrev för budgetåret 2026 ytterligare 33 miljoner kronor som statlig ersättning till landets beredskapsflygplatser.

Regeringen beslutade i december 2023 att ge en särskild utredare, som skulle fungera som samordnare, i uppdrag att föra dialog med berörda aktörer för att identifiera och föreslå åtgärder som kan genomföras på såväl kort som lång sikt för ökad kapacitet och förbättrad tillgänglighet till och från Arlanda flygplats (dir. 2023:178). Utredaren lämnade i juni 2025 slutbetänkandet Arlanda – en viktig port för det svenska välståndet, Åtgärder som stärker konkurrenskraften för Arlanda flygplats (SOU 2025:67). Samordnarens slutsatser och förslag kommer att vara ett av flera viktiga underlag för regeringens beslut om att fastställa den nationella planen för transportinfrastrukturen för perioden 2026–2037.

Utredning om statens framtida roll som ägare och förvaltare av flygplatser samt om vilken funktion Bromma flygplats ska ha

Regeringen beslutade i maj 2025 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. dels med utgångspunkt i det övergripande transportpolitiska målet utreda och utvärdera statens roll som ägare och förvaltare av flygplatser, dels utreda och utvärdera det nuvarande nationella basutbudet av flygplatser (dir. 2025:55). I uppdraget ingår även att utvärdera modeller och principer för ägande, organisering och finansiering av de statliga flygplatserna. De förslag som tas fram ska bl.a. säkerställa en god tillgänglighet i hela landet och till omvärlden samt ett robust flygplatssystem. Uppdraget ska redovisas senast i september 2026.

Kompensation för ökade kostnader för säkerhetskontroller

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 1 035 miljoner kronor till Transportstyrelsens förvaltningsanslag (prop. 2023/24:99, bet. 2023/24:FiU21, rskr. 2023/24:251). Samtliga svenska säkerhetsgodkända flygplatsers kostnader för säkerhetskontroll hanteras i det gemensamma avgiftsutjämnningssystemet för säkerhetskontroll av passagerare och deras bagage (GAS). Där ackumuleras alla flygplatsers kostnader och fördelas per avresande passagerare. Transportstyrelsen fakturerar därefter flygbolagen för kostnaden baserad på antal transporterade passagerare. Covid-19-pandemin medförde kraftigt minskad flygtrafik samtidigt som flygplatsernas kostnader för säkerhetskontroller i princip var desamma. Det har lett till ett underskott i GAS-systemet. Syftet med satsningen är att i möjligaste mån undvika de kraftiga avgiftshöjningar inom GAS-systemet som annars hade behövts. Därmed kan avgiftshöjningar för flygbolagen mildras.

9.5.6 Ett väl fungerande godstransportsystem

Regeringens bedömning

Väl fungerande godstransporter är en förutsättning för svensk konkurrenskraft och för att hela Sverige ska fungera. Regeringens godstransportstrategi kommer att bidra till att stärka villkoren för att leva, bo och verka i hela landet.

Väl fungerande godstransporter är en förutsättning för svensk konkurrenskraft och för att hela Sverige ska fungera. Den svenska ekonomin är en liten öppen ekonomi som är beroende av väl fungerande godstransporter såväl inom landets gränser som över dem. Näringslivet behöver tillförlitliga logistikkedjor för att säkerställa tillgången till insatsvaror och för att kunna leverera färdiga produkter i tid. Till exempel förädlar industrin material från underleverantörer och råvaror från bl.a. skog, jordbruk och gruvor. Godset transporteras sedan antingen som färdiga produkter till kunder eller som insatsvaror till andra delar av industrin. Livsmedel och andra varor transporteras till återförsäljare. Därutöver är tillgång till medicin och andra viktiga produkter nödvändig för en fungerande vardag och samhälle.

Åtgärder

En godsstrategi för ett konkurrenskraftigt näringsliv

Regeringen beslutade i november 2025 strategin En godstransportstrategi för ett konkurrenskraftigt näringsliv (LI2025/01907). Med strategin läggs grunden för en infrastruktur som bidrar till tillväxt och sysselsättning i hela Sverige. Strategin syftar till att stärka förutsättningarna för näringslivets konkurrenskraft och underlätta transportsektorns klimatomställning samt öka effektiviteten i godstransportsystemet med utgångspunkten att trafikslagen ska komplettera varandra utifrån sina respektive fördelar. Ett pålitligt, robust och långsiktigt hållbart transportsystem är en förutsättning för att människor och näringsliv ska kunna verka i hela landet. Regeringen har utöver strategin även beslutat ett antal uppdrag som tar sikte på att stärka väl fungerande godstransporter i hela landet. Två av dessa uppdrag redovisas nedan.

Trafikslagsövergripande handlingsplan för långväga godstransporter

Regeringen gav i maj 2025 Trafikverket i uppdrag att ta fram en trafikslagsövergripande handlingsplan för långväga godstransporter och genomföra åtgärder i nära dialog med näringslivet (LI2025/00937). Uppdraget redovisades i december 2025 i rapporten Redovisning av uppdrag att ta fram en trafikslagsövergripande handlingsplan för hur förutsättningarna för långväga godstransporter kan förbättras (LI2025/02044).

Analys av sammanhållna stråk

Regeringen gav i maj 2025 Trafikverket i uppdrag att även analysera sammanhängande stråk där det statliga vägnätet övergår till kommunal eller enskild väg (LI2025/00936). Uppdraget redovisades i januari 2026 i rapporten Redovisning av regeringsuppdrag gällande bärighetshöjande åtgärder på icke-statliga vägar (LI2026/00038).

Regeringens bedömning

Den nivå på reduktionsplikt som gällde t.o.m. december 2023 innebar att hushåll drabbades hårt av höga kostnader för bensin och diesel. Särskilt hårt slog detta mot boende i Sveriges landsbygder. Nya regler för reduktionsplikt och sänkt skatt på bensin och diesel bidrar till lägre priser vilket har gynnat en högre andel hushåll i glesbygden jämfört med andelen i storstadsregioner.

Skälen för regeringens bedömning

I många av Sveriges landsbygder är transporter med olika fordon längs vägnätet ofta det enda alternativet för boende, besökare och näringslivet.

Sverige har tillsammans med fyra andra medlemsstater det högsta åtagandet enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/842 av den 30 maj 2018 om medlemsstaternas bindande årliga minskningar av växthusgasutsläpp under perioden 2021–2030 som bidrar till klimatåtgärder för att fullgöra åtagandena enligt Parisavtalet samt om ändring av förordning (EU) nr 525/2013 (EU:s ansvarsfördelningsförordning [ESR]), som fastställer bindande årliga mål för utsläpp av växthusgaser för medlemsstaterna för perioden 2021–2030. Dessa mål gäller utsläpp från de flesta sektorer som inte ingår i EU:s utsläppshandelssystem t.ex. transport. För att uppnå ESR-åtagandet till 2030, som inkluderar utsläpp från bl.a. vägtransporter, arbetsmaskiner och jordbruk, reformeras reduktionsplikten i grunden. Sverige är bundna av och ska som alla medlemsstater i EU leva upp till ESR-åtagandena. Det ska göras utan att hushållen tvingas betala oskäliga kostnader.

Åtgärder

En reformerad reduktionsplikt

Från och med den 1 januari 2024 sänktes reduktionsplikten till 6 procent för såväl diesel som bensin enligt regeringens förslag i propositionen Sänkning av reduktionsplikten för bensin och diesel (prop. 2023/24:28, bet. 2023/24:MJU5, rskr. 2023/24:62). Det innebar en sänkning med 34 procentenheter för diesel och 6,5 procentenheter för bensin jämfört med den nivån som annars skulle ha gällt 2024.

Vidare har riksdagen i maj 2025 beslutat i enlighet med regeringens förslag i propositionen Nya regler för datacenter och hållbara bränslen samt en ny reduktionsplikt (prop. 2024/25:131, bet. 2024/25:MJU17, rskr. 2024/25:221) att nivåerna för den nya reduktionsplikten höjdes till 10 procent för såväl diesel som bensin. För att göra reduktionsplikten mer teknikneutral och stimulera till fortsatt elektrifiering blir det möjligt att uppfylla reduktionsplikten även med el från publika laddstationer.

Riksdagen har 2024, i enlighet med regeringens förslag i propositionen Sänkt skatt på bensin och diesel (prop. 2024/25:30), beslutat att skatten på bensin och diesel skulle sänkas jämfört med den nivå som tidigare beslutats för 2025 (bet. 2024/25:FiU1, rskr. 2024/25:49). I enlighet med propositionen sänktes skatten på bensin och diesel ytterligare samtidigt som reduktionsnivåerna justerades upp från och med juli 2025. Detta för att priset vid pump inte skulle öka till följd av förslaget om ändrade reduktionsnivåer. Regeringen anser att det var motiverat att sänka skatten på bensin och diesel för att hålla nere drivmedelspriserna och på så sätt bidra till att fortsätta stärka hushållens köpkraft och de svenska företagens konkurrenskraft.

9.5.8 God tillgänglighet genom laddinfrastruktur och tillgång till biodrivmedel i landsbygderna

Regeringens bedömning

De samlade insatserna för en snabb utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur för fordon bidrar till att skapa en god tillgänglighet till laddningsmöjligheter i alla delar av landet, inte minst i gles- och landsbygder. Den fortsatta utbyggnaden av laddinfrastruktur är viktig för en hållbar utveckling i landsbygderna.

Det är viktigt att främja tillgången till hållbara, fossilfria och koldioxidsnåla drivmedel för sjöfarten och luftfarten i Sverige. Produktionen av dessa drivmedel kan främja landsbygdsutveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Den fortsatta elektrifieringen av fordonsflottan är av stor betydelse för att minska utsläppen av växthusgaser och nå Sveriges mål om nettonollutsläpp 2045. Transportsektorns omställning ska i huvudsak ske genom elektrifiering, men även genom ökad användning av fossilfria drivmedel och ökad transporteffektivitet i hela landet. Sverige är på god väg att uppfylla kraven som ställs i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1804 av den 13 september 2023 om utbyggnad av infrastruktur för alternativa drivmedel och om upphävande av direktiv 2014/94/EU (AFIR).

Regeringens insatser för elektrifiering av transportsektorn genom stöd till utbyggnad av laddinfrastruktur, den tillfälliga skrotningspremien och stöd till marknadsintroduktion av eldrivna bussar, lätta och tunga lastbilar samt arbetsmaskiner har genomförts i hela landet och därmed bidragit till en minskning av koldioxidutsläpp.

Enligt regeringen behöver den fortsatta utbyggnaden av ladd- och tankinfrastruktur ske i hela landet för att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet.

EU-lagstiftningen och internationella överenskommelser skapar gemensamma regler samt en ram för att öka efterfrågan och tillgång till hållbara,

Prop. 2025/26:158 fossilfria och koldioxidsnåla drivmedel för luftfarten och sjöfarten. För att ge förutsättningar för en tillräcklig tillgång till fossilfria drivmedel finns det behov av att identifiera möjliga hinder och verka för att dessa kan elimineras.

Åtgärder

Statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabbladdning av elfordon

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 930 miljoner kronor till laddinfrastruktur (prop. 2024/25:1 utg.omr. 21, bet. 2024/25:NU3, rskr. 2024/25:106). Riksdagen har vidare, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 605 miljoner kronor till laddinfrastruktur (prop. 2025/26:1 utg.omr. 21, bet. 2025/26:NU3, rskr. 2025/26:118). För 2027 beräknas 850 miljoner kronor och för 2028 beräknas 535 miljoner kronor.

Medlen har finansierat bl.a. utbyggnad av laddinfrastruktur för lätta fordon på de platser längs de större vägarna där snabbladdare saknas. Medlen fördelas i enlighet med förordningen (2020:577) om statligt stöd för utbyggnad av publika laddstationer för snabbladdning av elfordon. I början av 2024 var 60 snabbladdare i drift. Utbyggnaden kommer att slutföras under 2026, vilket innebär att det kommer finnas snabbladdare på minst 150 kW på vägar som är viktiga för nationell och regional tillgänglighet.

Klimatklivet, som regleras i förordningen (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar, är regeringens bredaste investeringsstöd för att minska koldioxidutsläpp och stödja omställningen till ett fossilfritt samhälle. Det är också ett av regeringens viktigaste stöd för utbyggnad av laddinfrastruktur. Sedan 2015 har Klimatklivet bidragit till en utbyggnad av laddinfrastruktur över hela landet med ca 260 000 nya laddpunkter, varav ca 15 900 är publika laddpunkter. Bara under 2024 beviljades ca 1 500 miljoner kronor i stöd till laddinfrastruktur inom Klimatklivet.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 4 490 miljoner kronor för klimatinvesteringar (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26:MJU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 beräknas 3 500 miljoner kronor och 2 500 miljoner kronor 2028. En del av dessa medel kan finansiera installation av laddinfrastruktur för elfordon.

Statligt stöd för utbyggnad av icke-publik laddning för personbilstrafiken och lätta lastbilar

Regeringen beslutade i december 2025 en ändring av förordningen (2019:525) om statligt stöd för installation av laddningspunkter för elfordon (SFS 2025:1456). Förordningen reglerar det s.k. Ladda bilen-stödet, som är en del av Klimatklivet och kan sökas av bostadsrättsföreningar, företag och andra organisationer för laddstationer vid bostäder och arbetsplatser. Ändringen innebär att stödet breddas och kan beviljas fler sökande och för fler användarområden. Det innebär bl.a. att stora aktörer som fastighetsbolag ska kunna söka stödet. Det blir också möjligt att söka stödet för laddinfrastruktur vid gästparkeringar, som vid hotell och campingar.

Regeringen föreslår i propositionen Permanent skattefrihet för förmån av laddel på arbetsplatsen och utvidgad rätt till avdrag för drivmedelsutgifter (prop. 2025/26:80) att den tillfälliga skattefriheten för förmån av laddel på arbetsplatsen ska gälla permanent. Förslaget syftar bl.a. till att fortsätta underlätta omställningen till en fossilfri fordonsflotta och att gynna arbetsresor med laddbara fordon.

Uppdrag att utreda möjlighet till laddning på rastplatser

Regeringen gav i mars 2025 Trafikverket i uppdrag att utreda förutsättningarna för stationär laddning av fordon på rastplatser längs vägarna (LI2025/00546). Syftet med uppdraget var att underlätta elektrifieringen av främst den tunga fordonsflottan men kan även underlätta elektrifieringen av lätta fordon. Trafikverkets rastplatser används i dag för att ge möjlighet till rast och vila för både yrkeschaufförer och privatbilister. Om det samtidigt går att ladda fordon underlättar det övergången till elektrifierade transporter och därmed mindre utsläpp av växthusgaser. Trafikverket redovisade uppdraget i oktober 2025 i rapporten Stationär laddning på Trafikverkets rastplatser 2025:148 (LI2025/01837). Förslagen i rapporten bereds i Regeringskansliet.

Ett undantag från krav på laddningspunkter för ideella organisationer

Sedan 2020 finns regler i plan- och byggförordningen (2011:228) som styr hur befintliga lokalbyggnaders parkeringsplatser ska förses med laddningsmöjligheter (3 kap. 20 c §). Regleringen följer av den revidering av EU-direktivet om byggnaders energiprestanda (EPBD) som beslutades 2018 (Europaparlamentets och rådets direktiv [EU] 2018/844 av den 30 maj 2018 om ändring av direktiv 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda och av direktiv 2012/27/EU om energieffektivitet). Kravet trädde i kraft den 1 januari 2025. Företrädare för ideella fastighetsägare har dock framfört att kravet var för hårt och gav oproportionerligt hög ekonomisk och administrativ börda för dem i förhållande till den tänkta nyttan.

Regeringen beslutade därför i december 2024 en ändring av plan- och byggförordningen (2011:228) som innebär att bl.a. ideella organisationer som är små eller medelstora företag i den mening som avses i artikel 2.1 i bilagan till Europeiska kommissionens rekommendation 2003/361/EG av den 6 maj 2003 om definitionen av mikroföretag utgör små och medelstora företag fr.o.m. den 1 januari 2025 undantas från kravet att tillhandahålla laddningspunkter (SFS 2024:1249). Ändringen innebär att t.ex. bygdegårdar, idrottsföreningar och andra ideella organisationer som har fler än 20 parkeringsplatser inte längre omfattas av kravet på att ha minst en laddningspunkt.

Effektivare stöd för laddningsinfrastruktur

Regeringen gav i augusti 2024 Statens energimyndighet i uppdrag att lämna förslag till hur stödgivningen för laddinfrastruktur kan administreras, samlas och utvecklas (KN2024/01680). Detta för att på ett bättre sätt kunna främja en snabb, samordnad och samhällsekonomiskt effektiv

Prop. 2025/26:158 utbyggnad av ändamålsenlig laddinfrastruktur som möjliggör eldrivna transporter i hela landet. I uppdraget ingår bl.a. att presentera hur stöden kan utvecklas för att på längre sikt skapa ett mer robust system genom att t.ex. identifiera platser där det kan finnas behov av extra laddkapacitet, utöver vad som krävs i ett normalläge, och möjlighet till ö-drift. Statens energimyndighet delredovisade uppdraget i mars 2025 i rapporten Effektivare stöd för laddinfrastruktur (KN2025/01851). I rapporten föreslås att fler av stöden till laddning samlas inom myndigheten. Detta för att göra det enklare att söka stöd och för att minska på administrationen. I rapporten finns även förslag att anpassa stöden där förutsättningar och behov har förändrats. Uppdraget slutredovisades i december 2025 i rapporten Effektivare stöd för laddinfrastruktur (KN2025/01851). Förslagen i rapporterna bereds i Regeringskansliet.

Regionala elektrifieringspiloter för tunga elektrifierade lastbilstransporter

Regeringen gav i mars 2023 Statens energimyndighet förlängd tid för att redovisa uppdraget att hantera statligt stöd till regionala elektrifieringspiloter för tunga transporter (KN2023/02558). Syftet med uppdraget är att stödja projekt där aktörer går samman för att bygga infrastruktur med strategiskt placerade laddstationer eller tankstationer för vätgas som möjliggör tunga elektrifierade lastbilstransporter och optimerade logistikflöden inom ett område med omfattande behov av godstransporter. De beviljade laddningspoolerna ger en täckning längs med TEN-T-vägnätet, vilket innebär att Sverige är nära att uppfylla de avståndsberoende kraven i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1804 av den 13 september 2023 om utbyggnad av infrastruktur för alternativa drivmedel, den s.k. AFIR-förordningen.

I promemorian Stöd till laddnings- och tankningsinfrastruktur för tunga transporter (KN2025/01701) föreslås en ändring i förordningen (2022:107) om statligt stöd till regionala elektrifieringspiloter för tunga transporter. Ändringen syftar bl.a. till att stödet även ska kunna omfatta bussar, fartyg samt stöd för icke-publik laddinfrastruktur och på så sätt påskynda elektrifieringen av transportsektorn. Promemorian har remissbehandlats och förslagen i den bereds i Regeringskansliet.

Uppdrag att påskynda omställningen till en fossilfri sjö- och luftfart

Regeringen gav i januari 2025 Statens energimyndighet i uppdrag att analysera behovet av stöd för att påskynda omställningen till en fossilfri sjö- och luftfart (KN2025/00082). Myndigheten ska även föreslå hur utformningen av stöd för att främja sjöfartens användning av fossilfria energibärare, inklusive konvertering av fartyg till alternativa drivlinor ska se ut samt analysera förutsättningar för, och föreslå utformning av stöd för en marknadsintroduktion av flyg som helt eller delvis drivs med el. Uppdraget redovisades i januari 2026 i rapporten Styrmedel för en fossilfri sjöfart. Åtgärder och stöd för sjöfartens omställning (KN2026/00203) och rapporten Framtidens fossilfria luftfart – Åtgärder och stöd för luftfartens omställning (KN2026/00203).

I maj 2025 gavs en bokstavsutredare i uppdrag att analysera och föreslå hur tillgången till hållbara, fossilfria och koldioxidsnåla drivmedel för sjöfarten och luftfarten i Sverige kan främjas (LI2025/01033). Utredaren ska analysera hur tillgången kan tillgodoses genom produktion i Sverige och genom import. Utredaren ska vidare ta fram en handlingsplan för arbetet med att främja tillgången till hållbara, fossilfria och koldioxidsnåla drivmedel för sjöfart och luftfart. Uppdraget ska redovisas senast i april 2026.

9.5.9 Främjande av elfordon för att säkra en god tillgänglighet i hela landet

Regeringens bedömning

Utsläppen av växthusgaser från inrikes transporter behöver vara i princip noll senast 2045 för att Sverige ska kunna nå det långsiktiga klimatmålet. Det bör i huvudsak ske genom en elektrifiering av transportsektorn, men även genom ökad användning av fossilfria drivmedel och ökad transporteffektivitet. De samlade insatserna för att påskynda elektrifieringen av den svenska fordonsflottan bidrar till att säkra en god tillgänglighet i alla delar av landet för medborgare och näringsliv.

Skälen för regeringens bedömning

Ett väl fungerande, långsiktigt hållbart och tillförlitligt transportsystem där alla trafikslag utvecklas är en förutsättning för att hela Sverige ska fungera. Ett holistiskt, trafikslagsövergripande perspektiv behövs som inkluderar alla trafikslag, såväl väg- och järnvägstrafik som sjö- och luftfart. De olika trafikslagen ska inte ställas emot varandra, utan tvärtom kompletterar de varandra. Det är viktigt att underlätta för människors vardag med resor till jobb och utbildning samt att stärka förutsättningarna för effektiva och robusta godstransporter som gynnar näringslivet och främjar utveckling i hela landet.

Utsläppen från inrikes transporter utgör mer än hälften av Sveriges utsläpp inom ansvarsfördelningsförordningen (ESR) och en tredjedel av Sveriges samlade växthusgasutsläpp. Transportsektorns klimatomställning är enligt regeringens skrivelse klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll (skr. 2023/24:59) därför av avgörande betydelse för att kunna nå både Sveriges åtagande om att minska utsläppen inom ESR med 50 procent till 2030, jämfört med 2005, liksom Sveriges långsiktiga klimatmål om nettonollutsläpp senast 2045.

Inom transportsektorn finns det redan tekniker för elektrifiering och förutsättningarna att gå fram snabbare än inom andra sektorer är goda. För sjöfarten och luftfarten kommer fossilfria och hållbara drivmedel behöva spela en viktig roll. Omställningen måste enligt regeringens klimathandlingsplan ta hänsyn till de varierande territoriella förutsättningarna i landet

Prop. 2025/26:158 så att måluppfyllelsen grundläggande tillgänglighet kan upprätthållas även i gles- och landsbygder.

Den genomsnittliga åldern på personbilar i Sverige uppgår till 11,8 år men skiljer sig åt mycket mellan olika kommungrupper. Den genomsnittliga åldern på personbilar i storstadskommuner uppgår till 8,9 år jämfört med t.ex. i mycket glesa landsbygdskommuner, 17,1 år, glesa landsbygdskommuner, 14,5 år och tätortsnära landsbygdskommuner, 13,5 år (Trafikanalys statistikdatabas för fordon, referensår 2024).

Åtgärder

Höjd skrotningspremie

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 250 miljoner kronor till en skrotningspremie (prop. 2023/24:1 utg.omr. 20, bet. 2023/24:MJU1, rskr. 2023/24:104). Motsvarande belopp beräknades för 2025.

Skrotningspremien syftade till att påskynda elektrifieringen av fordonsflottan. Premien regleras i förordningen (2024:627) om skrotningspremie till privatpersoner vid köp eller leasing av elbil. Premien innebar att privatpersoner som skrotade en äldre bil med förbränningsmotor fick ett kontant bidrag om de i samband med skrotningen köpte eller leasade en ny eller begagnad elbil i stället. Genom en ändring i förordningen höjdes skrotningspremien från 10 000 kronor till 25 000 kronor och möjligheten att söka premien förlängdes till den 1 oktober 2025 (SFS 2025:296). Samtidigt breddades premien så att fler och något nyare bilar blev stödberättigade genom att fordon med utsläppsklass Euro 5 eller motsvarande äldre utsläppsklass inkluderas. Höjningen gällde retroaktivt, vilket innebar att när förordningsändringen trädde i kraft kunde de som redan beviljats premien med den lägre nivån få sin ansökan omprövad och få mellanskillnaden på 15 000 kronor.

Regeringen har i regleringsbrevet för budgetåren 2024 och 2025 avseende klimatpremier avsatt 250 miljoner kronor för skrotningspremien. Under 2024 och 2025 har 4 313 skrotningspremier betalats ut.

Klimatpremier för tunga fordon och lätta lastbilar för ett bättre klimat

Syftet med klimatpremien för tunga lastbilar är att främja introduktionen av vissa miljöfordon på marknaden, minska utsläppen av växthusgaser och på så sätt bidra till minskat buller och ett bättre klimat. Klimatpremie kan sökas av företag, kommuner och regioner som ska köpa en ny eldriven lastbil, miljölastbil eller en fordonsgaslastbil.

Genom det stöd som kan betalas ut med stöd av förordningen (2020:750) om statligt stöd till vissa miljöfordon påskyndas marknadsintroduktionen av vissa elbussar, lätta ellastbilar, vissa tunga lastbilar och miljöarbetsmaskiner och därmed omställningen av den svenska fordonsflottan med minskade utsläpp som följd. Detta bedöms kunna bidra till lägre halter av luftföroreningar, inte minst i landsbygderna där den tunga trafiken är omfattande.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat ca 2,3 miljarder kronor för att främja marknadsintroduktion av fordon med låga utsläpp av växthusgaser samt utfasning av fordon med höga utsläpp

av växthusgaser. Medel får även användas för stöd för att stimulera överflyttning av godstransporter från väg till sjöfart och järnväg samt till att stimulera intermodala transportlösningar (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20, bet. 2024/25:1MJU1, rskr. 2024/25:119). För 2026 beräknades ca 2,7 miljarder kronor och för 2027 beräknas ca 2,5 miljarder kronor. Enbart en viss del av dessa medel avsätts till klimatpremier för tunga fordon och lätta lastbilar.

Elbilspremie riktad till hushåll i behov av stöd till exempel i glesbygd

För att säkerställa att klimatomställningen blir rättvis och inkluderande har EU skapat en social klimatfond. Fonden inrättas för åren 2026–2032 och syftar till att hjälpa utsatta hushåll eller mikroföretag som kan bli särskilt drabbade av höjda energi- och transportkostnader i samband med att EU:s nya utsläppshandelssystem ETS 2 införs. För att ta del av medel från sociala klimatfonden ska EU:s medlemsstater lämna in en social klimatplan med de åtgärder man vill genomföra till Europeiska kommissionen. Regeringen angav i budgetpropositionen för 2025 (prop. 2024/25:1 utg.omr. 20) att den sociala klimatfonden i Sverige ska genomföras genom en elbilspremie riktad till hushåll i behov av stöd, t.ex. i glesbygd.

Efter att Naturvårdsverket på regeringens uppdrag tagit fram ett underlag för planen har regeringen beslutat Sveriges sociala klimatplan och lämnat in den till kommissionen i enlighet med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/955 av den 10 maj 2023 om inrättande av en social klimatfond och om ändring av förordning (EU) 2021/1060 (KN2025/01389 och KN2025/01968). Kommissionen har därefter fastställt planen. Regeringen har även beslutat förordningen (2025:1574) om elbilspremie som reglerar den riktade elbilspremien som ingår som åtgärd i den sociala klimatplanen. Enligt förordningen, som träder i kraft den 18 mars 2026, riktas elbilspremien till hushåll med lägre inkomst som bor i en landsbygdskommun eller i ett annat område som har dålig tillgång till kollektivtrafik och som inte sedan tidigare äger en laddbar bil.

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 400 miljoner kronor till elbilspremien genom åtgärder inom ramen för den sociala klimatfonden (prop. 2025/26:1 utg.omr. 20, bet. 2025/26:1MJU1, rskr. 2025/26:128). För 2027 beräknas 900 miljoner kronor och för 2028 beräknas 1 400 miljoner kronor. Sammanlagt 75 procent av utgifterna finansieras av den sociala klimatfonden. Under 2026–2032 beräknas medlen räcka till ca 115 000 elbilar.

9.6 Bättre konnektivitet i landsbygderna

9.6.1 **Infrastruktur för konnektivitet byggs ut i hela landet**

Regeringens bedömning

Den digitala omställningen är viktig för hela Sveriges välbefinnande. Det behöver alltid finnas en tillförlitlig konnektivitet i Sverige och mot omvärlden så att det är möjligt att leva, bo och verka i hela landet. Den

Skälen för regeringens bedömning

Tillgång till konnektivitet, dvs. infrastruktur som används för elektronisk kommunikation, inklusive fiber och mobilnät, är nödvändigt för digitaliseringen i landsbygderna och för att företagen i landsbygderna ska kunna vara konkurrenskraftiga. Landsbygderna präglas ofta av långa avstånd och då kan digitala lösningar bidra till att ta till vara dess potential. Öar och i skärgårdar, liksom perifera glesbygder och fjällområden kan ha särskilda utmaningar för att hitta effektiva tekniska lösningar.

Av regeringens digitaliseringsstrategi 2025–2030 framgår att det inom Sverige och mot omvärlden alltid ska finnas tillförlitlig konnektivitet så att det är möjligt att leva, bo och verka i hela landet. Den digitala infrastrukturen ska vara motståndskraftig, säker och främja konkurrenskraft, innovation och hållbarhet.

Sverige har i internationell jämförelse en väl utbyggd konnektivitetsinfrastruktur. Samtidigt finns det skillnader i utbyggnaden mellan landsbygder och städer. Andelen hushåll och företag med tillgång till uppkoppling är lägre i landsbygderna än i städerna. Denna skillnad har dock på senare år minskat. Där det inte finns kommersiella förutsättningar att bygga ut infrastruktur för konnektivitet kan offentliga medel nyttjas för att bidra till att dessa områden får fungerande uppkoppling.

Regionala bredbandskoordinatorer har en viktig funktion för att sprida kunskap, främja och följa upp utvecklingen av konnektivitetsinfrastruktur i länen. Det handlar bl.a. om att stödja och effektivisera utbyggnaden genom att lyfta fram länets behov och förutsättningar, vilket bedöms kommer att bidra till att synliggöra landsbygdernas möjligheter. Post- och telestyrelsen ska med underlag från regionala bredbandskoordinatorer om behov och kravbilder samt med hjälp av nationell statistik, återkommande utvärdera användarnas behov och marknadens utbud av konnektivitet.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1309 av den 29 april 2024 om åtgärder för att minska kostnaderna för utbyggnad av gigabitnät för elektronisk kommunikation, om ändring av förordning (EU) 2015/2120 och om upphävande av direktiv 2014/61/EU (Gigabitinfrastrukturförordningen) syftar till att bidra till en kostnadseffektiv och snabb utbyggnad av nät med mycket hög kapacitet inom unionen. Vidare ska förordningen skapa förutsättningar för ökat tillträde till befintlig fysisk infrastruktur, mer ändamålsenlig samordning av bygg- och anläggningsarbeten samt tillgång till dessa, ökad utbyggnad av och tillgång till bredbandsinfrastruktur i byggnader samt effektiviserande och digitaliserade tillståndsförfaranden.

Åtgärder

Bredbandsstöd och regionala bredbandskoordinatorer

Riksdagen har, i enlighet med regeringens förslag, anvisat 3,8 miljarder kronor till driftsäker och tillgänglig elektronisk kommunikation 2024–2034 (prop. 2023/24:1, utg.omr. 22, bet. 2023/24:TU1, rskr. 2023/24:92). Post- och telestyrelsen är enligt regleringsbrevet för

budgetåret 2026 ansvarig för att tilldela medel för utbyggnad av elektroniska kommunikationer i områden där utbyggnad inte genomförs på marknadsmässig grund. För att effektivisera användningen av avsatta medel beslutade regeringen under 2024 en modell med successiv utbetalning av bredbandsstöd under projektens genomförande genom dels en ändring av Post- och telestyrelsens regleringsbrev för budgetåret 2024, dels genom en ändring av förordningen (2020:266) om statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur (SFS 2024:630). Återkraven av utbetalda stöd förväntas därmed minska.

Utöver ovan nämnda medel beräknas ca 250 miljoner kronor i EU-medel för bredbandsinvesteringar i regionalfondsprogrammen för Övre Norrland och Mellersta Norrland under programperioden 2021–2027 (CCI-nr 2021SE16RFPR008, 2021SE16RFPR007).

Inom ramen för ovan nämnda medel inom utgiftsområde 22 Kommunikationer beslutade regeringen i juni 2025 erbjudanden till regionerna och Gotlands kommun att upprätthålla en funktion som regional bredbandskoordinator 2026–2027 (Fi2025/01463). Regeringen avser att avsätta 12 miljoner kronor per år för satsningen.

Utredningen om kompletterande bestämmelser till gigabitinfrastrukturförordningen

Regeringen beslutade i augusti 2024 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå de anpassningar och kompletterande författningsbestämmelser som gigabitinfrastrukturförordningen ger anledning till (dir. 2024:76). Utredaren lämnade i november 2025 betänkandet Snabbare bredband i hela landet – åtgärder för effektivare utbyggnad av gigabitinfrastruktur (SOU 2025:110). Betänkandet har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

9.6.2 Bättre mobil uppkoppling i landsbygderna

Regeringens bedömning

Mobila tjänster erbjuder nya möjligheter för boende och företag i landsbygderna, inklusive företag inom de areella näringarna, som behöver tas tillvara. Mobil uppkoppling behöver bli bättre i hela landet. Pågående tekniskifte med avveckling av 2G- och 3G-näten behöver genomföras på ett ansvarsfullt sätt och ta hänsyn till landsbygdernas utveckling.

Skälen för regeringens bedömning

Mobil uppkoppling blir allt viktigare för konnektivitet. Att alla befolkade områden täcks av 5G-näten enligt målet i policydokumentet för det digitala decenniet 2030 ([EU] 2022/2481) är viktigt men inte tillräckligt. För att landsbygderna i framtiden ska ta till vara de nya användningsområden som teknikutveckling erbjuder behövs uppkoppling t.ex. i stråk längs vägar och järnvägar eller i områden som är viktiga för areella näringar eller andra delar av näringslivet. Alltmer uppkopplade och digitaliserade verksamheter ställer ökade krav på avancerad digital infrastruktur.

Prop. 2025/26:158 Mobiloperatörerna genomför betydande investeringar för att uppgradera befintlig infrastruktur till 5G-tekniken. En välutbyggd och tillförlitlig infrastruktur öppnar för nya tillämpningsområden samt främjar innovation och utveckling. I vissa geografiska områden inte minst i landsbygderna, motsvarar inte användarnas och samhällets förväntan på täckning och kapacitet det som erbjuds på kommersiella grunder. Möjlighet till mobil uppkoppling är också av stor betydelse för bl.a. nödsamtal och räddningstjänst samt för totalförsvaret.

När äldre teknik avvecklas till förmån för modernare teknik kan utrustning och tjänster behöva bytas ut eller uppgraderas. Mobiloperatörerna har sedan 2020 kommunicerat att teknikskiftet kommer att genomföras enligt angivna tidsplaner. 3G-näten har avvecklats i december 2025, medan 2G-näten har avvecklats i december 2025 förutom för en av operatörerna där nedstängningen sker i slutet av 2027.

Tjänster i mobilnäten har blivit allt viktigare för samhället och det är därför centralt att teknikskiftet vid avvecklingen av 2G- och 3G-näten sker på ett ansvarsfullt sätt. Det finns en rad användargrupper bl.a. i olika landsbygder, och typer av teknisk utrustning som påverkas, och användarna behöver få rätt information och stöd i god tid innan de äldre näten avvecklas. Det är viktigt att mobiloperatörerna och andra aktörer tar sitt ansvar och informerar och stödjer användare i övergången till de modernare mobilnäten. Post- och telestyrelsen har sedan 2022 löpande följt utvecklingen med teknikskiftet och redovisat vilka ersättningslösningar som erbjuds i de fall elektroniska kommunikationstjänster har varit beroende av kopparnäten, 2G- eller 3G-nätet.

Åtgärder

Bättre mobil uppkoppling i hela landet

Regeringen gav i februari 2025 Post- och telestyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för införande av ett statligt stöd för utbyggnad, förvaltning och drift av infrastruktur för mobila tjänster (Fi2025/00323). Uppdraget omfattade infrastruktur i geografiska områden där befintliga mobilnät i dag inte erbjuder nödvändig täckning eller kapacitet och där det saknas kommersiella förutsättningar för utbyggnad. Post- och telestyrelsen redovisade uppdraget i januari 2026 i rapporten Stöd till utbyggnad av infrastruktur för mobila tjänster (Fi2026/00227).

Informationsinsatser inför teknikskiftet

Regeringen gav i regleringsbrevet för budgetåret 2025 Post- och telestyrelsen ett återrapporteringskrav att följa konsekvenserna av teknikskiftet. Återrapporteringskravet redovisades i årsredovisningen för 2025. Återrapporteringen är en förlängning och förstärkning av återrapporteringskravet som regeringen gav Post- och telestyrelsen i regleringsbrevet för budgetåret 2022.

Regeringen gav i juni 2025 Post- och telestyrelsen i uppdrag att genomföra ytterligare informationsinsatser för att komplettera de insatser som mobiloperatörerna och andra aktörer genomför avseende teknikskiftet vid avvecklingen av 2G- och 3G-näten samt redovisa resultatet av dessa (Fi2025/01283). Insatserna ska syfta till att öka kunskapen om

avvecklingen och att användare får en bättre beredskap för att hantera tekniskiftet. Post- och telestyrelsen ska redovisa uppdraget senast i maj 2028.

Prop. 2025/26:158

10 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag

Lagen ska träda i kraft den 1 juli 2026.

Utredningens förslag

Utredningens förslag stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna

Ingen av remissinstanserna yttrar sig över förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Den föreslagna lagändringen bör enligt utredningens förslag kunna träda i kraft den 1 juli 2026. Regeringen instämmer i förslaget.

11 Konsekvenser

Regeringen föreslår i denna proposition att det i lagen om regionalt utvecklingsansvar ska tydliggöras att en regions samrådsskyldighet i fråga om organisationer ska omfatta företrädare för berörda organisationer inom det civila samhället och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet. Förslaget motsvarar i sak den nuvarande lydelsen enligt vilken en region ska samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet.

Genom att ange att samråd ska ske med företrädare för det civila samhällets organisationer är förhoppningen att sådana organisationer kan komma att ges möjlighet till samråd i en högre utsträckning. Eftersom de enskilda utbildningsanordnarna inom högskoleområdet normalt sett inte hör till organisationerna inom det civila samhället behöver det anges att samråd också ska ske med anordnarna. Avsikten är att möjligheten till samråd ska finnas kvar. Ett av förslagen är också att lägga till en upplysning med en hänvisning till lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk i lagen om regionalt utvecklingsansvar. Förhoppningen är att regionerna inom det regionala utvecklingsarbetet i en större omfattning kan komma att dra nytta av det som framkommer vid samråden med nationella minoriteter.

Prop. 2025/26:158 Förslagen i propositionen är endast ett förtydligande av vad som redan gäller i dag. Förslagen bedöms därför inte få några ekonomiska konsekvenser för regionerna och påverkar inte heller kostnaderna eller intäkterna för staten, företag eller andra enskilda. Förslagen innebär inte någon ytterligare inskränkning i den kommunala självstyrelsen och får inte heller några andra konsekvenser som behöver redovisas särskilt.

12 Författningskommentar

9 § En region ska *inom länet* samråda med företrädare för berörda organisationer *inom det civila samhället, enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet* och näringslivet.

I lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk finns bestämmelser om samråd med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem.

Paragrafen innehåller bestämmelser om samråd med berörda aktörer.

Första stycket ändras för att tydliggöra att samråd ska ske med företrädare för berörda organisationer inom det civila samhället och enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet. Någon ändring i sak är inte avsedd. Vad som ska förstås med uttrycket organisationer inom det civila samhället beskrivs i propositionen En politik för det civila samhället (prop. 2009/10:55 s. 27–31 och 46–47). Uttrycket enskilda utbildningsanordnare inom högskoleområdet omfattar de utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Andra stycket är nytt. Det innehåller en upplysning om det samråd som ska ske enligt bestämmelser i lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritets-språk. Upplysningen syftar till att påminna regionerna om deras skyldighet att samråda enligt 5 och 5 a §§ i den lagen samt att tydliggöra att de samråden kan utgöra ett viktigt bidrag till regionernas arbete med den regionala utvecklingen.

Övervägandena finns i avsnitt 6.1.1.

Sammanfattning av delbetänkandet Ökad tydlighet, stärkt samverkan – förutsättningar för framtidens utvecklingspolitik

Prop. 2025/26:158

Bilaga 1

I delbetänkandet föreslås att bestämmelsen om samråd i lagen om regionalt utvecklingsansvar tydliggörs. Bestämmelsen föreslås ändras så att det tydligt framgår att en region ska samråda med företrädare för det civila samhällets organisationer och näringslivet i länet. Det är ett förtydligande och innebär inte en ändring i sak. Vidare föreslås att en hänvisning till lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk förs in i den aktuella bestämmelsen. Tillägget syftar till att öka tydligheten genom att påminna regionerna om deras skyldighet att samråda enligt minoritetslagen.

Den föreslagna ändringen föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Delbetänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

En region ska samråda med företrädare för berörda organisationer och näringslivet i länet.

Föreslagen lydelse

9 §³

En region ska samråda med företrädare för det civila samhällets organisationer och näringslivet i länet.

I lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk finns bestämmelser om samråd med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2026.

Efter remiss har yttranden kommit in från Affärsverket svenska kraftnät, Almi AB, Arbetsförmedlingen, Bodens kommun, Boverket, Bygdegårdarnas Riksförbund, Coompanion, Eda kommun, Ekonomistyrningsverket (ESV), Eksjö kommun, Falu kommun, Folkbildningsrådet, Folkhälsomyndigheten, Fremia, Företagarna, Gislaveds kommun, Gotlands kommun, Gällivare kommun, Göteborgs universitet (Centrum för regional analys, Förvaltningshögskolan), Havs- och vattenmyndigheten, Heby kommun, Hela Sverige ska leva, Hofors kommun, Hultsfreds kommun, Härjedalens kommun, Jämsställdhetsmyndigheten, Karlstads kommun, Karlstads universitet (Centrum för forskning om hållbar samhällsförändring), Krokoms kommun, Kungl. Skogs- och lantbruksakademien (KSLA), Kungl. Tekniska högskolan (Avdelningen för urbana och regionala studier), Kungsbacka kommun, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Laxå kommun, Lessebo kommun, Linköpings universitet (Centrum för kommunstrategiska studier), Livsmedelsverket, Ljusnarsbergs kommun, Lokal utveckling Sverige, Luleå tekniska universitet (Institutionen för samhällsbyggnad och naturresurser), Lunds universitet (AgriFood Economics Centre), Länsstyrelsen i Blekinge län, Länsstyrelsen i Dalarnas län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Värmlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Västernorrlands län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Länsstyrelsen i Örebro län, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Malmö kommun, Markaryds kommun, Mittuniversitetet (Institutionen för ekonomi, geografi, juridik och turism), Mora kommun, Myndigheten för digital förvaltning (Digg), Myndigheten för kulturanalys, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Myndigheten för yrkeshögskolan, Naturvårdsverket, Norrköpings kommun, Norsjö kommun, Ovanåkers kommun, Patent- och registreringsverket (PRV), Post- och telestyrelsen (PTS), Region Dalarna, Region Gävleborg, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköpings län, Region Kalmar län, Region Kronoberg, Region Norrbotten, Region Skåne, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Uppsala, Region Värmland, Region Västerbotten, Region Västernorrland, Region Västmanland, Region Örebro län, Region Östergötland, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Riksförbundet enskilda vägar, Riksidrottsförbundet, RISE Research Institutes of Sweden AB, Rådet för Europeiska socialfonden i Sverige (Svenska ESF-rådet), Sala kommun, Sametinget, Simrishamns kommun, Skellefteå kommun, Skogsstyrelsen, Skärgårdarnas Riksförbund, SmåKom, Sollefteå kommun, Statens energimyndighet, Statens jordbruksverk, Statens kulturråd, Statskontoret, Stiftelsen Svenska Filminstitutet, Storumans kommun, Svenska kyrkan,

Svenskt friluftsliv, Sverigefinländarnas delegation, Sveriges geologiska undersökning (SGU), Sveriges hembygdsförbund, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), Sveriges lantbruksuniversitet (Institutionen för stad och land), Tierps kommun, Tillväxtverket, Trafikanalys, Trafikverket, Umeå universitet (Institutionen för geografi), Upphandlingsmyndigheten, Uppsala kommun, Vadstena kommun, Verket för innovationssystem (Vinnova), Västerviks kommun, Västra Götalandsregionen, Öckerö kommun, Örebro universitet (Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap) och Örnsköldsviks kommun.

Därutöver har yttranden inkommit från Förbundet Vi Unga, Föreningen Sveriges Vatten- & vindkraftskommuner och regioner (FSV), Härnösands kommun, Kommunförbundet Jämtland Härjedalen, Leader Höga kusten, Norrbottens Kommuner, Rörelsefolk högskolornas intresseorganisation (RIO), Torsta AB, Studieförbundet Vuxenskolan, Svensk Kollektivtrafik. Följande remissinstanser har avstått från att yttra sig över delbetänkandet: Chalmers tekniska högskola AB (Institutionen för arkitektur och samhällsbyggnadsteknik), Halmstads kommun, Hylte kommun, Kalmar kommun, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Statens skolverk, Stockholms universitet (Stockholms centrum för forskning om offentlig sektor), Svenska Tornedalingars Riksförbund och Uppsala universitet (Kulturgeografiska institutionen).

Följande remissinstanser har inte kommit in med någon yttrande: Boxholms kommun, Folkets hus och parker, Haninge kommun, Karlskrona kommun, Katrineholms kommun, Kiruna kommun, Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd (Klys), Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Lekebergs kommun, LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer, Ludvika kommun, Melleruds kommun, Norrlandsfonden, Pajala kommun, Perstorps kommun, Ragunda kommun, Region Blekinge, Sigtuna kommun, Skövde kommun, Solna stad, Surahammars kommun, Svenska Samernas Riksförbund, Svenskt näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation (Saco), Sveriges export- och investeringsråd (Business Sweden), Sveriges Regionala Flygplatser, Swedavia AB, Swedish Incubators & Science Parks (SISP), Söderhamns kommun, Sölvesborgs kommun, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Torsby kommun, Trollhättans kommun, Trosa kommun, Våra gårdar och Österåkers kommun.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2026-01-22

Närvarande: F.d. justitieråden Gudmund Toijer och Mats Anderson samt justitierådet Marie Jönsson

Tydligare bestämmelser om samråd inom regional utveckling

Enligt en lagrådsremiss den 8 januari 2026 har regeringen (Landsbygds- och infrastrukturdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Frida Nordholm.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 mars 2026

Närvarande: statsrådet Edholm, ordförande, och statsråden Jonson, Strömmer, Tenje, Wykman, Kullgren, Liljestränd, Carlson, Britz, Mohamsson

Föredragande: statsrådet Kullgren

Regeringen beslutar proposition Hela Sverige ska fungera – politik för starkare landsbygder